

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਅਕਤੂਬਰ (October) 2013

ਇਸ ਅੰਕ ਦੇ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ 29 ਤੇ
ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ
ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ
ਨਾਲ ਨੱਥੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ/ਸ਼ਹਿਰ
ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ
ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ
ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵੀਰਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
(17 ਜੂਨ 1918 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ 2001)

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਉਨੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਅਕਤੂਬਰ, 2013
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਨੀ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ (ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ)
ਅਤੇ

ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ ਮੁੱਖ ਐਡੀਟਰ
ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਫੋਨ ਨੰ: - 9779816909

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Pb. India

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
220/-	2020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
2500/-	25000/-

ਮੈਗਜੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤੇ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00
ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379
Email : atammarg1@yahoo.co.in

For more information please visit us
on internet at:-

Email : atammarg1@yahoo.co.in, http:# www.ratwarasahib.org
http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਤੱਤਕਰਾ

1. ਸੰਪਾਦਕੀ	3
ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ	
2. ਬਾਰਹਮਾਹਾ	5
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
3. ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ	12
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
4. ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਭਇਆ ਨਾਮੁ.....।	20
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
5. ਭਾਈ ਮੰਤ	24
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ	
6. ਸਮਾਗਮ ਸਬੰਧੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਅਤੇ ਸਰਗਰਮੀਆਂ	29
7. ਸਟੀਕ (ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ)	39
ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ	
8. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ	43
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	
9. ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ	49
ਡਾ. ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਨ	
10. ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ	54
ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	
11. ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ	58
ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ	
12. ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ-ਭਾਗ 2	60
ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ	

ਸੰਪਰਕ ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	01602255001
(ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ) ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ	9855132009
ਅਖੰਡਪਾਠ ਬੁਕਿੰਗ ਸਬੰਧੀ	9417214386
ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ	9417214381
ਬੀ ਐਫ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ	9417214382
ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ	9872814385
	9855528517, 9417214385
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ (CBSE)	01602255003
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ (PSEB)	01602255004
ਜਰਨਲ	9417214384, 83
ਹਸਪਤਾਲ ਸੇਵਾ	0160-2255007, 8872485694
ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ	0160-2254459

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ
ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ ਮੁਲਾਂਪੁਰ
ਗਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ - ਅਜੀਤ ਗੜ੍ਹ (ਮੋਹਾਲੀ)
ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ।

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਅਕਤੂਬਰ 2013 ਅੰਕ ਵਿਚ ਅਸੀਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਸੁਹਿਰਦ ਪਾਂਧੀਆਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਕੀ-ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਜਿੱਠਣਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੂਲ-ਸਿਧਾਂਤ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਉ ਅਤੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਦਰਿ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਮਨ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ, ਮਨ ਦਾ ਵਸ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਦਰ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ -

ਨਦਰੀ ਸਤਗੁਰੁ ਸੇਵੀਐ ਨਦਰੀ ਸੇਵਾ ਹੋਇ ॥
ਨਦਰੀ ਇਹੁ ਮਨੁ ਵਸਿ ਆਵੈ ਨਦਰੀ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੮

ਇਸ ਲਈ ਮੁੱਢਲੀ ਤੇ ਮੂਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਰਦਾਸ ਦੇ ਸ਼ਬਦ -

ਦੁਇ ਕਰ ਜੋੜਿ ਮਾਗਉ ਇਕੁ ਦਾਨਾ ਸਾਹਿਬਿ ਤੁਠੈ ਪਾਵਾ ॥
ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਨਾਨਕੁ ਆਰਾਧੇ ਆਠ ਪਹਰ ਗੁਣ ਗਾਵਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੪੯

ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਦਾਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਰੁੱਠ ਪੈਣ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਗਾਇਨ ਉਸ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਦਾ ਐਸੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ ਹੈ -

ਇਕ ਨਾਨਕ ਕੀ ਅਰਦਾਸਿ ਜੇ ਤੁਧੁ ਭਾਵਸੀ ॥
ਮੈ ਦੀਜੈ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵਸੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੨

ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ -

ਕਰਹੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਰਬ ਕੇ ਦਾਤੇ ਏਕ ਰੂਪ ਲਿਵ ਲਾਵਹੁ ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਬੇਨੰਤੀ ਹਰਿ ਪਹਿ ਅਪੁਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੬

"ਅਪੁਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਾਵਹੁ" ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੀ ਵਿਧੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ, 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਇਸ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਗੁਰਮੰਤਰ ਦੀ ਧੁਨ, ਆਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਿਆਨ ਜੋੜ ਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਸੁਵਿਧਾ ਅਨੁਸਾਰ ਬੋਲ ਕੇ ਜਾਂ ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਕੁਝ ਅਭਿਆਸ ਮਗਰੋਂ, ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਸੁਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਜਪ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣਨ ਦਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ -

ਜਪਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨ ॥
ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨ ॥
ਜਿਨਿ ਜਪਿਆ ਤੇ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਰਿ ਧਿਆਨੁ ॥
ਸੁਨਿ ਮਨ ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਅਠਸਠਿ ਮਜਾਨੁ ॥
ਸੁਨਿ ਮਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ ॥ ੧ ॥
ਜਪਿ ਮਨ ਪਰਮੇਸੁਰੁ ਪਰਧਾਨੁ ॥
ਖਿਨ ਖੋਵੈ ਪਾਪ ਕੋਟਾਨ ॥
ਮਿਲੁ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਗਵਾਨ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੩੭

ਤਨ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਸਨਾ ਰਾਹੀਂ ਨਾਮ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਹੈ -

ਰਸਨਾ ਸਚਾ ਸਿਮਰੀਐ ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੯

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗੁਣ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਰਬ ਸੁੱਖ, ਸਾਂਤੀ, ਸਹਜ ਅਤੇ ਪਰਮ ਅਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਰਸਨਾ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਨਿਧਿ ਗਾਇਣ ॥
ਸਾਂਤਿ ਸਹਜੁ ਰਹਸੁ ਮਨਿ ਉਪਜਿਓ ਸਗਲੇ ਦੁਖ ਪਲਾਇਣ

ਅੰਗ - ੨੧੩

ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਨਾਮ-ਜਾਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਸੁਖ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣ ਉਪਰੰਤ ਸਿਮਰਿਆ ਨਾਮ ਜੀਵ ਲਈ ਅਤਿਅੰਤ ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਰਸਨਾ ਜਪੀਐ ਏਕੁ ਨਾਮ ॥
ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਆਨੰਦੁ ਘਨਾ ਆਗੈ ਜੀਅ ਕੈ ਸੰਗਿ ਕਾਮ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੧

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਹਨ) ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਮਈ ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕੰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਾਰਦੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ -

ਰਸਨਾ ਉਚਰੰਤਿ ਨਾਮੰ ਸੁਵਣੰ ਸੁਨੰਤਿ ਸਬਦ ਅੰਮ੍ਰਿਤਹ ॥
ਨਾਨਕ ਤਿਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੰ ਜਿਨਾ ਧਿਆਨੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਣਹ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੯

ਇਹ ਜਾਪ ਕਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਵੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ -

ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੇਵਤ ਧਿਆਈਐ ॥
ਮਾਰਗਿ ਚਲਤ ਹਰੇ ਹਰਿ ਗਾਈਐ ॥ ੧ ॥
ਸੁਵਨ ਸੁਨੀਐ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਥਾ ॥
ਜਾਸੁ ਸੁਨੀ ਮਨਿ ਹੋਇ ਅਨੰਦਾ
ਦੁਖ ਰੋਗ ਮਨ ਸਗਲੇ ਲਥਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਕਾਰਜਿ ਕਾਮਿ ਬਾਟ ਘਾਟ ਜਪੀਐ ॥
ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੀਐ ॥ ੨ ॥

ਦਿਨਸੁ ਰੈਨਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ ॥ ॥

ਸੋ ਜਨੁ ਜਮ ਕੀ ਵਾਟ ਨ ਪਾਈਐ ॥ ੩ ॥

ਆਠ ਪਹਰ ਜਿਸੁ ਵਿਸਰਹਿ ਨਾਹੀ ॥

ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਲਗਿ ਪਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੩੮੬

ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ, 24 ਘੰਟੇ, ਦਿਨ ਰਾਤ, ਉਠਦਿਆਂ ਬਹਿੰਦਿਆਂ, ਸੁਤਿਆਂ ਜਾਗਦਿਆਂ, ਕੰਮ 'ਤੇ ਜਾਂਦਿਆਂ, ਆਉਂਦਿਆਂ, ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ, ਹਰ ਘੜੀ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਬਣੀ ਰਹੇ। ਐਸੇ ਕਈ ਫੁਰਮਾਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੇ ਹਨ -

ਚਲਤ ਬੈਸਤ ਸੋਵਤ ਜਾਗਤ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰੁ ਰਿਦੈ ਚਿਤਾਰਿ ॥

ਚਰਣ ਸਰਣ ਭਜੁ ਸੰਗਿ ਸਾਧੁ ਭਵ ਸਾਗਰ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੦੭

ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ? ਹਰ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਜੀਉਣਾ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਮਨ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਸੰਭਾਲੀ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਰ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਐਸੇ ਅਵਸਰ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਸੁਚੇਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਵਿਕਾਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆ ਘੇਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਈ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਭਗਤੀ ਕਾਰਨ ਆਤਮਿਕ ਉਨਤੀ ਦੀਆਂ ਸਿਖਰਾਂ ਛਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਈ ਨੀਵਾਣਾਂ ਵਿਚ, ਭਟਕਣਾ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਖਾਈਆਂ ਵਿਚ ਜਾ ਗਿਰਦਾ ਹੈ -

ਕਬਹੂ ਜੀਅੜਾ ਉਭਿ ਚੜਤੁ ਹੈ ਕਬਹੂ ਜਾਇ ਪਇਆਲੇ ॥

ਲੋਭੀ ਜੀਅੜਾ ਬਿਰੁ ਨ ਰਹਤੁ ਹੈ ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਭਾਲੇ ॥

ਅੰਗ - ੮੭੬

ਪਰਮਾਤਮਾ ਸਰਬ ਸੁੱਖਾਂ, ਮਹਾਂ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਵਿਗਾਸ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ, 'ਸਦੀਵ-ਸੁਖ ਬਣਿਆ ਰਹੇ' ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ 'ਸੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ-ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ' ਨਾਲ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜੁੜੇ ਰਹੀਏ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਉਪਰੰਤ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਬਦ (ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ) ਵਿਚ ਹੀ ਮਨ ਦੇ ਭਟਕ ਜਾਣ ਦੇ ਚਾਰ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਹਨ -

(ੳ) ਮੋਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ ਸੁਹਣੇ ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ (ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰ ਉਸਰਹਿ.....)

(ਅ) ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ (ਮੋਹਣੀ ਮੁਖਿ ਮਣੀ ਸੋਰੈ.....)

(ੲ) ਜੋਗ ਸਮਾਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ (ਸਿਧੁ ਹੋਵਾਂ ਸਿਧਿ ਲਾਈ.....)

(ੳ) ਰਾਜ-ਭਾਗ, ਸ਼ਾਹੀ ਤਾਕਤ, ਫੌਜਾਂ ਇਤਿਆਦਿ (ਸੁਲਤਾਨੁ ਹੋਵਾ ਮੇਲਿ ਲਸਕਰ.....)

ਚੌਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਹ ਖਿਆਲ ਦੁਹਰਾਇਆ ਹੈ-

ਮਤੁ ਦੇਖਿ ਭੁਲਾ ਵੀਸਰੈ ਤੇਰਾ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਨਾਉ ॥ ਅੰਗ - ੧੪

ਕਿਉਂਕਿ -

ਹਰਿ ਬਿਨੁ (ਹਰੀ ਦੀ ਯਾਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ) ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਬਾਉ॥ ਅੰਗ - ੧੪

ਇਸ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਏ -

ਸਭੇ ਗਲਾ ਵਿਸਰਨੁ ਇਕੋ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਉ ॥

ਧੰਧਾ ਸਭੁ ਜਲਾਇ ਕੈ ਗੁਰਿ ਨਾਮੁ ਦੀਆ ਸਚੁ ਸੁਆਉ ॥

ਅੰਗ - ੪੩

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ, ਵਿਚਾਰਨੀ ਅਤੇ ਅਮਲ ਵਿਚ ਜੀਉਣੀ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਇਕ ਪੱਖ ਹੈ, 'ਵਾਹਿਗੁਰ' ਗੁਰਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਦੂਜਾ ਪੱਖ। ਦੋ ਪੱਖਾਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਹੀ ਉਡਿਆ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਪੱਖ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਹੀ ਗੁਰਸਿਖ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਬਖਸ਼ਦੀ ਹੈ -

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖੁ ਅਖਾਏ

ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵੈ ॥

ਉਦਮੁ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪਰਭਾਤੀ ਇਸਨਾਨੁ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰਿ ਨਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੫

ਕਰਿ ਇਸਨਾਨੁ ਸਿਮਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗਾ ॥

ਕੋਟਿ ਬਿਘਨ ਲਾਥੇ ਪ੍ਰਭ ਸਰਣਾ ਪ੍ਰਗਟੇ ਭਲੇ ਸੰਜੋਗਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੧

ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਦਾ ਸੰਜਮ ਸਿਖਣਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ-ਸਿਮਰਨ ਇੱਕ ਸੋਹਣੀ ਸੁਚੱਜੀ ਸੱਚੀ-ਸੁੱਚੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਬਾਹਰੀ ਭੇਖ ਵਖਾਵਾ ਨਹੀਂ।

ਰਹਤ ਅਵਰ ਕਛੁ ਅਵਰ ਕਮਾਵਤ ॥

ਮਨਿ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਖਹੁ ਗੰਢ ਲਾਵਤ ॥

ਜਾਨਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਬੀਨ ॥

ਬਾਹਿਰ ਭੇਖ ਨ ਕਾਹੁ ਭੀਨ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੬

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਨਿੰਦਿਆ ਚੁਗਲੀ, ਝੂਠ, ਫਰੋਬ, ਹਉਮੈ-ਅਹੰਕਾਰ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਰਜਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਠ ਸਾਧਨ ਹੈ -

ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ ॥

ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਯੋਹ ॥

ਇਆਹੁ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ ॥

ਅੰਗ - ੨੬੮

ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵੀ ਹੈ, ਸੰਗਤੀ ਵੀ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਲਈ ਇਕੱਤ ਅਸਥਾਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਵੇਲਾ, ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਸਹਾਇਕ ਹਨ। ਸੰਗਤ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ, ਸਤਿ ਸੰਗਤ, ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਹਰਿ ਜਨ, ਸਾਧ ਜਨ, ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤਿ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਮਿਲ ਕੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਜੁੜਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਅਕੱਥ ਹੈ। 'ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਬਸੈ ਸਾਧ ਕੀ ਰਸਨਾ' ਦਾ ਬਖਾਨ ਕਠਨ ਹੈ। ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ-

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 19 'ਤੇ)

ਕਤਿਕਿ

(ਕਤਿਕਿ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ : 17 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਕਤਿਕਿ	ਕਰਮ	ਕਮਾਵਣੇ	ਦੋਸੁ	ਨ	ਕਾਹੂ	ਜੋਗੁ ॥
ਪਰਮੇਸਰ	ਤੇ	ਭੁਲਿਆਂ	ਵਿਆਪਨਿ	ਸਭੇ	ਰੋਗੁ ॥	
ਵੇਮੁਖ	ਹੋਏ	ਰਾਮ	ਤੇ	ਲਗਨਿ	ਜਨਮ	ਵਿਜੋਗੁ ॥
ਖਿਨ	ਮਹਿ	ਕਉੜੇ	ਹੋਇ	ਗਏ	ਜਿਤੜੇ	ਮਾਇਆ ਭੋਗੁ ॥
ਵਿਚੁ	ਨ	ਕੋਈ	ਕਰਿ	ਸਕੈ	ਕਿਸ	ਥੈ ਰੋਵਹਿ ਰੋਜੁ ॥
ਕੀਤਾ	ਕਿਛੁ	ਨ	ਹੋਵਈ	ਲਿਖਿਆ	ਧੁਰਿ	ਸੰਜੋਗੁ ॥
ਵਡਭਾਗੀ	ਮੇਰਾ	ਪ੍ਰਭੁ	ਮਿਲੈ	ਤਾਂ	ਉਤਰਹਿ	ਸਭਿ ਬਿਓਗੁ ॥
ਨਾਨਕ	ਕਉ	ਪ੍ਰਭ	ਰਾਖਿ	ਲੇਹਿ	ਮੇਰੇ	ਸਾਹਿਬ ਬੰਦੀ ਮੋਚੁ ॥
ਕਤਿਕ	ਹੋਵੈ	ਸਾਧਸੰਗੁ	ਬਿਨਸਹਿ	ਸਭੇ	ਸੋਚੁ ॥	

ਅੰਗ - 135

ਭਾਰਤ ਇਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਛੇ ਰੁੱਤਾਂ ਵਾਰੀ-ਵਾਰੀ ਅਟੱਲ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਚੰਗਾ ਕਿਸਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੁੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਹਜ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੀ ਫਸਲ ਬੀਜੀ ਜਾਵੇ, ਕਦੋਂ ਇਸ ਦਾ ਭਰਪੂਰ ਝਾੜ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਾਵਾਂ ਦੇ ਗੋੜ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਠ, ਹਾੜ੍ਹ ਵਿਚ ਤਪਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਸਾਵਣ ਵਰਖਾ ਦੀ ਰੁੱਤ ਹੈ। ਭਾਦਰੋਂ ਸਖਤ ਗਰਮੀਆਂ ਪਾ ਕੇ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਵਧਣ, ਮੱਲਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੱਸੂ ਵਿਚ ਫਸਲਾਂ ਪੱਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਮੌਕੀ ਵੱਢ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਚਰ੍ਹੀਆਂ ਕੱਟ ਲਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਅੱਸੂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਫਸਲ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੂਝਵਾਨ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਬੀਜ ਪਾਉਣੇ ਹਨ ਤੇ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਪਾਏ ਬੀਜ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਝਾੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਸੂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਖਿੱਚ ਵਿਚ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਉਮਾਹ ਉਠਿਆ, ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਂਗਾਂ ਜਾਗੀਆਂ। ਹੁਣ ਕੱਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਆ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜੋ ਬੀਜਣ ਦੀ ਰੁੱਤ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਬੀਜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਨਿਰੰਤਰ ਬੀਜ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸੂਝ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਬੀਜ ਪਾਉਣ ਤੇ ਮੈਂ ਸੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਿਹੜਾ ਬੀਜ ਪਾਉਣ ਤੇ ਮੈਂ ਰੋਕਿਆਂ ਤੇ ਹਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਦੁਖੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਹੈ -

ਜੇਹਾ ਬੀਜੈ ਸੋ ਲੁਣੈ ਕਰਮਾ ਸੰਦੜਾ ਖੇਤੁ ॥

ਅੰਗ

- 134

ਜੋ ਆਦਮੀ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਤੋਂ ਹੋਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੀਜਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਉਤੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਦੁੱਖ ਕਿਉਂ ਆ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਵਿਚ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਕਿਉਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਚੱਕਰ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਅਸਰ ਵਿਚ ਆ ਕੇ 'ਜੀਵ' ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਇਹ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਮੈਂ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਮੈਂ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੁਕਮ ਦੇ ਵਸ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਉਸੇ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਚੱਕਰ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹਨ। ਜਿੰਨੇ ਪੁਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਣਗੇ।

ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੇ ਸਭਿਹੂੰਨ ਉਚਾਰਾ ॥

‘ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਮਮ ਰੂਪ ਉਦਾਰਾ॥
ਕਰਹੁ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜੇਤਿਕ ਰੁਚਿ ਹੋਇ॥
ਉਤਰ ਕਹੈ ਸਕਲ ਹੀ ਸੋਇ॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਪੰਨਾ - 5650)

ਇਹ ਫੁਰਮਾ ਕੇ ਆਪ ਅੰਦਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਸਰਬੱਗ ਹਨ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਲਪੱਗ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣਗੇ ਮੈਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਕਰਮ ਬਾਰੇ ਸਰਵਣ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਤੇ ਸਵਰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਰਮ ਤਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ - 1. ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ, 2. ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ, 3. ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ।

ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ, ਬੀਜ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ ਟਿਕੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਦਾ ਅਕਸ਼ (ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ) ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਕਸ਼ ਕਰਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸੱਤ੍ਰਾ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਅੰਸ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਆਪ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਹ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸੱਤ੍ਰਾ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ ਓਨੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਿਚ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤਦ ਤਕ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦੋਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਚੇਤਨ ਦਾ ਅਕਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਮਨ, ਚਿੱਤ, ਬੁੱਧ ਤੇ ਅਹੰਭਾਵ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਅਗਿਆਨ ਸਹਿਤ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਹ ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕਰਮ ਧਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਓਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਕਰਮ ਧਾਰੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਯਾਨਿ ਕਰਮ ਇਕੱਠੇ ਸਾਂਭੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਉਹ ਹਨ - ਇਕ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ, ਦੂਜਾ ਅਗਿਆਨ ਤੇ ਤੀਜਾ ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਰਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦੇ। ਜੇ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਰਮ ਵੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਰੂਪੀ ਮਾਨੋ ਕਿ ਇਕ ਮਿੱਟੀ ਹੈ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਲਾ ਹੈ, ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਅਕਾਸ਼ ਹੈ, ਅਗਿਆਨ ਪਾਣੀ ਹੈ। ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਪਾਣੀ ਰਲ ਕੇ ਬਰਤਨ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਅਕਾਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਬਰਤਨ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਘੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤੇ ਅਗਿਆਨ ਵਿਚ ਆਤਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਬਰਤਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਬਰਤਨ ਇਸ ਵਿਚ ਪਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਾਂਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਰੂਪੀ ਘੜਾ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ

ਸਾਂਭ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨੋਂ ਭਾਵੇਂ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹਨ, ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ। ਸੋ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਕਰਮ ਧਾਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਜੋ ਹੈ ਇਹ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੈ। ਐਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਤਰਕਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਾਣ (ਤੀਰ), ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਹੜਾ ਤਰਕਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਤੀਰ ਕੱਢ ਕੇ ਕਮਾਨ ਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਲਿਆ, ਜਦੋਂ ਕਮਾਨ ਖਿੱਚ ਕੇ ਤੀਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਲ ਨੂੰ ਚਲ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤੀਰ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵੇਰ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਗਿਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਜੀਵ ਨਵਾਂ ਜਨਮ ਧਾਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਕਰਮ ਜਿਹੜੇ ਉਸਨੇ ਉਸ ਜਨਮ ਵਿਚ ਭੋਗਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕਮਾਨ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਜਾਂ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੂੰ, ਧਾਰੇ ਹੋਏ ਜਨਮ ਵਿਚ, ਅਵਸ਼ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਮਾਨ ਉਪਰੋਂ ਚਲ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਨੇ ਜੀਵ ਨੂੰ, ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ-

ਲੇਖੁ ਨ ਮਿਟਈ ਹੇ ਸਖੀ ਜੋ ਲਿਖਿਆ ਕਰਤਾਰਿ॥

ਅੰਗ - 937

ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭੀ ਮਤ ਹੈ -

ਭੋਗੇ ਬਿਨ ਭਾਗੇ ਨਹੀਂ ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਲਵਾਨ॥

ਇਹ ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੂੰ ਅਵਸ਼ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਤਰਕਸ਼ ਦੇ ਵਿਚ ਕਰਮ ਬਾਕੀ ਬਚ ਗਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯਾਨਿ ਕਿ ਉਹ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੇ ਸਟੋਰ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਮਾਨ ਰਾਹੀਂ ਚਲ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਕਦੋਂ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਾ ਫਲ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਕੇ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਸਾਖੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਜੁੱਧ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ, ਪੰਜੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਸਮੇਤ ਪਰਚੋਣੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੀ ਸੁਰਤ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਸੋ ਜਨਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਰਖਦੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਕੋਈ ਐਸਾ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ, ਮੇਰੇ ਬੈਠਿਆਂ ਹੀ ਪਰਲੋਕ ਨੂੰ ਸਿਧਾਰ ਜਾਣ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਇਹ ਕਰਮ ਤੂੰ 107 ਜਨਮ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਤੈਨੂੰ ਭੋਗਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਯੋਗ ਬਲ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰੇ ਕਰਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਰਾਜਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਸੌ ਹੰਸ ਪਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਤੋਂ ਮਾਸ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਅੱਜ ਹੰਸ ਦਾ ਮਾਸ ਬਣਾ ਲਵੋ। ਖਾਣ ਉਪਰੰਤ ਉਸਨੂੰ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਕਰੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਖਾਧੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜਦੋਂ ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਝੀਲ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਦੇਖ ਕੇ, ਮੋਹ ਵਸ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਗਏ। ਹੰਸ ਅਤੇ ਸਾਰਸ ਦੇ ਐਸੇ ਪੰਛੀ ਹਨ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋੜੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮਰ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੂਜਾ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ। ਉਹ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਪੰਖੇਰੂ ਉਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਹ ਜੋੜਾ ਬਿਰਹੁ ਨੂੰ ਨਾ ਸਹਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਛੱਡ ਗਿਆ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਅਵਸ਼ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸੋਚ ਕੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਰਮ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਬਣ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਫੇਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਜਮਾਂਦਰੂ ਹੀ ਨੇੜ੍ਹੀਣ ਹਾਂ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਰਮ ਵੀ ਦਿਖਾ ਦੇਵੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਨੇਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ? 104ਵਾਂ ਜਨਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ, ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਲ੍ਹ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਅੱਕ ਦੇ ਹਰੇ ਟਿੱਡੇ ਫੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਇਕ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਇਕ ਕਿੱਕਰ ਤੋਂ ਪੱਕੀ ਸੂਲ ਤੋੜ ਕੇ ਇਸ ਟਿੱਡੇ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰ-ਪਾਰ ਲੰਘਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰਿਆ। ਉਹ ਤੜਫ-ਤੜਫ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ।

ਤੀਸਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਸਨੇ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ 104ਵੇਂ ਤੇ 107ਵੇਂ ਜਨਮ ਪਿਛੋਂ ਕਿਉਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਿਆ? ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਕਰਮ ਭੋਗਣ ਦੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਮੋੜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭੋਗਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤੇ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਤੀਸਰਾ ਜੋ ਕਰਮ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਰਮ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ

ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਬਣ ਕੇ ਆਪਣਾ ਫਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਫਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਜਾਤ, ਉਮਰ ਤੇ ਭੋਗ। ਜਾਤ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿਚ ਭੋਗੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ। ਪਰਾਲਬਧ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਨੂੰ ਚੌਰਾਸੀ ਵਿਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ, ਪਸ਼ੂ ਆਦਿਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਖੰਧ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਭੋਜਣਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਸਮਾਂ, ਆਰਥਲਾ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਦਿਨ, ਘੜੀ, ਨਿਮਖ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਣੇ ਮਿਥੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਫਣਿ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ

ਨਹ ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁ ਸਾਰ।।

ਜੀਵਨ ਲੋਰਹਿ ਭਰਮ ਮੋਹ ਨਾਨਕ ਤੇਉ ਗਵਾਰ।।

ਅੰਗ - 254

ਤੀਸਰਾ ਭੋਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀਆਂ ਹਨ, ਕਿੰਨੇ ਦੁਖ ਤੇ ਸੁਖ ਇਸਨੇ ਭੋਗਣੇ ਹਨ, ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਤੰਦਰੁਸਤ ਜਾਂ ਬਿਮਾਰ, ਰੂਪ ਜਾਂ ਕਰੂਪ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਪਰਾਲਬਧ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਏਥੋਂ ਤਕ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੱਥੇ ਵਿਚ ਇਹ ਲੇਖ ਵੀ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ। ਉਹ ਵੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪੁਰਬ ਕਰਮ ਅੰਕੁਰ ਜਬ ਪ੍ਰਗਟੇ

ਭੋਟਿਓ ਪੁਰਖੁ ਰਸਿਕ ਬੈਰਾਗੀ।।

ਮਿਟਿਓ ਅੰਧੇਰੁ ਮਿਲਤ ਹਰਿ ਨਾਨਕ

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਸੋਈ ਜਾਗੀ।। ਅੰਗ - 204

ਜਿਨ ਮਸਤਕਿ ਧੁਰਿ ਹਰਿ ਲਿਖਿਆ

ਤਿਨਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਰਾਮ ਰਾਜੇ।।

ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ ਕਟਿਆ

ਗੁਰ ਗਿਆਨੁ ਘਟਿ ਬਲਿਆ।। ਅੰਗ - 450

ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤਕ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਕੇ, ਜੀਵ ਭਾਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਟ ਕੇ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਜਦੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਿਆ, ਆਤਮਾ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਕਰੋੜਾਂ, ਅਰਬਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਸੰਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਾਟੈ ਕੋਟਿ ਕਰਮ।।

ਅੰਗ - ੧੧੯੫

ਗਿਆਨ ਹੋਣ ਤੇ ਹੀ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਅਹੰਭਾਵ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਫਲ ਦੇਣ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਰਾਲਬਧ ਕਰਮ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵੀ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਮਰਥ

ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਇਹ ਰਾਖਵੀਂ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਭੋਗਵਾ ਦੇਣ, ਸੂਲੀ ਤੋਂ ਸੂਲ ਬਣਾ ਕੇ ਭੋਗਵਾ ਦੇਣ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਫੇਰ ਵੀ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਜਿੰਨੇ ਕਰਮ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪਏ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਮਣ ਬੀਜ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦਗਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਚੰਡ ਹੋਇਆਂ, ਸਾਰੇ ਕਰਮ ਦਗਧ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਫਲ ਦੇਣੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਚਿਤ, ਗਿਆਨ ਹੋਇਆਂ, ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਆਤਮ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਆਤਮ ਵਿਚ ਅਨਾਤਮ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਸਤਿ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਅਸਤਿ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਆਤਮਾ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨਾਤਮਾ (ਨਾਮ ਰੂਪ ਮਾਇਆ) ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਸਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕਰਮ ਗਿਆਨਵਾਨ ਨੂੰ ਫਲ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੇ। ਸੰਚਿਤ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਟੋਰ ਦਗਧ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਰਾਲਬਧ ਦੇ ਕਰਮ ਭੋਗ ਲਏ ਫੇਰ ਕਰਮ ਨਾ ਬਚਣ ਕਰਕੇ ਗਿਆਨੀ ਦੇ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਕ੍ਰਿਆਮਾਨ ਕ੍ਰਮ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਧਨ ਉਸ ਲਈ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਰਮ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਹੀ ਫਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਦੇਹ ਹੰਗਤਾ ਦਾ ਤਿਆਗੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਨ ਹੰਗਤਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜਨਮਾਂ ਤਕ ਇਹ ਜੀਵ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਏਗ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ॥

ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ॥

ਅੰਗ - 466

ਸੋ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਦਾ ਵਰਣਨ ਇਸ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਮਝ ਪੈ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਰਮ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਿਆਰਿਓ! ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗ ਰਹੋ ਹੋ ਤਾਂ ਫਿਰ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਦੋਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋ -

ਕਤਿਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ ਦੋਸੁ ਨ ਕਾਹੂ ਜੋਗੁ॥

ਅੰਗ - 135

ਦਦੈ ਦੋਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੋਸੁ ਕਰਮਾ ਆਪਣਿਆ॥

ਜੋ ਮੈ ਕੀਆ ਸੋ ਮੈ ਪਾਇਆ

ਦੋਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ॥

ਅੰਗ - 433

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰੋਗ ਹਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਨਾਲ ਭੁੱਲਣ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਆ ਕੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ, ਮਨ ਨੂੰ, ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ, ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਮੰਨਣੀ ਪਵੇਗੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਮਨ ਬਿਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਅਸਰ ਵਜੋਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰੀ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਰਹੇ, ਅਰੋਗ ਰਹੇ, ਚਿੰਤਾ ਰਹਿਤ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਰਹਿਤ ਰਹੇ ਤਾਂ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਜੇ ਸਰੀਰਕ ਅਰੋਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁਧ ਕਰਨ ਦੀ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਨੇ ਆਮ ਦੇਖਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਖੂਨ ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਖੂਨ ਦੀ ਚਾਲ ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਬਜ਼ ਤੇਜ਼ ਚਲਦੀ ਹੈ; ਦਿਲ ਨੂੰ ਦੁਗਣੀ-ਤਿਗਣੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਹੋਏ ਵਿਸਫੋਟ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਗੁਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ, ਪਾਏ ਹੋਏ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਲੱਤਾਂ ਕੰਬਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੱਥ ਕੰਬਦੇ ਹਨ, ਬੁੱਧੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰੋਧ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਛਾਦਨ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਚਿੱਤ ਦੇ ਵਿਚ ਉਬੱਲ-ਪੁਬੱਲ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਲ-ਜਲੂਲ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਬਉਰਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਲਕੇ ਹੋਏ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਝੱਗ ਸੁਟਦਾ ਹੈ; ਜੇ ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਵਧ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰਾਈਫਲ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਗੋਲੀ ਭਰ ਕੇ ਮਾਰ ਵੀ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿਛੋਂ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਸਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮਾਂ ਬਦਲੇ ਪਛਤਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਹੋਏ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਸਫੋਟ ਦਾ ਐਸਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਸੈਲ ਜਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲਗਦੀ, ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਖਾਧਾ ਹੋਇਆ ਖਾਣਾ ਹਜ਼ਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਿਰ ਦੁਖਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰੋਧ ਇਕ ਖਿਆਲ ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਨੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਕਿੰਨਾ ਅਸਰ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਤੌਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਉਲਟ-ਪੁਲਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਠੰਢੇ ਸਾਹ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹਉਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਉਸ ਲਈ ਬੇ-ਮਾਇਨੇ ਹਨ। ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰੁਪਇਆ ਖਰਚ ਕੇ ਸ਼ੁਧ ਮਾਰਬਲ ਦਾ ਘਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ, ਚਿੰਤਾਵਾਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਖਿੱਚ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਦੁਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਅਚੇਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਧੁਨ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਡੁੱਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੈਲ, nervous system ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੋਝਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ function (ਕੰਮ) ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਧੇ ਹੋਏ ਅਹਾਰ ਦੇ ਅੰਸ ਆਪਣੀ-ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਜਿਗਰ ਤੋਂ ਭੇਜੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ, ਕਬਜ਼

ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ loose motions ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਨੀਂਦ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੀਂਦ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਕੁਝ ਸੌਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸੁਪਨੇ ਡਰਾਵਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਾਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ; ਉਹ ਸੁਤਿਆਂ ਪਿਆਂ ਵੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਉਪਰ ਖਿਆਲ ਦਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਾਮੁਕ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਸੈਲ ਹਰ ਵਕਤ ਜਲਦੇ (burn) ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵੀਰਯ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ supreme ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਖੁਰਾਕ ਦੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ compress ਕਰਕੇ ਇਕ ਬੂੰਦ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਮੁਕ ਪੁਰਸ਼ ਅਗਿਆਨ ਵਸ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਇਸ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਐਨੀ ਨਿਰਬਲ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅਨੇਕਾਂ ਰੋਗ ਆਪਣੇ ਪੱਕੇ ਘਰ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਾਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਸੁਹਾਗਾ ਪਾ ਕੇ ਸੋਨਾ ਢਲਦਾ ਹੈ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਾਮ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਗਾਲਦੇ ਹਨ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਕਾਇਆ ਕਉ ਗਾਲੈ॥

ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਸੋਹਾਗਾ ਢਾਲੈ॥ ਅੰਗ - 932

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਡਰ ਆਦਮੀ ਦੇ ਖੂਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਅਕਲ, ਹੋਸ਼ ਗੁੰਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਡਰ ਵਿਚ ਆਦਮੀ ਨਾ ਕੁਝ ਖਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅੰਸ਼ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਡਰ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਕੇਵਲ ਕੰਬਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ system ਵਿਚ ਭਿਆਨਕ ਅਸਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਟਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੋਲ ਕੰਬਦਾ ਹੈ, ਅਕਲ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਸੋ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬਲ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਝਟਕਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅੰਦੋਸ਼ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਂ ਚੋਰਾਂ ਦਾ ਹੱਲਾ ਐਨਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਤਹੱਸ-ਨਹੱਸ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੇ-ਮਰਿਆਦਗੀ ਵਿਚ ਧੱਕਾ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ, ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿਣਾ, ਦੋਸ਼ ਕੱਢਣੇ, ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਈਰਖਾਲੂ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਤੇ ਤਿਉੜੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਚੇਹਰਾ ਡਰਾਉਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਖਤਮ ਹੋ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕਰੂਰਤਾ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਸਦੇ ਬੋਲਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿੱਕੇ ਬੋਲ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚੋਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰੋਗ ਦੀ ਭੜਾਸ ਕੱਢਣ ਲਈ ਉਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ ਅਰੋਪਣ ਕਰਦਾ

ਹੈ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਰਨ ਹੀ ਐਸੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ। ਸੋ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਸਾਨੂੰ ਅਵਸ਼ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੋ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਕਾਰਨ ਦਸਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਦੱਸਣ ਦੀ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਮਾਇਆ ਮੋਹੁ ਮੇਰੈ ਪ੍ਰਭਿ ਕੀਨਾ

ਆਪੇ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਏ॥

ਮਨਮੁਖਿ ਕਰਮ ਕਰਹਿ ਨਹੀ ਬੁਝਹਿ

ਬਿਰਥਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਏ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ

ਕਰਮਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਏ॥

ਅੰਗ - 67

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਸਪਸ਼ਟ ਦਸਦਾ ਹੈ-

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ॥

ਅੰਗ - 135

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਗਹਿਰੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਅਨੁਭਵ ਖੁਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਸਤਿ, ਚਿਤ, ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਨਿਰੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹਨ ਅਤੇ ਅਮਿਤੋਜ (ਨਾ ਮਿਣੀ, ਨਾ ਤੋਲੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ) ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੂ ਵਲ ਨੂੰ ਰੁਖ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚੋਂ ਰਸ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਿੰਦੀ ਧਾਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਪੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੀ ਸੋਚਣ ਸ਼ਕਤੀ, ਸਹਿਨ ਸ਼ਕਤੀ ਐਨੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਡਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਚਿੰਤਾ, ਆਸਾ ਅੰਦੇਸਾ, ਪੰਜ ਚੋਰ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ; ਪੰਜੇ ਵਿਸ਼ੇ - ਸਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ; ਚਾਰ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਅਗਨੀਆਂ - ਹੰਸ, ਹੇਤ, ਕੋਪ, ਲੋਭ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਚ ਬੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੇ ਜਾਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਥਾਹ ਸ਼ਕਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਅਮੁੱਕ ਭੰਡਾਰ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੈਲ ਜੋ ਅਜਕੱਲ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ 14 ਖਰਬ, 15 ਅਰਬ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਇਕ ਨਿਯਮ ਵਿਚ ਉਮਾਹ ਭਰੀ ਸੋਚਣੀ ਵਿਚ ਅਨੰਦ ਦੀਆਂ ਉਠਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੱਝ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਮਿੱਤ ਸ਼ਕਤੀ ਹਨ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਹਿਨ-ਯੋਗ ਐਨਰਜੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆਂ, ਸਹਿਜ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਿੰਜਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਸਰੀਰਕ ਸੈਲ ਫਿਊਜ਼ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਚੇਤਨਤਾ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟਹਿਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਰੋਗ

ਮਿਟ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਤੌਰ ਤੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਰੂ ਵਰਤ ਲਵੇਗਾ ਉਸਨੂੰ ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਰੋਗ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਵੇਗਾ, ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ॥
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ॥
ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ॥
ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੂਖ ਨ ਥੀਆ॥ ਅੰਗ - 259

ਸੋ ਇਹ ਅਉਖਧ ਨਾਮ ਹੈ, ਨਾਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚ ਸਮਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸੁੰਨ ਮੰਡਲ ਆਖ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਨਾਮ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥
ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਵਾਮੁ॥
ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਗ ਨਾਦ॥
ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ॥

ਅੰਗ - 293

ਸੋ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਯਾਦ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਟਿਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕੁਲ ਰੋਗ ਬਿਨਾਂ ਦਵਾਈ ਖਾਧਿਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਤਜਰਬਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਰੋ ਪੂਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਰੁਮਕ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਵਲੋਂ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆਂ ਜਾਂ ਮੁਖ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਵਾਕ ਕੀਤਿਆਂ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਚਰਨ ਧੂੜ ਵਰਤਿਆਂ ਭਿਅੰਕਰ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਨਿਰਾਰਥਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਹ ਪਰਖ ਕੇ, ਦੇਖ ਕੇ ਤਜਰਬਾ ਕਰਕੇ ਲਿਖੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੈਂਕੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚੋਂ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਰੋਗ ਅਸਾਧ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜਦੋਂ 'ਨਾਮ' ਦਵਾਈ ਪੂਰੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਤਨ ਮਨ 'ਚ ਵਰਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਿਅੰਕਰ ਰੋਗ, ਬਿਨਾਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਿਆਂ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਜਿਸ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਵਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੈ -

ਪਰਮੇਸਰ ਤੇ ਭੁਲਿਆਂ ਵਿਆਪਨਿ ਸਭੇ ਰੋਗ॥

ਅੰਗ - 135

ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਇਕ ਹੋਰ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਵਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਂਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਨਾਲ ਜੰਮਣ

ਤੇ ਮਰਨ ਵਿਚ ਪੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ ਸਦਾ ਹੀ ਵਿਜੋਗ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨਾਲ ਪੀੜਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੋਗ ਕੋਈ ਰਸ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਸਗਮਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਤਾਂ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ, ਮਾਇਆ ਬਾਰੇ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ -

ਸੁੰਦਰ ਸੇਜ ਅਨੇਕ ਸੁਖ ਰਸ ਭੋਗਣ ਪੂਰੇ॥
ਗਿ੍ਹ ਸੋਇਨ ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧ ਲਾਇ ਮੋਤੀ ਹੀਰੇ॥
ਮਨ ਇਛੇ ਸੁਖ ਮਾਣਦਾ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ਵਿਸੁਰੇ॥
ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਵਿਸਟਾ ਕੇ ਕੀਰੇ॥
ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਸਾਂਤਿ ਹੋਇ
ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਨੁ ਧੀਰੇ॥ ਅੰਗ - 707

ਸੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ, ਮਹਾਂ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਜੀਵ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਚੋਲਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਦੁਖ ਜ਼ਰੂਰ ਭੋਗਣਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਜੀਵ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ ਵਿਚ ਡੁੱਬਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇ ਭਾਗ ਬਣ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਉਤੇ ਇਮਾਨ ਲੈ ਆਵੇ, ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗੁਲਤਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੀਵ ਭਾਵ, ਆਤਮ ਭਾਵ ਵਿਚ ਬਦਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਜੋਗ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਅਸਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦਸਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਅਸਾਡੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇ, ਸਾਡੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਚਿਤਾਰ, ਮੇਲ ਦੇ ਆਪਣਾ ਕੋਈ ਪਿਆਰਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਂ, ਤੇਰਾ ਬਣ ਕੇ ਚਲਾਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ, ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਵੇਮੁਖ ਹੋਏ ਰਾਮ ਤੇ ਲਗਨਿ ਜਨਮ ਵਿਜੋਗ॥
ਖਿਨ ਮਹਿ ਕਉੜੇ ਹੋਇ ਗਏ ਜਿਤੜੇ ਮਾਇਆ ਭੋਗ॥
ਵਿਚੁ ਨ ਕੋਈ ਕਰਿ ਸਕੈ ਕਿਸ ਥੈ ਰੋਵਹਿ ਰੋਜ॥
ਕੀਤਾ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਵਈ ਲਿਖਿਆ ਧੁਰਿ ਸੰਜੋਗ॥
ਵਡਭਾਗੀ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੈ
ਤਾਂ ਉਤਰਹਿ ਸਭਿ ਬਿਓਗ॥
ਨਾਨਕ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖਿ ਲੇਹਿ
ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬ ਬੰਦੀ ਮੋਚ॥
ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧਸੰਗੁ ਬਿਨਸਹਿ ਸਭੇ ਸੋਚ॥

ਅੰਗ - 135

ਸੋ ਇਸ ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਤਕ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮਾਂ ਵਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਦਵਾਇਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਪੂਰਵਕ ਵਿਚਾਰੀਏ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੀਏ, ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਿਖੀਏ। ਗੁਰੂ

ਘਰ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਉਹ ਨਾਮ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਸਾਧੂਆਂ, ਆਰਫਾਂ, ਸੰਤਾਂ, ਗੁਰਮੁਖ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਮਹਾਨ ਭਿਅੰਕਰ ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਵਸ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੇਲ ਪਿਆਰਾ, ਮੇਲ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨ ਅੰਦਰ ਸੁਣਾਈ ਦੇਣ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀਆਂ ਠੰਢੀਆਂ ਰੌਆਂ ਰੁਮਕਣ ਲਗ ਜਾਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ-

ਆਵੈ ਸਾਹਿਬੁ ਚਿਤਿ ਤੇਰਿਆ ਭਗਤਾ ਡਿਠਿਆ॥
ਮਨ ਕੀ ਕਟੀਐ ਮੈਲੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਵੁਠਿਆ॥
ਜਨਮ ਮਰਣ ਭਉ ਕਟੀਐ ਜਨ ਕਾ ਸਬਦੁ ਜਪਿ॥
ਬੰਧਨ ਖੋਲਨਿ ਸੰਤ ਦੂਤ ਸਭਿ ਜਾਹਿ ਛਪਿ॥
ਤਿਸੁ ਸਿਉ ਲਾਇਨਿ ਰੰਗੁ ਜਿਸ ਦੀ ਸਭ ਧਾਰੀਆ॥
ਉਚੀ ਹੁੰ ਉਚਾ ਬਾਨੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰੀਆ॥
ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਕਰ ਜੋੜਿ ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਧਿਆਈਐ॥
ਜਾ ਆਪੇ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ
ਤਾਂ ਭਗਤ ਸੰਗੁ ਪਾਈਐ॥ ਅੰਗ - 520

ਸੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਉਹ ਹੀ ਸੱਚੇ ਮਿੱਤਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਨਾ ਦਿਸੰਦੜਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਵੈ
ਮਿਤ੍ਰ ਅਸਾਡੜੇ ਸੇਈ॥
ਹਉ ਫੁਢੇਦੀ ਜਗੁ ਸਬਾਇਆ
ਜਨ ਨਾਨਕ ਵਿਰਲੇ ਕੇਈ॥ ਅੰਗ - 520

ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਆ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਘਾਣ, ਅਣਗਿਣਤ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਦਰ ਠੰਢ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਸਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਵਿਘਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦਾ। ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅਮੁੱਲ ਪਦਾਰਥ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਹੋਵੈ ਸੁਖੁ ਘਣਾ ਦਯਿ ਧਿਆਇਐ॥
ਵੈ ਰੋਗਾ ਘਾਣਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇਐ॥
ਅੰਦਰਿ ਵਰਤੈ ਠਾਢਿ ਪ੍ਰਭਿ ਚਿਤਿ ਆਇਐ॥
ਪੁਰਨ ਹੋਵੈ ਆਸ ਨਾਇ ਮੰਨਿ ਵਸਾਇਐ॥
ਕੋਇ ਨ ਲਗੈ ਬਿਘਨੁ ਆਪੁ ਗਵਾਇਐ॥
ਗਿਆਨ ਪਦਾਰਥੁ ਮਤਿ ਗੁਰ ਤੇ ਪਾਇਐ॥
ਤਿਨਿ ਪਾਏ ਸਭੇ ਥੋਕ ਜਿਸੁ ਆਪਿ ਦਿਵਾਇਐ॥

ਤੂੰ ਸਭਨਾ ਕਾ ਖਸਮੁ ਸਭ ਤੇਰੀ ਛਾਇਐ॥ ਅੰਗ - 520

ਸੋ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੇ ਝਰਨੇ ਚਲਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਚਿਤ ਲਗ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸੰਗਤ ਵਾਸਤੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਓਥੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਵੰਡੀਐ ਸੁਖੀਆ ਹਰਿ ਕਰਣੇ॥
ਜਮ ਕੈ ਪੰਥਿ ਨ ਪਾਈਅਹਿ ਫਿਰਿ ਨਾਹੀ ਮਰਣੇ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਆਇਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਤਿਸੈ ਹੀ ਜਰਣੇ॥
ਬਾਣੀ ਉਚਰਹਿ ਸਾਧ ਜਨ ਅਮਿਉ ਚਲਹਿ ਝਰਣੇ॥
ਪੇਖਿ ਦਰਸਨੁ ਨਾਨਕੁ ਜੀਵਿਆ
ਮਨ ਅੰਦਰਿ ਧਰਣੇ॥ ਅੰਗ - 320

ਸੋ ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ -

ਸਾਧ ਕੀ ਮਹਿਮਾ ਬੇਦ ਨ ਜਾਨਹਿ॥
ਜੇਤਾ ਸੁਨਹਿ ਤੇਤਾ ਬਖਿਆਨਹਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਤਿਹੁ ਗੁਣ ਤੇ ਦੂਰਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਉਪਮਾ ਰਹੀ ਭਰਪੂਰਿ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਾ ਨਾਹੀ ਅੰਤ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਦਾ ਬੇਅੰਤ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਉਚ ਤੇ ਉਚੀ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਮੂਚ ਤੇ ਮੂਚੀ॥
ਸਾਧ ਕੀ ਸੋਭਾ ਸਾਧ ਬਨਿ ਆਈ॥
ਨਾਨਕ ਸਾਧ ਪ੍ਰਭ ਭੇਦੁ ਨ ਭਾਈ॥

ਅੰਗ - 272

ਸੋ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਜਿਥੇ ਸਦਾ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਝਰਨੇ ਚਲਦੇ ਹਨ ਉਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਿਆਂ ਆਦਮੀ ਹਉਮੈ ਦੇ ਕਰੜੇ ਬੰਧਨਾਂ 'ਚੋਂ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਤਿਨ ਕੀ ਸੋਭਾ ਕਿਆ ਗਣੀ
ਜਿਨੀ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਧਾ॥
ਸਾਧਾ ਸਰਣੀ ਜੋ ਪਵੈ ਸੁ ਛੁਟੈ ਬਧਾ॥
ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਅਬਿਨਾਸੀਐ ਜੋਨਿ ਗਰਭਿ ਨ ਦਧਾ॥
ਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਹਰਿ ਪੜਿ ਬੁਝਿ ਸਮਧਾ॥
ਨਾਨਕ ਪਾਇਆ ਸੋ ਧਣੀ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਗਧਾ॥

ਅੰਗ- 320

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਵਿਚ ਚਲਣ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ਣ।

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 19)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਜਦੋਂ ਬਚਨ ਕੀਤੇ, ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵ ਹੋਰ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗੋ -

ਜੋ ਜਾਗੀਨ੍ਹਿ ਲਹਿਨਿ ਸੇ ਸਾਈ ਕੰਨੋ ਦਾਤਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਜਿਹੜੇ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇਗੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਨਹੀਂ, ਜਾਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਮਰਿਯਾਦਾ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਜੇ ਹਰ ਵਕਤ ਜਗਾਓਗੇ, ਮਾਲੀ ਖੋਰੀਆ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਪਾਗਲਖਾਨੇ ਆਦਮੀ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਗਲਾਂ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹਦਾ ਦਿਮਾਗ ਕੁਛ ਆਰਾਮ ਕਰ ਲਵੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਜੋ ਨਿਯਮ ਹੈ ਉਹਦੇ ਉਲਟ ਗੱਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਫਰੀਦ! ਇਹ ਤਾਂ ਦਾਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਦਾਤੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ ਕਿਆ ਚਲੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ॥

ਇਕਿ ਜਾਗੰਦੇ ਨਾ ਲਹਨਿ ਇਕਨਾ ਸੁਤਿਆ ਦੇਇ ਉਠਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਇਹ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਨੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੋਰ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਜਾਗਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ, ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਉਠਾਲ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਕਹਿੰਦੇ, ਲੈ ਪੀ ਲਉ। ਕੋਈ ਦੁੱਧ ਰੱਖ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਤਾਂ ਜਾਗਦਾ ਸੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਦਾ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪੀ ਲਿਆ। ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਛੱਡ ਦਿਤੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਹ ਦੁੱਧ ਪੀ ਲਓ, ਰਾਤ ਕੋਈ ਰੱਖ ਗਿਆ ਸੀ ਇੱਥੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰ੍ਹਾਣੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੁੱਧ ਪੀਣ ਲਗਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨੇ ਤਾਅਨਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜਾਗਦੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਦਾਤ। ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਫਰੀਦ! ਇਹ ਨਹੀਂ ਗੱਲ। ਜਿਹਨੂੰ ਸਾਂਈਂ ਦੇਵੇ ਉਹ ਸੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਠਾਲ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਰ ਤਾਂ ਜੇਬ ਵਿਚ ਹੱਥ, ਜਦ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਪੰਜ ਮੋਰਾਂ ਪਈਆਂ। ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ, ਨਿਰੁੱਤਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਹਦਾ ਭਰਮ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਸਾਰੀ-ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਨੇ ਧਾਰਨਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀ-ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਮਰਿਯਾਦਾ 'ਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰੋ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ ਬੰਦੇ ਓ ਤੁਸੀਂ ਕਿਰਤ ਵੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਜਾਗ ਕੇ ਦੇਖ ਲਓ ਦਿਮਾਗ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨਿਯਮ 'ਚ ਰਹੋ, ਸਹਿਜ ਵਿਚ ਜਾਗੋ, ਸਹਿਜ 'ਚ ਸੌਂਵੋਂ।

ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਹੋਏ ਤਾਂ ਫਰੀਦ ਦੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਬਚਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਰੀਦ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਮੈਂ ਸੱਚ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਨਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਫਰੀਦ! ਇੱਕ ਨੁਕਸ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤੇਰੇ 'ਚ। ਤੂੰ ਪੂਰਾ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ। ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਪੂਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਆਪਾਂ ਪੱਟਣ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਪਾਕਪਟਨ ਜਿਹਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿੰਦੇ ਉਥੇ ਫਰੀਦ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਨਾ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਮ ਵਿਚ। ਆਸਾ ਦੇਸ਼ 'ਚ। ਉਹਨੂੰ ਕੁਛ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨੇ ਕਮਾਈ ਕਰੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਇਹ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਥੋੜ੍ਹੇ ਜਿਹੇ ਬਚਨ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਰਸ਼ਦ ਕਰ ਪੂਰਾ।

ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਆ ਚੱਲ ਕੇ ਦੇਖੀਏ। ਜਦੋਂ ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਗਏ, ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕਰਿਆ ਕਿ -

ਆਵਹੁ ਭੈਣੇ ਗਲਿ ਮਿਲਹ ਅੰਕਿ ਸਹੇਲੀਆਹ ॥

ਅੰਗ - ੧੭

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਹੇਲੀ ਬਣਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਮਿਲਦੇ ਨੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ ਫਰੀਦ। ਪਹੁੰਚਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ 'ਚ ਉਹਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ 'ਚ ਉਹਨੂੰ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਜੁਬਾਨੀ ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ। ਮਾਂ ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਸੀ। ਐਸੀਆਂ ਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਧੰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਭਜਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲਗਾ ਦਿਤਾ ਪੰਜ ਸਾਲ ਦੇ ਨੂੰ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅੱਲਾ-ਅੱਲਾ ਕਰਕੇ ਤਸਬੀ ਫੇਰਿਆ ਕਰ। ਤਸਬੀ ਫੇਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੀਏ ਉਹਦੇ 'ਚ ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇੱਕ ਪੁੜੀ ਸ਼ਕਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਰੱਖਣਾ ਭੁੱਲ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਫਰੀਦ ਰਿਆਜ਼ਤ ਕਰਕੇ ਹਟਿਆ, ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਹਟਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਸਣ ਚੁੱਕਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਆਸਣ ਦੇ ਥੱਲੇ ਸ਼ਕਰ ਹੀ ਸ਼ਕਰ ਪਈ ਹੈ। ਭਾਂਡੇ ਭਰ ਦਿਤੇ, ਝੱਕਰੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਭਰ ਦਿਤੇ। ਮਾਂ ਆਈ ਕਹਿੰਦੀ, ਫਰੀਦ! ਤਅੱਸਵੀ ਫੇਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਮਾਂ। ਕਹਿੰਦੀ, ਫੇਰ ਅੱਜ ਖੁਦਾ ਨੇ ਸ਼ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਉਹਨੂੰ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਸ਼ਕਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੋਣੀ, ਕਿਤੇ ਦਿਲ ਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਏ, ਬਹਾਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੋਚ ਕੇ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਂਗਲੀ

ਫੜ ਲਈ ਫਰੀਦ ਨੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਅੰਦਰ, ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੀ ਪੰਜ ਜਾਂ ਛੇ ਸਾਲ ਦਾ। ਜਾ ਕੇ ਚੱਪਣ ਚੁੱਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦਿਖਾਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ, ਇਹ ਕੀ ਗੱਲ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਅੱਜ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਹੀ ਸ਼ੱਕਰ ਭੇਜ ਦਿਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਅੱਗੋਂ ਤਾਂ ਪੁੜੀ-ਪੁੜੀ ਹੀ ਭੇਜਦਾ ਸੀ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਇਹਦਾ।

ਹੋਰ ਪਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਫਰੀਦਾ! ਅੱਜ ਆਪਣੇ ਰਾਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇੱਕ ਡੰਗ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਮੰਗ ਲਈ। ਭਗਤੀ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਹਟਿਆ ਤਾਂ ਦੁਆ ਕਰੀ ਕਿ ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ! ਇਕ ਡੰਗ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਭੇਜ ਦੇ। ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹੀ ਗੱਡਿਆਂ ਵਾਲੇ ਖੜ੍ਹੇ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਿੱਕਿਆ! ਫਰੀਦ ਦਾ ਘਰ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦਾ ਆਹੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ ਬੋਰੀਆਂ ਰੱਖਣ ਲੱਗੇ, ਸਾਰਾ ਹੀ ਘਰ ਭਰ ਦਿੱਤਾ। ਲੰਘਣ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਂ ਨਾ ਛੱਡਿਆ। ਮਾਂ ਆਈ, ਕਹਿੰਦੀ ਫਰੀਦਾ! ਰਾਸ਼ਨ ਮੰਗਿਆ? ਉਂਗਲੀ ਫੜ ਕੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਲੈ ਅੰਮੀ ਜਾਨ! ਆਹ ਦੇਖ ਕਹਿੰਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਹੀ ਰਾਸ਼ਨ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੀ, ਮੈਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇੱਕ ਡੰਗ ਦਾ ਮੰਗਿਆ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਫਰੀਦਾ! ਤੇਰਾ ਡੰਗ ਹੈ ਰੋਟੀਆਂ ਦਾ, ਅੱਲਾਹ ਦਾ ਡੰਗ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਭੋਰਾ ਕੁ ਲਿਆਏ ਹਾਂ। ਕਿਣਕਾ ਮਾਤਰ ਹੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਡੰਗ ਦੀ ਰੋਟੀ ਸਾਰੇ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਨੂੰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ, ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਸਿਸ਼ਟੀਆਂ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਟਾਈਮ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਵੀ ਥਾਉਂ ਭਰ ਜਾਵੇ ਧਰਤੀ ਦੀ। ਸਾਰਾ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਧਰਤੀ ਚੁੱਕ ਸਕਦੀ ਅੱਲਾਹ ਦੇ ਡੰਗ ਦੀ। ਕਹਿੰਦੀ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਭੋਜਿਆ ਹੈ ਮਾਂ। ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੋਜਿਆ। ਮਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਾਂ ਨੇ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਕਹਿੰਦੀ, ਫਰੀਦਾ! ਦੇਖ ਤੂੰ ਚੱਲਿਆਂ ਹੈਂ ਜ਼ੋਹਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੀਆਂ ਯਾਦ ਰੱਖੀਂ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਤੂੰ ਰਹੀਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ, ਇੱਕ ਤੂੰ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਖਾਈਂ। ਛੱਤੀ ਰਸਾਂ ਵਾਲੇ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਦੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ। ਛੇ ਰਸ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਛੇਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਛੇ-ਛੇ ਰਸ ਫੇਰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਹੁੰਦੇ ਨੇ। ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ।

ਦਰੋਪਤੀ ਨੇ ਬਾਲਮੀਕਿ ਰਿਸ਼ੀ ਨੂੰ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਬਾਲ ਲਾਇਆ ਸੀ। ਫੇਰ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਸਾਰਾ। ਸ਼ੰਕਾ ਪੈਣ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਰਿਸ਼ੀ ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਨੂੰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਸੁਆਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਦੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਬੀਬੀ! ਸੁਆਦ ਤਾਂ ਲਗਦੇ ਸੀ ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਕਿਹੜਾ ਰਸ ਪਹਿਲਾਂ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਰਸ ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ ਕਿ ਜਿਹਦਾ ਸਵਾਦ ਲੈਣਾ ਹੋਏਗਾ ਲੈ ਲਏਗਾ। ਨਿਹਚਾ ਹੈ ਇਹ ਤਾਂ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਦਾ ਭੋਗ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਵਿਚ, ਧਿਆਨ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਕਹਿਣਾ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਐਨੇ ਨਾਲ। ਅਗਿਆਨੀ ਜਿੰਨਾਂ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਲਾਈ ਜਾਵੇ, ਉਹਦਾ ਭੋਗ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਹੈ, ਉਹਦਾ ਹੋਰ।

ਸੋ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਲਵਾਉਣਾ ਸੀ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜਾ ਰਸ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇ ਏਸ ਕਰਕੇ, ਇਕੱਠੇ ਕਰ ਲਏ।

ਸੋ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਫਰੀਦਾ! ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਖਾਈਂ, ਗਦੇਲਿਆਂ ਤੇ ਸੋਈਂ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹੀਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਾਂ! ਕੀਹਨੇ ਬਣਾਏ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ। ਉਥੇ ਕੀਹਦਾ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ ਦੇਵੇ। ਗਦੇਲੇ ਕੌਣ ਲਈਂ ਬੈਠਾ ਹੈ? ਉਥੇ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪੈਣਾ ਹੈ, ਕੀੜੇ ਲੜਨੇ ਨੇ, ਕੀੜੀਆਂ ਚੜ੍ਹਨੀਆਂ ਨੇ, ਮੱਛਰਾਂ ਨੇ ਡੰਗ ਮਾਰਨੇ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੀ ਫਰੀਦਾ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਤਮਾਵਾਂ 'ਚ ਤੂੰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਰਨੀ, ਉਹ ਰਮਜ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਰਮਜ਼ ਮਾਰੀ ਹੈ ਮੈਂ, ਤਾਂ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇ। ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ, ਜਦੋਂ ਭੁੱਖ ਤੈਨੂੰ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੰਗ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਰੁੱਖੀ ਰੋਟੀ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਭਿਉਂ ਕੇ ਖਾਵੀਂ, ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਛੱਤੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਰਸਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਦੇਵੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੀਂਦ ਆਵੇ, ਡਲ੍ਹਿਆਂ 'ਤੇ ਸੌਂ ਜਾਈਂ, ਤੈਨੂੰ ਗਦੇਲੇ ਮਿਲਣਗੇ, ਰੋਸ਼ਮ ਦੇ ਗਦੇਲਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਣਗੇ ਤੇ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹੀਂ, ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਪੈ ਜਾਏਗੀ, ਸੰਗਤ ਕਿਲ੍ਹਾ ਰੂਪ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਵੜਦੇ ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸੋ ਇਹ ਤਿੰਨ ਬਚਨ ਮੇਰੇ ਯਾਦ ਕਰੀਂ। ਤਿੰਨ ਬਚਨ ਕਮਾ ਕੇ ਭਗਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜ਼ੋਹਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਖਤ ਉਹਨੇ ਤਪੱਸਿਆ ਕਰੀ। ਕੋਈ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਐਨੀ ਤਪੱਸਿਆ, ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਜੇ ਤਪੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੀਏ, ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਸੂਫੀ ਪੀਰਾਂ ਨੇ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਹਦ ਕਰਿਆ, ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਹ ਜੀਉਂਦੇ ਕਿਵੇਂ ਰਹੇ ਐਨਾ ਤਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ, ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਨੇ, ਤਪੀਆਂ ਨੇ, ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਉੱਗਰ ਤਪ ਕਰੇ ਨੇ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਮਿੱਟੀ ਜੰਮ ਗਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੇ ਘਾਹ ਹਰੇ ਹੋ ਗਏ, ਬੂਟੇ ਲਗ ਗਏ ਉੱਤੇ ਆ ਕੇ ਤੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਨੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕਢਾਏ ਆ ਕੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ੋਹਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਲੁਹਾਰ ਜਿਹਦਾ ਨਾਉਂ ਸੀਰੂ ਸੀ, ਇਹਦਾ ਮਿੱਤਰ ਸੀ, ਉਹ ਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਆ ਕੇ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਕੋਲ ਬਹਿ ਜਾਣਾ, ਜਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰ ਦੇਣੀ, ਹੋਰ ਕੰਦ-ਮੂਲ ਵੀ ਚੁਣ ਕੇ ਲਿਆ ਦੇਣੇ ਤੇ ਇੱਥੇ ਤਪ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਦਿਨ ਨੂੰ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੈਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਹਨੂੰ ਸਾਝਰੇ ਜਾਗ ਆ ਗਈ, ਇਹਨੇ ਘੜਾ ਲਿਆ ਸਿਰ ਦੇ ਉੱਤੇ ਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ, ਸੁਤ ਉਨੀਂਦਾ

ਜਿਹਾ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜਦੋਂ ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਸੀ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਲੰਘਣ ਲੱਗਿਆ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਪਿਆ ਕਿ ਆਹ ਦਰਖਤ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪੱਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਸੁੱਕਾ ਹੋਵੇ। ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਮਲਦਾ-ਮਲਦਾ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਫਰੀਦ ਦੇ ਮੌਰਾਂ 'ਚ ਕੁਹਾੜਾ ਪੁੱਠਾ ਮਾਰਿਆ, ਉਹ ਪੰਜ-ਚਾਰ ਹੱਥ ਅਗਾਂਹਾਂ ਚਲੇ ਗਏ, ਜਦੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਸੀਰੂ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕਰਿਆ-

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਤੇ ਮਾਰ ਨਾ ਗਵਾਈਂ ਮੇਰੇ ਵੀਰਨਾ,
ਭਾਲ ਤੈਨੂੰ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀ।

ਕੰਧਿ ਕੁਹਾੜਾ ਸਿਰਿ ਘੜਾ ਵਣਿ ਕੈ ਸਰੂ ਲੋਹਾਰੂ ॥
ਫਰੀਦਾ ਹਉ ਲੋੜੀ ਸਹੁ ਆਪਣਾ ਤੂ ਲੋੜਹਿ ਅੰਗਿਆਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੦

ਭਾਲ ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਹੈ, ਭਾਲ ਸੈਨੂੰ ਹੈ। ਮੈਂ ਵੀ ਰਾਤ ਦਾ ਖੜਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਵੀ ਹਨੇਰੇ ਮੂੰਹ ਖੜਾ ਹੈਂ। ਤੇਰੀ ਤੇ ਮੇਰੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਫਰਕ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ। ਤੂੰ ਭਾਲਦਾ ਹੈਂ ਕੋਲੇ ਲੱਕੜੀਆਂ, ਜਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੈਂ ਭਾਲਦਾ ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ। ਐਸਾ ਤਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਈਏ, ਕੋਈ ਸੁਭ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਵੇਗੀ, ਤੁਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਰਸਤੇ ਦੇ ਵਿਚ ਦਰਖਤ, ਜਿਸ ਦਰਖਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਹੁ-ਫੁਟਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹੁ ਫੁਟੀ ਵਗਨਿ ਬਹੁਤੁ ਤਰੰਗ ॥ ਅੰਗ - ੩੧੯

ਅਨੇਕਾਂ ਜਾਨਵਰ ਬੋਲਦੇ ਨੇ, ਸਾਰੇ ਜਾਨਵਰ ਰਾਤ ਦੇ ਵਿਛੁੜੇ ਹੋਏ, ਦਿਨ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋੜਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੋਝੀ ਹੋਰ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਰਾਖੀ ਦਾ ਬੰਦੋਬਸਤ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵੇਂ ਨਾ ਮਾਰੇ ਜਾਈਏ ਇਕੱਠੇ ਹੀ। ਅੱਡ-ਅੱਡ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿੰਦੇ ਨੇ, ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਸੁਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲਦੇ ਨੇ, ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਚੱਲਾਂ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ, ਜੇ ਸੈਨੂੰ ਮਿਲ ਜਾਏ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ।

ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਚਲਣਾ, ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਵਜਦ 'ਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ 'ਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਏਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਥੱਕ ਜਾਣ ਤੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂ। ਰੁੜਦਾ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਵਾਂ, ਪਰ ਸੈਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕਿਉਂਕਿ ਲਗਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਐਸਾ ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਸੀਸ ਵੱਢ ਕੇ ਬਣਾ ਦਿਆਂ ਮੁੜ੍ਹਾ,
ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਸੁਣਾਵੇ ਤੇਰੀਆਂ।

ਤੈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਾਤ ਜਿ ਆਖੈ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਆ ਦੀਜੈ ॥
ਸੀਸ ਵਢੇ ਕਰਿ ਬੈਸਣੁ ਦੀਜੈ ਵਿਣੁ ਸਿਰ ਸੇਵ ਕਰੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੫੫੮

ਸਿਰ ਬੈਠਣ ਵਾਸਤੇ ਅਰਪਣ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਦੀ, ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਕੋਈ ਬਚਨ ਸੁਣਾਵੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਗਨ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਦੇ ਹਿਰਦੇ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਜਲਨ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਿਰਹੁੰ ਦੀ ਤੇ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਤਨੁ ਤਪੈ ਤਨੂਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਬਲੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਤਨ ਮੇਰਾ ਤਪ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਤੰਦੂਰ ਤਪਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਅੱਗ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਉਹ ਮੇਰੇ ਹੱਡਾਂ ਦੀ ਬਲ ਰਹੀ ਹੈ -

ਪੈਰੀ ਥਕਾਂ ਸਿਰਿ ਜੁਲਾਂ ਜੇ ਮੂੰ ਪਿਰੀ ਮਿਲੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲਦਾ-ਚਲਦਾ ਜੇ ਥੱਕ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਸਫਰ ਬੰਦ ਨਾ ਕਰਾਂ। ਰੁਕਾਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਥਾਂ 'ਤੇ, ਫੇਰ ਮੈਂ ਸਿਰ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਵਾਂ। ਇਹਨੂੰ ਪੈਰ ਬਣਾ ਲਵਾਂ ਤੇ ਫੇਰ ਸਿਰ ਦੇ ਭਾਰ ਮੈਂ ਚੱਲਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ 'ਹੱਕ' ਦੀ। ਸਦਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ 'ਆਵਾਜ਼-ਏ-ਹੱਕ' ਜਿਸਨੂੰ ਆਖਦੇ ਨੇ। ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਤੋਂ ਆਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਹੋ ਕੇ, ਜਿਵੇਂ ਆਹ ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ relay (ਪੁਸਾਰ) ਕਰਦੀ ਹੈ, ਟੈਲੀਫੋਨਾਂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਰੇਡੀਓ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੋਈ, ਮੱਤ ਦਿੰਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਬੀਰ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿਚ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਕਿਉਂ ਤਨ ਨੂੰ ਤਪਾਉਨੈਂ ਹੱਡ ਬਾਲਦੈਂ,
ਗੁਰਾਂ ਵਾਲੀ ਰੰਗ, ਰੰਗ ਲੈ।

ਤਨੁ ਨ ਤਪਾਇ ਤਨੂਰ ਜਿਉ ਬਾਲਣੁ ਹਡ ਨ ਬਾਲਿ ॥
ਸਿਰਿ ਪੈਰੀ ਕਿਆ ਫੇੜਿਆ ਅੰਦਰਿ ਪਿਰੀ ਨਿਹਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਹਉ ਫੁਢੇਦੀ ਸਜਣਾ ਸਜਣੁ ਮੈਡੇ ਨਾਲਿ ॥

ਨਾਨਕ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਇ ਦਿਖਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਫਰੀਦਾ! ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ, ਕੀ ਕਸੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਨੇ 'ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨੇ। ਤੇਰੇ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ, ਸਦਾ ਅਨੰਦ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪਿਆਰਾ ਵਸਦਾ, ਤੇਰਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਹਉ ਫੁਢੇਦੀ ਸਜਣਾ ਸਜਣੁ ਮੈਡੇ ਨਾਲਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਉਹ ਤਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਰੇਕ ਦੇ, ਕੌਣ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਲੇਕਿਨ -

ਨਾਨਕ ਅਲਖੁ ਨ ਲਖੀਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਦੇਇ ਦਿਖਾਲਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੪

ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਗੁਰਮੁਖ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ -

ਘਰ ਮਹਿ ਘਰੁ ਦੇਖਾਇ ਦੇਇ ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਸੁਜਾਣੁ ॥
ਪੰਚ ਸਬਦ ਧੁਨਿਕਾਰ ਧੁਨਿ ਤਹ ਬਾਜੈ ਸਬਦੁ ਨੀਸਾਣੁ ॥

ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲ ਤਹ ਖੰਡ ਮੰਡਲ ਹੈਰਾਨੁ ॥
 ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤੁ ਤਹ ਸਾਚਿ ਤਖਤਿ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥
 ਸੁਖਮਨ ਕੈ ਘਰਿ ਰਾਗੁ ਸੁਨਿ ਸੁੰਨਿ ਮੰਡਲਿ ਲਿਵ ਲਾਇ ॥
 ਅਕਥ ਕਥਾ ਬੀਚਾਰੀਐ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਇ ॥
 ਉਲਟਿ ਕਮਲੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤਿ ਭਰਿਆ ਇਹੁ ਮਨੁ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਇ ॥
 ਅਜਪਾ ਜਾਪੁ ਨ ਵੀਸਰੈ ਆਦਿ ਜੁਗਾਦਿ ਸਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਭਾਲ ਲੈ ਕੋਈ, ਉਹਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਹਿਲਾਂ
 ਸੁਣ। ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ -

ਧਾਰਨਾ - ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਕਾਹਨੂੰ ਢੂੰਡਦੇ,
 ਖੋਜ ਮਨ ਆਪਣੇ ਨੂੰ।

ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੇਹਿ ॥
 ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਢੁਢੇਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੮

ਫਰੀਦਾ! ਸਾਂਈਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ। ਜੇ ਤੇਰੇ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਗਈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਫੇਰ ਤੂੰ ਰਸਤਾ ਔਧੇ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਤਮ ਕਰ ਲਿਆ। ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਤੇਰਾ ਕੁਛ ਵੀ ਬਣਿਆ, ਅਜੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਰਸਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਗਲਤ ਰਸਤੇ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਉਹ ਸਰੀਰ ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਦਿਤਾ ਹੈ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉਸਨੂੰ ਤੂੰ ਸੁਕਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਸੁਕਾਉਣ ਦੀ, ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਲਾਉਣ ਦੀ। ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਬਿਰਹਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਸੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ ਦੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਕਮਾ। ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੀ ਰਮਜ਼ ਸਮਝ - 'ਫਰੀਦਾ ਜੰਗਲੁ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਵਣਿ ਕੰਡਾ ਮੋੜੇਹਿ ॥ ਵਸੀ ਰਬੁ ਹਿਆਲੀਐ ਜੰਗਲੁ ਕਿਆ ਢੁਢੇਹਿ ॥' (ਅੰਗ - ੧੩੭੮) ਰੱਬ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਫਰੀਦਾ! ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਹੀਂ ਉਹਨੇ ਮਿਲਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਬੀ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ। ਚਾਬੀ ਕਿਸੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਕੋਲ ਹੈ। ਉਹਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ -

ਧਾਰਨਾ - ਕੋਈ ਢੂੰਡ ਲੈ ਪਿਆਰਾ ਸੱਚੇ ਸਾਈਂ ਦਾ,
 ਜਿਹੜਾ ਮੇਲੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ।

ਫਰੀਦਾ! ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਬਾਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ, ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਹੀਂ ਭੋਰਾ ਜਿੰਨਾ ਵੀ। ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਕੰਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਹਉਮੈ ਦੀ, ਕੋਈ ਰਾਮ ਪਿਆਰਾ ਟੋਲ੍ਹ। ਜਿਹਦੇ ਕੋਲ ਚਾਬੀਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵੇ -

ਹਉਮੈ ਸਭ ਸਰੀਰ ਹੈ ਹਉਮੈ ਓਪਤਿ ਹੋਇ ॥
 ਹਉਮੈ ਵਡਾ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਬੁਝਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥ ੨ ॥
 ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੁਝਿਆ ਜਾਇ ॥
 ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜੀਉ ਬੰਧੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥ ੩ ॥
 ਨਾਨਕ ਸਤਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਹਉਮੈ ਗਈ
 ਤਾ ਸਚੁ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਆਇ ॥
 ਸਚੁ ਕਮਾਵੈ ਸਚਿ ਰਹੈ ਸਚੇ ਸੇਵਿ ਸਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੫੬੦
 ਭੋਲਿਆ ਹਉਮੈ ਸੁਰਤਿ ਵਿਸਾਰਿ ॥
 ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ ਬੀਚਾਰਿ ਮਨੁ ਗੁਣੁ ਵਿਚਿ ਗੁਣੁ ਲੈ ਸਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੬੮

ਕਹਿੰਦੇ ਕੋਈ ਢੂੰਡ ਲੈ, ਢੂੰਡੀਂ ਪਿਆਰਾ, ਪੂਰਾ ਢੂੰਡ। ਛੱਪੜ

'ਚ ਨਾ ਜਾਈਂ। ਸਰੋਵਰ 'ਚ ਜਾਈਂ ਵੱਡੇ। ਛੱਪੜ 'ਚ ਹੱਥ ਪਾ ਲਏ, ਗਾਰੇ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਣਗੇ। ਲੱਭਣਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸਰੋਵਰ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਨਿਰਮਲ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ -

ਫਰੀਦਾ ਸੋਈ ਸਰਵਰੁ ਢੁਢਿ ਲਹੁ ਜਿਥਹੁ ਲਭੀ ਵਧੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੮੦

ਜਿੱਥੋਂ ਇਹ ਆਤਮ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਸਰੋਵਰ ਢੂੰਡੀ, ਛੱਪੜੀਆਂ ਨਾ ਢੂੰਡਦਾ ਫਿਰੀ -

ਛੱਪੜ ਢੁਢੈ ਕਿਆ ਹੋਵੈ ਚਿਕਤਿ ਡੁਬੈ ਹਥੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੦

ਕੱਚੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਅੰਨ੍ਹੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਪੰਡਤ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਅਵਧੂਤ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਕੋਲ ਗਿਆ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਛੱਪੜ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਸਿਵਾਏ ਹੱਥ ਲਿਬੜਨ ਦੇ। ਢੂੰਡ ਲੈ ਕੋਈ ਬ੍ਰਹਮ ਨੇਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਬਕਤਾ, ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੋਤਰਾ, ਪੂਰੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ। ਜਿਹਨੂੰ ਮਨੋ-ਨਾਸ਼ ਵਾਸਨਾ ਝ੍ਰੇ, ਤੱਤ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਵਕਤ ਦਿਨ ਰਾਤ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਵੇ। ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ 'ਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋਵੇ, ਜਿਹਦੇ ਮਨ ਤਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕੋ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਦੂਸਰਾ ਨਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਸੋ ਐਸਾ ਕੋਈ ਢੂੰਡ ਲੈ ਜੇ ਕੋਈ ਲੱਭਦਾ ਹੈ ਮੁਰਸ਼ਦ-ਏ-ਕਾਮਲ। ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਨ ਗਏ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਤੇਰਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਹੁਣ ਤਲਾਸ਼ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਪਿਆਰਿਆ! ਜਿੱਥੇ ਐਨਾ ਪਤਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਥੇ ਕੋਈ ਦੱਸ ਵੀ ਪਾ ਜਾ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਜਾਹ ਸਵੇਰੇ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਬੁਖਤਿਆਰ ਕਾਕੀ ਨਾਮ ਦਾ ਪੂਰਨ ਮਹਾਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਾਹ। ਤਾਕਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ ਤਪ ਕਰਕੇ। ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਜਾਲ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਬਚਨ ਕਰ ਦੇਵੇ, ਖਤਮ ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੁਰਸ਼ਦ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੋਂਦ ਖੇਲਦਾ ਸੀ, ਉੱਤੇ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਸੀ ਆਪ ਤੇ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਗਿਰਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਬੱਚ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਬੱਚੇ ਨੱਠ ਕੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਫੇਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਸੀ ਫੇਰ ਮਾਰੋ, ਪੀਰ ਜੀ ਫੇਰ ਮਾਰੋ। ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਖੇਲੁ ਰਹੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਖਿੱਚੋ-ਢੂੰਡੀ (ਹਾਕੀ) ਖਿਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਪਹਿਲਵਾਨੀ, ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਹਮਾਯੂੰ ਆਇਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਸ਼ਤੀਆਂ ਕਰਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਕਬੱਡੀ ਖਿਲਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਉਹਦੇ ਵਲ। ਬੜਾ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ, ਤਲਵਾਰ ਖਿੱਚ ਲਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਉਥੇ ਹੀ ਜੁੜ ਗਿਆ। ਨਾ ਤੁਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਤਲਵਾਰ ਅਗਾਂਹ ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਰਨੀਂ ਪੈ ਗਿਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਪੀਰ ਜੀ! ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਬੜੀ ਭੁੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਪੂਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕਿਰਿਆ ਜੋ ਹੋਵੇ, ਹੋਵੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦੇ, ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ ਗੱਲ ਤਾਂ ਬਣਨੀ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਕੋਈ ਮੈਂ ਕੌਤਕ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਗੱਲ ਬਣੇ, ਮੇਰੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਆ ਗਿਆ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੋਂਦ ਉਪਰ ਨੂੰ ਜਦ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਇਹਨੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਰੋਕ ਦਿਤੀ। ਬੱਚੇ ਹੱਥ ਉਪਰ ਨੂੰ ਕਰੀ ਖੜ੍ਹੇ ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਉਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੀ ਗੱਲ ਗੋਂਦ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਉਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਗੋਂਦ ਥੱਲੇ ਆ ਗਈ, ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਔਹ ਬੰਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਅਭਿਮਾਨ ਨਹੀਂ। ਤਪੱਸਵੀ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕੋਈ। ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਆਏ ਹੋ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਬਣਨਾ ਹੈ ਕਿ ਬਣਾਉਣ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਾਹ, ਤੂੰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਪਛਤਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਵਾਰੀ ਫੇਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਉਹਦਾ ਸੁੱਕੇ ਦਰਖਤ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਉਪਰ ਧੁੱਪ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ ਜੇਠ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ। ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਇਹ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਨੇ। ਧੁੱਪ ਆ ਗਈ, ਕਿਉਂ ਨਾ ਮੈਂ ਛਾਉਂ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਫਰੀਦ ਨੇ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕਰੀ, ਟਾਹਣੀਆਂ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ, ਟਾਹਣੇ ਬਣ ਗਏ, ਪੱਤੇ ਨਿਕਲ ਆਏ, ਸਾਰੇ ਛਾਉਂ ਹੋ ਗਈ। ਦਰਖਤ ਭਰ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਛਾਉਂ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਕਿ ਇਹ ਕੌਣ ਆ ਗਿਆ, ਉਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਤਪਸਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਆਪ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਓ ਕਿ ਦਰਖਤ ਹਰੇ ਕਰਨੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿੰਨਾ ਤਪ ਹੋਵੇ, ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਦਰਖਤ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੰਨਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸੋ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੀਤੀ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਓਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਉਤੇ ਨੂੰ ਨਿਗ੍ਹਾ ਕੀਤੀ, ਸਾਰੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਸਾਰੇ ਹਟਾ ਕੇ, ਮੁੜ ਕੇ ਫੇਰ ਓਹੀ ਡੰਡ ਬਣ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਬੁਲਾਇਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਤੂੰ ਅੱਗੇ ਵੀ ਆਇਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਆਇਆ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੁਰਸ਼ਦ! ਮੇਰੀ ਤਕਸੀਰ ਮਾਫ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਤਪ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਓਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਫਰੀਦ! ਮੁਰੀਦ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਕੁਛ ਬਣ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ -

ਗੁਰ ਕੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਸੇਵਕੁ ਜੋ ਰਹੈ ॥
ਗੁਰ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਨ ਮਹਿ ਸਹੈ ॥
ਆਪਸ ਕਉ ਕਰਿ ਕਛੁ ਨ ਜਨਾਵੈ ॥
ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਰਿਦੈ ਸਦ ਧਿਆਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੬

ਕੁਛ ਵੀ ਕਰਕੇ ਨਾ ਦੱਸੋ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਛ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਗਿਆਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੋਈ ਧਿਆਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਤਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। ਤਾਂ, ਤਾਂ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨਾਲ ਬਣ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲਾ ਸਿਸਟਮ ਹੋਰ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਵੀ ਲੜਦੇ ਰਹੇ, ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦੇ ਬੱਚੇ। ਲੇਕਿਨ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ ਤੇ

ਮੁਰੀਦ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੋਰ ਹੈ। ਮੁਰੀਦ ਨੇ ਕੁਛ ਲੈਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਕੁਛ ਦੇਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ, ਜਾਇਦਾਦ ਲੈਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਮਹਾਤਮਾ ਸਮਝਦੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਕਿ ਲਈ ਜਾਓ ਜਾਇਦਾਦ। ਜਿਹੜੀ ਸੰਤਾਂ ਕੋਲ ਚੀਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਬੇਅੰਤ ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਚੀਜ਼ ਹੀ ਐਸੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫਰੀਦ! ਮੁਰੀਦ ਬਣਨ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਚ ਸਿੱਖ। ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ, ਕਹਿੰਦੇ ਮੁਰਸ਼ਦ! ਮੈਂ ਅਣਜਾਣ ਬੰਦਾ ਹਾਂ, ਤਪ ਬਹੁਤ ਕਰਿਆ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਮੈਨੂੰ ਮੁਰੀਦ ਬਣਨ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੋ ਕਿ ਮੁਰੀਦ ਕਿਵੇਂ ਬਣੀਦਾ ਹੈ? ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਮੁਰਦਾ ਹੋਇਕੇ ਮੁਰੀਦ ਬਣ ਜਾਵਣਾ।

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀ ਹੋਵਣਾ,
ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।
ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।
ਨਾ ਤਿਸੁ ਭੁਖ ਨ ਨੀਦ ਨਾ ਖਾਣਾ ਸੋਵਣਾ।
ਪੀਹਣਿ ਹੋਇ ਜਦੀਦ ਪਾਣੀ ਢੋਵਣਾ।
ਪਖੇ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਪਗ ਮਲਿ ਧੋਵਣਾ।
ਸੇਵਕ ਹੋਇ ਸੰਜੀਦੁ ਨ ਹਸਣ ਰੋਵਣਾ।
ਦਰ ਦਰਵੇਸ ਰਸੀਦੁ ਪਿਰਮ ਰਸ ਭੋਵਣਾ।
ਚੰਦ ਮੁਮਾਰਖ ਈਦ ਪੁਗ ਖਲੋਵਣਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩/੧੮

ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਮੁਰੀਦ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਮੁਰਦਾ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ -

ਮਨੁ ਬੇਚੈ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਪਾਸਿ ॥
ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੇ ਕਾਰਜ ਰਾਸਿ ॥
ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥
ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੬

ਮਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਫਰੀਦਾ - 'ਸਾਬਰੁ ਸਿਦਕਿ ਸਹੀਦੁ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ।' ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਨਾ ਜਾਹਰ ਕਰਨੀ, ਨਾ ਕੁਛ ਵਰਤਣਾ। ਫੇਰ ਸਬਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਸਿਦਕ ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਤੇ ਸੱਚ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ, ਸੱਚ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ - 'ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦੁ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ।' ਮੁੱਲ ਖਰੀਦ ਗੋਲੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਾਈ ਜਾਓ, ਸੌਣ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦਿਓ ਜਾਂ ਨਾ ਦਿਓ, ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦਿਓ ਜਾਂ ਚਾਹੇ ਨਾ ਦਿਓ। ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੋਈ ਉਹਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਗੁਲਾਮ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇ। ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਘਰ ਖਰੀਦੇ ਹੋਏ ਡੰਗਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰੇ। ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਮਾਲਕ ਦੀ ਪੱਠੇ ਪਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਪਾਵੇ। ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਪਿਲਾਵੇ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਹੱਲ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ, ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਕੁੱਟ-ਕੁੱਟ ਕੇ ਫੇਰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਲਵੇ, ਫੇਰ ਹਲ੍ਹ ਨੂੰ ਜੁੜ ਜਾਵੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਥਾਉਂ ਬਿਲਕੁਲ ਖਤਮ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਪੁੱਗ ਜਾਵੇਗਾ, ਫੇਰ ਜਿਵੇਂ ਈਦ ਦੇ ਚੰਦਰਮਾ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਮੁਬਾਰਕਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਫਰੀਦਾ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਰੀਦ ਬਣੀਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ 'ਚ ਵਸਾ ਲਈ ਗੱਲ, ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਿਨ ਰਾਤ। ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਹਲਟ ਜੋੜ ਲਏ, ਦੋ ਟਿਊਬਵੈਲ ਚਲਾ ਲਏ, ਦੋ ਮੋਘੇ ਖੋਲ੍ਹ ਲਏ, ਹੁਣ ਫਸਲ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਦੋ ਮੋਘਿਆ ਨਾਲ। ਸੋ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੇਵਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਨਾ ਕਰਦਾ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਵੀ ਕਰਾਉਂਦਾ ਆਪਣੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ, ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬਿਰਧ ਸਰੀਰ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਦੋਖਿਆ ਕਿ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ ਏਸਨੂੰ। ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਇਹਨੇ ਤਪ ਕਰਿਆ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਫੇਰ ਕਰਿਆ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰੀ, ਛੱਤੀ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਉਸਦਾ ਸਬਰ ਸੀ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਕਾਹਲਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਛੱਤੀ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਬਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਬਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਵਿਚ -

ਫਰੀਦਾ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਕਰਿ ਚਾਕਰੀ ਦਿਲ ਦੀ ਲਾਹਿ ਭਰਾਂਦਿ ॥

ਦਰਵੇਸਾਂ ਨੇ ਲੋੜੀਐ ਰੁਖਾਂ ਦੀ ਜੀਰਾਂਦਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੧

ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਕਹੋ, ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕਹੋ, ਕੋਈ ਆਦਰ ਦਿਓ, ਕੋਈ ਨਾ ਦਿਓ। ਕੋਈ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾ ਲਓ, ਕੋਈ ਨਾ ਬੁਲਾਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਜੇਰਾ ਦਰਖਤ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਟਾਹਣੇ ਵੱਢੀ ਜਾਓ, ਇੱਟਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾਓ, ਫਲ ਝਾੜ ਕੇ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਖਾ ਲੈ। ਬੜਾ ਮਿੱਠਾ ਫਲ ਹੈ। ਤੂੰ ਆਇਆ ਹੈਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ, ਚਾਹੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈਂ, ਚਾਹੇ ਡੰਡੇ ਮਾਰਨ ਆਇਆ ਹੈਂ ਫਲ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਵੀ ਇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਤੰਗੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਮਨ ਇੱਛੀ ਜੋ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜੋ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਹੈ -

ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਏਕ ਫਲ ਸੰਤ ਮਿਲੇ ਫਲ ਚਾਰ।

ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ ਫਲ ਅਨੇਕ ਹੈਂ ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਬੀਚਾਰ।

ਸੋ ਉਹ ਦੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ, ਕੋਈ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ, ਕੋਈ ਰਾਗ-ਦ੍ਰੋਸ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ, ਕੋਈ ਵੈਰ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਕਰਨੇ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਆਹ ਚੀਜ਼ ਕਿਉਂ ਦੇਵਾਂ। ਉਹ ਤਾਂ ਦਾਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਦੁਕਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਕੁਛ ਵੀ ਲੁੱਟ ਲਓ ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਅੱਜ ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਲੰਘ ਗਏ, ਬਾਰ੍ਹਾਂ ਸਾਲ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਮਤਿਹਾਨ ਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਦੇਖੀਏ, 'ਚੋਂ ਪਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਕਿ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ 100

'ਚੋਂ 100 ਨੰਬਰ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਦੇ ਵਿਚ। ਘੱਟ ਨੰਬਰਾਂ ਨਾਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। 99 ਵਾਲਾ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਰਦੀਆਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਛਾਛੜੇ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਾ ਦਿਤਾ। ਐਨਾ ਮੀਂਹ ਵਰ੍ਹਿਆ ਕਿ ਵਰਾਂਡਾ ਵੀ ਭਿੱਜ ਗਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਅੱਗ ਦੱਬੀ ਹੋਈ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਭਿੱਜ ਗਈ। ਲੱਕੜੀਆਂ ਵੀ ਭਿੱਜ ਗਈਆਂ। ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਜਾਗ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ, ਨੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਗ ਜਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਚੁਲ੍ਹੇ 'ਚ ਜਾਲਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਪਾਣੀ ਗਰਮ ਕਰ ਦੇਵਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੱਗ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਟੋਆ ਹੀ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਅੱਗ ਦੱਬ ਕੇ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਕੱਢ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਲੱਕੜੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਇਆ ਲੱਕੜੀਆਂ ਗਿੱਲ੍ਹੀਆਂ ਪਈਆਂ, ਪੈਰਾਂ ਥੱਲੋਂ ਮਿੱਟੀ ਨਿਕਲ ਗਈ ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਹੋਏਗਾ?

ਛੱਤੀ ਸਾਲ ਦੀ ਤਪਸਿਆ ਦਾ ਫਲ ਇੱਕ ਦਿਨ ਦੀ ਗਲਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰਾ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਸਮਝ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਖਿਆਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਜਾਵਾਂ। ਮੀਂਹ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸਲੋਕ ਨੇ ਇਸ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਜੇ ਚਲਦਾਂ ਤਾਂ ਭਿੱਜਦੀ ਹੈ ਕੰਬਲੀ,
ਰਹਿੰਦਾ ਨੇਹੁੰ ਟੁੱਟਦਾ।**

ਫਰੀਦਾ ਗਲੀਏ ਚਿਕੜ ਦੁਰਿ ਘਰੁ ਨਾਲਿ ਪਿਆਰੇ ਨੇਹੁ ॥

ਚਲਾ ਤ ਭਿਜੈ ਕੰਬਲੀ ਰਹਾਂ ਤ ਤੁਟੈ ਨੇਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੯

ਨੇਹੁੰ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ। ਨੇਮ ਦਾ ਟੁੱਟ ਜਾਣਾ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ, ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਮੌਤ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਨ ਦੇ ਵਿਚ ਦੂਸਰਾ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ -

**ਧਾਰਨਾ - ਮੇਰੀ ਟੁੱਟੇ ਨਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੀ ਡੋਰੀ,
ਭਿੱਜ ਭਾਵੇਂ ਜਾਵੇ ਕੰਬਲੀ।**

ਭਿਜਉ ਸਿਜਉ ਕੰਬਲੀ ਅਲਹ ਵਰਸਉ ਮੇਹੁ ॥

ਜਾਇ ਮਿਲਾ ਤਿਨਾ ਸਜਣਾ ਤੁਟਉ ਨਾਹੀ ਨੇਹੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੯੯

ਛਾਛੜੇ ਦੇ ਮੀਂਹ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਝਾਂਜਾ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਾਂ ਹੱਥ ਠੁਰ-ਠੁਰ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਮੂੰਹ ਐਨਾ ਠੰਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿ ਢੱਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪੈਰ ਤਿਲਕਦੇ ਨੇ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਅਜਮੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ-ਜਾਂਦੇ, ਗਲੀ-ਗਲੀ ਟੋਲ੍ਹਦੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਾਂ। ਇਕ ਚੁਬਾਰੇ ਦੀਆਂ ਬਾਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ, ਕੁਛ ਰੋਸ਼ਨੀ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਆਈ, ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਚੌਂਤਰੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ। ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, ਉਪਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ ਕੌਣ ਹੈ? ਉਪਰ ਆ ਜਾ। ਕੌਣ ਹੈਂ ਤੂੰ? ਅੱਜ ਵਰਗਾ ਜ਼ਮਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਪਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਕੌਣ ਹੈਂ ਤੂੰ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਫਰੀਦ ਹਾਂ।

ਫਰੀਦਾ! ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮੈਂ ਪੀਰ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਫਰੀਦਾ! ਇਹ ਜਿਸ ਦੁਆਰੇ 'ਤੇ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਪੀਰਾਂ ਮੁਰੀਦਾ ਦਾ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਤਾਂ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਦੇ ਟਿਕਟ ਮਿਲਦੇ ਨੇ-
ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨ ਚੋਆ ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੨

ਇਹ ਤਾਂ ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਦੇ ਦੁਆਰੇ ਤੂੰ ਆ ਕੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੱਸ, ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਬੀਬਾ! ਮੈਨੂੰ ਅੱਗ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੀ, ਅੱਗ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸਵੇਰੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆ ਸਕਦਾ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਨੀਂਦ ਖਰਾਬ ਕਰੀ ਹੈ, ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈਂ।

ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਗਾਹਕ ਆਇਆ ਹੋਵੇ। ਵੇਸਵਾ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਗਿਲਾਨੀ ਆ ਗਈ ਸੰਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਿ ਇਹਦਾ ਕੀ ਕੰਮ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰੇ 'ਤੇ ਆਉਣ ਦਾ। ਕਠੋਰ ਹੋ ਗਈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਨੂੰ ਅੱਗ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਅੱਗ ਬੁੱਝ ਗਈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਫਰੀਦਾ! ਮੁਫਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ, ਕੋਈ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੱਗ ਕੱਟ ਕੇ ਦੇਣਾ ਪਏਗਾ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਬੀਬਾ! ਜੇ ਅੱਗ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੈਂ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਅੱਖ ਦਾ ਡੋਲਾ ਦੇ ਦੇ ਕੱਢ ਕੇ।

ਸੁਕਰ-ਸੁਕਰ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜੇ ਤੂੰ ਸਿਰ ਮੰਗਦੀ, ਮੈਂ ਸਿਰ ਵੀ ਦੇ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਰੀਰ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ, ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਸਰੀਰ ਨੇ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਿਰ ਦਿੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸਸਤਾ ਸੌਦਾ ਕਿਹੜਾ ਹੈ। ਇਹਨੇ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜੇ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਫੇਰ ਤਾਂ ਕੋਡੀਆਂ ਦੇ ਭਾਅ ਚੀਜ਼ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਅੱਖ ਕੱਢ ਲੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣੀ, ਆਪੇ ਕੱਢ ਕੇ ਦੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਫਰੀਦ ਨੇ ਚਾਕੂ ਲਿਆ ਤੇ ਅੱਖ ਕੱਢ ਕੇ, ਤਸਕਰੀ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਓਡਾ ਅੱਗ ਦਾ ਕੋਲਾ ਲਿਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਆਇਆ, ਕਿਵੇਂ ਅੱਗ ਜਾਲੀ, ਉਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੀ ਇੰਤਹਾਅ ਹੈ ਇੱਥੇ। ਜਿੱਥੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਡੇਰਾ ਨੀਂ ਜਿੰਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲਾ।

ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੋਲਣ ਕਾ ਚਾਉ ॥
ਸਿਰੁ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ ॥
ਇਤੁ ਮਾਰਗਿ ਪੈਰੁ ਧਰੀਜੈ ॥
ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੌਦਾ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਡੋਲਾ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਅੱਗ ਲਿਆ ਕੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅੱਖ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਫਰੀਦ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਗੋਸ਼ਾ ਨਸ਼ੀਨ ਹੈ ਮਹਾਰਾਜ! ਖੁੰਜੇ 'ਚ ਬੈਠਾ ਇਬਾਦਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਬੁਲਾਓ।

ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਲਿਆ, ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਦੇਖਿਆ, ਮੁਸਕਰਾਏ ਦੇਖ ਕੇ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਆਪ ਪੈਦਾ ਕਰੀ ਸੀ। ਪਰਚਾ ਆਪ ਪਾਇਆ ਸੀ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਫਰੀਦ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਫਰੀਦਾ! ਤੂੰ ਅੱਖ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਮੁਰਸ਼ਦ! ਅੱਖ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ ਅੱਖ।"

ਆਈ ਹੋਈ ਅੱਖ ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਅੱਖ ਦੁਖਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫਰੀਦਾ! ਆਈ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ, ਗਈ ਅੱਖ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਕਰਦੇ ਹੈ। ਖੋਲ੍ਹ ਦੇ ਪੱਟੀ।

ਜਦੋਂ ਪੱਟੀ ਖੋਲ੍ਹਦੇ ਨੇ, ਅੱਖ ਸਾਬਤ ਨਿਕਲ ਆਈ ਵਿਚੋਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਹੱਦ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਠਿਆ, ਉਠ ਕੇ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਨਦਰੇ ਨਦਰੀ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ, ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਝਲਕਾਰੇ ਵੱਜੇ। ਜਿਹੜੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ-ਮੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਦੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਝਲਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਵਜਦਾ। ਉਹ ਝਲਕਾਰੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਘਟ-ਘਟ ਦੇ ਵਿਚ ਵਿਆਪਕ, ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਧਾਰਨਾ - ਗੁਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਹ ਨੈਣ ਖੋਲ੍ਹ 'ਤੇ,
ਰਬ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਦਿਸਿਆ।

ਉਹ ਅੱਖ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਿੱਧ ਤੇ ਸੁੱਧ ਦੀ ਅੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ।

ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਈਤਹਿ ਉਤਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਤੂੰਹੀ ਤੂੰਹੀ ਮੋਹਿਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੦੭

ਜਿਸ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਖ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੇ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੀ -

(ਪੰਨਾ 4 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਅਲਹੁ ਗੈਬੁ ਸਗਲ ਘਟ ਭੀਤਰਿ ਹਿਰਦੈ ਲੇਹੁ ਬਿਚਾਰੀ ॥
ਹਿੰਦੁ ਤਰਕ ਦੁਹੰ ਮਹਿ ਏਕੈ ਕਹੈ ਕਬੀਰ ਪੁਕਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੪੮੨

ਜਲ ਤੇ ਤਰੰਗ ਤਰੰਗ ਤੇ ਹੈ ਜਲੁ ਕਹਨ ਸੁਨਨ ਕਉ ਦੂਜਾ ॥ ੧ ॥
ਆਪਹਿ ਗਾਵੈ ਆਪਹਿ ਨਾਚੈ ਆਪਿ ਬਜਾਵੈ ਤੂਰਾ ॥
ਕਹਤ ਨਾਮਦੇਉ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਜਨੁ ਉਰਾ ਤੂੰ ਪੂਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੨

ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ -

ਖੁਦੀ ਮਿਟੀ ਤਬ ਸੁਖ ਭਏ ਮਨ ਤਨ ਭਏ ਅਰੋਗ ॥

ਨਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸਟੀ ਆਇਆ ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੈ ਜੋਗ ॥ ਅੰਗ - ੨੬੦

ਸੋ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੇ ਤੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫਰੀਦਾ! ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਇਕਾਂਤ ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰੋ। ਕਿਸੇ ਵਣ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਸੋ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਉਥੋਂ ਹੁਕਮ ਪਾ ਕੇ ਪਾਕਪਟਨ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਬੋਧੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਬੜਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਤੀਰਥ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ। ਉਸ ਥਾਂ ਆਪ ਆ ਗਏ, ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਿੱਥੇ ਪੱਤਣ ਸੀ ਉਹਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਪੱਤਣ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਵਿੱਤਰ ਪਤਨ (ਪਾਕਪਟਨ) ਹੋ ਗਿਆ। ਪਾਕਪਟਨ ਫੇਰ ਸ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਬਹੁਤ ਤਪ ਕੀਤੇ। ਜ਼ੋਹਦ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅਸੀਂ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਲੋਕਿਨ ਉਹ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਚਾਬੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕੋਲ, ਚਾਬੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੪

ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਈ, ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ, ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਸਭ ਸਉਂਪ ਕੇ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਚਾਬੀ ਦੇ ਕੇ ਜੀਵ ਤੋਂ ਈਸ਼ਵਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਅੱਜ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਦੇ, ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ 'ਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਨੇ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ। ਜੋ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ, ਓਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ। ਸੋ ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਜੋ ਸਾਧਾਰਣ ਸੀ, ਲੋਕਿਨ ਲਗਨ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਰਸਤਾ ਨਾ ਲੱਭਣ ਕਰਕੇ ਛੱਤੀ ਸਾਲ ਉਸ ਨੇ ਏਧਰ-ਉਧਰ ਘੁੰਮਦਿਆਂ ਲੰਘਾਏ। ਅਖੀਰ ਮੁਰਸ਼ਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ ਰਾਹ ਲੱਭਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਚ ਬੋਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰਸਨਾ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰੋ।

ਗੁਰ ਸਤੋਤਰ, ਅਰਦਾਸ, ਹੁਕਮਨਾਮਾ

ਜਿਥੈ ਬੈਸਨਿ ਸਾਧ ਜਨ ਸੇ ਬਾਨੁ ਸੁਹੰਦਾ ॥

ਓਇ ਸੇਵਨਿ ਸੰਮ੍ਰਿਥੁ ਆਪਣਾ ਬਿਨਸੈ ਸਭੁ ਮੰਦਾ ॥

ਪਤਿਤ ਉਧਾਰਣ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸੰਤ ਬੇਦੁ ਕਹੰਦਾ ॥

ਭਗਤਿ ਵਛਲੁ ਤੇਰਾ ਬਿਰਦੁ ਹੈ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਵਰਤੰਦਾ ॥

ਨਾਨਕੁ ਜਾਚੈ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਮਨਿ ਤਨਿ ਭਾਵੰਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੩੧੯

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਐਸਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ -

ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਤਾ ਕੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਾਈਐ ॥

ਨਾਨਕ ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਆਗੈ ਮੁਖ ਉਜਲ ਸੰਗਿ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੭੦੦

ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਜੁੜਦੀ ਹੈ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਹਨ -

ਜਿਥੈ ਨਾਮੁ ਜਪੀਐ ਪ੍ਰਭੁ ਪਿਆਰੇ ॥

ਸੇ ਅਸਥਲ ਸੋਇਨ ਚਉਬਾਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੯

ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਮੂਹ ਕੇਂਦਰ ਸ਼ੋਭਨੀਕ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ, ਵਿਦਿਆ ਅਤੇ ਸੇਵਾ-ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਪਰਵਾਹ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਥੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਣਥੱਕ ਘਾਲਣਾ ਘਾਲੀ, ਦੀਵਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਲਿਖਤਾਂ ਰਾਹੀਂ, ਵਿਦਿਆਕ ਕੇਂਦਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ, ਜਿਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰਸਾਰ ਰੂਹ, ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦਾ ਅਸੀਮ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਜਿਸਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਕੇ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਵਲ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਹਨ - ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਜਿੱਥੇ ਜੁੜਦੀ ਸੰਗਤ ਧੌਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ, 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਦੇ ਪਾਂਧੀ ਭਾਗਸ਼ੀਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਣ ਦੀ ਏਥੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ ਮਿਤੀ 28, 29, 30, 31 ਅਕਤੂਬਰ 2013 ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਹੁਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਗਾਈਂ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰਨ ਤਾਕਿ ਯੋਗ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਣ। ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਲਈ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਤੇ ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ 15 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਹੋਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਸਮਾਗਮ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਅੰਦਰ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਅਰਦਾਸ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ, ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ।

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਮੁੱਖ-ਸੰਪਾਦਕ
(9779816909)

ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਭਇਆ ਮਨਿ ਉਦਮੁ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਜਸੁ ਗਾਈ॥ ਮਿਟਿ ਗਈ ਚਿੰਤਾ ਸਿਮਰਿ ਅਨੰਤਾ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ਭਾਈ॥

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 22)

ਉਪਰ ਕਥੇ ਸਾਧਨ ਜਨ ਸਮੂਹ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਵਿਰਲਾ ਜਗਿਆਸੂ ਇਹ ਸਾਧਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਜਨਤਾ ਲਈ ਸਤਿ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣਾ, ਸਤਿ ਬੋਲਣਾ, ਸਤਿ ਸੋਚਣਾ, ਸਤਿ ਕਰਮ ਕਰਨੇ, ਸਤਿ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣਾ ਅਤੇ ਯੱਗ, ਪੂਜਾ ਵਿਧੀ ਪੂਰਵਕ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਆਦਿ, ਵਿਧਾਨ ਸੀ। ਸਤਿਜੁਗ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਤਿ ਬੋਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਤੁੰਦੇ ਜੁਗ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮ ਦੇ ਯੱਗ ਕਰਕੇ ਸਵਰਗ ਮੰਡਲ ਵਿਚ, ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬੈਕੁੰਠ ਧਾਮ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੁਆਪਰ ਯੁੱਗ ਦੇ ਵਿਚ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਧੋਅ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਤਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਚਾਰ, ਵਿਉਹਾਰ, ਆਹਾਰ ਉਪਰ ਇਕ ਦਮ ਅਸਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਪਰ ਕਥੇ ਕਰਮ ਕੇਵਲ ਦਿਖਾਵੇ ਮਾਤਰ ਰਹਿ ਗਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਭਰੀ ਜਗਿਆਸਾ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਦਿਖਾਵਾ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਜੀਵ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਕਥਾ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਅਪਨਾਉਣਾ ਹੋਰ ਵੀ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਪਾਂਡਵਾਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ੋਭਤ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਆਪ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਂਡਵ, ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣ ਕੇ ਕੁਛ ਠਠੰਬਰ ਗਏ ਕਿਉਂਕਿ ਕਲਜੁਗ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਜੁਗ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ? ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੱਲ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਚਿਤ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਯੋਗ ਸਾਧਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਵੋਗੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਝ ਭਵਿੱਖਤ ਦੇ ਦਿਸ਼ ਅਨੁਭਵ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸੰਕੋਤ ਆਪ ਨੂੰ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਜੀਬ ਦਿਸ਼ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਅਸਲੀ ਭਾਵ ਜਾਨਣ ਲਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਨਕੁਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ, ਇਕ ਖੇਤ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ, ਫਲ ਤੇ ਆਇਆ ਲਹਿਲਹਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਵੇਖਦੇ-ਵੇਖਦੇ ਜੋ ਖੇਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਬਾੜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ

ਮੂੰਹ ਲਗ ਗਏ। ਉਸ ਬਾੜ ਨੇ ਚਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤ ਨੂੰ ਖਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਖੇਤ ਰੁੰਡ-ਮੁੰਡ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਕੀ ਹੋਇਆ?

ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋ ਰਾਜੇ ਹੋਣਗੇ, ਉਹ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਕੋਹਣਗੇ ਅਤੇ ਲੁਟਣਗੇ। ਪ੍ਰਜਾ ਉਪਰ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਭਰਨਗੇ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਜਾ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨਗੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜ ਦੇ ਖਰਚਾਂ ਲਈ ਕੱਢ ਲੈਣਗੇ। ਇਥੇ ਹੀ ਬਸ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਧੜੇ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਖੂਨ ਦੀ ਹੋਲੀ ਖੇਡਣਗੇ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਆਂ ਕਰਨਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਿਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹਿਤ ਪੂਰੇ ਕਰਨਗੇ, ਪ੍ਰਜਾ ਦੇ ਹੱਕਾਂ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਨਗੇ, ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਸਾਈਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਵਰਤਣਗੇ -

ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ
ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ॥
ਕੂੜੁ ਅਮਾਵਸ ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ
ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ॥
ਹਉ ਭਾਲਿ ਵਿਕੁੰਨੀ ਹੋਈ॥
ਆਧੇਰੈ ਰਾਹੁ ਨ ਕੋਈ॥
ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਕਰਿ ਦੁਖੁ ਰੋਈ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ॥

ਅੰਗ - ੧੪੫

ਕਲਿ ਆਈ ਕੁੱਤੇ ਮੁਹੀ
ਖਾਜੁ ਹੋਇਆ ਮੁਰਦਾਰ ਗੁਸਾਈ॥
ਰਾਜੇ ਪਾਪ ਕਮਾਵਦੇ,
ਉਲਟੀ ਵਾੜ ਖੇਤ ਕਉ ਖਾਈ॥
ਪਰਜਾ ਅੰਧੀ ਗਿਆਨ ਬਿਨੁ,
ਕੂੜੁ ਕੁਸਤਿ ਮੁਖਹੁ ਆਲਾਈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ - ੧/੩੦

ਸੋ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਜਾ ਗਿਆਨਹੀਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ, ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਧਰਮ ਦੀ ਜੈ-ਜੈਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦਾ ਹਾਮੀ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ-ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਵੇਗਾ।

ਸਹਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਗਊ ਦੇਖੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸੂਈ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਇਕ ਬੱਛੀ ਦਿਤੀ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ

ਕਿ ਗੁੱਠੀ ਬੱਛੀ ਨੂੰ ਚੁੰਘਣ ਲਗ ਗਈ। ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਨਿਰਣਾ ਹੋਇਆ?

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਨਿਆਂ ਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕੰਨਿਆ ਦਾ ਧਨ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਪਰ ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵ ਕੰਨਿਆ ਤੋਂ ਨੌਕਰੀਆਂ, ਚਾਕਰੀਆਂ, ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕਮਾਈ ਖਾਣਗੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਭਰਿਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਅਤੇ ਅਗਿਆਨਮਈ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਅਰਜਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਕ ਹਾਥੀ ਵੇਖਿਆ ਜਿਸਦੇ ਦੋ ਸੁੰਡਾਂ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਨਾਲ ਉਹ ਘਾਹ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਸਰੀ ਸੁੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਸ ਖਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਇਸ ਦਾ ਰਹੱਸ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੋ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਹੇ ਅਰਜਨ! ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਜੋ ਸ਼ਾਸਕ (Officer, Administrator, Employee) ਹੋਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਸਾਫ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗਾ। ਉਹ ਝੂਠੇ ਤੇ ਸੱਚੇ, ਦੋਹਾਂ ਪਾਸੋਂ, ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਕੇ, ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਇਨਸਾਫ ਤੋਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਂਝਾ ਰਖਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੱਕ ਸਲਾਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ -

ਕਾਜੀ ਹੋਏ ਰਿਸ਼ਵਤੀ, ਵਢੀ ਲੈ ਕੇ ਹਕ ਗਵਾਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ - ੧/੩੦

ਭੀਮਸੈਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਇਕ ਐਸਾ ਹੰਸ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਫੰਘਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸਲੋਕ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਚੋਗਾ ਪਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਮੋਤੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੋਲ ਪਏ ਇਕ ਕਰੰਗ ਨੂੰ ਚੁੰਢ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਤਾਤਪ੍ਰਜ ਮੇਰੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਓ।

ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਭੀਮਸੈਨ! ਸਤਿਜੁਗ, ਤ੍ਰੇਤੇ, ਦੁਆਪਰ ਦੇ ਅਚਾਰੀਆ, ਰਿਸ਼ੀ-ਮੁਨੀ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਧ ਨਾਲ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਵਰਤ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਚਾਰ, ਵਿਉਹਾਰ, ਵਿਚਾਰ ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ, ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਅਨਰਥ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਯਾਦ ਹੋਣਗੇ, ਸਤਿ ਬਾਣੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਬੋਲਣਗੇ ਪਰ ਆਪ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿੰਦਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਤੀਤ ਕਰਨਗੇ। ਸਤੋ ਗੁਣੀ ਭੋਜਨ, ਸਤੋਗੁਣੀ ਵਿਚਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਮਧਰਾ, ਮਾਸ, ਮੈਥੁਨ ਆਦਿ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਕੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਸੁਭ ਮਤ ਦਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਆਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਗਿਰ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ

ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਸਿਫਤ ਸਲਾਹਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ, ਮਧਰਾ, ਮਾਸ, ਵਿਭਚਾਰ ਰੂਪੀ ਕਰੰਗ ਚੁੰਢਣਗੇ। ਆਪ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿੰਦਨੀ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰਾ ਦੇਣਗੇ -

ਸਉ ਓਲਾਮੇ ਦਿਨੈ ਕੇ ਰਾਤੀ ਮਿਲਨਿ ਸਹੰਸ॥

ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹਣੁ ਛਡਿ ਕੈ ਕਰੰਗੀ ਲਗਾ ਹੰਸੁ॥

ਫਿਟੁ ਇਵੇਹਾ ਜੀਵਿਆ

ਜਿਤੁ ਖਾਇ ਵਧਾਇਆ ਪੇਟੁ॥

ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ ਸਭੋ ਦੁਸਮਨੁ ਹੇਤੁ॥

ਅੰਗ - ੨੯੦

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਕਰਮ ਧਰਮ ਤੋਂ ਗਿਰ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਪਾਪ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫੈਲ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਜੁਗਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਕਰਮਾਂ ਧਰਮਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਣਗੇ। ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਖਾਉਤੀ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਉਪਰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਬਿਰਤੀ 'ਚੋਂ ਹਟ ਕੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਆਸ਼ਰਮ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਆਪਣੀ ਉਚਤਾ ਭਰੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਫਿਰਨਗੇ। ਚੇਲੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਣਗੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜਾ ਕੇ ਅਨੇਕ ਅਡੰਬਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਸਾਉਣ ਲਈ ਕਰਨਗੇ -

ਚੇਲੇ ਸਾਜ ਵਜਾਇੰਦੇ,

ਨਚਨਿ ਗੁਰੂ ਬਹੁਤੁ ਬਿਧਿ ਭਾਈ।

ਸੇਵਕ ਬੈਠਨਿ ਘਰਾਂ ਵਿਚਿ,

ਗੁਰ ਉਠਿ ਘਰੀਂ ਤਿਨਾੜੇ ਜਾਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੩੦

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਪਾਪ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। 'ਵਰਤਿਆ ਪਾਪੁ ਜਗਤੁ ਤੇ ਧਉਲ ਉਡੀਣਾ ਨਿਸਿਦਿਨ ਰੋਆ।' ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਰਤ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਇਕ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਲੜਾਈਆਂ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਕੋਈ ਮੰਦਰ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣਗੇ, ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦੇਣਗੇ। ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਬੁਖਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ 'ਪਾਪੇ ਦਾ ਵਰਤਿਆ ਵਰਤਾਰਾ।' ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਯੁਧਿਸ਼ਠਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਅਨੁਭਵ ਵਿਚ ਵੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਚਿੱਤਰ ਦਿਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਵੀ ਨਿਰਣਾ ਕਰੋ। ਉਹ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਹਾੜ, ਪ੍ਰਬਤ ਦੀ ਟੀਸੀ ਤੋਂ ਰੁੜਿਆ, ਜਿਸਨੇ ਆਪਣੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਦਰਖਤਾਂ ਨੂੰ ਤਰੋੜ-ਮਰੋੜ ਦਿਤਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਖੱਡ ਵਿਚ ਗਿਰਨ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਘਾਹ ਦੇ ਤਿਣਕੇ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿ ਉਸ ਘਾਹ ਦੇ ਤਿਣਕੇ ਵਿਚ ਕੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ?

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਕਲਜੁਗ ਨੇ

ਭਲੀਭਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਥੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪਸਾਰਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਜੀਵ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਨਾਮ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਕੱਥ ਹੈ, ਅਗਾਧ ਬੋਧ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਪਾਪੀ, ਜੇ ਚਿਤ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਇਕ ਛਿਨ ਮਾਤਰ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ, ਇਹ ਨਾਮ ਉਸਦੇ ਸਾਰੇ ਔਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇਵੇਗਾ। ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ ਕਿ -

ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ
ਕਾਲ ਫਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਇਓ॥ ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਇਸ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਕਿ -

ਅਬ ਕਲੁ ਆਇਓ ਰੇ॥
ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ॥
ਅਨ ਰੁਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ॥
ਮਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਹੁ ਭੁਲਹੁ॥ ਅੰਗ - ੧੧੮੫

ਸੋ ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਧਨਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਹੈ-

ਕਲਿਜੁਗ ਕੀ ਸੁਣ ਸਾਧਨਾ,
ਕਰਮ ਕਿਰਤ ਕੀ ਚਲੈ ਨ ਕਾਈ।
ਬਿਨਾ ਭਜਨ ਭਗਵਾਨ ਕੇ,
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਬਿਨ ਠਉਰ ਨ ਥਾਈ।
ਲਹੇ ਕਮਾਣਾ ਏਤ ਜੁਗਿ,
ਪਿਛਲੀ ਜੁਗੀ ਕਰੀ ਕਮਾਈ।
ਪਾਇਆ ਮਾਨਸ ਦੇਹਿ ਕਉ,
ਐਥੋਂ ਚੁਕਿਆ ਠਉਰ ਨ ਠਾਈ।
ਕਲਿਜੁਗ ਕੇ ਉਪਕਾਰ ਸੁਣਿ,
ਜੈਸੇ ਬੇਦ ਅਬਰਬਣ ਗਾਈ।
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਪਰਵਾਣ ਹੈ,
ਜਗ ਹੋਮ ਤੇ ਪੁਰਬ ਕਮਾਈ।
ਕਰਕੇ ਨੀਚ ਸਦਾਵਣਾ,
ਤਾ ਪ੍ਰਭੁ ਲੇਖੈ ਅੰਦਰਿ ਪਾਈ।
ਕਲਿਜੁਗਿ ਨਾਵੈ ਕੀ ਵਡਿਆਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ - ਵਾਰ - ੧/੧੬

ਸੋ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਦੂਸਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਬਾਰੇ ਐਸਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਪਾਠੁ ਪੜਿਓ ਅਰੁ ਬੇਦੁ ਬੀਚਾਰਿਓ
ਨਿਵਲਿ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ॥
ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਛੁਟਕਿਓ
ਅਧਿਕ ਅਰੰਬੁਧਿ ਬਾਧੇ॥
ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ
ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ॥
ਹਾਰਿ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ ਕੈ ਦੁਆਰੈ
ਦੀਜੈ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ॥
ਮੋਨਿ ਭਇਓ ਕਰ ਪਾਤੀ ਰਹਿਓ

ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ॥
ਤਟ ਤੀਰਥ ਸਭ ਧਰਤੀ ਭ੍ਰਮਿਓ
ਦੁਬਿਧਾ ਛੁਟਕੈ ਨਾਹੀ॥
ਮਨ ਕਾਮਨਾ ਤੀਰਥ ਜਾਇ ਬਸਿਓ
ਸਿਰਿ ਕਰਵਤ ਧਰਾਏ॥
ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਇਹ ਬਿਧਿ
ਜੇ ਲਖ ਜਤਨ ਕਰਾਏ॥
ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ
ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਦਾਨੁ ਦਾਤਾਰਾ॥
ਅੰਨ ਬਸਤੁ ਭੂਮਿ ਬਹੁ ਅਰਪੇ
ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਦੁਆਰਾ॥
ਪੂਜਾ ਅਰਚਾ ਬੰਦਨ ਡੰਡਉਤ
ਖਟੁ ਕਰਮਾ ਰਤੁ ਰਹਤਾ॥
ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬੰਧਨ ਮਹਿ ਪਰਿਆ
ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ॥
ਜੋਗ ਸਿਧ ਆਸਣ ਚਉਰਾਸੀਹ
ਏ ਭੀ ਕਰਿ ਕਰਿ ਰਹਿਆ॥
ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜਨਮੈ
ਹਰਿ ਸਿਉ ਸੰਗੁ ਨ ਗਹਿਆ॥
ਰਾਜ ਲੀਲਾ ਰਾਜਨ ਕੀ ਰਚਨਾ
ਕਰਿਆ ਹੁਕਮੁ ਅਫਾਰਾ॥
ਸੇਜ ਸੋਹਨੀ ਚੰਦਨੁ ਚੋਆ
ਨਰਕ ਘੋਰ ਕਾ ਦੁਆਰਾ॥ ਅੰਗ - ੬੪੧-੪੨

ਉਪਰ ਕਥੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਦੇ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ
ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ
ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ॥ ਅੰਗ - ੬੪੨

ਇਸ ਮਹਾਂਵਾਕ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਹਰਿ ਕੀਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਿਲਦੀ ਉਸਨੂੰ ਹੈ ਜਿਸਦੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚ ਧੁਰ ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਲੇਖ ਲਿਖੇ ਹੋਣ।

ਜਿੰਨੇ ਕਰਮ ਉਪਰ ਕਥੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਇਹ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਮਹੱਤਤਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ। ਸੋ ਜੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਅਵਸ਼ਕ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਹਉਮੈ, ਸਾਰੀ ਦ੍ਰਿੜ ਦੀ ਜਨਮਦਾਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੇ ਪਰਿਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਈਸ਼ਵਰ, ਦੂਜਾ ਜੀਵ ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ ਸੰਸਾਰ; ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲੀਅਤ ਹੈ ਕਿ -

ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦੁ ਹੈ॥

ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ॥
 ਸੂਤੁ ਏਕੁ ਮਣਿ ਸਤ ਸਰੰਸ ਜੈਸੇ
 ਓਤਿ ਪੌਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਈ॥
 ਜਲ ਤਰੰਗ ਅਰੁ ਫੋਨ ਬੁਦਬੁਦਾ
 ਜਲ ਤੇ ਭਿੰਨ ਨ ਹੋਈ॥
 ਇਹੁ ਪਰਪੰਚੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਲੀਲਾ
 ਬਿਚਰਤ ਆਨ ਨ ਹੋਈ॥ ਅੰਗ - ੪੮੫

ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਪਸਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਜਗਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ? ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ -

ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
 ਕਿਤੁ ਕਿਤੁ ਦੁਖਿ ਬਿਨਸਿ ਜਾਈ॥
 ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਜਗੁ ਉਪਜੈ ਪੁਰਖਾ
 ਨਾਮਿ ਵਿਸਰਿਐ ਦੁਖੁ ਪਾਈ॥ ਅੰਗ - ੯੪੬

ਹਉਮੈ ਇਕ ਅਧਿਆਤਮਕ ਰੋਗ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਆਇਆ।

ਹਉਮੈ ਰੋਗੁ ਮਾਨੁਖ ਕਉ ਦੀਨਾ॥ ਪੰਨਾ - ੧੧੪੦

ਇਸ ਹਉਮੈ ਨੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੁਖਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਉਮੈ ਅਧੀਨ ਸੁਭ ਤੇ ਅਸੁਭ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਨੰਤ ਕਾਲ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ, ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ, ਪ੍ਰਮ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਵਿਧੀ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਇਸਦੀ ਕਲਿਆਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ, ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਮਿਲਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਨਾਮ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦਾ ਹੀ ਵਰਣਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਵਿਰੋਧੁ ਹੈ
 ਦੁਇ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ॥ ਅੰਗ - ੫੬੦

ਨਾਮ ਜਪਣਾ, ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ, ਨਾਮ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਪਸਰੀ ਹੋਈ ਇਸ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਇਕੋ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਘਟ-ਘਟ ਵਿਚ ਵੇਖ ਲੈਣਾ, ਇਹ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਮ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਪ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦਿਆਂ ਨਾਮ ਸੁਆਸ ਨਾਲ ਜਪਣਾ, ਕੰਠ ਵਿਚ ਜਪਣਾ, ਹਿਰਦੇ

ਵਿਚ ਜਪਣਾ, ਨਾਭੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਤਿਕੁਟੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਵਿਵੇਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵੀ ਨੇਤ੍ਰ, ਦਿਬ ਸ੍ਰਵਣ, ਦਿਬ ਨਾਸਕਾ, ਦਿਬ ਸਪਰਸ਼, ਦਿਬ ਜਿਹਬਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਆਤਮਕ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਮਹਾਂਅਨੰਦ ਨੂੰ ਅਨਹਦ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਸਭ ਸਾਧਨ ਨਾਮ ਹੀ ਕਹਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਸਮਾਈ ਉਸ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਹੈ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਨਾਮੁ॥
 ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸ੍ਰਾਮੁ॥
 ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦੁ॥
 ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦੁ॥

ਅੰਗ - ੨੬੩

ਜਦੋਂ ਬਿਰਤੀ ਇਸ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਬਿਰਤੀ-ਪੁਣਾ ਗੁਆ ਕੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਾਧਨ ਸਰਵ ਸਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਨੇ ਹਉਮੈ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਾਖਸ਼ਾਤ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵੇਖ ਲੈਣਾ ਹੈ।

ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
 ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ
 ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥ ਅੰਗ - ੮੪੬

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਸੇਵਾ ਕਉ ਦੁਇ ਭਲੇ
 ਏਕੁ ਸੰਤੁ ਇਕੁ ਰਾਮੁ॥
 ਰਾਮੁ ਜੁ ਦਾਤਾ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਸੰਤੁ ਜਪਾਵੈ ਨਾਮੁ॥

ਅੰਗ - ੧੩੭੩

ਇਹ ਮਾਰਗ, ਜਿਸਨੂੰ 'ਨਾਮ ਮਾਰਗ' ਅਤੇ 'ਸਬਦਿ ਸੁਰਤਿ ਦਾ ਮਾਰਗ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਲਜੁਗੀ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ, ਹਰੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਭਇਆ ਮਨਿ ਉਦਮੁ
 ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਜਸੁ ਗਾਈ॥
 ਮਿਟਿ ਗਈ ਚਿੰਤਾ ਸਿਮਰਿ ਅਨੰਤਾ
 ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ਭਾਈ॥ ਅੰਗ - ੬੧੯

ਜਦੋਂ ਤੀਕਰ ਮਨ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਭਵਸਾਗਰ ਤੋਂ ਤਰ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਗਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਸੁਭ ਤੇ ਅਸੁਭ ਕਰਮ ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਦੁਆਲੇ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 48 'ਤੇ)

ਭਾਈ ਮੰਝ

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਚਨ-ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 26)

ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੋਲ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਲਿੰਦ ਅੱਜ ਲੈ ਜਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੱਧ ਜਾਣੀ ਹੈ।

ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਆਵੇਂਗਾ, ਇਹ ਇੱਕ ਉੱਜਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਲੱਖ ਉੱਜਲ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਲਿੰਦ ਖਾਵਾਂਗਾ ਕਿਵੇਂ, ਕਹਿੰਦੇ ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ਜਾਲ ਲੈ, ਜਾਲ ਕੇ ਕੱਪੜਛਾਣ ਕਰ ਲੈ। ਚੂਰਣ ਦੇ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਲੈ, ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਾਈ ਜਾਹ, ਵੱਡਾ ਮਰਤਬਾਨ ਬਣਾ ਲੈ ਤੇ ਇਹ ਖਾਧੀ ਵੀ ਜਾਊ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਏਸ ਨੇ ਇਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਚੂਰਣ ਬਣਾਇਆ, ਮਹਾਤਮਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਦੇਖ, ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਲਿਆਏ ਸੀ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਭਿੱਖਿਆ 'ਚ ਮੰਗ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹਨੇ ਪੱਲਾ ਔਡਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੇਰੇ ਪੱਲੇ 'ਚ ਭਿੱਖਿਆ ਪਾਓ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਉੱਜਲ ਭਰ ਕੇ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਜਦੋਂ ਘਰ ਆ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਰੋਜ਼ ਚੂਰਣ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਲਿੰਦ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖੋ, ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ -

ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੩

ਜਦੋਂ ਭਿੱਖਿਆ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਣੀ ਪਈ ਲਿੰਦ ਦੀ, ਉਹ ਰੋਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵੈਦ ਜੀ! ਦੇਖੋ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਿੱਡੀ ਮਾੜੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਬੇਗਾਨੇ ਜਿਹੜੇ ਅਵਗੁਣ ਨੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਮਲਮੂਤਰ ਹੈ, ਕਰਮਚਾਰੀ ਝਾੜੂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਮਲਮੂਤਰ ਚੁੱਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨਿੰਦਕ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਇਹ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਸਫਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ -

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ ॥

ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੭੫੫

ਅਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ -

ਪਹੁੰਚਿ ਨ ਸਾਕੈ ਕਾਹੂ ਬਾਤੈ ਆਗੈ ਠਉਰਿ ਨ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੩੮੦

ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਦੇਖੋ ਵੈਦ ਜੀ, ਦੂਸਰਾ ਰੋਗ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਈਰਖਾ ਦਾ। ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਧਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੁਭ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਫਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੰਨੇ ਨੇਕ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ, ਈਰਖਾ ਵਾਲੇ ਨੇ

ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੁਆਹ ਬਣੀ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ। ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਕਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੈ ਭਲਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੮੮

ਇਹ ਐਡੀ ਵੱਡੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸੋਝੀਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ, ਧਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ, ਸਭ ਨੂੰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਹਮ ਪੇਸ਼ਾ ਬੰਦਾ। ਉਹਦਾ ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - 'ਜਿਸੁ ਅੰਦਰਿ ਤਾਤਿ ਪਰਾਈ ਹੋਵੈ ਤਿਸ ਕਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੈ ਭਲਾ ॥' ਜਦੋਂ ਭਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖੋ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਗਲੀ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ -

ਏਹ ਤਿਸਨਾ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਲਗਾ ਮਰਣੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੯੧੯

ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਮਝਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਦੱਸਿਆ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੈਦ ਨੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਦੱਸ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਵਾਈ ਵੀ ਦੱਸੋ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦਵਾਈ ਇੱਕੋ ਹੀ ਹੈ ਸਾਰੀ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੀ, ਚਾਹੇ ਸਰੀਰਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਮਾਨਸਿਕ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਭਾਈਚਾਰਕ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਰਾਜਸੀ ਹੋਣ, ਚਾਹੇ ਆਰਥਕ ਹੋਣ, ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਵੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਜ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਸਾਓ -

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਹੈ ਦਾਰੂ,

ਇੱਕੋ ਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ।

ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਨੁਸਖਾ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਨਾ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪੈਸੇ ਖਰਚਣ ਦੀ ਲੋੜ, ਆਉਂਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਏਸ ਗੱਲ ਦੇ ਉੱਤੇ? ਕਿੰਨੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ ਆਪਾਂ? ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਗੱਲ? ਨਾਮ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ। ਜੇ ਦਵਾਈ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਕਰਾਂਗੇ, ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਸਰੀਰਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਦੀਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ, ਕਿਹੜੀ ਦਵਾਈ ਹੈ? ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ? ਹੈ ਡਾਕਟਰਾਂ ਕੋਲ ਕੋਈ ਦਵਾਈ? ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਚਾਹੇ ਸਰੀਰਕ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕੋਈ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇਲਾਜ 'ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਨਾਮ' ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਈਯਣੁ ਕੀਤੇਮੁ ਘਣਾ ਭੋਰੀ ਦਿਤੀਮੁ ਭਾਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੭੦੭

ਕਰੋੜ ਮਣ ਲੱਕੜੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਇੱਕ ਚੰਗਿਆੜਾ ਅੱਗ ਦਾ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਏਗਾ, ਸਾਰੀਆਂ ਲੱਕੜੀਆਂ ਜਲ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਮਨਿ ਵਸੰਦੜੋ ਸਚੁ ਸਹੁ ਨਾਨਕ ਹਭੇ ਭੁਖੜੇ ਉਲਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੭

ਜਦੋਂ ਮਨ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸ ਜਾਵੇ, ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ ਮਨ 'ਚ, ਹੋਰ ਚੀਜ਼ 'ਤੇ ਨਹੀਂ। ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਫੁਰਮਾਨ-

ਲਲਾ ਲਾਵਉ ਅਉਖਧ ਜਾਹੁ ॥

ਦੁਖ ਦਰਦ ਤਿਹ ਮਿਟਹਿ ਧਿਨਾਹੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਇੱਕ ਅੱਖ ਦੇ ਝਮਕੇ ਜਿੰਨੇ ਚਿਰ 'ਚ ਉਹਦਾ ਦੁੱਖ 'ਤੇ ਦਰਦ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੌਂਕ ਹੈ ਦਵਾਈ ਨੋਟ ਕਰ ਲਓ। ਇਹ ਕੋਈ ਐਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈਗੀਆਂ, ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਪ੍ਰਤਿਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ, ਉਹ ਕੋਈ ਲਾਰੇ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦੀ, ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਤਿ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਜੋ ਕੁਛ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹੈ -

ਨਾਮ ਅਉਖਧੁ ਜਿਹ ਰਿਦੈ ਹਿਤਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਹੁਣ ਫੇਰ ਧਿਆਨ ਦੇਵੋ। ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾਮ ਦੀ ਜਿਹੜੀ ਦਵਾਈ ਹੈ, ਰਿਦੇ ਵਿਚ ਹਿੱਤ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਬਾਲ-ਬੱਚੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੈਸੇ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੈ, ਆਹ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ -

ਤਾਹਿ ਰੋਗੁ ਸੁਪਨੈ ਨਹੀ ਆਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਉਹ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਬੀਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਏਗਾ।

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਦਵਾਈ ਬਜ਼ਾਰ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਣੀ। ਇਹ ਅੰਦਰ ਪਈ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਿੱਥੇ ਪਈ ਹੈ? ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਨਉ ਨਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪੁਭ ਕਾ ਨਾਮੁ ॥

ਦੇਹੀ ਮਹਿ ਇਸ ਕਾ ਬਿਸਮੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਆਹ ਦੇਹ ਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ। ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਦਵਾਈ ਪਈ ਹੈ ਉਥੇ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦਸਦੇ ਨੇ -

ਸੁੰਨ ਸਮਾਧਿ ਅਨਹਤ ਤਹ ਨਾਦ ॥

ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਈ ਅਚਰਜ ਬਿਸਮਾਦ ॥

ਅੰਗ - ੨੯੩

ਉਥੇ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ ਤੇ ਨਾਲ ਉਥੇ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਵੱਜਦੇ ਨੇ। ਆਹ ਧਿਆਨ ਦਿਓ। ਕਹਿੰਦੇ, ਅੰਦਰ ਵਾਜੇ ਵੀ ਵੱਜਦੇ ਨੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ ਭਾਈ! -

ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਕਾਇਆ ਕੋਟੁ ਹੈ ਦਸਵੈ ਗੁਪਤੁ ਰਖੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਨੌਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਨੇ, ਅੱਖਾਂ ਦੋ, ਕੰਨ ਦੋ, ਮੂੰਹ, ਨਾਸਾਂ, ਮਲਮੂਤਰ ਦੇ ਇੰਦਰੇ ਇਹ ਤਾਂ ਹੈਗੇ ਖੁਲ੍ਹੇ। ਇੱਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਜਿਹੜਾ ਬੰਦ ਪਿਆ ਹੈ, ਜਿਹਦੇ ਵੱਲ ਤੂੰ ਝਾਕਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਦੇ, ਦੇਖਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਥੇ ਪਈ ਹੈ ਇਹ। ਕਹਿੰਦੇ, ਉਥੇ ਕੋਈ ਫੁਰਨਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ -

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਨ ਖੁਲਨੀ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਖੁਲੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੪

ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਉਹ ਖੁੱਲ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਬਦ ਲੈ ਕੇ। ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਬਦ ਲਓ, ਫੇਰ ਉਹਦੀ ਕਰੋ ਕਮਾਈ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵਿਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਰੋ। ਵਿਧੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ। ਜਦੋਂ ਵਿਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕਮਾਈ ਕਰੋਗੇ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਉਥੇ ਫੇਰ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਵੀ ਹੈ ਕੋਈ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਧੁਨਿ ਵਜਦੇ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਸੁਣੀਜੈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਉਥੇ ਅਨਹਦ ਵਾਜੇ ਵਜਦੇ ਨੇ। ਪੰਜ ਸ਼ਬਦ ਵੱਜਦੇ ਨੇ। ਪੰਜਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਵੱਜਦੇ ਨੇ -

ਤਿਥੈ ਨਾਦ ਬਿਨੋਦ ਕੋਡ ਅਨੰਦੁ ॥

ਅੰਗ - ੭

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੇਅੰਤ ਵੱਜਦੇ ਨੇ ਉਥੇ ਵਾਜੇ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਹੈ ਸਾਡੇ ਚੀਜ਼ ਪਈ। ਜਿੱਥੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਪਈ ਹੈ, ਕੱਢ ਲਓ ਜਿਹਨੇ ਕੱਢਣੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਤੋਟਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ-

ਨਵ ਨਿਧੀ ਅਠਾਰਹ ਸਿਧੀ ਪਿਛੈ ਲਗੀਆ ਫਿਰਹਿ

ਜੇ ਹਰਿ ਹਿਰਦੈ ਸਦਾ ਵਸਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੯

ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਦਵਾਈ ਭਾਲ ਲਏਗਾ, ਨਉਨਿਧੀਆਂ ਅਠਾਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨਗੀਆਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲੈ ਲੈ -

ਅਚਿੰਤ ਕੰਮ ਕਰਹਿ ਪੁਭ ਤਿਨ ਕੇ

ਜਿਨ ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੬੩੯

ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਆਪੇ ਹੀ ਹੋਣਗੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਦਵਾਈ ਕੱਢਾਂਗੇ ਅੰਦਰੋਂ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਥੇ ਹੋਰ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ -

ਤਿਤੁ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਚਾਨਣਾ ਕਰਿ ਭਗਤਿ ਮਿਲੀਜੈ ॥ ਅੰਗ - ੯੫੪

Devotion (ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਮਰਪਣ) ਦੇ ਨਾਲ, ਭਗਤੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੈ, ਦਸਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ। ਗਿਆਰ੍ਹਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰਾ ਭਗਤੀ, ਬਾਰ੍ਹਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਪਰਾ ਭਗਤੀ। ਇਹ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਰੋੜਾਂ ਸੂਰਜਾਂ ਦਾ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਫੇਰ ਰੱਬ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਸਭ ਮਹਿ ਏਕੁ ਵਰਤਦਾ ਜਿਨਿ ਆਪੇ ਰਚਨ ਰਚਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੪

ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਤੂ ਸਚੀ ਨਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੪੭

ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਤੱਕ ਗੱਲ ਸਮਝ ਲਓ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੱਲ ਮੈਂ ਔਖੀ ਲੈ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਢੇ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਅੱਖਰਾਂ 'ਚ ਦੱਸਣ ਦਾ ਮੈਂ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਸਮਝੋ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿ ਦਵਾਈ ਪਈ ਹੈ ਅੰਦਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੇ ਦਵਾਈ ਲੱਭ ਜਾਵੇ, ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈ ਜਾਵੇ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਲ ਸ਼ਰਤ ਲਾ ਦਿਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਇਹਦੀ ਵਿਧੀ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ -

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯

ਹੁਣ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਵਿਧੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਦਵਾਈ ਕਿਵੇਂ ਅਸਰ ਕਰੇ। ਵੈਦ ਕੋਲ ਜਾਓ। ਉਹ ਕਹੇਗਾ ਕਿ ਆਹ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ, ਆਹ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ, ਖੱਟਾ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ, ਆਚਾਰ ਨਹੀਂ ਖਾਣਾ। ਤਲੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ, ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਰੋਗ ਹਟੇਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਵਿਧੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਸੰਜਮ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

**ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥
ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖ ਨ ਥੀਆ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯**

ਹੁਣ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬੁਝਾਰਤ ਪਾ ਦਿਤੀ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸੰਜਮ ਕਿੱਥੋਂ ਪੁੱਛੀਏ ਜਾ ਕੇ, ਵਿਧੀ ਕਿੱਥੋਂ ਪੁੱਛੀਏ? ਕੋਈ ਹੈ ਥਾਉਂ ਜਿੱਥੋਂ ਵਿਧੀ ਪਤਾ ਲੱਗੇ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ 'ਚ ਐਸੇ ਬਚਨ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਵਿਧੀ ਵੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਤਕਰੀਬਨ ਜੇ ਆਪਣੀ ਆਮ ਬੋਲੀ 'ਚ ਦੱਸਣਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨੋਟ ਕਰੀ ਜਾਓ। ਜਿਹੜੇ ਪੱਥ ਰੱਖਣੇ ਨੇ ਉਹ ਨੇ - ਹਿੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹਿੰਸਾ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ, ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਦੇਣਾ, ਦੁਖੀ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਪਹਿਲੀ ਹਿੰਸਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਸਰੀਰਕ ਹਿੰਸਾ। ਡੰਡਾ ਮਾਰਨਾ ਸਿਰ 'ਚ, ਤਲਵਾਰ ਮਾਰਨੀ, ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੇਣੀ, ਬੰਦਾ ਮਰ ਜਾਣਾ। ਦੂਸਰੀ ਹਿੰਸਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਮਿਹਣਾ ਦੇ ਦੇਣਾ, ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕੌੜਾ ਬਚਨ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਕੌੜੇ ਬਚਨ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਹੈ -

**ਜੇ ਤਉ ਪਿਰੀਆ ਦੀ ਸਿਕ ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਹੀ ਦਾ ॥
ਅੰਗ - ੧੩੮੪**

ਦੇਖੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਤੋੜੀਂ ਜੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ -

**ਇਕੁ ਫਿਕਾ ਨ ਗਾਲਾਇ ਸਭਨਾ ਮੈ ਸਚਾ ਧਣੀ ॥
ਹਿਆਉ ਨ ਕੈਹੀ ਠਾਹਿ ਮਾਣਕ ਸਭ ਅਮੋਲਵੇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੮੪**

ਦੇਖੀਂ ਫਿਕਾ ਨਾ ਬੋਲੀਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਸਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਸਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦਿਲ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਤੋੜੀਂ -

**ਫਿਕਾ ਦਰਗਹ ਸਟੀਐ ਮੁਹਿ ਬੁਕਾ ਫਿਕੇ ਪਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੪੨੩**

ਜਿਹੜਾ ਫਿਕਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਸਜਾ ਕੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਦਰਗਾਹ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਬਾਹਰ ਮਾਰਦੇ ਨੇ। ਫਿਕੇ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ। ਮਿਹਣਾ ਮਾਰਨਾ। ਆਦਮੀ ਜਖਮ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੋਟੀ ਦਾ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ, ਬਰਛਾ ਲੱਗਿਆ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬੋਲੀ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਜਿੰਦਗੀ ਭਰ ਭੁੱਲਦਾ। ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਚਿਤਵੀ ਜਾਣਾ ਕਿ ਇਹਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਘਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਏ, ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਛਾਪਾ ਪੈ ਜਾਏ, ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚਿਤਵਣੀਆਂ। ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਰੋਜ਼ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੇਖਓ, ਮਨ ਦੇ ਨਾਲ ਬੁਰਾ ਨਾ ਚਿਤਵਣਾ। ਜਦੋਂ ਸੂਰਜ ਛਿਪਦਾ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਮਿਲਦੇ ਨੇ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਕਿਹਾ ਕਰੋ -

ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ, ਤੇਰੇ ਭਾਣੇ ਸਰਬੱਤ ਕਾ ਭਲਾ।

ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਭਲਾ ਮੰਗੋਗੇ, ਆਪਣਾ ਵੀ ਭਲਾ ਹੋਏਗਾ। 'ਕਰ ਭਲਾ ਹੋ ਭਲਾ।' ਚੌਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ। ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਵਿਗਾੜ ਦਿਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਲਤ ਰਾਏ ਦੇ ਦਿਤੀ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਖਰਾਬ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪੰਜਵੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਆਦਮੀ 'ਚ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਚਿਲ੍ਹਾ ਕੱਢ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਸੋ ਇਹ 'ਸੰਜਮ' ਹੈ ਭਾਈ, ਜਿਹੜੀ ਮੈਂ ਦਵਾਈ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਦੂਸਰਾ ਹੈਗਾ ਸੱਚ ਬੋਲਣਾ। ਸੱਚ ਦੇ ਉਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਬੰਧ ਹੈ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ, ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਸਾ ਸੱਚ ਨਾ ਬੋਲੋ, ਜਿਹੜਾ ਬੋਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਜਾਵੇ। ਉਥੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਓ। ਉਥੇ ਨਾ ਬੋਲੋ ਉਥੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਜਾਏ, ਸੱਚ ਪਾਪ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੱਚ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਲਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲਾਉਣਾ, ਗਲਤ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀਆਂ।

ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਚੋਰੀ, ਮਨ ਦੀ ਤੇ ਤਨ ਦੀ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਲੇਖ ਚੋਰੀ ਕਰ ਲੈਣਾ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਨੂੰ ਆਪ ਨੋਟ ਕਰਕੇ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜਾ ਕੇ ਬੋਲਣ ਲੱਗ ਜਾਣਾ। ਇਹ ਮਨ ਦੇ ਚੋਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਚੌਥਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਕਿ -

**ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਸਦਾ ਜਤੀ।
ਪਰ ਨਾਰੀ ਧੀ ਭੈਣ ਪਛਾਣੈ।**

ਇੱਕ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਬਗੈਰ, ਬਾਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ, ਬਰਾਬਰ ਦੀਆਂ ਨੂੰ ਭੈਣਾਂ, ਛੋਟੀਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚੀਆਂ ਸਮਝਣਾ। ਪੰਜਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਦੁਖ ਆ ਜਾਵੇ, ਸੁੱਖ ਆ ਜਾਵੇ, ਕਾਹਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ, ਧੀਰਜ ਰੱਖਣੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੁਖਲਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਗਲ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ, ਧੀਰਜ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ। ਛੇਵਾਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਵਿਗਾੜ ਗਿਆ, ਉਹਦੇ 'ਤੇ ਖਿਮਾ ਕਰ ਦੇਣੀ।

ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੈ ਬੱਚੇ ਬੇਰੀ ਤੋਂ ਬੇਰ ਝਾੜਦੇ ਨੇ, ਇੱਟਾਂ ਮਾਰ-ਮਾਰ ਕੇ, ਵਿਚਾਲੇ ਕੰਧ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿ ਬਾਹਰ ਕੌਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੇ ਇੱਟ ਮਾਰੀ ਉਹ ਜਾ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜੇ ਅੰਗਰਖਸ਼ਕ ਸੀ ਉਹ ਘਬਰਾ ਗਏ। ਇੱਕ ਦਮ ਉਹ ਦੌੜ ਕੇ

ਆਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਮਾਰਿਓ ਨਾ, ਕੁਛ ਨਾ ਕਹਿਓ। ਇੱਕ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਰਾਜਾ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਿਸਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਇੱਕ ਵੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਮਾੜਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਕਿੰਨੇ ਯੁੱਧ ਜੰਗ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਲੇਕਿਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ 'ਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਜੋਗਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਉਹਨੂੰ। ਮਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਵੀ, ਇਹ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੈ ਜਿਹਨੇ ਰਾਜਾ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਿਆ। ਇੱਕ ਵੀ ਬੰਦਾ ਉਹਦੇ ਰਾਜ 'ਚ ਮਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਸਮਝਾ ਕੇ ਕੋਲ ਰੱਖ ਲਿਆ, ਮਿੱਤਰ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗਏ, ਕੋਈ ਹੋਰ ਹੁੰਦਾ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਗਲ ਵੱਢ ਦਿੰਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ, ਮੁੰਡੇ ਫੜ ਲਿਆਂਦੇ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਬੜੇ ਧੀਰਜ ਦੇ ਨਾਲ, ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਾਕਾ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਇੱਟ ਮਾਰੀ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੁਛ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ? ਉਹ ਡਰੇ ਹੋਏ ਨੇ ਬੱਚੇ।

ਕਹਿੰਦਾ ਨਾ, ਡਰੇ ਨਾ।

ਬੇਟਾ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਤੁਹਾਨੂੰ ਐਨੀਓ ਗੱਲ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਇੱਟ ਕਿਉਂ ਮਾਰੀ?

ਦੱਸੋ, ਜੇ ਮੈਂ ਕੁਛ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਠੀਕ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਕਿੱਡਾ ਚੰਗਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਦਿਲਾਂ 'ਚ ਵੜ ਗਿਆ ਸੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ।

ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਯੂ.ਪੀ. ਠਾਣੇਦਾਰ ਮਿਲਿਆ, ਮੇਰੀ ਕਾਰ 'ਚ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਰੇਲੀ ਨੂੰ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਸਿੰਘ ਬੜੇ ਚੰਗੇ ਲਗਦੇ ਨੇ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਕੀ ਗੱਲ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਪੜਦਾਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਸੀ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਡੇ ਘਰ ਇੱਕ ਡਾਇਰੀ ਪਈ ਹੈ ਉਹਦੇ 'ਚ ਉਹਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਰਨੈਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਮੈਂ ਉਹਦਾ ਮੁਰੀਦ ਵੀ ਸੀਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਇਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤੇ, ਅਨਾਜ ਦੇ ਕਿ ਚੁੱਕ ਲਓ ਕਿ ਜਿਸ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਪੰਡ ਲੈ ਜਾਓ। ਕਹਿੰਦਾ, ਇੱਕ ਬਿਰਦ ਬੰਦਾ ਕੱਪੜਾ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ, ਉਹਨੇ ਦਾਣੇ ਐਨੇ ਪਾ ਲਏ ਜਿਹੜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਚੁੱਕੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੇ। ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ ਉਹ ਛੋਟਾ ਸੀ। ਸਰਦਾਰ ਲਹਿਣਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਟੋਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਬਾਬਾ! ਲੈ ਜਾ। ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਂ ਬਾਅਦ 'ਚ ਲੈ ਜਾਊਂਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਸਟੋਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ। ਬਾਹਰ ਕਢਾ ਦਿਓ। ਬਾਹਰ ਕਢਾ ਦਿਤੀ ਕਣਕ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਸਾਡੀ ਫਿਰਦੀ ਸੀ ਗਾਰਦ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਬੂੜਾ ਹੈਗਾ, ਤੇ ਬਹੁਤੀ ਕਣਕ ਪਾਈ ਬੈਠਾ ਹੈ ਇਸ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਹਿੰਦਾ ਅਸੀਂ ਉਥੋਂ ਘੋੜਿਆਂ 'ਤੇ ਤੁਰੇ, ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਗਸ਼ਤ ਲਾਉਂਦੇ ਸੀ ਤੇ ਐਨੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਇਆ, ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਬਾਬਾ! ਤੂੰ ਇੱਥੇ ਬੈਠਾ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦਾ, ਸਰਦਾਰ! ਪੰਡ ਭਾਰੀ ਹੈ, ਲਾਲਚ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਮੈਂ।

ਘਰ ਮੇਰਾ ਹੈ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ। ਚੁੱਕ ਨਹੀਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਲਿਆ ਪੰਡ ਬੰਨਾਂ, ਪੰਡ ਬੰਨਾ ਲਈ ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਈ। ਗਰਮੀ-ਗਰਮੀ ਹੋ ਗਿਆ ਮਹਾਰਾਜ, ਭਾਰੀ ਪੰਡ ਤੇ ਜਦੋਂ ਘਰ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਸਰਦਾਰ ਜੀ! ਇੱਕ ਗੱਲ ਮੇਰੀ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨੋ, ਮੈਂ ਬੜਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਵਾਂਗਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਕੀ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਓ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ! ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਹੋ ਗੀ ਜਾਣਗੇ।

ਐਨੇ ਨੂੰ ਉਹਦਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ, ਪੰਡ ਰੱਖ ਦਿਤੀ ਉਸਦੀ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਘਰ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਪੰਡ ਰੱਖ ਕੇ। ਕਹਿੰਦੇ, ਓਨੇ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਹਿਬ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਭੇਸ ਬਦਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ਤੰਬਾ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੰਡਾਸਾ ਬੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਘੋੜਿਆ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਮ ਉੱਤਰ ਕੇ ਸਲਾਮੀ ਦਿਤੀ।

ਉਹ ਬਾਬਾ ਕੁਛ ਦਹਿਲ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਅਫਸਰ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਹੌਲੀ ਦੇ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕੌਣ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਬਿਰਦ ਰੋ ਕੇ, ਡੱਡਿਆ ਕੇ ਚਰਨਾਂ 'ਤੇ ਗਿਰ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਮਹਾਰਾਜ! ਤੂੰ ਐਨਾ ਚੰਗਾ ਇੱਕ ਗਰੀਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪੰਡ ਚੁੱਕੀਂ ਆ ਗਿਆ।

ਉਹ ਡਾਇਰੀ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਬਾਬੇ ਤੋਂ ਸੁਣੀ ਸਾਰੀ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਅੱਲਾ ਤਾਲਾ ਨੂੰ ਦੁਆ ਕਰੀ ਕਿ ਹੇ ਅੱਲਾਹ ਤਾਲਾ! ਮੇਰਾ ਜਿਹੜਾ ਸਰੀਰ ਹੈ ਏਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਲੱਗ ਜਾਵੇ। ਮੈਂ ਨੱਠਾਂ ਨਾ ਕਦੇ ਯੁੱਧ 'ਚੋਂ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਉਹ ਡਾਇਰੀ ਜਦ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੀ, ਮੇਰੇ ਮਨ 'ਚ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਆਇਆ ਰਾਜੇ ਦਾ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਟ ਮਾਰੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਬੇਰੀ ਦੇ ਮਾਰੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਬੇਰੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ? ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਬੇਰ ਗਿਰ ਪੈਂਦੇ ਨੇ ਅਸੀਂ ਖਾ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਹੜਾ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰੀ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮੇਰੇ ਇੰਟ ਮਾਰੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ।

ਕਹਿੰਦਾ ਚੰਗਾ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਝੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਤੇ ਬੁੱਢਣ ਪਿੰਡ ਦੇਵੇਂ ਇਸ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਜਗੀਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖ ਦਿਓ।

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਐਨੀ ਕਿਸੇ 'ਚ ਖਿਮਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਐਨੀ ਧੀਰਜ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ 'ਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਸੋ ਇਹ ਰਹਿਤ ਸੰਜਮ ਹੈ ਕਿ ਖਿਮਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ 'ਚ। ਸੱਤਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਮਰਤਾ।

ਮੈਂ ਸੰਜਮ ਦਸਦਾ ਹਾਂ, ਪੱਥ ਦਸਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਰੂ ਕਿਵੇਂ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਸੱਤਵੀਂ ਨਿਮਰਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਹੰਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਅੱਠਵਾਂ ਦਇਆ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨੌਵਾਂ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਆ ਜਾਣਾ। ਦਸਵਾਂ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਰੀਰ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਵਸਤਰਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਬਚਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਮਨ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ, ਗਿਆਰ੍ਹਵਾਂ ਇਹਦੇ 'ਚ ਤਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਸੇਵਾ ਦਾ ਭਾਵ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੇਰ੍ਹਵਾਂ ਹਰ ਵਕਤ ਇੰਦਰੀਆਂ 'ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਹੋਵੇ -

ਪਰ ਤ੍ਰਿਅ ਰੂਪ ਨ ਪੇਖੈ ਨੇਤ੍ਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੪

ਅੱਖਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਬੇਗਾਨਾ ਰੂਪ ਨਾ ਤੱਕਣ।

ਕਰਨ ਨ ਸੁਨੈ ਕਾਹੂ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੭੪

ਜਿਹੜੇ ਕੰਨ ਨੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਾ ਸੁਣਨ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੰਦਰੀਆਂ, ਹੱਥ ਮਾੜੇ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ, ਪੈਰ ਮਾੜੇ ਥਾਉਂ ਤੁਰ ਕੇ ਨਾ ਜਾਣ। ਚੌਦਵਾਂ ਸੰਤੋਖ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ 'ਯਥਾ ਲਾਭ ਸੰਤੁਸ਼ਟੇ'। ਮਿਹਨਤ ਕਰੋ ਜੀਅ ਭਰਕੇ, ਜੋ ਕੁਛ ਆ ਗਿਆ ਉਸ 'ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿਣਾ। ਫੇਰ ਅੱਖਾਂ 'ਤੇ ਸੰਤੋਖ, ਮਨ 'ਤੇ ਸੰਤੋਖ, ਬੋਲਣ 'ਤੇ ਸੰਤੋਖ। ਪੰਦਰਵਾਂ ਬੁੱਧ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਨਿਹਚਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ -

ਗੁਰੁ ਮੇਰੈ ਸੰਗਿ ਸਦਾ ਹੈ ਨਾਲੇ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਤਿਸੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲੇ ॥ ਅੰਗ - ੩੯੪

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ ॥

ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰੁ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ ॥ ਅੰਗ - ੬੭੭

ਸੋਲਵਾਂ ਦਾਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੈ ਥੋੜ੍ਹੇ 'ਚੋਂ ਦਾਨ ਕਰੋ, ਬਹੁਤਾ ਹੈ ਬਹੁਤ 'ਚੋਂ ਕਰੋ। ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਜ਼ਰੂਰ ਕੱਢੋ। ਜਿਹੜਾ ਕਿਸਾਨ ਇਕ ਸੌ ਰੁਪਈਏ ਦੀ ਬੱਚਤ ਪਿੱਛੋਂ ਇੱਕ ਰੁਪਈਆ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੱਢੇ। ਇਹਦਾ ਦਸਵੰਧ

ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ। ਜਿਹੜਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਹੈ, ਜੋ 35% ਨਫਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਢਾਈ ਰੁਪਈਏ ਕੱਢੇ। ਜੇ 25 ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਡੇਢ ਕੱਢੇ ਸੌ ਰੁਪਈਏ ਦੀ ਬੱਚਤ 'ਤੇ। ਗੋਲਕ ਲਾ ਕੇ ਰੱਖੇ ਤੇ ਪੈਸਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਾਈ ਜਾਵੇ।

ਸਤਾਰਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬਚਨ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੰਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ।

ਅਠਾਰਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਣਾ ਲੈਣਾ। ਉਨੀਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਨਿਤਨੇਮ 'ਚ ਪੂਰੇ ਰਹਿਣਾ। ਵੀਹਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ, ਗੁਰੂ ਘਰ 'ਚ ਅੰਨ੍ਹੇ ਦੇਣਾ। ਉਥੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦੇ ਬਣਦੇ ਨੇ, ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਲੰਗਰ 'ਚ ਆਪੇ ਹੀ ਚਲਿਆ ਜਾਂਦਾ।

ਇੱਕੀਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝਣਾ, ਹੰਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਨੀਵਾਂ ਸਮਝ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਚੁਗਲੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਸੋ ਇਹ ਪੱਥ ਨੇ।

ਆਹ ਸਾਰੇ ਪੱਥ ਰੱਖ ਲਓ, ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਆਦਮੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਭ ਘਟ ਹੈ ਭਾਈ ॥

ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਬਿਨੁ ਬਿਧਿ ਨ ਬਨਾਈ ॥

ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਸੰਜਮੁ ਕਰਿ ਦੀਆ ॥

ਨਾਨਕ ਤਉ ਫਿਰਿ ਦੁਖੁ ਨ ਥੀਆ ॥

ਅੰਗ - ੨੫੯

ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਓਨਾਂ ਚਿਰ ਵਿਧੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨੇ ਸੰਜਮ ਦਸ ਦਿਤਾ। ਪੱਥ ਦਸ ਦਿਤਾ, ਫੇਰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ।

ਨਾਮੁ ਅਉਖਧੁ ਮੇ ਕਉ ਸਾਧੂ ਦੀਆ ॥

ਕਿਲਬਿਖੁ ਕਾਟੇ ਨਿਰਮਲੁ ਥੀਆ ॥

ਅਨਦੁ ਭਇਆ ਨਿਕਸੀ ਸਭ ਪੀਰਾ ਸਗਲੁ ਬਿਨਾਸੇ ਦਰਦਾ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੧

ਸਾਰੇ ਦਰਦਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਇਹ ਸੱਚ ਵੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇਣੀ ਹੈ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਿਸਾਲਾਂ 'ਚੋਂ। ਸਿਰਫ ਸਰੀਰਕ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਆਈ, ਮੋਹਾਲੀ ਦੀ। ਸੂਬੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰੋਂ ਸੀ, ਪੜ੍ਹੀ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ ਦੋਵੇਂ, ਬੜੀ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਕਿ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਬੀਬੀ! ਹੋਰ ਵੀ ਕੋਈ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੀ, ਪੁੱਛੋ ਹੀ ਨਾ।

(ਚਲਦਾ.....)

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ ਮਿਤੀ 28, 29, 30, 31 ਅਕਤੂਬਰ 2013 ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਸਦਕਾ ਇਸ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹਿਤ, ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸੇਵਕਾਂ, ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਈ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨੇ ਅੱਜ ਮਿਤੀ 15 ਸਤੰਬਰ, 2013 ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਬਾਅਦ ਦੁਪਿਹਰ ਦੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵਜੇ ਤਕ, ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੁਪਿਹਰ 2.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਸ਼ਬਦ-ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰੰਤ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖਸ਼ਿਆ -

ਰਸਨਾ ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਨਿਧਿ ਗਾਇਣ ॥

ਸਾਂਤਿ ਸਹਜੁ ਰਹਸੁ ਮਨਿ ਉਪਜਿਓ ਸਗਲੇ ਦੂਖ ਪਲਾਇਣ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੪

ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰੰਭਤਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਤੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿਦਕ ਭਰੋਸੇ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ।

ਆਪ ਨੇ ਆਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਮੂਰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਸਦਕਾ ਅਤੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਅਸੀਂ ਸਭ ਸੇਵਕ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਗਨ ਨਾਲ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਸਫਲਤਾਵਾਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਰਾਜ ਕਰਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜਦ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸਦ ਜੀਵੈ ਨਹੀ ਮਰਤਾ ॥ ਅੰਗ - ੨੨੩

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਮਾਗਮਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਮਾਗਮ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਉਮਾਹ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਹੁੰਦੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁਖ ਅਸਹਿ ਹੈ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਸਦਾ ਸਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਸਾਡੇ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਸੇਧ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ। ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਗਮ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਪਧਾਰਨ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਇਹ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਅੰਤ 28, 29, 30, 31 ਅਕਤੂਬਰ ਰਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮੂਲਮੰਤਰ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਰਜ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਸਦਕਾ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ. ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੜੀਵਾਰ ਕਾਰਜ ਦਸਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਤਾਂਕਿ ਸਭ ਕਾਰਜ ਦੀਆਂ ਡਿਊਟੀਆਂ ਪੱਕੀਆਂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕਮੇਟੀਆਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ। ਪੰਜ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਗਈ। ਜੋ ਸਾਰੇ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਸੁਚੱਜੀ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਦੇ ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ -

1. ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ
2. ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ
3. ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
4. ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ
5. ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੂਜੀ ਕਮੇਟੀ 'ਨਿਗਰਾਨ ਕਮੇਟੀ' ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੈਂਬਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ -

1. ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਨਵੀਨਰ,
2. ਭਾਈ ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ
3. ਭਾਈ ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ
4. ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਘੋਲਾ)
5. ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
6. ਭਾਈ ਨਸੀਬ ਸਿੰਘ
7. ਭਾਈ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ
8. ਭਾਈ ਫਕੀਰ ਸਿੰਘ (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 38 ਤੇ)

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ

ਸੰਚੱਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

28-29-30-31

ਅਕਤੂਬਰ 2013

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.30 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੋਹਨੀਕਲ ਕੌਰ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ
30-31 ਅਕਤੂਬਰ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ
ਅਨੁੱਠ ਵਰਤਾਣਗੇ।

ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼
ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਲਿਟਰੇਚਰ
ਲੰਧੀ ਭੰਡਾ ਤੇ ਰਿਹਾ ਜਵੇਡਾ

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ
ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਮਾਹ ਨਿਰਧਾਰਤ

ਬੰਬੀਕਰੂ ਸਿਕਟਰ 17, 43,
ਪਾਕਟ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ
ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਾਨਿਕਾ ਟੈਲੀਕਾਮਜ਼
www.baani.net
www.ratoversaahib.org
www.bahakshiratinghsahib.org

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ
ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਰੋਹ - 27 ਅਕਤੂਬਰ

ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ
1. ਚੰਮਾ ਦੇ ਚਿਕਿਤਸਾ, ਖੋਜਾਂ,
ਸ਼ੀਸ਼ ਅਤੇ ਬਾਲੀਆਂ
2. ਫੋਟੋ ਦਾ ਚੈਕਅੱਪ
3. ਚਿਕਿਤਸਾ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਸ਼ਿਸ਼ਿਆਂ ਲਈ ਚਿਕਿਤਸਾ
ਕੈਂਪਾਂ ਅਤੇ ਬਾਲੀਆਂ।
4. 'ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ
ਰਿਹੋਲੀਕ ਯਾਤਰਾ' ਦੁਆਰਾ
24 ਘੰਟੇ ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸਹੂਲਤਾਂ

ਸਟੇਜ ਸਿਕਟਰੀ
96461-01996
ਸੰਪਰਕ
98146-12900
98889-10777

ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਮੁਹਿੰਮਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ

ਸੰਚਖੇਡ ਵਾਲੀ ਸੁਮਿਠਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

28-29-30-31

ਅਕਤੂਬਰ 2013

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.30 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ
30-31 ਅਕਤੂਬਰ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ
ਅਨੁੱਟ ਵਰਤਣਗੇ।

ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼
ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਲਿਟਰੇਚਰ
ਅੱਧੀ ਫੰਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਜਵੇਣਾ

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਮਹਾਪੁਰਖਾਂ ਦੀ
ਦਰਸ਼ਨੀ ਸਮੇਤ ਅਧਿਆਸ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਿਕਟਰ 17, 43,
ਪਾਕੜ ਅਤੇ ਕੁਰਾਣੀ ਹੋਂ
ਸਮੇਤਲ ਭਾਂਡੀ ਚੱਲਵਾਈਆਂ।

ਨਵੀਨ ਸੰਚਾਰ ਸੰਸਥਾ
www.baani.net
www.ratwasahib.org
www.bahalabhiratwasahib.org

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ
ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਰੋਹ - 27 ਅਕਤੂਬਰ

ਬਹੀ ਸੋਫੀਕਲ ਕੈਂਪ

1. ਚੰਨਾ ਦੇ ਚਿੱਕੂ, ਚੋਕਾ, ਚੋਕਾ ਅਤੇ ਚੋਕੀਆਂ
2. ਚੋਕਾ ਦਾ ਚੋਕੀਆਂ
3. ਚੋਕੀਆਂ ਦੇ ਚੋਕੀਆਂ ਪ੍ਰਭ
4. ਚੋਕੀਆਂ ਦੇ ਚੋਕੀਆਂ ਪ੍ਰਭ

ਸਟੇਜ ਸਿਕਟਰੀ
96461-01996
ਮੰਪਚਕ
98146-12900
98889-10777

ਪ੍ਰਾਰਥਕ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਠਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀਮਤ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ

ਸੰਚਬੰਧ ਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

28-29-30-31

ਅਕਤੂਬਰ 2013

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.30 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ
30-31 ਅਕਤੂਬਰ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ
ਅਰੁਣ ਵਰਤਣਗੇ।

ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼
ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਮਹਾਪੁਰਾਣਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਲਿਟਰੇਚਰ
ਅੱਧੀ ਡੋਟਾ ਤੇ ਰਿਹਾ ਜਵੇਣਾ

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਮਾਪਤੀਆਂ ਦੀ
ਦਰਸਾਈ ਖਾਸ ਕਰਕੇ

ਖੇਡੀਯੋਗ ਸਿਕਟਰ 17, 43,
ਪਯੜ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ
ਸਪੈਸ਼ਲ ਖੇਡਾਂ ਚੱਲਣਗੀਆਂ।

ਵੈੱਬਸਾਈਟ: www.bsans.net
www.ratswarsahib.org
www.bahakshirsinghsahib.org

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ
ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਰੋਹ - 27 ਅਕਤੂਬਰ

- ਬਹੀ ਸੋਡੀਕਲ ਕੋੱਪ**
1. ਅੱਧ ਵੇ ਉੱਪ੍ਰੋਕ, ਚੋਕਲਾਂ, ਟੋਟਾ ਅਤੇ ਚਾਹਣੀਆਂ
 2. ਟੋਟਾ ਦਾ ਚੋਕਲੇ
 3. ਚੋਕਲੇ ਹੋ ਰਿਹਿਯ ਪ੍ਰਯੁਯ ਸੋਡੀਕਲ ਚਾਹਣਾਂ ਚਾਹਣਾ ਚੋਕਲੇ ਅਤੇ ਚਾਹਣੀਆਂ।
 4. 'ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ' ਸੋਡੀਕਲ ਚਾਹਣਾਂ ਚਾਹਣਾ 24 ਘੰਟੇ ਬਹੀ ਸੋਡੀਕਲ ਸਹੁਯਾਂ

ਸਟੇਜ ਸਿਕਟਰੀ
96461-01996
ਮੁੱਖ ਸਕਟਰ
98146-12900
98889-10777

ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਐਗੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਮੁਹਿੰਮ ਨੂੰ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ

ਸੰਚਾਲਕ ਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

28-29-30-31

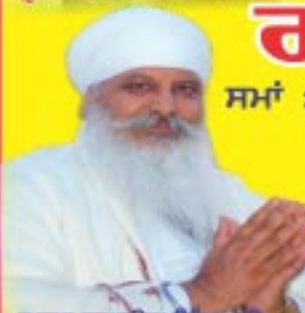
ਅਕਤੂਬਰ 2013

ਸਦੇਸ਼ਵਰਤੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.30 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ
30-31 ਅਕਤੂਬਰ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ
ਅਕੁੱਟ ਵਰਤਣਗੇ।

ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼
ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਲਿਟਰੇਚਰ
ਲੰਧੀ ਭੰਡਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਦੇਸ਼

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ
ਦਰਸ਼ਨੀ ਸਮੇਤ ਸੇਵਾਵਾਂ

ਬੰਬੀਬਰੂ ਸਿਕਟਰ 17, 43,
ਪਾਕੜ ਅਤੇ ਰੁਝਾਲੀ 'ਤੇ'
ਸਮਿਤਲ ਸਮਾਂ ਚੱਲਣਗੀਆਂ।

ਨਾਨਿਕਾ ਤੀਰੀਕਾਮਾਨ
www.baani.net
www.ratoversaahib.org
www.bahalabibinghwan.org

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ
ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਰੋਹ - 27 ਅਕਤੂਬਰ

ਫਰੀ ਸੈਕੀਊਲਰ ਕੈਂਪ

1. ਖੰਭੇ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ, ਯੋਗ, ਸੋਨਾ ਅਤੇ ਚਕਰੀਆਂ
2. ਗੋਲਾ ਦਾ ਚਿਕਨ
3. ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖਾਣੇ-ਪੀਣ ਦੀ ਸੇਵਾ
4. 'ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ' ਸਿੱਖੀ ਵਿਦਿਅਕ ਖਾਣੇ-ਪੀਣ ਦੀ ਸੇਵਾ

ਸੰਪਰਕ ਸੰਕਟਾਗਾਰੀ
96461-01996
ਸੰਪਰਕ
98146-12900
98889-10777

ਪ੍ਰਾਰਥਕ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਪ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ

ਸੰਚਾਲਕ ਵਾਸੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

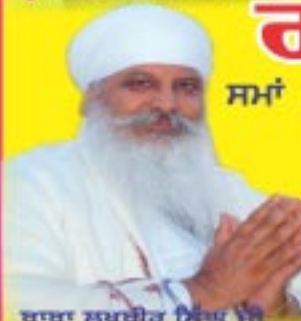
ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

28-29-30-31

ਅਕਤੂਬਰ 2013

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.30 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ
30-31 ਅਕਤੂਬਰ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ
ਅਰੁੱਟ ਵਰਤਣਗੇ।

ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼
ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼
ਲੰਧੀ ਭੰਡਾ ਤੇ ਰਿਹਾ ਜਵੇੜਾ

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ
ਜੀਵਿਤ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ
ਦਰਸਾਈ ਸਮਝ ਨਿਰਮਲ

ਬੰਬੀਬਰੂ ਸਿਕਟਰ 17, 43,
ਪਾਕੜ ਅਤੇ ਰੁਝਾਲੀ 'ਤੇ'
ਸਹਿਯੋਗ ਬਣਾ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰੀਯੋ।

ਨਾਮਿਕ ਟਿਕੀਕਾਮਣ
www.baani.net
www.ratoorsashis.org
www.bahakibiboringhna.org

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ
ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਰੋਹ - 27 ਅਕਤੂਬਰ

ਸਦੇਸ਼ਵਰੀ ਸਾਹਿਬਾਬਾ ਕੌਰ ਜੀ

ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ

1. ਖੰਭੇ ਦੇ ਚਿਕਿਤਸਾ, ਖੋਲ੍ਹਾਂ, ਫੋਟੋ ਅਤੇ ਚਕਾਈਆਂ
2. ਫੋਟੋ ਦਾ ਫੈਕਸ
3. ਚਿਕਿਤਸਾ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਹਿਕਰਮੀਆਂ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਕਸ ਅਤੇ ਚਕਾਈਆਂ
4. 'ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ' ਨਿਰੋਲੀਕ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ 24 ਘੰਟੇ ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਸਹੂਲਤਾਂ

ਸਟੇਜ ਸਿਕਟਰੀ

96461-01996

ਸੰਪਰਕ

98146-12900

98889-10777

ਪ੍ਰਾਰਥਕ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ

ਸੰਚਰਿਤ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

28-29-30-31

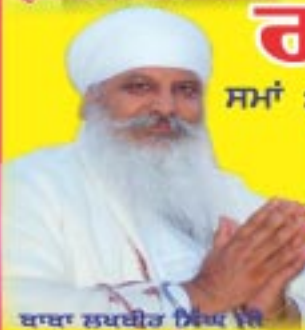
ਅਕਤੂਬਰ 2013

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਮਤਿ ਕੌਰ ਜੀ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.30 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਬਾਬਾ ਸ਼ਖ਼ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ
30-31 ਅਕਤੂਬਰ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ
ਅਕੁੱਟ ਵਰਤਣਗੇ।

ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼
ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਲਿਟਰੇਚਰ
ਲੰਧੀ ਭੰਡਾ ਤੇ ਰਿਹਾ ਜਵੇੜਾ

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ
ਦਰਸ਼ਨੀ ਸਮੇਤ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ

ਬੰਬੀਬਰੂ ਸਿਕਟਰ 17, 43,
ਪਾਕੜ ਅਤੇ ਰੁਝਾਲੀ 'ਤੇ'
ਸਮਿਤਲ ਸਮਾਂ ਚੱਲਣਗੀਆਂ।

ਨਾਨਿਕਾ ਤੀਰੀਕਾਮਾਨ
www.baani.net
www.ratoversaahib.org
www.bahalabibinghwan.org

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ
ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਰੋਹ - 27 ਅਕਤੂਬਰ

ਫਰੀ ਸੈਕੀਕਲ ਕੈਂਪ

1. ਖੰਭੇ ਦੇ ਚਿੱਕਰ, ਚੋਰਾ, ਸੋਠਾ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ
2. ਚੋਰਾ ਦਾ ਚੋਰਾ
3. ਚਿੱਕਰ ਦੇ ਚਿੱਕਰ ਪ੍ਰਭੂ ਸ਼ਿਖਰਿਕਲ ਚਾਣਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੋਰਾ ਅਤੇ ਚੋਰਾਈਆਂ।
4. 'ਚੋਰ' ਵਰਗੇ ਚਿੱਕਰ ਚਿੱਕਰਿਕਲ ਚਾਣਕਾਂ ਦੁਆਰਾ

24 ਚੋਰਾਂ ਦੀ ਸੈਕੀਕਲ ਸਕੂਲਾਂ

ਸਟੇਜ ਸਿਕਟਰੀ
96461-01996
ਸੰਪਰਕ
98146-12900
98889-10777

ਪ੍ਰਾਰਥਕ - ਇਸ਼ਵਰ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ

ਸੰਚਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

28-29-30-31

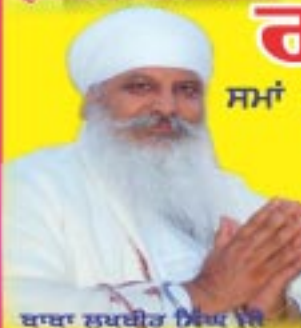
ਅਕਤੂਬਰ 2013

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.30 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ
30-31 ਅਕਤੂਬਰ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ
ਅਨੁੱਠ ਵਰਤਾਵਗੇ।

ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼
ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਮਹਾਪੁਰਾਣਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਲਿਟਰੇਚਰ
ਅੱਧੀ ਭੰਡਾ ਤੇ ਰਿਹਾ ਜਵੇਣਾ

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਮਹਾਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀ
ਅਠਵਾਰੀ ਭਰਮ ਅਠਵਾਰ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਸਿਕਟਰ 17, 43,
ਪਕੜ ਨਗਰੇ ਕੁਚਾਲੀ ਤੇ
ਸਹਿਕਾਲ ਭਰਮਾਂ ਚੱਲਵਾਈਆਂ।

ਨਕਸ਼ਿਲਾ ਡਿਜੀਟਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ
www.baani.net
www.ratwarsahib.org
www.hakalabhiratwarsahib.org

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ
ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਰੋਹ - 27 ਅਕਤੂਬਰ

ਬਹੀ ਸੋਡੀਕਲ ਕੈਂਪ

1. ਚੰਮਾ ਦੇ ਬਿਊਰਾ, ਯੋਗਾਂ, ਸੋਠਾ ਅਤੇ ਚਕਾਈਆਂ
2. ਚੰਮਾ ਦਾ ਚਿਕਿਤਸਾ
3. ਚਿਕਿਤਸਾ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ
4. ਚਿਕਿਤਸਾ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ
5. ਚਿਕਿਤਸਾ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ
6. ਚਿਕਿਤਸਾ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ
7. ਚਿਕਿਤਸਾ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ
8. ਚਿਕਿਤਸਾ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਸਟੇਜ ਸਿਕਟਰੀ
96461-01996
ਮੁੱਖ ਚਾਰਜ
98146-12900
98889-10777

ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ

ਸੰਚੱਖੰਡ ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ
ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਨਿੱਘੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

28-29-30-31

ਅਕਤੂਬਰ 2013

ਸਮੇਤ ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਬੀਨ ਕੌਰ ਜੀ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਸਮਾਂ : ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 10.30 ਵਜੇ ਤੱਕ

ਬਾਬਾ ਸ਼ਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ
30-31 ਅਕਤੂਬਰ

ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ
ਅਕੁੱਟ ਵਰਤਣਗੇ।

ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼
ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਲਿਟਰੇਚਰ
ਲੰਧੀ ਫੰਨਾ ਤੇ ਰਿਹਾ ਜਵੇੜਾ

ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ
ਦਰਸ਼ਨੀ ਸਮੇਤ ਸੁਭਾਸ਼

ਬੰਬੀਬਰੂ ਸਿਕਟਰ 17, 43,
ਪਾਕੜ ਅਤੇ ਰੁਚਾਲੀ ਕੇ
ਸਮਿਤਲ ਸਮਾਂ ਚੱਲਵਾਈਆਂ।

ਨਾਨਿਕਾ ਤੀਰੀਕਾਮਾਨ
www.baani.net
www.ratoversaahib.org
www.bahalabibinghwan.org

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ
ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਸਮਾਰੋਹ - 27 ਅਕਤੂਬਰ

- ਫਰੀ ਸੈਕੀਕਲ ਕੈਂਪ**
1. ਚੰਨਾ ਦੇ ਚੰਪੂਕ, ਚੋਰਨਾ, ਚੋਰਨਾ ਅਤੇ ਚੋਰਨੀਆਂ
 2. ਚੋਰਨਾ ਦਾ ਚੋਰਨੀਆਂ
 3. ਚੋਰਨੀਆਂ ਦੇ ਚੋਰਨੀਆਂ ਪ੍ਰਭੂ
 4. ਚੋਰਨੀਆਂ ਦੇ ਚੋਰਨੀਆਂ
 5. ਚੋਰਨੀਆਂ ਦੇ ਚੋਰਨੀਆਂ
 6. ਚੋਰਨੀਆਂ ਦੇ ਚੋਰਨੀਆਂ

ਸਟੇਜ ਸਿਕਟਰੀ
96461-01996
ਸੰਪਰਕ
98146-12900
98889-10777

ਪ੍ਰਾਰਥਕ - ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਟਰੱਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

(ਪੰਨਾ 29 ਦਾ ਬਾਕੀ)

9. ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ 10. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ 11. ਭਾਈ ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਛੇ ਮੈਂਬਰੀ 'ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਕਮੇਟੀ' ਦੀ ਵੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਇਹ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣਗੇ -

1. ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ 2. ਸ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, 3. ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ 4. ਭਾਈ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਨੰਬਰਦਾਰ 5. ਸ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ 6. ਸ. ਭਾਈ ਹਰਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦੇਸੂ ਮਾਜਰਾ।

ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਸਪੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੜੀਵਾਰ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖਵਾ ਕੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਵੀ ਸੌਂਪੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੇਧ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਮੁੱਖ ਸੇਵਾਵਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ -

* **ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ** - ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ 4.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਰਾਤ 10.30 ਤੱਕ।

ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਦੀ ਚੋਣ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ, ਫਲੈਕਸ ਬੋਰਡ ਕਾਰਡ ਅਤੇ ਰਸੀਦ ਬੁੱਕਾਂ ਦੀ ਛਪਵਾਈ, ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੀ ਛਪਾਈ ਅਤੇ ਵੰਡਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਟੀ.ਵੀ ਚੈਨਲਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ, ਪ੍ਰੈਸ ਨੋਟ, ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ. ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ, ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ, ਐਨ.ਆਰ.ਆਈਜ਼ ਦਾ ਸਭ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਪੱਤਰ, ਸਵਾਗਤੀ ਗੇਟ, ਕੇਬਲ ਟੀ.ਵੀ. ਐਡ, ਸ਼ਾਮਿਆਨਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ, ਲਾਈਟ ਐਂਡ ਸਾਊਂਡ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ।

* **ਲੰਗਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ** - ਬਰਤਨਾਂ ਦੀ ਬੁਕਿੰਗ, ਰਾਸ਼ਨ, ਲੋਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਦੁੱਧ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਲੋਹਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ, ਲੰਗਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਬਾਲਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਡੀਜ਼ਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ।

* **ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਸਥਾਨ** - ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧ - ਐਨ.ਆਰ.ਆਈਜ਼ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਅਤੇ ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸਮਾਗਮ ਸਥਾਨ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ।

* **ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਸਟਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀਆਂ।**

* **ਪਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ** - ਪਾਣੀ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ, ਜਲ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ, ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਨਿਕਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪਲੰਬਰ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ।

* **ਸਫਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ** - ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਛਿੜਕਾਅ, ਦੀਵਾਨ ਉਪਰੰਤ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸਫਾਈ, ਫਲੱਸ਼ਾਂ ਲਈ ਡੱਬੇ/ਬੋਤਲਾਂ, ਕੂੜੇਦਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ

* **ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ** - ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪਾਰਕਿੰਗ, ਟ੍ਰੈਫਿਕ ਕੰਟਰੋਲ, ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਰੀਪੇਅਰ, ਪੈਂਚਰ ਆਦਿ, ਦਿੱਲੀ ਏਅਰਪੋਰਟ ਲਈ ਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਟਰੱਕ ਯੂਨੀਅਨ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ।

ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਭਾਨ ਦੇਣ ਆਦਿ ਲਈ ਸੇਵਾ।

* **ਪਾਲਕੀ ਅਤੇ ਸਟੇਜ ਦੀ ਸਜਾਵਟ** - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸੁਖ ਆਸਨ, ਵੀ.ਡੀ.ਓ ਗ੍ਰਾਫੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਟੈਲੀਵੀਜ਼ਨ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ।

* **ਰੀਸ਼ੈਪਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ** - 10 ਮੈਂਬਰ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸਿਰੋਪਿਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਚੋਲਿਆਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ।

* **ਇੰਟਰਕਾਮ, ਟੈਲੀਫੋਨ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸੀਡੀਜ਼, ਫੋਟੋ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਸਟਾਲ, ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਗੱਠੜੀ ਘਰ, ਪੁੱਛਗਿਛ ਦਫਤਰ, ਗਵਾਚੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਜੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ।**

* **ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ, ਸਟੇਜ ਕੰਟਰੋਲ ਆਦਿ।**

* **ਸਿਰ ਢਕਣ ਲਈ ਰੁਮਾਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਦੁੱਧ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ।** ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸਿਕਿਓਰਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਬੈਜ, ਪਹਿਚਾਣ ਕਾਰਡ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ। ਸੰਪਰਕ ਲਈ ਸਭ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੇ ਮੋਬਾਈਲ ਨੰਬਰਾਂ ਦੀ ਲਿਸਟ। ਸਮਾਗਮ ਉਪਰੰਤ ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਭਾਲ, ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਸੇਵਕ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਬਾਕੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਨਿਯੁਕਤ ਹੋਣਗੀਆਂ।

* **ਫਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕੈਂਪ** - ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਤੱਖਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਲੋਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਫਰੀ ਕੈਂਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ 27 ਤੋਂ 31 ਅਕਤੂਬਰ ਤੱਕ ਚਲ ਰਹੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਫਰੀ ਚੈਕਅੱਪ ਅਤੇ ਇਲਾਜ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੈਂਸਰ ਦੇ ਇਲਾਜ ਵਾਸਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਅਗਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਿਤੀ 13 ਅਕਤੂਬਰ 2013, ਐਤਵਾਰ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 1.30 ਵਜੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਮੂਹ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਮਾਗਮ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪਣੇ ਕੀਮਤੀ ਸੁਝਾਅ ਭੇਜ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਓ ਜੀ।

ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 37)

ਪਉੜੀ ਅੱਠਵੀਂ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕਰਕੇ ਗੁਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਸਮੇਤ ਇਸ ਅਤਿ ਉੱਚੇ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਆਏ ਹੋ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਰਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ ਤੇ ਤੱਤ ਤੂੰ ਪਦ ਦਾ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਕਰਕੇ ਸਮਝਾਉਣਾ ਕਰੋ।

ਉੱਤਰ - ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਮਨ-ਲਿਖਤ ਚਾਰ ਪਉੜੀਆਂ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਰਵਣ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਸਰਵਣ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਸੁਣਿਐ; ਸਿਧ ਪੀਰ ਸੁਰਿ ਨਾਥੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਪ ਸਿੱਧ ਲੋਕ ਜੋ ਰਿੱਧੀਆਂ, ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹੋ। ਪੀਰ=ਇਸਲਾਮ ਮੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰਜਨੀਕ ਫਕੀਰ, ਸੁਰਿ=ਦੇਵਤੇ ਅਤੇ ਨਾਥ=ਜੋਗੀਆਂ ਦੇ ਸੁਆਮੀ ਆਦਿ ਉੱਚ ਪਦਵੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ਅਥਵਾ ਸਿੱਧਾਂ, ਪੀਰਾਂ ਸੁਰਿ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਨਾਥ=ਨਾਥਾਂ ਪਾਸੋਂ ਭੀ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਰਵਣ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵੱਡੀ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸਿਧ ਪੀਰ=ਜੋ ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਪੀਰ, ਗੋਰਖਨਾਥ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਰਿ ਨਾਥ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਦਿੰਦਰ ਦੇਵਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਭੀ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸੁਰਿ ਨਾਥ=ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਜੋ ਇੰਦਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਦਾ ਜੋ ਪੀਰ=ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਹਸਪਤਿ ਹੈ, ਉਹ ਭੀ ਸੁਣਿਐ=ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿਧ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਹੈ ਭਾਵ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਹਾਇਆ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸਿਧ=ਜੋ ਮੁਕਤ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਪੀਰ=ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਹਨ, ਸੁਰਿ=ਜੋ ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਵਾਲੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਥ=ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੁਣਿਐ=ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਨ ਵਾ: ਇਹ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ ਸੁਣਿਐ=ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹਉਮੈ ਆਦਿ ਦੀ ਪੀਰ=ਪੀੜਾ ਜਾਂ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦੀ ਪੀੜਾ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਰਿ=ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਨਾਥ=ਮਾਲਕ ਬਣ ਜਾਈਦਾ ਹੈ

ਅਥਵਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧ=ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪੀਰ=ਵੱਡੇ ਪੁਜਨੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਫਿਰ ਉਹ ਸੁਰਿ ਨਾਥ=ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਭਾਵ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸੁਣਿਐ; ਧਰਤਿ ਧਵਲ ਆਕਾਸੁ॥

ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਧਰਤਿ=ਧਰਤੀ ਧਵਲ=ਧੁਲੀ ਬਲਦ (ਪਾਤਾਲ) ਅਤੇ ਆਕਾਸੁ ਆਦਿ ਨੂੰ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਕਰਕੇ ਜਾਣੀਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਾਰਨ ਹੀ ਧਵਲ=ਧਵਲ ਰੂਪੀ ਬਲਦ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਧਰਤਿ=ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਕਾਸੁ=ਅਗਨ ਵਿਚ ਚੁੱਕੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਧਰਤਿ=ਬੁੱਧੀ ਤੇ ਆਕਾਸੁ=ਹਿਰਦਾ ਧਵਲ=ਉੱਜਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ=ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਧਰਤਿ=ਧੀਰਜ ਖਿਮਾ ਅਤੇ ਧਵਲ=ਧਰਮ ਵਾ: ਨਿਮਰਤਾ, ਆਕਾਸੁ, ਅਸੰਗਤਾ ਆਦਿ ਸੁਭ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਿਐ ਕਰਕੇ ਹੀ ਧਰਤਿ=ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਧਵਲ=ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਬਲਦ ਅਤੇ ਆਕਾਸੁ=ਗਗਨ ਆਦਿ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨੀ ਦੇਵਤੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਧਰਤਿ=ਧਰਤੀ ਨਿਰਾਧਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਧਵਲ=ਧਰਮ ਰੂਪੀ ਧੁਲ (ਬਲਦ) ਧਰਤੀ ਦਾ ਭਾਰ ਚੁੱਕੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਕਾਸੁ=ਸਵਰਗ ਲੋਕ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਆਦਿ ਆਕਾਸੁ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸਾਰੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਆਗਾਸੁ ਪਾਤਾਲੁ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲ ਆਕਾਰੁ ॥

ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਪੁਰੀਆ ਸਭ ਭਵਨੁ ॥

ਨਾਮ ਕੈ ਸੰਗਿ ਉਧਰੇ ਸੁਨਿ ਸੁਣਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੨੮੪

ਸੁਣਿਐ; ਦੀਪ ਲੋਅ ਪਾਤਾਲੁ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਹੀ ਦੀਪ=ਸੱਤਾਂ ਦੀਪਾਂ, ਲੋਅ=ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ=ਸੱਤਾਂ ਪਾਤਾਲਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸੁਣਿਐ; ਪੋਹਿ ਨ ਸਕੈ ਕਾਲੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਖੋ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ

ਕਾਲੁ=ਜਮਕਾਲ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਪੋਹਿ=ਛੂਹ ਭੀ ਨ ਸਕੈ=ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।
ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਜਪੰਤਿਆ ਕਛੁ ਨ ਕਹੈ ਜਮਕਾਲੁ ॥
ਨਾਨਕ ਮਨੁ ਤਨੁ ਸੁਖੀ ਹੋਇ ਅੰਤੇ ਮਿਲੈ ਗੋਪਾਲੁ ॥ ਅੰਗ - ੪੫੭
ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਸੁਚਿ ਸੰਜਮੋ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ॥
ਨਾਇ ਸੁਣਿਐ ਘਟਿ ਚਾਨਣਾ ਆਨੇਰੁ ਗਵਾਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੪੦

ਨਾਨਕ; ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਗਤਾ=ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ=ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਵਿਗਾਸੁ=ਅਨੰਦ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਭਗਤਾ= ਭਗਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਸਦਾ=ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਵਿਗਾਸੁ=ਵਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗਾਸੁ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

.....ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਨਾਨਕ ਪਰਗਾਸੁ॥ ਅੰਗ - ੨੧੭
ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਕੋਟਿ ਸੂਰ ਉਜਾਰਾ ਬਿਨਸੈ ਭਰਮੁ ਅਧੋਰਾ॥

ਅੰਗ - ੨੦੦

ਸੁਣਿਐ; ਦੂਖ ਪਾਪਾ ਕਾ ਨਾਸੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਦੂਖ=ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸੁ=ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜੋ ਪਾਪ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਦੂਖ ਨਾਸੁ=ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਧਨੰਤਰ ਵੈਦ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਿਆਸ ਰਿਖੀ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਦੂਖ=ਦੁੱਖ=ਕਠਿਨ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਖ=ਸਹਾਰਨਾ ਭਾਵ ਜੋ ਕਠਿਨ ਸਹਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਪਾਪ=ਨਖਿਧ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅੱਠਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ - ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧ, ਪੀਰ ਅਤੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨੌਂ ਨਾਥ ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿੱਧਾਂ ਦਾ ਪੀਰ ਮਛੰਦਰ ਨਾਥ, ਗੋਰਖਨਾਥ ਅਤੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਨਾਥ ਇੰਦਰ ਵੀ ਸਰਾਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਨੇਤਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧ=ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਰ=ਇੰਦ੍ਰੇ, ਪੰਜ ਗਿਆਨ=ਇੰਦ੍ਰੇ, ਪੰਜ ਕਰਮ=ਇੰਦ੍ਰੇ, ਚਾਰੇ ਅੰਤਹਕਰਨ ਇੰਦ੍ਰੇ ਇਹ ਚੌਦਾਂ ਇੰਦ੍ਰੇ ਹਨ। ਚੌਦਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ, ਚੌਦਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਨਾਥ=ਨੱਥ ਲਿਆ ਹੈ। ਵਾ: ਸੁਰ ਨਾਥ=ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਨਾਥਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਐਸਾ ਪੀਰ=ਵੱਡਾ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਧ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਿਚ, ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਪਾਤਾਲ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀਆਂ ਗੂੰਜਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਸੱਤਾਂ ਦੀਪਾਂ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ, ਸੱਤਾਂ ਪਾਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਕਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਵਿਗਾਸੁ=ਖੇੜਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਦੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਪਾਪਾ ਦਾ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਉੜੀ ਨੌਵੀਂ

ਸੁਣਿਐ; ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਇੰਦੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਉਸ ਪਰਮ ਪਿਤਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਈਸਰੁ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ਬਰਮਾ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਇੰਦੁ=ਇੰਦਰ ਜਾਂ ਚੰਦਰਮਾ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉੱਚੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਈਸਰੁ=ਸ਼ਿਵ ਬਰਮਾ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਇੰਦੁ=ਇੰਦਰ ਜਾਂ ਚੰਦਰਮਾ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਈਸਰੁ=ਸ਼ਿਵ ਬਰਮਾ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਇੰਦੁ=ਇੰਦਰ ਜਾਂ ਚੰਦਰਮਾ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣੀਦੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਈਸਰੁ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਹਨ। ਬਰਮਾ=ਜੀ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇੰਦੁ=ਇੰਦ੍ਰ ਵੀ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਗੌਤਮ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸਰਾਪ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਭਾਵ ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਦੇ ਹਨ।

ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਈਸਰੁ=ਸ਼ਿਵ ਬਰਮਾ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਇੰਦੁ=ਇੰਦਰ ਜਾਂ ਚੰਦਰਮਾ ਆਦਿ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇੰਦੁ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਜੋ ਬਰਮ=ਬ੍ਰਹਮ (ਵਿਆਪਕ) ਈਸਰੁ=ਈਸ਼ਵਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜੀਵ ਈਸਰੁ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਅਤੇ ਬਰਮਾ=ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਇੰਦੁ=ਮਾਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਣਿਐ; ਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹਣ ਮੰਦੁ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਮੁਖਿ=ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਸਾਲਾਹਣ=ਸਿਫਤ ਸਲਾਹਣੇ ਮੰਦੁ= ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਮੰਦੁ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਅਕਲਮੰਦੁ=ਅਕਲ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਦੌਲਤਮੰਦੁ=(ਧਨ) ਦੌਲਤ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ

ਹੀ ਜੀਵ ਉਸ ਦੀ ਸਾਲਾਹਣ=ਸਿਫਤ ਸਲਾਹਣਾ ਕਰਦੇ ਜਿਸ ਦਾ ਸਦਕਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਮੁਖਿ=ਮੁਖੀ (ਸ਼ਰੋਮਣੀ) ਸੱਚੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਮੰਦੁ=ਉਸਤਤਿ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਥਵਾ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੰਦੁ=ਮੰਦੇ, ਮੰਦ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਮੰਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਖਿ=ਮੁਖੀਆ ਹੋ ਕੇ ਸਲਾਹੁਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਗਏ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਜਿਸੁ ਨੀਚ ਕਉ ਕੋਈ ਨ ਜਾਨੈ॥

ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਉਹੁ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ਮਾਨੈ॥

ਅੰਗ - ੩੮੬

ਸੁਣਿਐ; ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਨਿ ਭੇਦ॥

ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜੋਗ ਵਿਚ ਜੁਗਤਿ=ਜੁੜ ਕੇ ਤਨਿ=ਸਰੀਰ ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ 72 ਕੋੜ 72 ਲਖ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਸੌ ਇਕ (201) ਨਾੜੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਜੇਕਰ ਸਿਰੇ ਨਾਲ ਸਿਰੇ ਜੋੜ ਕੇ ਸਿੱਧਿਆਂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੰਬਾਈ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਸੂਖਮ ਨਾੜਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਡਾਕਟਰ ਲੋਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਪਾਉਂਦੇ ਪਰੰਤੂ ਆਤਮ ਗਿਆਨੀ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੇਦ ਵੀ ਪਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਯਥਾ -

ਨਾਮਿ ਰਤੇ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਬੀਚਾਰੁ॥

ਅੰਗ - ੯੪੧

ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਹੀ 'ਆਤਮ ਨੀ ਪਰਮਾਤਮ ਨੀ ਜੁਜੰਤੀ ਸਾ ਜੋਗਾ' ਇਸ ਜੋਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਜੁਗਤਿ=ਜੁੜੀਦਾ ਹੈ। ਤਨਿ ਭੇਦ=ਸਰੀਰ ਦੇ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਈਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰ ਅਸੱਤ, ਜੜ੍ਹ ਤੇ ਦੁੱਖ ਰੂਪ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਆਤਮਾ ਸਤਿ ਚਿੱਤ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤਨਿ=ਦੇਹ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਭੇਦ=ਵਿੰਨ੍ਹ ਕੇ ਜੋਗ=ਜੁੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਜੁਗਤਿ=ਜੁੜ ਜਾਈਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜੋਗ=ਦੇਨੋਂ ਭਾਵ ਜੀਵ ਅਤੇ ਈਸ਼ਵਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੁਗਤਿ=ਜੁੜਨ ਦਾ ਭੇਦ=ਭੇਤ ਤਨਿ=ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਣਿਐ; ਸਾਸਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵੇਦ॥

ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਸਤ=ਛੇ ਸਾਸਤਰਾਂ, ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ=ਸਤਾਈ ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵੇਦ=ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਾਵੈ ਘਟ ਘਟਿ ਭੇਦ॥

ਅੰਗ - ੯੪੨

ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਬੇਤਾ ਸਾਸਤ=ਸਾ ਉਹ ਜੋ ਸਤ=ਸੱਤ ਸਰੂਪ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ=ਸਿਮਰ ਕੇ ਵੇਦ=ਜਾਣ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ

ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਨੁੱਖ=ਸਾਸਤ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ), ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ=27 ਸਿਮਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵੇਦ=4 ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵਕਤਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵੀ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਜੋ ਕੁਝ ਚਾਰੇ ਵੇਦ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਜੋ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਣਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਤ ਬੋਤਿਆਂ ਦੀ ਐਸੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵੇਦ ਹਨ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆ ਜਾਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਜੋ ਸਤਿ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਣਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਚਮਤਕਾਰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੁਭਾਇਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਥਵਾ ਸਾਸਤ=ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ=ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵੇਦ=ਚਾਰ ਵੇਦ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਧਰਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਣਿਐ=ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਨੂੰ ਹੀ ਵੱਡਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਕਰਤੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਗਿਆਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮਹਿਮਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਪੁਕਾਰਨਿ ਪੋਥੀਆ॥

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਸਭਿ ਕੁਤੁ ਗਾਲੀ ਹੋਛੀਆ॥

ਅੰਗ - ੭੬੧

ਦਸ ਅਠ ਚਾਰਿ ਵੇਦ ਸਭਿ ਪੂਛੁ

ਜਨ ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਛਡਾਈ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - ੯੯੮

ਬੇਦ ਪੁਰਾਣ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸੁਧਾਖਰ॥

ਕੀਨੇ ਰਾਨ ਨਾਮ ਇਕ ਆਖਰ॥

ਅੰਗ - ੨੬੨

ਉਪਰੋਕਤ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ, ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -
ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ -

ਦੇਹਰਾ : ਵੈਸ਼ੈਸਿਕ ਨਯਯ ਸਾਂਖ ਹੈ ਪਾਤੰਜਲ ਪਹਿਚਾਨ॥

ਮੀਮਾਂਸਾ ਵੇਦਾਂਤਯੇ ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਮਨ ਮਾਨ॥ (ਛੱਤੀਸ ਗਿਆਨ)

ਅਰਥਾਤ ਛੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ - ੧. ਸਾਂਖ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਕਪਿਲ ਮੁਨੀ ਜੀ ਦਾ) ੨. ਨਯਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਗੌਤਮ ਰਿਖੀ ਜੀ ਦਾ), ੩. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਕਨਾਦਿ ਰਿਖੀ ਜੀ ਦਾ) ੪. ਮੀਮਾਂਸਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਜੈਮਿਨੀ ਰਿਖੀ ਜੀ ਦਾ) ੫. ਯੋਗ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਪਤੰਜਲੀ ਰਿਖੀ ਜੀ ਦਾ), ੬. ਵੇਦਾਂਤ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਵਿਆਸ ਰਿਸ਼ੀ ਜੀ ਦਾ)

ਸਤਾਈ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ

੧. ਮਨੂੰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ੨. ਯਾਗਵਲਕ ੩. ਲਘੂ ਅੱਤ੍ਰੀ ੪. ਅਤ੍ਰੀ ੫. ਬ੍ਰਿਧ ਅਤ੍ਰੀ ੬. ਵਿਸ਼ਨੂੰ ੭. ਲਘੂ ਹਾਰੀਤ ੮. ਵਿਧ ਹਾਰੀਤ ੯. ਪਾਰਾਸੁਰ ੧੦. ਔਸਨਸ ੧੧. ਯਮ ੧੨ ਆਪ

ਸਤੰਬ ੧੩. ਆਗਿਰਧ ੧੪. ਸੰਵਤੰ ੧੫. ਕਾਤਯਾਯਨ ੧੬. ਬ੍ਰਿਹਸਪਤ ੧੭, ਵ੍ਰਿਹਤ ਪਾਰਾਸੁਰੀ ੧੮ ਬਿਆਸ ੧੯. ਬ੍ਰਿਹ ਗੌਤਮ ੨੫. ਸੰਤਾਤਪ ੨੬ ਵਸਿਸ਼ਟ ੨੭ ਪੁਲਸਤਯ।

ਇਹ ਚਾਰ ਵੱਖਰੀਆਂ ਹੋਰ ਹਨ ੧. ਬੁੱਧ, ੨. ਕਸ਼ਪ ੩. ਨਾਰਦ ੪. ਔਸਨਸ ਸੰਹਿਤਾ।

ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਨਾਮ -

ਦੇਹਰਾ : ਰਿਗ ਯੁਜਰ ਸਾਮਵੇਦ ਔ ਚੌਥਾ ਅਥੁਵਨ ਜਾਨ॥ (ਛੱਤੀਸ ਗਿਆਨ 'ਚੋਂ)

ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ ੧. ਰਿਗਵੇਦ, ੨. ਸਾਮਵੇਦ ੩. ਯਜੁਰਵੇਦ ੪. ਅਥਰਬਣ ਵੇਦ।

ਨਾਨਕ; ਭਗਤਾ ਸਦਾ ਵਿਗਾਸੁ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਗਤਾ-ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ=ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਵਿਗਾਸੁ=ਅਨੰਦ ਭਾਵ ਖੇਤਾ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿ=ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਗਾਸੁ=ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਦੁੱਖ ਆਉਣ ਪਰੰਤੂ ਰੱਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਭਗਤ ਜਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਅਨੰਦ ਅਤੇ ਖੇੜੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ ਹਰਨਾਖਸ਼ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤੇ ਪਰੰਤੂ ਉਹ ਅਡੋਲ ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰਹੇ, ਜ਼ਰਾ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਡਰੇ ਜਾਂ ਘਬਰਾਏ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਵਲੋਂ ਕਿੰਨੇ ਤਸੀਹੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਪਰੰਤੂ ਭਗਤ ਜੀ ਅਡੋਲ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਹਾਥੀ ਅੱਗੇ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ। ਮਹਾਵਤ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉਪਰ ਹਾਥੀ ਚੜ੍ਹਵਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰੰਤੂ ਹਾਥੀ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਸਗੋਂ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਬਾਰੇ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਭੁਜਾ ਬਾਂਧਿ ਭਿਲਾ ਕਰਿ ਡਾਰਿਓ॥
 ਹਸਤੀ ਕ੍ਰੋਧਿ ਮੁੰਡ ਮਹਿ ਮਾਰਿਓ॥
 ਆਹਿ ਮੇਰੇ ਠਾਕੁਰ ਤੁਮਰਾ ਜੋਰੁ॥
 ਕਾਜੀ ਬਕਿਬੇ ਹਸਤੀ ਤੋਰੁ॥ ਰਹਾਉ॥
 ਹੇ ਮਹਾਵਤ ਤੁਝ ਡਾਰਉ ਕਾਟਿ॥
 ਇਸਹਿ ਤੁਰਾਵਹੁ ਘਾਲਹੁ ਸਾਟਿ॥
 ਹਸਤਿ ਨ ਤੋਰੈ ਧਰੈ ਧਿਆਨੁ॥
 ਵਾ ਕੇ ਰਿਦੈ ਬਸੈ ਭਗਵਾਨੁ॥

ਅੰਗ - ੮੭੦

ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਜੰਜੀਰਾਂ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਅਡੋਲ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਕਬੀਰ

ਜੀ ਦੀਆਂ ਜੰਜੀਰਾਂ ਤੋੜ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਵੀ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਗੰਗ ਗੁਸਾਇਨਿ ਗਹਿਰ ਗੰਭੀਰ ॥
 ਜੰਜੀਰ ਬਾਂਧਿ ਕਰਿ ਖਰੇ ਕਬੀਰ ॥ ੧ ॥
 ਮਨੁ ਨ ਡਿਗੈ ਤਨੁ ਕਾਹੇ ਕਉ ਡਰਾਇ ॥
 ਚਰਨ ਕਮਲ ਚਿਤੁ ਰਹਿਓ ਸਮਾਇ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਗੰਗਾ ਕੀ ਲਹਰਿ ਮੇਰੀ ਟੁਟੀ ਜੰਜੀਰ ॥
 ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਰ ਬੈਠੇ ਕਬੀਰ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੫੨

ਸੁਣਿਐ; ਦੁਖ ਪਾਪ ਕਾ ਨਾਸੁ॥

ਹੇ ਸਿੱਖ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣਿਐ=ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਦੁਖ=ਤਕਲੀਫ਼ ਤੇ ਪਾਪ=ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਨਾਸੁ=ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਜੋ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਲੋਦਰ ਰੋਗ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪਾਸੋਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਆਰਾਮ ਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੂੰ ਘਰੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਪਾਠ ਸੁਣਿਆ। ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਪੂਰਨ ਪਾਠ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਭਰੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਦੇ ਇਲਾਜ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਮਗਨ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਟੋਕਰਾ ਵਗਾਹ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੇਟ ਉਪਰ ਮਾਰਿਆ ਜਿਸ ਦੇ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਭਾਵ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸਰਵਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨੌਵੀਂ ਪਉੜੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ - ਇਸ ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਈਸਰੁ=ਸ਼ਿਵ ਜੀ, ਬਰਮਾ=ਬ੍ਰਹਮਾ ਜੀ, ਇੰਦੁ=ਇੰਦਰ, ਸਾਰੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਸੁਣਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਉਚਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਈਸਰ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਇੰਦਰ ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ ਪਦਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੰਦੁ=ਚੰਦਰਮਾ ਆਦਿਕ ਭੀ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਭਾਵੇਂ ਮੰਦੇ ਪੁਰਸ਼ ਵੀ ਹੋਣ, ਉਹ ਵੀ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਨਾਮ ਦੇ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਲਯ ਯੋਗ, ਮੰਤ੍ਰ ਯੋਗ, ਹਠ ਯੋਗ ਆਦਿ ਸਾਰੇ ਯੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹਾਸਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਮ ਦਾ ਸੁਣਨ ਕਰਕੇ ਸਾਸਤ੍ਰਾਂ, ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੀ ਸੁਨਿਹਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਦਿਸਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-51)

ਸਵਾਗਤ ਸਿਹਰਾ

ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਘਟਾ ਛਾਈ, ਉਦਾਸ ਨਜ਼ਰ ਆਈ,
ਹਾਂ, ਸਹਿਮ ਪਿਆ ਬਰਸੇ, ਝੜ ਛਾਇ ਝੜੀ ਲਾਈ।
ਸਤ ਰੰਗ ਤੁਸੀਂ ਚਮਕੇ, ਇਕ ਪੀਂਘ ਤੁਸਾਂ ਪਾਈ,
ਉਹ ਦਮਕ ਪਈ ਕਾਲਕ ਮਿਟ ਨਾਲ ਗਈ ਕਾਈ।
ਇਕ ਤੇਲ ਪਈ ਬੱਤੀ, ਇਕ ਬੁਝੇ ਪਏ ਦੀਵੇ,
ਨਹਿ ਰਤੀ ਰਹੀ ਰੌਣਕ, ਦਿਲ-ਝਵੀਂ ਰਹੀ ਛਾਈ,
ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਵ ਕਿਤੋਂ ਆਏ ਬਲਦੇ ਬਲਦੇ ਸੁਆਲੇ?
ਗਲ ਲੱਗ ਗਏ ਆ ਕੇ, ਬਲੁ ਚੁੰਮ ਲਏ ਧਾਈ।
ਛੁਹ ਕਿੰਵ ਦਈ ਨੂਰੀ ਨਿਘ-ਜਿੰਦ ਕਿਵੇਂ ਭਰਕੇ?
ਹਾਂ, ਚਲੇ ਗਏ ਲਗ ਕੇ, ਪਰ ਫੇਰ ਰਹੇ ਛਾਈ।
ਹਾਂ, ਨੂਰ-ਭਥਾਕਾ ਏ, ਵਾਹ ਜੀਵਨ ਝਾਕਾ ਏ,
ਵਾਹ ਬੁਝਿਆ ਬਲ ਗਏ, ਕੁਈ ਜਿੰਦ ਨਵੀਂ ਪਾਈ।
ਕਈ ਢੇਰ ਲਗੇ ਲਕੜੀ, ਨਾ ਤੁੱਲ ਸਕਦੇ ਤਕੜੀ,
ਜਯੋਂ ਸੈਲ ਪਏ ਮੁਰਦੇ, ਜਿੰਦ-ਨਿੱਘ ਨਹੀਂ ਰਾਈ।
ਆ ਕੜਕ ਪਈ ਬਿਜਲੀ, ਛੁਹ ਲੱਗ ਗਈ ਰੰਗਲੀ,
ਭਾ ਚਮਕ ਪਈ ਨੂਰੀ, ਬਲ ਜਿੰਦ ਉਠੀ ਸੁਵਈ।
ਹਾਂ, ਰਾਤ ਅਨੁਰਾਏ ਜਿਨੁ ਘੇਰ ਲਈ ਧਰਤੀ,
ਪੈ ਰਹੀ ਉਦਾਸੀ ਏ, ਛਾ ਰਹੀ ਇ ਉਦਰਾਈ,
ਬਣ ਸੂਰਜ ਆਏ ਹੋ, ਛੁਹ-ਚਾਨਣ ਲਯਾਏ ਹੋ,
ਇਕ ਚਾਨਣ ਧੱਕਾ ਹੋ, ਉਹ ਨੂਰ ਝਮਕ ਲਾਈ।
ਹਾਂ ਮੌਤ ਮਰਾਈ ਜੇ, ਜਿੰਦ ਨੂਰ ਵਸਾਯਾ ਜੇ,
ਇਕ ਪਲਕ ਨ ਲੱਗੀ ਏ, ਹਾਂ ਇਹੋ ਬਿਰਦ ਸਾਂਈ!
ਫੁੱਲ ਪੱਤ ਝੜੇ ਸਾਰੇ, ਛਾ ਸੁੰਢ ਰਹੀ ਡਾਲੀ!
ਦਿਲਗੀਰ ਬਣੀ ਰੰਗਤ, ਮੂੰਹ ਪਸਰ ਰਹੀ ਝਾਈ।
ਹੋ ਬਸੰਤ ਤੁਸੀਂ ਆਏ, ਚੁਪ ਲੰਘ ਗਏ ਅੰਦਰ,
ਨਿਘ-ਜਿੰਦ ਭਰੀ ਸਾਰੇ ਝਰਨਾਟ ਨਵੀਂ ਪਾਈ।
ਖਿੜ ਚਟਕ ਨਮੱਕਾ ਦੇ, ਅੱਖ ਖੋਲ੍ਹ ਦਈ ਮੀਟੀ
ਭਰਿ ਝੋਲ ਸ਼ਗੁਫੇ ਦੇ ਲੁਟ-ਹਾਸਯ ਤੁਸਾਂ ਲਾਈ।
ਵਾਹ ਮੁਇਆਂ ਜਿਵਾਂਦੇ ਹੋ, ਵਾਹ ਜਿੰਦੜੀ ਪਾਂਦੇ ਹੋ।
ਵਾਹ ਨੂਰ ਵਸਾਂਦੇ ਹੋ, ਛੁਹ ਜਾਨ ਤੁਸਾਂ ਜਾਈ!

ਪਯਾਰੇ ਦੇ ਬਾਲਚੋਜ

ਅਵਤਾਰ - ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਗੋਵਿੰਦ ਰੂਪ।

ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਦਾ ਚੰਦ ਜੋ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਦਿਨ ਪਤਲਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਅੱਜ ਪੁਰੇ ਦੀਆਂ ਨੁੱਕਰਾਂ ਵਿਚ ਬਰੀਕ ਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਕਮਾਨ ਬਣ ਕੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਉਦੈ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਚਾਨਣੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਚਾਂਦਨੀ ਆਪਾ

ਵਾਰਨ ਨੂੰ ਐਉਂ ਤਿਆਰ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਅਗਨਿ ਹੋਤਰੀ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਅਰਘੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਘਿਉ ਦੀ ਅਹੂਤੀ ਅਗਨੀ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਤਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੰਡਲ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਨੂਰ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਵਸਾਉਂਦੇ ਅਡੋਲ ਚਾਲੇ ਪਏ, ਰਾਸ ਮੰਡਲ ਦੇ ਨਾਚ ਵਾਂਗੂੰ, ਪਰ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਵਾਲੇ 'ਆਪਾ ਵਾਰ' ਨਾਚ ਵਿਚ, ਮਲਕੜੇ ਮਲਕੜੇ ਠੁਮਕਦੇ, ਧਰੂ ਦੁਆਲੇ ਗੋੜ ਖਾਂਦੇ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂਰ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸੋਆਂ ਲੈ ਲੈ ਹੀ, ਆਪਣਾ ਚਾਨਣਾ ਅਰਪਣ ਕਰਦੇ ਗੁੰਮਦੇ ਚਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।

ਨੀਲਾ ਨੀਲਾ ਆਕਾਸ਼ ਧੋਤੀ ਹੋਈ ਨੀਲਮਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਟਹਿਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮਾਨੋਂ ਕਿਸੇ ਭਗਤੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਭਰਿਆ, ਸ਼ਾਂਤਿ ਰਸ ਰਸੀਆ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਉੱਚੇ ਮੰਡਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਉੱਚੇ ਤੇ ਸਰਬ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿੱਖੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਉਡਦੇ ਰਥ ਦਾ ਆਦਰ-ਮੰਡਲ ਬਣਨ ਲਈ ਚਾਉ ਵਿਚ ਆਇਆ ਆਪਾ ਨਿਹੁੜਾਈ ਰਾਹ ਤਕਦਾ ਖੜਾ ਹੈ।

ਮਿੱਠੀ-ਮਿੱਠੀ, ਮੰਦ ਮੰਦ ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ ਤੇ ਮੱਧਮ ਬਨ-ਸੁਗੰਧੀ ਨਾਲ ਲਪਟ ਭਰੀ ਪਉਣ ਵਗ ਪਈ ਹੈ, ਮਾਨੋਂ ਕੋਈ ਸੁੰਦਰ ਕੁਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਅਰੂਪ ਰੂਪ ਵਾਲੀ ਮੰਡਲੀ ਕਿਸੇ ਰੱਬੀ ਜੋਤਿ; ਧਰਮ ਸਰੂਪ ਤੇ ਜਗ ਤਾਰਕ ਸੂਰਮੇ ਦੇ ਬਿਜੈਮਾਨ ਆ ਰਹੇ ਸੁਆਗਤ ਦੇ ਚਾਉ ਵਿਚ ਉਸਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰਨ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਨ ਦੀ, ਬਾਗ ਦੀ, ਚਿਮਨਾ ਦੀ, ਵਾੜੀਆਂ ਦੀ ਬਨਸਪਤੀ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਨੋਂ ਚੰਗੇਰਾ ਸਿਰ ਤੇ ਚਾਈ, ਖਿੜੇ ਮਸਤਕਾਂ ਵਾਂਗ ਖਿੜੀ ਮੁਸਕਰਾ ਰਹੀ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਲਾ ਰਹੀ, ਕਿਸੇ ਸੁਹਣਿਆਂ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨ, ਖੂਬਾਂ ਦੇ ਸਿਰਤਾਜ, ਮਲੂਕਾਂ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਆਗਮ ਚਾਉ ਵਿਚ ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਫੁਲ ਪੰਖੜੀ ਰਾਹਾਂ ਤੇ ਵਿਛਾਉਣ ਲਈ ਖੜੀ ਹੈ, ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਸੁਗੰਧੀ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਫੈਲਾ ਕੇ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਫੁੱਲ ਬਰਖਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਲ੍ਹਾਰ ਭਰੇ ਉਭਰਾਉ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਉੱਚੇ ਉੱਚੇ, ਲੰਮੇ-ਲੰਮੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਨਾਲ ਹਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਡਾਲੀਆਂ ਬਨਸਪਤੀ ਬਨਮਾਲੀ ਦੇ ਰਸਤਿਆਂ ਤੇ ਮੰਦ ਮੰਦ ਵੇਗ ਦਾ ਚਵਰ ਝੁਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਹਰਿਆ ਹਰਿਆ ਘਾਹ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ, ਨ੍ਰਾ ਧੋ ਸਾਫ ਹੋ, ਤੁੱਲ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਮੋਤਸਰੀਆਂ ਪਹਿਨ ਕਿਸੇ ਸਦਾ ਹਰੇ ਭਰੇ ਦੇ ਆਉਣ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ, ਆਪਾਵਾਰ ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਭਰ ਕੇ ਮਖਮਲੀ ਫਰਸ਼ ਵਾਂਗੂੰ ਵਿਛਿਆ ਜਾ ਕੇ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੁਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਚਾਨਣ ਰੇਖਾ ਫੁੱਟੀ, ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਮਹੀਨ ਮਹੀਨ, ਸੋਹਲ ਸੋਹਲ, ਅਡੋਲ ਅਡੋਲ ਆਪੇ ਵਿਚ ਮਿਲੀਆਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਕਾਹਲੀਆਂ-ਕਾਹਲੀਆਂ ਚਾਨਣ-ਰਿਸ਼ਮਾਂ ਬੇ-ਮਲੂਮੇ ਵੇਗ ਵਿਚ ਦੌੜਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਚਿੜੀ ਚੁਹਕ ਪਈ, ਇਕ ਹਾਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪੰਛੀ ਨਿਕਲ ਪਏ, ਸਭ ਦੇ ਰਾਗ-ਅਲਾਪ ਛਿੜ ਪਏ, ਮਾਨੋ ਆਗਮ-ਆਦਰ ਦੇ ਸੋਹਿਲੇ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੇਖੋ ਪੁਰੇ ਵਲੋਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਬਾਣ ਗੁਲਿਆਈ ਲੈ ਲੈ ਉਠੇ। ਹਾਂ, ਜਲਾਲ ਭਰੀ, ਤੇਜ ਭਰੀ, ਪੰਘਰੇ ਹੋਏ ਸੋਨੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਂਗੂੰ ਲਹਿਰਦੀ ਤੇ ਦਮਕਦੀ ਡਲ੍ਹਕਾਂ ਭਰੀ ਆਭਾ ਵਾਲੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਟਿੱਕੀ ਤੇ ਗੁਲਿਆਈ ਧਰਤੀ ਦੇ ਤਲ ਤੋਂ ਉਭਰਦੀ ਤੇ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਨਿਕਲ ਪਈ ਹੈ, ਨੈਣ ਲਾਓ ਤੱਕੋ, ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਸਾਫ ਤੇ ਨੈਣ ਘਾਬਰਦੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਟਿਕਦੇ ਹਨ। ਕਿਸ 'ਪਿਆਰ-ਆਭਾ' ਨਾਲ ਇਹ ਨੂਰ ਆ ਕੇ ਨੈਣਾਂ ਵਿਚ ਭਰਦਾ, ਅੰਦਰੇ ਸਿੰਜਰਦਾ ਤੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਸਰੂਰ ਨਾਲ ਭਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਂ, ਨੂਰ ਦੀ ਪਿਆਸ ਵਾਲੇ, ਨੂਰ ਪਿਆਂ ਫੜਕ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ, ਨੂਰ ਦੇ ਕਦਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂਰ ਲਈ ਰਚੇ, ਨੂਰ ਨੂੰ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਲੈ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਮਾਨੋਂ ਨੂਰ ਦੀ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਤਾਂਘ' ਵਿਚ ਨੂਰ ਤੋਂ ਹੀ ਘੜੇ ਗਏ ਨੈਣ, ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੂਰ ਪੀ ਰਹੇ ਹਨ! ਝਮੱਕਾ ਬੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਨੂਰ ਦਾ ਬਾਲ ਉਚੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਨੋਂ ਨੈਣ ਨੂਰ ਦੇ ਬੁੱਕੇ ਤੋਂ ਵੱਸ ਰਹੇ, ਨੂਰ ਨੀਰ ਨਾਲ ਨਹਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਖੜ੍ਹੇ ਨੂਰ-ਤੇਜ ਵਿਚ ਹਾਂ ਪਰ ਜਾਪਦਾ ਇੰਝ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨੇ ਨਾ ਨਿਰਾ ਨੈਣਾਂ ਨੂੰ, ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਲਕਾ ਫੁੱਲ ਤਰੋਤਾਜਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਨੂਰ ਦਾ ਤਬਕ ਉੱਚਾ ਹੋ ਆਇਆ, ਹੁਣ, ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੀ, ਪਰ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਆਛਾਦਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਗਗਨ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਨੂਰ ਭਰ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਛਹਿਬਰ ਲਗ ਗਈ, ਮਾਨੋਂ ਅੰਧਕਾਰ ਕਦੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਇਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਘਰਾਂ ਤੇ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਬੀ ਏਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਅੱਗੇ ਧਰਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਲੰਮੇ ਪੈ ਗਏ। ਹਨੇਰਾ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਨੱਸ ਟੁਰਿਆ ਸੀ, ਮਨ ਮੰਡਲਾਂ ਤੋਂ ਤਮੋਂ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਹੁਰੀਂ ਬੀ ਉੱਠ ਨਸੇ। ਭੱਜੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਨੀਂਦਰ ਐਨੀ ਤਿੱਖੀ ਕਿ ਦੌੜੀ ਜਾਂਦੀ ਨਜ਼ਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ। ਨੂਰ ਹੁਰੀਂ ਜਾਗ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧਸਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਵੇਸਲੇਪਨ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਸੁੱਤੇ ਲੋਕੀ ਤੜਕ ਤੜਕ ਉਠਦੇ, ਉੱਦਮ ਦੇ ਪੈਰ ਖੰਭਾਂ ਨਾਲ ਉੱਡ ਪਏ ਪਏ ਹਨ। ਸਮਾਧੀਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਫੈਲ ਰਹੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰਲੇ ਨੂਰ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਖਿੰਡਾਉ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਜਲਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਰਸ ਪੀਣਹਾਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਲੰਮੀ ਲੰਮੀ, ਬਰੀਕ-ਬਰੀਕ ਇਕ ਦੋ ਤ੍ਰੈ ਸੁਰੀ ਧੁਨਿ ਆ ਰਹੀ ਹੈ - ਤੂੰ ਤੂੰ ਤੂੰ ਤੂੰ। ਕੌਣ ਹੈ? ਕੋਈ ਬੰਦਾ? ਨਹੀਂ ਇਕ ਵਗਦਾ ਖੂਹ, ਸਾਨੂੰ ਅਚੇਤਨ ਦਿੱਸਦਾ ਖੂਹ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਧੁਨਿ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਘੂੰ ਘੂੰ ਘੂੰ ਪਰ ਹੁਣ ਇਸ ਸੱਦ ਵਿਚੋਂ ਤੂੰ, ਤੂੰ

ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਰਸੀ ਕੰਨ ਆ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਾਗ੍ਰਤ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਨਾਦ ਤੂੰ ਤੂੰ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖੂਹ ਖੇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਘੂੰ ਘੂੰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਕਿਰਸਾਨ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਚਲਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੁਰਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਹਾਂ ਅਰਸੋ ਆਏ ਅਰਸੀ ਮਨ, ਕਾਵਿ ਮਨ, ਫਕੀਰ ਮਨ ਅਵਤਾਰ ਮਨ ਅਤੇ ਕਾਦਰ ਨਾਲ ਸਦਾ ਸੁਰ ਹੋਏ ਮਨ ਜੀ ਇਸ ਤੋਂ ਗੁੰਜਾਰ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ - ਤੂੰ ਤੂੰ ਤੂੰ।

ਟਿੰਡਾਂ ਦਾ ਗੋੜ ਭਰਿਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉੱਪਰ ਨੂੰ, ਪਾਣੀ ਉੱਲਟ ਕੇ ਖਾਲੀ ਹੋ ਕੇ ਟੁਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ। ਪਾੜਛਾ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਨਿਸਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਿਸਾਰ ਪਾਣੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅੱਗੇ ਟੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਚੁੱਬੱਚਾ ਪਾਣੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਪਾ ਭਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ; ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਆਡ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਡ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰਦੀ ਵਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ; ਨੱਕਾ ਨੱਕ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸਾਰਾ ਆਪਾ ਖੇਤ ਦੇ ਅਰਪਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਖੇਤ ਪਾਣੀ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਆਪੇ ਵਿਚ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਲੁਕੇ ਬੈਠੇ ਜੀਉਂਦੇ ਕਿਣਕਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਉਹ ਜਾਗ ਉਠਦੇ ਹਨ; ਹਰੇ ਭਰੇ ਹੋ ਸਿਰੀਆਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਹਿ ਲਹਿ ਕਰਦੇ ਝੁੰਮਦੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ ਪਾਣੀ ਜੀਅ ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ, ਫੇਰ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਹੇਠ ਉਤਰਦਾ, ਵਿਚੋਂ ਵਿਚ ਸਿੰਜਰਦਾ ਖੂਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤੈਹਾਂ ਵਲ ਰੁਖ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੋਂ ਫੇਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਹਰਟ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ। ਹਾਂ, ਖੂਹ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੂੰ ਤੂੰ ਦਾ ਨਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਖੂਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਵਿਚਲੀ ਉਮਰਾ ਦੇ ਸੱਜਣ ਪੁਰਖ ਨਹਾ ਕੇ ਸਾਫਾ ਧੁੱਪੇ ਪਾ ਕੇ ਇੱਕ ਕੱਚੇ, ਪਰ ਸੁਥਰੇ ਥੜੇ ਤੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਖੂਹ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੰਨੀਂ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਣ ਨਹੀਂ ਇਸ ਘੂੰ ਗੂੰ ਵਿਚ ਤੂੰ ਤੂੰ ਪਰਖਣ ਦੀ। ਉਹ ਆਪ ਕੋਈ ਜਪ ਤਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਹੋ ਰਹੇ ਜਾਪ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਆਪ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਹਨ, ਨਾਮ ਹਰਦਿਆਲ ਹੈ, ਕਿਰਤ ਜਜਮਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਦੀ ਵਿਰਤ ਹੈ; ਦਾਨ ਤਾਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸੁਭਾਉ ਦਾ ਰੁਖ ਕੁਛ ਪਾਠ ਪੂਜਾ ਤੇ ਭੈ ਵਾਲਾ ਬੀ ਹੈ; ਉੱਵ ਬੀ ਭਲੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਰਾਜ-ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਹੈ, ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੀੜਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਤੀ ਦੀ ਪੀੜਾ ਵਿਚ ਦੁਖਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬਲ ਨਹੀਂ, ਸਾਹਸ ਨਹੀਂ, ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਬੀ ਏਕਤਾ ਨਹੀਂ, ਸਾਂਝਾ ਕੌਮੀ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਨਹੀਂ, ਪੀੜਤ ਹੁੰਦਾ ਨੇ ਦਿਲ ਤਾਂ ਰੋਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ ਬਿਨਯ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਹੇ ਭਗਵਾਨ! ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਧਰਮ ਦੀ ਗਿਲਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈਂ ਹੁਣ ਤਾਂ ਅੱਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਤੂੰ ਆ, ਆ ਤੇ ਰੱਖ! ਭਗਵਾਨ! ਦੇਵਤੇ ਜਦ ਰਾਖਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪੀੜਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੂੰ ਆਉਂਦਾ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਹੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਦੇਵਤੇ ਬਚਦੇ ਹਨ। ਆ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੇਵ ਧਰਤੀ ਪਾਪ ਗ੍ਰਾਸਤਿ ਤੇ ਮਲੇਛ ਹੋ ਚੱਲੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਦੂਰੋਂ ਬਨ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਧੁਨਿ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।
ਧੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ! ਧੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ!!

ਤੁਬਕਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੋਹਿਤ, ਅਹੋ! ਆ ਗਏ ਹੋ? ਜਾਪਦੇ ਤਾਂ ਹੋ, ਅਨੁਮਾਨ ਠੀਕ ਹਨ, ਤਾਂ (ਗਦ ਗਦ ਕੰਠ ਹੋ ਕੇ) ਧੰਨ ਮੇਰੇ ਨੈਣ! ਸੁਭਾਗ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹੇ ਭਗਵਾਨ!! ਹੇ ਪ੍ਰਾਣ ਕਰਤਾ! ਨਮੋ ਨਮ।"

ਇਹ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਇਸ 'ਮਨੋਂ ਜੁਹਾਰ' ਵਿਚ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟੇਰੀ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਸੱਜਣ ਜੀ ਨਹਾ ਕੇ ਆ ਗਏ, ਉਹ ਬੀ ਥੜੇ 'ਤੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਇਹ ਬੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਹ ਸਨ ਪਾਂਧੇ। ਇਹ ਲੰਡੇ, ਟਾਕਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਰਦਾ ਦੇ ਅੱਖਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਚਾਟੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਸਨ-ਅੱਖਰ ਲਿਖਣੇ, ਚਿੱਠੀ ਵਾਚਣੀ, ਪਹਾੜੇ, ਦਰਾਂ, ਵਿਆਜ, ਕੋਠੇ, ਵਹੀ ਖਾਤਾ, ਚਿੱਠਾ ਬਨਾਉਣਾ, ਨਫਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੱਢਣਾ। ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹੇ ਹੱਟੀ ਤੇ ਵਿਹਾਰ ਕਾਰ ਜੋਗਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਨਾਉਂ ਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੋਪਾਲ। ਆਪ ਥੋੜੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਸਹੰਸਰ ਨਾਮਾ ਕੰਠ ਸਾਨੇ, ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਪੰਡਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਥੜੇ ਤੇ ਆ ਬੈਠੇ। ਆਪ ਕੁਛ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਹਰਦਿਆਲ ਨਾਲ, ਪਰ ਉਹ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸੂਰਜ ਵੱਲ, ਜਿਧਰੋਂ ਕਿਤੋਂ ਦੂਰੋਂ 'ਧੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ' ਦੀ ਬਰੀਕ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਅੰਜੁਲੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੇ ਪਾਂਧਾ ਜੀ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸਨ।

ਹੁਣ ਆਏ ਨਹਾ ਧੋ ਕੇ ਵਗਦੇ ਖੂਹ ਤੋਂ ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜ ਨਾਥ ਜੀ। ਇਹ ਨਾ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਸੇ, ਨਾ ਪਾਂਧੇ, ਪਰ ਤਕੜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਤੇ ਸ਼ਾਸਤਰਵੇਤਾ ਸਨ। ਉਪਜੀਵਕਾ ਸੀ, ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਸੇਵਾ ਤੇ ਕੁਛ ਭੋਂ ਦੇ ਦਾਣੇ ਪੱਠੇ ਦੀ ਆਮਦਨ। ਕੰਮ ਸੀ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਦੂਰੋਂ-ਦੂਰੋਂ ਆਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਸੰਨਿਆਸੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ। ਚਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੀ ਪਰਜਾ ਦੀ ਪੀੜਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਸੀ। ਅੱਜ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਸਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਦਿੱਲੀਓਂ ਆਏ ਵੈਸ਼ਨਵ ਸਾਧੂ ਨੇ ਸੁਣਾਈ ਸੀ। ਆਪ ਆ ਬੈਠੇ ਥੜੇ ਤੇ, ਉਡੀਕਵਾਨ ਬੈਠ ਗਏ, ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅੰਜੁਲੀਆਂ ਮਗਰੋਂ ਕੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ।

ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜੀ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਗਏ। ਪੁਰੇ ਦੇ ਦਮਕ ਰਹੇ ਸੂਰਜ ਵਾਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਜੋ ਧੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਪਰ੍ਹੇ-ਪਰ੍ਹੇ ਹੁੰਦੀ ਮਾਨੋਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੰਨ ਹੁਣ ਸੁਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅੰਜੁਲੀਆਂ ਦਾ ਰਸ ਵਾਲਾ ਆਧਾਰ ਮਾਨੋਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੇ ਨੈਣ ਬੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਏ ਹਨ। ਤ੍ਰੈਆਂ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਆਪੋ ਵਿਚ ਨਮਸਕਾਰ ਹੋਈ ਤੇ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਆ ਬੈਠੇ।

ਤ੍ਰੈਏ ਬੈਠੇ ਗੱਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਲੱਗ ਪਏ ਕਰਨ। ਸੂਰਜ ਉੱਚਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਮਿੱਠੜੀ ਰੁੱਤ ਸੀ ਤੇ ਸੁਆਦ ਭਰਿਆ ਵੇਲਾ ਸੀ-

ਬ੍ਰਿਜ ਨਾਥ (ਠੰਢਾ ਸਾਹ ਭਰ ਕੇ) - ਦੈਵ ਗਤੀ ਹੀ ਐਸੀ ਹੈ। ਕੀਹ ਜਾਣੀਏਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਜੋਨ ਪੁਰ ਦੀ ਘਟਨਾ ਸੁਣੀ ਸੀ

ਕਿ ਦੇਵੀ ਅੱਗੇ ਬਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕੀ ਬਾਬ ਹੋਈ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਸੁਣੀਏ ਹਨ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਾਲੇ ਰਾਮ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਦੁਖ ਬੀਤੀ ਲੂੰ ਕੰਢੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਫੇਰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਉਪਦਰ ਸੁਣੇ ਹਨ, ਮੁੜ ਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮਹਿਮੂਦ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਰਦਿਆਲ - ਸੁਖ ਕਦੋਂ ਬੀਤੀ ਹੈ? ਜਦ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਜੈ ਪਾਲ-ਸਵਰਗ ਹੋਏ ਨੇ - ਚਿਖਾ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਤਦ ਤੋਂ ਕਿਹੜਾ ਦਿਨ ਸੁਖ ਦਾ ਆਇਆ? ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਲਮਾਲ, ਸੁੱਖਾਂ, ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਘਰ ਸਾਡਾ ਦੇਸ਼ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਅੱਗ ਅੱਗੇ ਬਲੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਅਸੀਂ ਮਰ ਮਿਟੇ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੁੱਖਿਆ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਤ੍ਰਿਪਤੀ।

ਗੋਪਾਲ - ਇਹ ਸਾਡਾ ਤਪਾ ਕੁਛ ਠੰਢੀਰਾ ਹੈ 'ਭੋਇ' ਮੁਸਲਮਾਨ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਗਉ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਚਰਜ ਹੀ ਹੈ! ਨਵੇਂ ਹੋਏ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜਿਵੇਂ ਗੋਲਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੋਲਿਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਚੌਧਰੀ ਗੋਲਿਆਂ ਦੇ ਵਪਾਰੀ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਜੁਲਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਰਾਇ ਭੋਇ ਨੇ ਉਲਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹਰਦਿਆਲ - ਇਹ ਮੇਰੀ ਜਾਚੇ ਉਸ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਦੀ ਖੂਬੀ ਬੀ ਸੀ, ਪਰ ਸਲਾਹਗੀਰ ਬੀ ਚੰਗੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁੱਦਤਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਵੇਰ ਕਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜ-ਅਤਿਆਚਾਰ ਅਤਿ ਦੀ ਹੱਦੋਂ ਟੱਪ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਭਗਵਾਨ ਆਵੇਗਾ, ਲੱਛਣ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਆਉਣ ਦੇ ਜਾਪਦੇ ਹਨ, ਦੇਖੋ ਕਿਤਨੇ ਬਰਸਾਂ ਤੋਂ ਵਰਖਾ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਰੁੱਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਵਿਆਂ ਤੋਂ ਰਤਾ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਇਹ ਲਛਣ ਹਨ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਆਉਣ ਦੇ।

ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ ਪੰਡਤ - ਅਨੁਮਾਨ ਤਾਂ ਐਸੇ ਹੀ ਹਨ, ਭਵਿੱਖਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿਚ ਜੋ ਪਤੇ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਬੀ ਪੁੱਗਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਕਿੰਤੂ ਕਦ ਤਕ ਆਸ! ਸਾਡੇ ਕਸ਼ਟ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅਸਹਿ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਲੋਧੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਹਿਰ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਮਿਲ ਰਹੇ ਕਸ਼ਟ ਝੱਲਣੇ ਕਠਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਮਰ ਬੀ ਨਹੀਂ ਮਿਟਦੇ, ਇਕੋ ਰਾਤ ਸਾਰੇ ਸੁੱਤੜੇ ਸੌ ਜਾਈਏ ਤਾਂ ਅਲਖ ਮੁੱਕੇ, ਕਜ਼ੀਆ ਚੁੱਕੇ।

ਗੋਪਾਲ - ਪਾਂਧਾ - ਪੰਡਤ ਜੀ! ਨਿਰਾਸਤਾ ਤਾਂ ਐਸੀ ਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਜਾਨ ਕੁਛ ਐਸੀ ਸਖਤ ਹਠੀ ਸ਼ੈ ਹੈ ਕਿ ਖੇਦਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆ ਕੇ ਬੀ ਜੀਉਣਾ ਹੀ ਜੀਉਣਾ ਲੋੜਦੀ ਹੈ, ਕਰੀਏ ਕੀ? ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਹਾਂ ਹੀ ਗਰੀਬ, ਨਿਤਾਣੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸਾਡੇ ਰਾਣੇ ਰਾਜੇ ਸਭ ਰੇਤ ਥਲੀਂ ਤੇ ਪਹਾੜੀ ਜਾ ਵੜੇ। ਜਦ ਦੇ ਰਾਇ ਪਿਥੌਰਾ ਆਪਣਿਆਂ ਦੇਹ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਟੋਏ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਚਲ ਬਸੇ, ਬੱਸ ਹਿੰਦੂ ਐਸ਼ੂਰਜ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜਾ ਹੈ ਅੱਧਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੈ, ਨਾ ਆਨ ਹੈ, ਨਾ ਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਉਤਲਾ ਸਾਹ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ, ਪਰ

ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਅੱਠੇ ਪਹਿਰ ਕਸਾਈ ਦੇ ਬੱਕਰੇ ਵਾਂਗ ਭੈ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ! ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਦਿੰਦੇ, ਸਲਾਮਾਂ ਕਰਦੇ, ਵੱਢੀਆਂ ਚਾੜ੍ਹਦੇ, ਗੋਲਿਆਂ ਵਾਂਗ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਆਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਿਸ ਪਾਸਿਓਂ ਤੱਕਣ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਲਾਈਏ? ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਹਰਦਿਆਲ ਜੀ! ਆਪ ਦੀ ਆਸ ਨਾਲ ਦਿਲ ਜੋੜੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਨਾਲੇ ਪੰਡਤ ਹੋ ਨਾਲੇ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੀ ਠੀਕ ਨਿਕਲੇ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅਵਤਰਣ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਹੈ, ਖਬਰੇ ਇਹ ਅੱਖਾਂ ਤੱਕ ਲੈਣਗੀਆਂ।

ਹਰਦਿਆਲ ਪ੍ਰੋਹਿਤ - ਮੇਰਾ ਅਨੁਮਾਨ ਮੈਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚੇ ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਅਰ ਜੇ ਮੈਂ ਭੁੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਉਹ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੈ ਅਜੇ ਬਾਲਪਨੇ ਵਿਚ ਤੇ ਅਪ੍ਰਗਟ ਪਰ ਲੱਛਣ ਸਾਰੇ ਉਹੋ ਹਨ।

ਪੰਡਤ ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ (ਕਾਹਲਾ ਹੋ ਕੇ) - ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜੀ! ਸੱਚ? ਸਾਨੂੰ ਬੀ ਦਸੋ, ਅਸੀਂ ਬੀ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਈਏ, ਸੋਧੀਏ, ਵੇਖੀਏ!

ਪ੍ਰੋਹਿਤ (ਪਾਂਧੇ ਗੋਪਾਲ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ) - ਕਿਉਂ ਪਾਂਧਾ ਜੀ! ਤੁਸਾਂ ਬੀ ਤੱਕਿਆ ਹੋਉ?

ਪਾਂਧਾ (ਕਾਹਲਾ ਹੋ ਕੇ) ਕਦੋਂ? ਕਿੱਥੇ? ਕੌਣ?

ਪ੍ਰੋਹਿਤ - ਬਾਲਕਾ, ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦਾ ਬਾਲਕਾ, ਹਸਮੁਖ, ਸੁੰਦਰ ਸਡੌਲ ਚਿਹਰਾ, ਮੱਥਾ ਚੌੜਾ, ਨੈਣ ਰਸੀਲੇ, ਬਾਹਾਂ ਲੰਮੀਆਂ, ਗੋਡਿਆਂ ਤੱਕ ਲੰਮੀਆਂ।

ਪਾਂਧਾ - ਕਿਹੜਾ ਬੇਦੀ ਕੁਲ? ਬੇਦੀ ਵਡਾ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਹਿਤਾ ਹੀ ਹੈ ਨਾ, ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ?

ਪ੍ਰੋਹਿਤ - ਹਾਂ ਜੀ, ਓਸੇ ਦਾ ਬਾਲਕਾ - ਨਾਨਕ।

ਪਾਂਧਾ - ਨਾਨਕ! ਨਾਨਕ! ਨਾਨਕ! ਹੈਂ ਅਵਤਾਰ! ਸੱਚੀਂ? (ਸੋਚ ਕੇ) ਠੀਕ ਹੈ, ਹਾਂ ਲੱਛਣ ਅਲੌਕਿਕ ਤਾਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰੋਹਿਤ - ਤੁਹਾਡੇ ਪੜ੍ਹਨੇ ਜੋ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੁਸਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਠਾ ਹੈ?

ਪਾਂਧਾ - ਮੈਂ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਅਚਰਜ ਹੈ, ਪਰ ਅਵਤਾਰ, ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਅਵਤਾਰ, ਇਸ ਪਾਸੇ ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਹੈਨ ਲੱਛਣ ਤਾਂ ਅਦਭੁਤ, ਡਿੱਠੇ ਨਾ ਸੁਣੇ।

ਪੰਡਤ - ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜੀ! ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮੰਨ ਗਏ ਹੋ? ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਲੱਛਣ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੁਸਾਂ ਕੁਛ ਪਰਤਾਯਾ ਬੀ ਹੈ ਆਪੂੰ?

ਪ੍ਰੋਹਿਤ - ਮੈਂ ਤਾਂ ਓਸੇ ਵੇਲੇ ਗਿਆ ਸਾਂ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਬਾਲਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲੀਤਾ ਸੀ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਜੁ ਹੋਇਆ, ਨਾਲੇ ਜਯੋਤਸ਼ੀ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਲਗਨ ਕੁੰਡਲੀ ਵਿਚਾਰਨੀ, ਟੇਵਾ ਪੱਤਰੀ ਲਿਖਣੀ ਸੀ, ਪਲ ਘੜੀ ਲਿਖ ਲੈਣ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਤਦੋਂ ਹੀ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਵੇਖੋ! ਜਦ ਬਾਲਕ ਜਨਮਿਆਂ ਦਾਈ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਕਾਸ਼ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਸੁਖ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵੱਸਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ,

ਫਿਰ ਇੰਵ ਜਾਪੇ ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਦਿਸਦੇ ਖੜੋਤੇ ਹਨ ਤੇ ਸੁੰਗਧਤ ਫੁੱਲਾਂ ਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੱਚਾ ਹਸੂੰ ਹਸੂੰ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਆਇਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਪੁਰਖ ਕਿਤੋਂ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਾਈ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੱਦਤੇ ਸੁਣੀਂਦੇ ਜਾਪਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮਾਨੋਂ ਕੋਈ ਮੰਡਲੀ ਕੁਛ ਆਦਰ ਦਾ ਗੀਤ ਗਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਦੋਂ ਸੱਦਿਆ ਗਿਆ, ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਬੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਕਿੱਤਾ ਪ੍ਰੋਹਤਾਈ ਹੈ, ਮੈਂ ਇਸ ਗਿਰਾਂ ਤੇ ਨਾਲ ਦੇ ਗਿਰਾਈਂ ਜਜਮਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੱਚੇ ਵੇਖੇ ਹਨ, ਜਨਮ ਪੱਤਰੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਹਨ, ਮੈਂ ਨਾ ਇਹ ਕੌਤਕ ਤੱਕੇ ਹਨ ਅਰ ਨਾ ਐਸੇ ਦਿਬ ਦਰਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਪੰਡਿਤ - ਜੋ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਪਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪ ਵਿਦਤ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦਸਦੇ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਅੱਖੀਂ ਪਰਨੇ ਜਾਂਦੇ, ਆਰਤੀ ਕਰਦੇ।

ਪ੍ਰੋਹਿਤ - ਇਕ ਤਾਂ ਮਾਯਾ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ, ਮੰਨ ਮਨਾ ਕੇ ਫੇਰ ਬੋਮਲੂਮੇ ਸੰਸਾ ਜਿਹਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਪਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਜੇ ਮੇਰਾ ਯਕੀਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦਰੁਸਤ ਹੈ ਤਾਂ ਐਸੀ ਸ਼ੈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਛਿਪਣਾ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਮਸਤਕ ਤੇ ਮਣੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਪਾਰਸ ਜਯੋਤੀ ਕਦ ਤਕ ਛਿਪ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਜਾਲਮ ਰਾਜੇ ਅਵਤਾਰ ਧਰੋਹੀ, ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਕੰਸ ਨੇ ਕਿਤਨੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਸਨ? ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜੇ ਤਾਂ ਹਨ ਹੀ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਰਾਕਸ਼ ਲੋਧੀ ਪਠਾਣ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਦੀਨਦਾਰ ਹਾਂ, ਕਿਤਾਬ ਵਾਲੇ ਹਾਂ, ਬੜੇ ਸੱਭਯ ਹਾਂ, ਪਰ ਵਰਤਾਉ ਸਾਰੇ ਅੱਤ ਕਰੜਾਈ ਤੇ ਜੁਲਮ ਦੇ ਹਨ। ਸੋ ਮੈਂ ਕੁਛ ਭੈ ਕਰਕੇ ਬਿਰਕਦਾ ਘੱਟ ਹਾਂ ਕਿ ਮਤੇ ਜਰਵਾਣੇ ਬਾਲਪਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਦੁਖ ਨਾ ਆ ਦੇਣ। ਕਦੇ ਮਾਇਆ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਲਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ - ਅਸਚਰਜ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇਸ ਪਸਿੱਤੇ ਪਏ ਗਿਰਾਂ ਵਿਚ ਜਗਨਨਾਥ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋ ਜਾਏ! ਇੱਥੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦਾ ਭਾਰ ਹਰੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵਿਚ ਵਸਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗੇ।

ਪ੍ਰੋਹਿਤ - ਪਤਾ ਤਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਪਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਦੇਖੋ ਤਾਂ, ਤੁਸਾਂ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆਂ ਕਿ ਕਾਲੂ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਬੜਾ ਹਸਮੁਖ, ਸਡੌਲ ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਹੈ ਅਰ ਦਾਈ ਕਈ ਕੌਤਕ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਆਤਮ ਪ੍ਰਭਾਉ ਦੇ। ਪਰ ਕਦੇ ਪਤਾ ਲੈਣ ਦਾ ਉੱਦਮ ਆਇਆ ਹੈ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ?

ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ - ਸੁਣਿਆਂ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਅਵਤਾਰ!.....ਇਧਰ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਕਈ ਅਨੋਖੇ ਬਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਬਨਾਰਸ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਲਕਾ ਡਿੱਠਾ ਸੀ ਜੋ ਸੱਤ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਉੱਚੀ ਗਣਿਤ ਵਿਦਿਆ ਦਾ

ਗਿਆਤਾ ਸੀ। ਇਕ ਮੈਂ ਅੱਠ ਬਰਸ ਦਾ ਬਾਲਕ ਪਰਯਾਗ ਵਿਚ-ਉਚੇ ਸੰਗੀਤ ਧਰੂ ਪਦ ਗਾਉਂਦਾ ਡਿੱਠਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਸਕਾਰੀ ਜੀਵ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲੋ ਮੈਂ ਇਕ ਪੁਰੀ (ਉਡੀਸੇ) ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਬੱਚਾ ਡਿੱਠਾ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਵੇਰੀ ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਪੜ੍ਹ ਦਿਓ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸੁਣ ਲਵੋ। ਮੈਂ ਰਿਗਵੇਦ ਦੀਆਂ ਰਿਚਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਉਸ ਨੇ ਇਕੋ ਵੇਰ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਉਵ ਉਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਐਸੇ ਬਾਲਕ ਕਦੇ ਕਦੇ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਅਲੌਕਿਕ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸਦੇ ਹੋਣ, ਪਰ ਅਕਸਰ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਲੰਮੇਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਪਾਂਧਾ - ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਪੰਡਤ ਜੀ! ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਇਕ ਬਾਲਕ ਤੱਕਿਆ ਸੀ, ਜੋਤਸ਼ੀ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ, ਜੋ ਛੇ ਸਤ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਰੇਖਾ ਗਣਿਤ ਕੱਢਦਾ ਸੀ ਤੇ ਅਭੁੱਲ। ਉਸਦਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਚੱਕ੍ਰਿਤ ਸਨ, ਪਰ ਜੀਵਿਆ ਬਹੁ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਟੁਰਨ ਫਿਰਨ ਜੋਗੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਦੇਣਾ ਹੀ ਦੇਣਾ, ਜੋ ਬਾਲ ਘਰ ਆਇਆ, ਜੋ ਸ਼ੈ ਨੇੜੇ ਹੋਈ ਫੜੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਰਤਾ ਵਡੇਰੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮੰਗਤਾ, ਜੋ ਬੂਹੇ ਆਇਆ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਜੋ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ ਦੇ ਦੇਣਾ, ਕਈ ਵੇਰ ਭਾਂਡੇ ਭੂਖਨ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਨੇ। ਇਹ ਦਾਨ-ਬ੍ਰਿਤੀ ਉੱਚ ਆਤਮਾ ਦਾ ਸੁਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦੀ-ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ-ਉਮਰਾ ਆਈ ਤਾਂ ਸਭ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ ਤਾਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਰਧਾਨ ਜਾਪਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਗੱਲ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲੜਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਮੈਂ ਕਦੇ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਪੀਲੂ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਪੀਲੂ ਤੌੜ ਤੌੜ ਹੋਠਾਂ ਸਖਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਟਦੇ ਤੇ ਆਪੂੰ ਇਕ ਬੀ ਨਾ ਖਾਂਦੇ ਮੈਂ ਵੇਖੇ ਸਨ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਕਈ ਵੇਰ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰਾ ਵਿਚ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਬੈਠੇ ਵੇਖੇ ਹਨ ਦੋ ਦੋ ਚਾਰ ਚਾਰ ਘੜੀਆਂ, ਮੱਥਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਮਕਦਾ ਹੈ, ਬੁਲ੍ਹ ਬਿਹਸਦੇ ਹਨ, ਆਨੰਦਮਯ ਸਮਾਧੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਲੱਗੀ ਹੋਈ। ਬਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਦੇ, ਦੌੜਦੇ, ਮੁੜਦੇ ਬੈਠਦੇ ਆਗੂ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰਦੇ ਨਹੀਂ, ਜਿੱਤਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਕੀ ਦੱਸਾਂ? ਮੇਰੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਦਾ ਧਰੁੱਵਾ ਕਿ ਅਵਤਾਰ ਹਨ ਮੇਰੇ ਦਿਲੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਨਹੀਂ! ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਯਕੀਨ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਔਹ ਹੁਣੇ ਪੁਰੇ ਵਲੋਂ ਧੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ ਆ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਹੀ ਸਨ ਅਲਾਪ ਰਹੇ।

ਪਾਂਧਾ - ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਪੜ੍ਹਨੇ ਲਈ ਲਿਆਏ ਸਨ ਨਾ.....।

ਪ੍ਰੋਹਿਤ - ਹਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਾਨ ਸੁਭਾਉ ਇੰਨਾਂ ਵਧ ਗਿਆ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦੁਖੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਆਂਦਰਾਂ ਤਾਂ ਕਮਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਨਾ, ਮਾਤਾ ਤਾਂ - ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੁਭਾਗ, ਸੁਸ਼ੀਲ ਮਾਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ, ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੜਦਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਾ ਕੁਛ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਿੱਤ

ਦੇ ਇਹ ਨੁਕਸਾਨ ਤੱਕ ਕੇ ਤੇ ਫੇਰ ਚੰਗੇ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੂ ਗਹਿਣੇ ਬੀ ਦੇ ਦੇਣ ਦੇ ਸੁਭਾਵ ਤੋਂ ਘਬਰਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਗਿਲਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੈਂ ਭਾਗਸ਼ੀਲ ਹੈ ਪੁਤ ਤੇਰਾ, ਪ੍ਰਤਾਪਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਬੜਾ ਰਾਜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਵਤਾਰ, ਤੈਨੂੰ ਤਾਰੇਗਾ ਕਿ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ, ਪਰ ਹਾਲੇ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰਾ ਅਗਲਾ ਪਿਛਲਾ ਸਾਰਾ ਰੋੜ੍ਹਨ ਲੱਗਾ ਹੋਯਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਮਝਾਯਾ। ਮੋਹ ਬੀ ਬੜਾ ਸੀ, ਮੰਨ ਭੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਭਗਵੰਤ ਦੀ ਮਾਇਆ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਫੇਰ ਇਹੋ ਸਲਾਹ ਠਹਿਰੀ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਇਆ ਜਾਏ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹੂ ਤਾਂ ਦਾਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਘਟੂ ਤੇ ਨਾਲੇ ਖੜ੍ਹੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਹੈ ਲੇਖਾ ਪੱਤਾ, ਵਹੀ ਖਾਤਾ, ਨਾਵਾਂ ਨਾਵਾਂ ਸਿਖ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਾਲੂ ਨੇ ਕਾਰਦਾਰੀ ਸਾਂਭੀ ਹੈ ਘਰ ਦੀ ਆਮਲੀ ਘਰੇ ਬਣੀ ਰਹੇਗੀ। ਸੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਪਾਂਧਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਲੈ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਲੱਛਣ ਹੋਰਵੇਂ ਦੀਹਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਕਾਰਦਾਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਤਪੇ ਦੀ ਮੁਸਾਹਿਬੀ ਲੈਣੀ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਚੱਕ੍ਰਵਰਤੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਪਾਂਧਾ ਜੀ! ਜੋ ਕੁਛ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਹੈ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਲੱਛਣ ਅਵਤਾਰੀ ਦੇਖੇ ਹਨ। ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਤਾਂ ਤੋਤਲੇ ਵਾਕ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਅਚਾਨਕ ਗੰਭੀਰ ਚਿਹਰਾ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਦੇ ਅਗਮ ਨਿਗਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉੱਵ ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਆਖਦੇ ਸੁਣੀਂਦੇ ਹਨ।

ਪਾਂਧਾ - ਮੇਰੇ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ ਜੀਓ! ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਅਵਤਾਰਤਾ ਦਾ ਭਰਮ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਤੇ ਨਾ ਮੈਂ ਕੋਈ ਗੱਲ ਵੇਖੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਾਲੂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁੰਡਾ ਘਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਬੜਾ ਵੰਢਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਡਾਢਾ ਨਿਰਭੈ ਤੇ ਅੱਥਰਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਨਿੱਕੀ ਉਮਰੇ ਸਾਧਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸ਼ੈ ਹੱਥ ਆਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਭਲੇ ਕਰ ਪੜ੍ਹਾਓ। ਪਰ ਮੈਂ ਕੀ ਡਿੱਠਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਟਾਕਰੇ ਅੱਖਰ ਪਾ ਕੇ ਦਿੱਤੇ ਉਹ ਇੱਕੋ ਦਿਨ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪੱਟੀ ਆਪੇ ਉਤਾਰ ਲਈ। ਮੈਂ ਕਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਤੱਕਾਂ ਕਦੇ ਪੈਰਾ ਵਲ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਪਹਾੜੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ਉਹ ਬੀ ਇੰਢੇ। ਅਜੇ ਕੁਛ ਦਿਨ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵਿਆਜ ਤੱਕ ਅੱਪੜ ਪਿਆ ਹੈ। ਖਰੂਦੀ ਮੂਲੋਂ ਨਹੀਂ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹੋਸੀ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਖਿਆਲ ਤੁਹਾਡੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਆਯਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਨੀਂਦ ਪਈ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਉਹ ਖਬਰੇ ਸਮਾਧੀ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੀਂਦਰਵਾਲੇ ਪੁਰਖ ਵਾਂਗ ਕਦੇ ਉਸ ਨੇ ਝੂਟਾ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ। ਜਦੋਂ ਚਾਟਸਾਲ ਵਿਚ ਕਦਮ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਠੰਢ ਤੇ ਸੁਆਦ ਜਿਹਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਸਾਰੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਤੋਂ 'ਧੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ' ਦੀ ਮੁਹਾਰਨੀ

ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਲਾਲ ਸੂਹਾ ਹੋ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਵੇਵਤਾ ਜੀ! ਕੀ ਜਾਣੀਏ ਆਪ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਠੀਕ ਹੋਵੇ, ਲਖਣ ਅਚਰਜਤਾਈ ਵਾਲੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ, ਬਾਲਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਪੂਰਾ ਮਰਦ ਉਠੇਗਾ।

ਬ੍ਰਿਜਨਾਥ - ਪਾਂਧਾ ਜੀ! ਤੁਸਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਹਰਦਿਆਲ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਠੀਕ ਹਨ; ਭਲਾ ਦਸੋ ਖਾਂ ਮੁੰਡੇ-ਖੁੰਡੇ ਰਲ ਕੇ ਡਰਾਉਣ, ਧਮਕਾਉਣ ਤਾਂ ਡਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ?

ਪਾਂਧਾ - ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹੀਆ ਹੈ ਕਿ ਡਰਾਉਣ? ਉਹ ਆਪ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ, ਗੁੱਸੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਲੜਦਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸਾਰੇ ਮੁੰਡੇ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਟੁਰਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਧਰ ਨਾਨਕ ਓਧਰ ਸਾਰੀ ਚਾਟਸਾਲ।

ਪੰਡਤ - ਇਹ ਲੱਛਣ ਅਵਤਾਰਤਾ ਦਾ ਹੈ। ਭਲਾ ਕਦੇ ਉਸ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਝਾਉਲਾ ਡਿੱਠਾ ਜੇ?

ਪਾਂਧਾ - ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ ਪਰ ਮੁੰਡੇ ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੀ ਨਾਨਕ ਕਦੇ ਚੁਪ ਕਰ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ ਯਾ ਸਾਨੂੰ ਮੁਹਾਰਨੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉਦਾਲੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਝਾਉਲਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਝਿੜਕ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਪਰੇ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਅੱਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਇਧਰ ਖਿਆਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ।

ਪ੍ਰੋਹਿਤ - ਇਹ ਬੀ ਲੱਛਣ ਉਹੋ ਹੈ! ਭਲਾ ਕਦੇ ਇਹ ਝਾਉਲਾ ਪਿਆ ਜੇ ਕਿ ਉਹ ਧੁੱਪੇ ਟੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋਣ ਤੇ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਐਉਂ ਜਾਪੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਦਾ ਛਾਯਾ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਪੈਂਦਾ?

ਪਾਂਧਾ - ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਹੁਣ ਗਹੁ ਕਰਕੇ ਕਰਸਾਂ।

ਪੰਡਤ ਚੰਗਾ, ਤੁਸੀਂ ਲੇਖਾ ਪੱਤਾ, ਵਹੀ ਖਾਤਾ, ਖਤ ਪੱਤ੍ਰ ਆਪਣਾ ਪੜ੍ਹਾ ਲਓ ਸੁ, ਫੇਰ (ਪ੍ਰੋਹਿਤ ਵਲ ਤੱਕ ਕੇ) ਭੂਸ਼ਰ! ਜੇ ਕੁਛ ਦਿਨ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਘਲਾਓ ਤਾਂ ਵੇਖ ਲਈਏ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਠੀਕ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਜੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਵਿਦਿਆਂ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿਆਂ ਤੇ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਸਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਬੀ ਲੈ ਲਵਾਂ।

ਪ੍ਰੋਹਿਤ - ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰੁੱਵੇ ਤੋਂ ਐਉਂ ਦੀਂਹਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੜ੍ਹੇਗਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪੜ੍ਹਾਵੇਗਾ, ਜਾਪੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਸਿਖਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਖਾਵੇਗਾ। ਪੰਡਤ ਜੀ! ਕਦੇ ਮਸਤਕ ਤੱਕੋ ਨਾ, ਐਡਾ ਚੌੜਾ ਮੈਂ ਕਦੇ ਇਸ ਉਮਰੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਡਿੱਠਾ। ਫੇਰ ਤੱਕੋ ਚਮਕ ਮੱਥੇ ਦੀ, ਠੰਢਾ-ਠੰਢਾ, ਮਿੱਠਾ ਮਿੱਠਾ ਸੂਰਜ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਚੰਦ ਵਾਲੀ ਲਿੱਸੀ ਲਿੱਸੀ ਦਮਕ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਦਮਕ, ਮਿੱਠੀ, ਪਿਆਰੀ ਤੇ ਰਸੀ ਹੋਈ ਹੋਈ।

'ਚਲਦਾ'.....!'

ਹਉਮੈ ਦੇ ਸੰਗਲ ਹਨ। ਜਿਥੇ 'ਮੈਂ' ਤੇ 'ਮੇਰੀ' ਦੀ ਸੂਝ ਬਾਕੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਹਉਮੈ ਅੰਸ਼ ਭੀ ਪਰਤੱਖ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼, ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਪੀਰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, "ਮੈਂ ਛੇ-ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਕੱਟੇ, ਭੁੱਖਾਂ ਕੱਟੀਆਂ, ਲੰਮੇ ਬਰਤ ਰੱਖੇ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ, ਲੰਗਰ ਚਲਾਏ, ਜੁਹਦ ਕੀਤੇ, ਜਾਪ ਕੀਤੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਹੋਰ ਕਰਮ ਕੀਤੇ। ਕੀ ਕਾਰਨ, ਮੈਨੂੰ ਸੱਚੀ ਮੈਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਨ ਹੋਇਆ?" ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, "ਬੁਧੂ ਸ਼ਾਹ! ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਬੁੱਝ। ਇਹ ਮੈਂ ਝੂਠੀ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਮਮਤਾ ਝੂਠੀ ਹੈ, ਝੂਠ ਦੀ ਖੇਲੂ ਖੇਲੂ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ, ਇਸ ਸੱਚ ਦੇ ਆਸਰੇ ਸਾਰੀਆਂ ਨੇਕੀਆਂ ਹਨ। ਹੰਗਤਾ ਤੇ ਮਮਤਾ ਧਾਰਿਆਂ, ਨੇਕੀਆਂ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਦੀਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਸੱਚ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਝੂਠੀ ਮੈਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

ਮੈਂ ਪਾਠੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਭਿਆਸੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਦਾਨੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਨੇਕ ਹਾਂ, ਨੇਕੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਹਾਂ; ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਅਨੁਭਵ, ਝੂਠੀ ਮੈਂ ਕਰਕੇ ਹਨ। ਸਭ ਕੁਝ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਜੀਵ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, 'ਮੈਂ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।' ਮੈਂ ਨ ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਇਹ ਮੈਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਵਿਚ ਵੱਡਾ ਬੰਧਨ ਹੈ। ਨਾਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ; ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਸਾਰੇ ਜੀਵ ਜੰਤੂਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਰਸ ਵਰਤ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸ਼ਕਤੀ ਨੇ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਉਮੈ, ਇਕ ਵਾਧੂ ਅਣ-ਹੋਇਆ ਭੁਲੇਵਾ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼, ਨਾਮ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆਂ ਐਉਂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੇ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ। ਕੂੜ ਦਾ ਨਾਸ਼, ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਇਲਾਜ, ਸਤਸੰਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਇਆਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧੂ ਦੇ ਤੱਤ ਬਚਨ ਇਸ ਹਉਮੈ ਰੂਪ ਅਨੁਰੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਆਪਣਾ ਜੀਵ-ਭਾਵ ਮਿਟਾ ਕੇ, ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਸਰੂਪ 'ਆਤਮਾ ਪਰਾਤਮਾ ਏਕੋ ਕਰੈ' ਦੇ ਸਹਿਜ ਸਾਧਨ ਅਧੀਨ, ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਪਰਮ-ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ, ਸਾਧੂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦੀ ਘਾਲ ਘਾਲਿਆਂ, ਨਾਮ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ, ਹਉਮੈ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਣਾ ਹੀ ਹੈ। ਹਉਮੈ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਰਬ ਆਪਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਭਿਆਨਕ ਕਲਿਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਕੇ, ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਾਰੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਾਗਰ ਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ

ਡਾ. ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਨ

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ, ਠੀਕ ਅਰਬਾਂ ਵਿਚ, ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਵੀਰਤਾ ਦੇ ਮੁਜੱਸਮੇ ਅਤੇ ਸਿਦਕ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਸਾਕਾਰ ਸਰੂਪ ਸਨ। ਉਹ ਸੰਯੁਕਤ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਸੂਰਬੀਰ ਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਸਿਰਕੱਢ ਸਖਸ਼ੀਅਤ ਸਨ ਜਿਸਨੇ ਦੇਸ਼-ਕੌਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਧਰਮ-ਨਿਆਂ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਅਤੇ ਗਰੀਬ-ਗੁਰਬੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਯਾਦਗਾਰੀ, ਲੀਹਾਂ-ਪਾਊ ਅਤੇ ਸਿਰਲੱਥ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਕਾਇਮ ਮੁਗਲ ਸਲਤੰਨਤ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨ, ਉਸ ਦੇ ਅਨਿਆਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਨ, ਉਸਦੀ ਜ਼ਾਲਮ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾਉਣ ਅਤੇ ਉਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਹਿੰਦ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਤੱਕ ਕੰਬਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਘਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਾਲੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਰੀ ਤੇ ਜੁਗ-ਪਲਟਾਊ ਫਤਹਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਹੋਈ, ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਬਚਨ ਤੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਅਤੇ ਕਰਤੱਵ ਤੇ ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਸੁਆਸਾਂ ਤੱਕ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਤਸੀਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਿੜੇ-ਮੱਥੇ ਝੱਲੇ ਸਨ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਧਰਮੀ ਜੀਉੜੇ, ਦੇਸ਼-ਭਗਤ, ਕੌਮੀ ਪਰਵਾਨੇ ਜਾਂ ਸੁਤੰਤਰਤਾ-ਸੰਗਰਾਮੀਏ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਤੇ ਸਬਰ ਸ਼ੁਕਰ ਨਾਲ ਇਉਂ ਬਰਦਾਸਤ ਕੀਤੇ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ, ਉਸ ਦਾ ਤਨ, ਮਨ ਤੇ ਹਰ ਘਟਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਚਰਜ ਤੇ ਅਦੁੱਤੀ ਕਾਇਆਂ-ਕਲਪ ਦੀ ਇਕ ਅਨੂਠੀ ਦਾਸਤਾਨ ਹੈ।

ਉਹ ਪੁਣਛ (ਕਸ਼ਮੀਰ) ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਿੰਡ, ਰਾਜੌੜੀ, ਵਿਚ 27 ਅਕਤੂਬਰ 1670 ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਦੇਵ, ਇਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਂ ਖੱਤਰੀ ਕਿਰਸਾਣ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲਛਮਣ ਦੇਵ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤੀ ਹੁਨਰ ਤੇ ਕੰਮ-ਕਾਰ ਘਰੇ ਹੀ ਸਿਖਾ ਦਿਤੇ ਗਏ।

ਲਛਮਣ ਜੀ ਨੂੰ ਸਸਤਰ-ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਗਰਭਵਤੀ ਹਰਨੀ, ਅਡੋਲ ਹੀ, ਮਾਰ ਦਿਤੀ। ਉਸਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਪੇਟ ਚੀਰਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਉਸਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਨਿਕਲ ਆਏ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਵੇਖਦੇ-ਵੇਖਦੇ ਤੜਫ-ਤੜਫ ਕੇ ਮਰ ਗਏ। ਇਸ ਦਰਦਨਾਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੇ ਨੌਜਵਾਨ ਲਛਮਣ ਦੇਵ ਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਹਲੂਣ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਮਾਨੋ ਸੋਮਾ ਫੁੱਟ ਪਿਆ। ਇੰਨਾਂ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਿ ਆਪ ਸਸਤਰ, ਸ਼ਿਕਾਰ ਤੇ ਘਰ-ਬਾਰ ਛੱਡ-ਛੁਡਾ ਕੇ ਤਿਆਗੀ ਬਣ ਗਏ। ਫਿਰ, ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ, ਸਾਧੂ ਜਾਨਕੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਜੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਸਜ ਕੇ, ਵੈਸ਼ਨਵ ਮੱਤ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਾਧੂ ਹੋ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਉਕਤ ਨਾਂ ਵੀ

ਬਦਲ ਕੇ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਰੱਖ ਦਿਤਾ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ, ਉਦੋਂਕੇ ਸਾਝੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਆਪ ਵਿਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੇ ਰਾਮਥੰਮਣ (ਲਾਹੌਰ ਲਾਗੇ) ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਆਪ ਦਾ ਮੇਲ-ਜੋਲ ਸਾਧੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਬੈਰਾਗੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰ ਲਿਆ; ਪਰ ਮਨ ਫਿਰ ਵੀ ਅਸ਼ਾਂਤ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਥਾਂ-ਠਿਕਾਣਾ ਵੀ ਬਦਲਦਾ ਰਿਹਾ।

ਉਦੋਂ ਹੀ, ਸਾਧੂ-ਬੈਰਾਗੀ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦੇ-ਘੁੰਮਦੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨਾਸਕ (ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ) ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਉਥੇ ਪੰਚਬਟੀ ਵਿਚ ਔਘੜ ਨਾਥ ਯੋਗੀ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਦਕੇ ਆਪ ਹੱਠ-ਯੋਗ ਤੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਮੱਤ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਗਏ।

ਨਾਥ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਪਿੱਛੋਂ, ਉਹ ਉਥੋਂ ਵੀ ਉਚਾਟ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਪਏ ਅਤੇ ਰਾਰ ਪਾਰ ਭੱਦੇ-ਭ੍ਰਮਦੇ ਸੰਨ 1692 ਵਿਚ ਨਾਂਦੇੜ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਫਿਰ ਉਥੇ ਹੀ ਦਰਿਆ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਆਪਣਾ ਡੇਰਾ ਬਣਾ ਕੇ ਜਪ-ਤਪ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ, ਆਪ ਇਕ ਸਿੱਧ ਪੁਰਖ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਦੱਸਣ ਤੇ ਆਏ-ਗਏ ਸਾਧੂ ਤੇ ਅਤਿਥੀ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਤੇ ਹੇਠਿਆਉਣ ਦੇ ਚੇਟਕ ਵੀ ਵਰਤਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਆਪ ਨੂੰ ਹੱਠ-ਯੋਗ ਰਾਹੀਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਾਨਸਕ ਤੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਮਨ ਅਜੇ ਵੀ ਬੇਚੈਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਆਪ ਆਏ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਭਟਕ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸੋ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਕੋਮਲ ਪਰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਤੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਏ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਸੇਧ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀਆਂ ਅੰਤਰੀਵ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼, ਕੌਮ ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਅਤਿ-ਲੋੜੀਂਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਵਰਤਣ ਵਾਸਤੇ, ਆਪ ਦਾ ਮੇਲ ਉਥੇ ਹੀ ਸੰਨ 1708 ਵਿਚ, ਅਚਨਚੇਤ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ।

ਇਸ ਮੇਲ-ਮੁਲਾਕਾਤ ਤੇ ਪਰਸਪਰ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਜੀਵਨ, ਆਦਰਸ਼ ਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਮਾਨੋ ਪਲੇ-ਪਲ ਬਦਲ ਦਿਤਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਧਰਮ ਪਰਿਵਰਤਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਛਮਣ ਦਾਸ ਤੋਂ ਹੱਠ-ਯੋਗੀ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਬਣੇ ਤੇ ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਸਾਧੂ ਹੋ ਵਿਚਰੇ ਬੈਰਾਗੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਪਲਟਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ ਦਸਮੇਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਠ ਵਿਚ ਆਪੇ ਮਾਨੋ ਅਚਾਨਕ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ। ਮਾਧੋਦਾਸ ਉਦੋਂ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਾਮਾਤੀ ਪਲੰਘ

ਉਤੇ ਬਿਰਾਜ ਗਏ ਸਨ। ਮਾਧੋਦਾਸ ਇਹ ਕੁਝ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਬੜੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੁੜਕਦੇ ਜਦੋਂ ਡੇਰੇ ਵਲ ਮੁੜੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਹ ਕੁਝ ਵੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਨਿਉ ਗਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਲੰਘ ਉਲਟਾਉਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਹੇਠਿਆਉਣ ਲਈ ਹਸਬ-ਮਾਮੂਲ ਸਭ ਜੰਤਰ-ਮੰਤਰ ਵਰਤੇ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਗਰ ਸਾਬਤ ਨਾ ਹੋਇਆ।

ਸੱਯਦ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਰ ਹਾਰ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਆਪ ਕੌਣ ਹੋ?

ਗੁਰੂਦੇਵ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਏਂ।

ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਕੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ?

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਆਖਿਆ, ਮੁੜ ਸੋਚ ਲੈ।

ਮਾਧੋਦਾਸ ਬੋਲਿਆ, ਕੀ ਆਪ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਹੋ?

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹਾਂ।

ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਪੁੱਛਿਆ, ਆਪ ਇਥੇ ਕਿਸ ਲਈ ਆਏ ਹੋ?

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਸਿਆ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸਿੱਖ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਮਾਧੋਦਾਸ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏ ਅਤੇ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਹਜ਼ਰ ਹਾਂ, ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ। ਆਪ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਲਈ ਹਰਦਮ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਉਦੇਸ਼ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਤੀਖਣ ਤੇ ਫੌਰੀ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਸਦਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੰਦਾ (ਗੁਲਾਮ ਜਾਂ ਦਾਸ) ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ। *(ਤਵਾਰੀਖੇ, ਹਿੰਦ, ਮਿਤੀ 1818 ਈ. ਪੰਨਾ 111)*

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 3 ਸਤੰਬਰ 1708 ਨੂੰ ਖੰਡੇ-ਬਾਟੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪ ਨਾਂ ਹੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਰੱਖ ਕੇ ਅਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਿਥਲਤਾ ਤੇ ਤਾਂਤ੍ਰਿਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਜਿਲੂਣ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ, ਸੂਰਬੀਰ ਤੇ ਕਰਮਯੋਗੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। (ਮੈਗਰੇਗਰ, ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ਼ ਦੀ ਸਿੱਖਸ, ਮਿਤੀ 1846 ਈ)। ਫਿਰ ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਵਲੋਂ ਦੇਸ਼-ਕੌਮ ਉਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਇਆ, ਉਸ ਦੇ ਜਬਰ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਮੋਟਣ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਿਸਤਾਰੇ ਤੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਆਰੰਭ ਹੋਏ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪਰੇਰਿਆ। ਹੁਣ ਪੂਰਨ ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਰਦਾਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀਰ-ਰਸ ਨਾਲ ਉਤਪੋਤ ਹੋ ਕੇ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਤੇ ਆਪਣਾ ਕਰਤਵ ਪਾਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਧਰਮਵੀਰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਪਦਵੀ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਪਣੇ ਭੱਥੇ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਤੀਰਾਂ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਨਗਾਰੇ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਪੰਜ ਮੁਖੀ ਤੇ ਸੂਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ, ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜਥੇਦਾਰ ਥਾਪਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮਾਂ

ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਤੇ ਦੇਸ਼-ਕੌਮ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੰਜੇ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ੪ ਅਕਤੂਬਰ 1708 ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਤੋਰ ਦਿਤਾ। *(ਭੱਟ ਵਰੀ ਮੁਲਤਾਨੀ-ਸਿੰਧੀ; ਸ਼ੀਅਰ-ਉਲ-ਮੁਤਾਖਰੀਨ, ਮਿਤੀ 1836, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਮਿਤੀ 1841)*

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਮੱਧ ਭਾਰਤ ਤੇ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਲਾਂਘਦੇ, ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਵਧਦੇ ਗਏ, ਸੈਂਕੜੇ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਗਏ। ਆਪ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਲਾਗੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ, ਥਾਂਉਂ-ਥਾਂ ਇਸ ਭਾਵ ਦੇ ਰੁੱਕੇ ਤੇ ਸੁਨੇਹੇ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿਤੇ -

*ਲੇਵਨ ਕੋ ਬਦਲੇ ਤੁਰਕਾਨ ਤੇ, ਮੋਹਿ ਪਠਿਓ ਗੁਰ ਸਵੈ ਕਰਿ ਬੰਦਾ।
ਮਾਰਿ ਤੁਕੈ ਕਰਿ, ਖਵਾਰ ਬਜੀਦਹਿ, ਦੈਹੁ ਉਜਾੜ ਲਟੈਹੁ ਸਰਹੰਦਾ।
ਲੈ ਕਰਿ ਬੈਰ ਗੁਰੈ-ਪੁੱਤਰੈ ਨ, ਫਿਰ ਮਾਰਿ ਗਿਰੀਸੈ ਕਰੇ ਪਰਗੰਦਾ।
ਏਤਿਕ ਕਾਮ ਕਰੇ ਜਬਿ ਮੈ, ਤੁਮ,
ਜਾਨਿਯੋ ਮੁਝੈ ਤਬਿ ਹੀ ਗੁਰਿ-ਬੰਦਾ। (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)*

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਚੜ੍ਹਤ ਨਾਲ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹਲਚਲ ਮਚ ਗਈ, ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਧਾਕ ਪੈ ਗਈ, ਹਾਕਮ ਭੈਭੀਤ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹੋਰ ਸਿਦਕੀ ਤੇ ਸੂਰਬੀਰ ਲੋਕ ਉਸ ਧਰਮ-ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਆਪ ਨਾਲ ਰਲਦੇ ਤੇ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਗਏ। ਉਹ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਗਏ, ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਗੜ੍ਹ (ਸਮਾਣਾ, ਸ਼ਾਹਬਾਦ, ਕਪੂਰੀ, ਬਨੂੜ ਤੇ ਸਢੌਰਾ ਇਤਿਆਦਿ) ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਟੁੱਟਦੇ ਗਏ; ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰਲੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਮੁਗਲ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਫਾਇਆ ਹੋ ਗਿਆ। 12 ਮਈ 1710 ਨੂੰ ਛੱਪੜ-ਝਿੜੀ (ਗਲਤੁਲ ਆਮ ਚੱਪਰਚਿੜੀ) ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਜ਼ਾਲਮ ਤੇ ਜਾਬਰ ਸੂਬੇਦਾਰ, ਵਜ਼ੀਰਖਾਨ ਦੀ ਹੋਈ ਮੌਤ ਉਪਰੰਤ, ਸਰਹਿੰਦ ਦੀ ਫਤਹਿ ਨਾਲ, ਦਰਿਆ ਜਮਨਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਤਲੁਜ ਤਕ, ਭਾਵ ਕਰਨਾਲ ਤੋਂ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਮੁਗਲੀ ਸੂਬਾ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ, ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ, ਦੁਆਬੇ, ਮਾਝੈ, ਰਿਆੜਕੀ ਤੇ ਪਹਾੜ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਜਾਂ ਦਾਬੇ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਥੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਧਰ ਕੇ, ਮੁਖਲਸਗੜ੍ਹ ਦਾ ਨਾਂ ਲੋਗਗੜ੍ਹ ਰੱਖ ਕੇ, ਇਸਨੂੰ ਇਸ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪ ਕੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈ ਕੇ, ਸ਼ਾਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰ ਲਏ। ਆਪ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਹੀ ਸਰਕਾਰੀ ਮੁਹਰ ਬਣਵਾਈ ਅਤੇ ਸਿੱਕਾ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ-
ਦੇਗੋ ਤੇਗੋ ਫਤਹਿ ਨੁਸਰਤ ਬੇਦਰਿੰਗ।

ਯਾਫਤ ਅਜ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ।

ਵਿਲੀਅਮ ਇਰਵਿਨ ਤੇ ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਅਨੁਸਾਰ, ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਤੰਤਰੀ ਪਰੰਪਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਆਂ, ਸਮਤਾ ਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ

ਬੀੜਿਆ, ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਸਿਸਟਮ ਤੋੜ ਕੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਹੱਲ-ਵਾਹਿਕ ਹੀ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਬਣਾ ਦਿਤੇ, ਦਲਿਤ ਤੇ ਪੱਛੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਹ ਹੀ ਨਾ ਦੁਆਇਆ, ਸਗੋਂ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦਾ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਵੀ ਬਣਾ ਦਿਤਾ। (ਲੇਟਰ ਮੁਗਲਜ, ਮਿਤੀ 1922; ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ, ਮਿਤੀ 1935)

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੁਹਿੰਮ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਫਿਰ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਸਾਜਗਾਰ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਤਜਕਰਾ-ਨਵੀਸ ਇਰਾਦਤ ਖਾਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੋਕ-ਟੋਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਗਲ ਅਮੀਰ, ਵਜ਼ੀਰ ਜਾਂ ਫੌਜੀ ਜਰਨੈਲ ਆਦਿ ਦੀ ਦਿੱਲੀਉਂ ਆਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡੱਕਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਜੁਰਅਤ ਹੀ ਨਾ ਪੈ ਸਕੀ (ਤਜਕਰਾ, 1716 ਈ।)

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਖਬਰ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟ, ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਜੂਝਦਿਆਂ ਮਿਲੀ। ਉਹ ਤਲਮਲਾ ਉਠਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚੋਂ ਛੱਡ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਫੌਰੀ ਸਰਕੋਬੀ ਲਈ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜੇ ਉਹ ਇਉਂ ਨਾ ਕਰਦਾ ਤਾਂ, ਸਰ ਜਾਅਨ ਮੈਲਕਮ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਫਤਹਿ ਕਰ ਲੈਣਾ ਸੀ। (ਏ ਸਕੈਚ ਆਫ ਦੀ ਸਿੱਖਸ, ਮਿਤੀ 1812 ਈ, ਪੰ, 99) ਦਸ ਦਸੰਬਰ 1710 ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਇਹ ਸ਼ਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਜਿਥੇ-ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ, ਮਾਰ-ਮੁਕਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ।

(ਅਖਬਾਰਤੇ ਦਰਬਾਰੇ ਮੁਅੱਲਾ, ਮਿਤੀ 1710 ਈ)

ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਾਹੋਂ ਦਾਹੀ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਲੋਹਗੜ੍ਹ (ਮੁਖਲਸਗੜ੍ਹ) ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ 60 ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਭਿਆਨਕ ਲੜਾਈ ਲੜਦਿਆਂ, 10 ਦਸੰਬਰ 1710 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਛੋਪਲੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਜਾਂਬਾਜ਼, ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਲ ਚੜ੍ਹ ਗਏ। (ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹਨਾਮਾ ਅਤੇ ਤਵਾਰੀਖੇ, ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹੀ)

ਸੋ, ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨਾ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਫੜ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਜਾਂ ਕਰਵਾ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਆਪ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਤੇ ਸਹਿਧਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਜਾਂ ਮਰਵਾ ਸਕਿਆ। ਸਗੋਂ, ਆਪ ਹੀ ਅਗਲੇਰੇ ਵਰ੍ਹੇ, ਸੰਨ 1712 ਵਿਚ, ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਹੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ।

ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ, ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਨੇ ਸ਼ਾਹੀ ਵਾਗਡੋਰ ਸੰਭਾਲਦਿਆਂ ਹੀ, ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਕਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ-ਮਿਟਾਉਣ ਲਈ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਉਥੇ

ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਮੁਹਾਰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਲ ਮੋੜ ਲਈ। ਫਰੁਖਸੀਅਰ ਦੀ ਤੀਹ-ਹਜ਼ਾਰੀ ਫੌਜ ਨੇ ਸੰਨ 1715 ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਦੀ ਇਕ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਘੇਰ ਲਿਆ। ਹਰ ਪੱਖੋਂ ਤੇ ਹਰ ਪਾਸਿਉਂ ਨਾਕਾਬੰਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਉਸੇ ਵਿਚ ਘੇਰੀ ਰੱਖੇ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਤੇ ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਲੱਭਣੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਸਮਕਾਲੀ ਜਾਂ ਨਿਕਟ-ਸਮਕਾਲੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ, ਖਾਫੀ ਖਾਨ ਅਤੇ ਕਾਮਵਰ ਖਾਨ, ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਰੂ-ਬਾਰੂਦ ਤੇ ਆਟਾ-ਦਾਣਾ ਮੁਕ ਜਾਣ ਤੇ, ਉਹ ਘਾਸ-ਫੂਸ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਪੱਤਰ ਤੇ ਸੱਕ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੇ ਵੀ ਨਾ ਈਨ ਮੰਨੀ ਸੀ, ਨਾ ਹੀ ਕਬਜ਼ਾ ਛੱਡਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦਾ ਵੀ ਈਮਾਨ ਡੋਲਿਆ ਜਾਂ ਕਦਮ ਥਿੜਕਿਆ ਸੀ। ਮਹੀਨਿਆਂ-ਬੱਧੀ ਭੇਖੇ, ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਬੇਬਸੀ ਆਦਿ ਕਾਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਉਸ ਘੇਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਮਰ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਸੁੱਕ ਕੇ ਮਾਨੋ ਪਿੰਜਰ ਬਣ ਗਏ ਸਨ। ਆਖਰ, ਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਦੀਆਂ ਧਾੜਾਂ ਇਕ ਘੇਰ ਵਿਸਾਹ-ਘਾਤ ਨਾਲ 7 ਦਸੰਬਰ 1715 ਨੂੰ ਬੂਹੇ ਭੰਨ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵੜੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਧਮੋਏ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਉਥੇ ਹੀ ਮਾਰ ਮੁਕਾ ਦਿਤਾ ਸੀ; ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜ-ਜਕੜ ਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਬਰਛਿਆਂ ਉਤੇ ਟੰਗ ਕੇ, ਉਹ ਇਕ ਜਲੂਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ, ਲਾਹੌਰ ਰਾਹੀਂ, ਦਿੱਲੀ ਵਲ ਲੈ ਤੁਰੇ ਸਨ। (ਮੁਨਤਖਬ-ਉਲ-ਲਬਾਬ, 1134 ਹਿ ਅਤੇ ਤਜਕਰਾ ਸਲਾਤੀਨੁਲ ਚੁਗਤੀਆ, ਮਿਤੀ 1724 ਈ।)

ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਲੂਸ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਿਕਲਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਨਿਕਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੋ ਜਲੂਸ ਸੰਨ 1716 ਦੇ ਮਹੀਨਾ ਮਾਰਚ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿਚ ਨਿਕਲਿਆ ਜਾਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ, ਉਹ ਜਿਤਨਾ ਅਦੁੱਤੀ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਸੀ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਦਰਦਨਾਕ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਧਰਮੀਆਂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਡੋਲਾਉਣ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੈਭੀਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਰੁਅਬ ਤੇ ਮੁਗਲ ਦਬਦਬੇ ਦਾ ਵਿਖਾਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰ ਨਿਰਦਈ, ਬੇਸਰਮ ਤੇ ਅਣ-ਮਨੁੱਖੀ ਤੌਰ-ਤੀਰਕਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਰਜੀਵੜੇ ਤੋੜ ਤਕ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਸਿਦਕ ਕੇਸਾਂ-ਸੁਆਸਾਂ ਤਕ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਜਰਨੈਲ, ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਨੂੰ ਬੜੀ ਹਾਸੇਹੀਣੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਾਅ ਕੇ; ਬੇੜੀਆਂ, ਸੰਗਲਾਂ ਤੇ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜਕੜ ਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ

ਵਿਚ ਪੱਕੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੂੜ ਕੇ, ਹਾਥੀ ਉਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਮੁਗਲ ਸਿਪਾਹੀ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਨੇਜਿਆਂ ਤੇ ਬਰਛਿਆਂ ਉਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਮਾਰਚ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ 740 ਸਿੱਖ ਕੈਦੀ ਬੇਪਲਾਣੇ ਉਠਾਂ ਉਤੇ ਦੋ ਦੋ ਦੀਆਂ ਪਿੱਠਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਨੂੜੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਬੜੇ ਹਾਸੇਹੀਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਟਿਕਾਏ ਹੋਏ; ਬੜੀ ਬੇਦਰਦੀ ਤੇ ਬੇਹਯਾਈ ਨਾਲ ਲਿਜਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੜਕਾਂ, ਗਲੀਆਂ ਤੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀ ਖੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕ ਇਹ ਦਰਦਨਾਕ ਤੇ ਭਿਆਨਕ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੇਖ ਕੇ ਖਿੱਲੀਆਂ ਉਡਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਸਮਕਾਲੀ ਲੇਖਕ, ਮੁਹੰਮਦ ਹਰੀਸੀ, ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਮਗਰੋਂ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਇਬਰਤਨਾਮਾ', ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ; ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਆਦਮੀ ਅਜਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਨੇ ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਨਾ ਵੇਖਿਆ ਹੋਵੇ। ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਭਾਰੀ ਭੀੜ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕਦੇ ਵੇਖੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਫੁੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸਮਾਏ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਪੀੜਾ, ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਿੱਖ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਉਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਜਾਂ ਨਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਤਾਂ ਚਾਈ-ਚਾਈ ਆਪਣੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।
(*ਇਬਰਤਨਾਮਾ, ਮਿਤੀ 1720 ਈ*)

ਇਹ ਭਿਆਨਕ ਜਲੂਸ ਜਦੋਂ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਕੱਢ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਡ ਕਰਕੇ ਨਿਖੇੜ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬਚੇ 694 ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕੋਤਵਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਸੱਤ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸੌ-ਸੌ ਦੀ ਪਾਲ ਬਣਾ ਕੇ, ਕੋਤਵਾਲੀ ਲਾਗੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਮੌਜੂਦ ਦੋ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਫੀਰਾਂ, ਜਾਅਨ ਸਰਮਨ ਤੇ ਐਡਵਰਡ ਸਟੀਫਨਸਨ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਸ ਕਤਲਗਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਕ ਵੀ ਸਿੱਖ ਡਰ ਜਾਂ ਲਾਲਚ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡੋਲਿਆ ਜਾਂ ਪਰਤਿਆ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਉਸ ਦਰਦਨਾਕ ਅੰਤ ਨੂੰ ਖਿੜੇ-ਮੱਥੇ ਕਬੂਲ ਕਰਕੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। (ਮੈਸੇਕਰ ਆਫ. ਦੀ ਸਿੱਖਸ ਐਟ ਦਿੱਲੀ ਇਨ 1716)

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰੀ 9 ਜੂਨ 1716 ਨੂੰ ਆਈ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੈਭੀਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਰੁਅਬ-ਦਾਬ ਦਾ ਹੋਰ ਵਿਖਾਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਈਨ ਮੰਨਵਾਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ-ਈਮਾਨ ਬਦਲਾਉਣ ਲਈ ਹੋਰ ਹੱਥਕੰਡੇ ਵਰਤਣ ਜਾਂ ਲੋਭ ਤੇ ਡਰਾਵੇ ਦੇਣ ਲਈ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 26 ਸਿਦਕੀ ਤੇ ਸੂਰਬੀਰ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਘੁੰਮਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲਟ-ਲਟ ਬਲਦੀ ਸ਼ਮਾ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਨਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਈਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ-ਦੇ-ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਉਤੇ ਚਟਾਨ ਵਾਂਗ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਿਰੌਲੀ ਵਿਖੇ, ਕੁਤਬ ਮੀਨਾਰ ਲਾਗੇ, ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਵੀ ਬੇਦਰਦ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਤਾਰੀਖੇ, ਮੁਜੱਫਰੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਉਕਤ ਸਿੰਘਾਂ ਵਾਂਗ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲਣ ਜਾਂ ਭਿਆਨਕ ਮੌਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਚੋਣ-ਅਧਿਕਾਰ ਫਿਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਸ ਚਣੋਮ ਬੰਦੇ ਤੇ ਨਿਧੜਕ ਕੌਮੀ ਨਾਇਕ ਨੇ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸਹਿ ਤੇ ਅਕਹਿ ਕਸ਼ਟਾਂ ਸਹਿਤ ਮੌਤ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਚਾਰ-ਸਾਲਾਂ ਇਕਲੌਤਾ ਪੁੱਤਰ, ਨਿਰਭੈ ਅਜੈ ਸਿੰਘ, ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਰੱਖ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀ ਮਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ ਤੇ, ਜੱਲਾਦ ਨੇ ਆਪ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਛੂਰੀ ਨਾਲ ਕੋਹਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਕਰ ਕੇ, ਉਸ ਦੇ ਤੜਫ ਰਹੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਘਸੋੜ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਈਨ ਮੰਨਣ ਤੇ ਧਰਮ-ਈਮਾਨ ਬਦਲਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਮੁੜ ਦੁਹਰਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਫਿਰ ਵੀ ਰੱਬ ਦੇ ਭਾਣੇ ਉਤੇ ਸ਼ਾਕਰ ਤੇ ਅਡੋਲ ਰਹੇ, ਆਪਣੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਆਖਰੀ ਦਮ ਤਕ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਂਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ -

ਜੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਵਹਿ ਤਿਨ ਡਰੁ ਸਟਿ ਘਤਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੬

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ, ਮਿਸਾਲੀ ਤੌਰ ਤੇ, ਮਾਰ-ਮੁਕਾਣ ਲਈ, ਆਖਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਤਸੀਹੇ ਦੌਦਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਫਿਰ ਹੱਥ ਪੈਰ ਵੱਢੇ ਗਏ ਸਨ। ਉਪਰੰਤ ਭਖਦੇ ਜੰਬੂਰਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਨੋਚ ਨੋਚ ਕੇ ਤੇ ਵਾਰੋ-ਵਾਰ ਹੋਰ ਅੰਗ ਵੱਢ ਟੁਕ ਕੇ, ਸਿਰ ਕੱਟ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅੰਤਮ ਸੁਆਸਾਂ ਤਕ ਸ਼ਾਂਤ, ਪ੍ਰਸੰਨ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਰਹੇ ਸਨ (ਤਾਰੀਖੇ, ਮੁਜੱਫਰੀ)---ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਵਨ ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ ਮਾਨੋ ਆਖਰਾਂ ਦੀ ਸਿਦਕਦਿਲੀ ਨਾਲ ਪਹਿਰਾ ਦੌਦਿਆਂ -

ਗੁਰਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੫੦

ਤੁਧੁ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਮੈਨੋ ਸਉਪਿਆ ਜਾ ਤੇਰਾ ਬੰਦਾ ॥ ਅੰਗ - ੧੦੯੬

ਸੂਰਾ ਸੇ ਪਹਿਚਾਨੀਐ ਜੁ ਲਰੈ ਈਨ ਕੇ ਹੇਤ ॥

ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੦੫

ਸੀਸੁ ਦੀਯਾ, ਪਰ ਸੀ ਨਾ ਉਚਰੀ।

ਸੀਸੁ ਦੀਆ, ਪਰ ਸਿਰੁ ਨ ਦੀਆ

(ਦਸਮੁ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਪੰਨਾ ੪, ਪਦ ੧੩)

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਅਨੂਠੀ ਘਾਲ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਨੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਵਿਖਾਇਆ। ਆਪ ਦੀ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਅਦੁੱਤੀ ਫਤਹਿ ਨੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਕੌਮ ਨੂੰ ਹਲੂਣ ਕੇ ਜਗਾ ਦਿਤਾ; ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਸਹਿਧਰਮੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਉਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਤੇ ਪੰਜਾਹ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਰ ਅਟੁੱਟ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲਦਿਆਂ, ਦੇਸ਼, ਕੌਮ ਤੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਸੁਤੰਤਰ ਤੇ ਸਰਬ-ਸਮਰੱਥ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਾਹ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਕਾਇਮ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲਾਲ ਕਿਲ੍ਹੇ, ਉਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ; ਸਗੋਂ ਇਸੇ ਦੀ ਉਤਰ-ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਦੱਰਾ ਖੈਬਰ ਉਤੇ ਵੀ ਖਾਲਸਈ ਪਰਚਮ ਝੁਕਾ ਕੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪੱਥਰ ਉਤੇ ਘਿਸਾਈ ਤੇ ਰਗੜਾਈ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਸਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮਹਿੰਦੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਸੁਭਾਗਾ ਰੰਗ ਉਘੜਦਾ ਤੇ ਉਜਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਕੌਮਾਂ ਦਾ ਵਰਤਮਾਨ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਤਸੀਹੇ ਸਹਿੰਦਿਆਂ ਤੇ ਆਹੂਤੀਆਂ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਉਜੱਲਦਾ ਤੇ ਲਿਸ਼ਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

*ਰੰਗ ਲਾਤੀ ਹੈ ਹਿਨਾਅ,
ਪੱਥਰ ਪਿ ਘਿਸ ਜਾਨੇ ਕੇ ਬਾਅਦ
ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਤਾ ਹੈ ਇਨਸਾਂ, ਠੋਕਰੇ ਖਾਨੇ ਕੇ ਬਾਅਦ।*

ਮੁਗਲ ਸ਼ਹਿਨਸ਼ਾਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਉਕਤ ਪੌਤੇ, ਫਰਖਸ਼ੀਅਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਤੇ ਜੀਉਂਦੇ ਪਰ ਸੰਗਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਕੜੇ ਹੋਏ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੇ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਲਾਹੌਰੋਂ ਦਿੱਲੀ ਤਕ ਘੁੰਮਾਏ, ਜ਼ਾਲਮਖਾਨਾ ਜਲੂਸ, ਫਿਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਕੋਤਵਾਲੀ ਤੇ ਮਹਿਰੌਲੀ ਵਿਖੇ ਕੀਤੇ ਕਤਲੇਆਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਨਾਇਕ ਤੇ ਬਲਵਾਨ ਜਰਨੈਲ, ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਉਪਰੋਕਤ ਬੇਦਰਦ ਤੇ ਬੇਯਾ ਹਸ ਰਸ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਬਹਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਇਸ ਫਰਮਾਨ (ਮਿਤੀ 10 ਦਸੰਬਰ 1710) ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਜਿਥੇ-ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਮਾਰ-ਮੁਕਾ ਦਿਤੇ ਜਾਣ। (ਅਖਬਾਰਾਤੇ ਦਰਬਾਰੇ ਮੁਅੱਲਾ 1710 ਈ.) ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ, ਸਿੱਖ ਹੁਣ ਤੱਕ, ਸੋ-ਵਿਸਵੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣਗੇ; ਪਰ ਜੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਅਜੇ ਵੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਪਰੋਕਤ ਮੁਹਿੰਦਮ ਦੀ ਸਰਕੋਬੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਡਰਾ-ਧਮਕਾ ਦੇਵੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲੈਣਗੇ, ਜਾਂ ਸਿੱਖੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇ ਆਪਣਾ ਨਾਤਾ ਸਦਾ ਲਈ ਤੋੜ ਦੇਣਗੇ। ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮਕੂਲ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸ਼ਾਹਦੀ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ -

*ਸ਼ਹੀਦ ਕੀ ਜੋ ਮੌਤ ਹੈ, ਵਹ ਕੌਮ ਕੀ ਹਯਾਤ ਹੈ,
ਹਯਾਤ ਭੀ ਹਯਾਤ ਹੈ, ਔਰ ਮੌਤ ਭੀ ਹਯਾਤ ਹੈ।*

ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਇਨਕਲਾਬੀ ਮੁਹਿੰਮ ਨੇ ਹੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਉਂ ਮਾਰ-ਮੁਕਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਜਿਹਾ ਜ਼ੁਲਮ-ਜਬਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਬਰਬਾਦੀ ਦਾ ਪੇਸ਼ ਖੇਮਾ ਸਿਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਜਾਉਣ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਭੇਜਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਲ ਲਿਖ ਭੇਜੀ ਇਹ ਵੰਗਾਰ ਵੀ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਧਾਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸੋਹਾਂ-ਸੁਗੰਧਾਂ ਉਤੇ ਹੁਣ ਕੋਈ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕੁਟਲ ਤੇ ਤੁਅੱਸਬੀ ਨੀਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਜ ਨਹੀਂ ਆਓਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਨਾਅਲਾਂ ਹੇਠ ਅਜਿਹੀ ਅੱਗ ਬਾਲ ਦਿਆਂਗਾ (ਭਾਵ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਇਨਕਲਾਬ ਬਰਪਾਅ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ) ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁੜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚੋਂ ਪਾਣੀ ਤੱਕ ਪੀਣਾ ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ -

*ਚੁਨਾਂ ਆਤਿਸ਼ੇ ਜੇਰੇ ਨਾਅਲਤ ਨਿਹਮ।
ਜਿ ਪੰਜਾਬ ਆਬਤ ਨਾ ਖੁਰਦਨ ਦਹਮ। (ਫਤਹਿਨਾਮ)*

ਬਾਬਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਾਂਬਾਜ, ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਐਲਾਨ ਨੂੰ ਸੱਚਿਆਣ ਤੇ ਅਮਲੀ ਜਾਮਾ ਪੁਆਉਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ਡੇਢ ਕੁ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਅਹੂਤੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਪੱਕੀ-ਪੀਢੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਉਪਰ ਕੁਝ ਕੁ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਘਾਲਾਂ-ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਸਦਕੇ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਤੇੜ ਦੱਰਾ ਖੈਬਰ ਤੱਕ ਮੁਗਲਈ ਝੰਡਾ ਲਥ ਕੇ ਖਾਲਸਈ ਪਰਚਮ ਝੂਲਣ ਲਗ ਪਿਆ ਸੀ -

*ਖੈਬਰ ਦੇ ਦੌਰੇ ਅਤੇ ਦੇਸ ਪਠਾਣੀ ਉਤੇ,
ਝੁਲਦਾ ਸੀ ਝੰਡਾ ਮੇਰੇ ਸੋਹਣੇ ਜਿਹੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ।
ਸੋਨ-ਚਿੜੀ ਵਲ ਉਕਾ ਝਾਕਣਾਹੀ ਛੱਡ ਦਿਤਾ।
ਐਸਾ ਰੁਅਬ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਇੱਲਾਂ ਤੇ ਉਕਾਬ ਦਾ।*

ਉਹ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਬੀ ਨਾਸ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਆਪਣਾ ਨਾਸ, ਆਪਣੇ ਖਾਨਦਾਨ ਤੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਾ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਨਾਸ ਕਰਵਾ ਬੈਠੇ ਸਨ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁਗਲ ਸਹਾਏ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਮੁਗਲਪੁਰਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਗਲਈ ਨਾਂ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਸਰੂਪ ਤੇ ਸਪਿਰਿਟ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਲੱਖਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖ ਕੇਵਲ ਪੰਜਾਬ ਜਾਂ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੱਗਭੱਗ ਸਭ ਦੇਸਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤਕ ਦਿਨ ਦੂਣੀ ਤੇ ਰਾਤ ਚੌਗੁਣੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

ਪਹਿਲੇ ਰਤਨ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਧਰਤੀ ਮੁੱਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਬੱਧੀ ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਕਰ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਤੇ ਹੋਰ ਭਰਾ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਸੋਭਾ ਨੂੰ ਵਧਾਣ। ਮਕਾਨ ਆਦਿਕ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਧਰਤੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਪ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਗੀ ਚਕੋਤਾ ਵੀ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਤੇ ਲੋਗ ਰੁਝਾਨ ਤੱਕ ਕੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਆਏ, ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਵੀ ਇਥੇ ਹੀ ਆ ਕੇ ਵਸ ਗਏ ਸਨ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਘਰ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵੀ ਬਣਾ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਰੋਸ਼ਨਚਿਰਾਗ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮਹਾਂਪੁਰਖ ਸਨ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ। ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦੋਂ ਜਵਾਨ ਹੋਏ ਤਦ ਉਹ ਤਕੜੇ ਕਰਣੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋਣ ਯੋਗ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਪਰਮ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਾਕੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਵਾਂ ਰੰਗ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਲੈ ਆਂਦਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਸਿਖ ਕੌਮ ਮਰਨ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਨ ਸਨ ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਜ਼ੁਲਮ ਭਰੀ ਤਲਵਾਰ ਹੇਠਾਂ ਗਰਦਨ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਤੇ ਜਿਸ ਵੀ ਸਮੇਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਫੁਰਮਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਦਾ ਠੀਕਰ ਦਲੀਸ ਦੇ ਸਿਰ ਭੰਨਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਘਰੋਂ ਸਿਰ ਤੇ ਕਫਨ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਾਤਲ ਨੂੰ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨ ਨਿਕਲੇ ਫਿਰ ਵਾਪਸ ਕਿਉਂ ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੜਦੇ? ਉਹ ਇਹ ਦਿੱਤਾ ਨਿਸਚਾ ਰਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਸੰਤ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਹੀਦੀ ਹੀ ਲੋਕ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤ ਕੇ ਉਸ ਅਪਵਿੱਤਰ ਗੈਰ ਲੋਕ ਰਾਜ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਦਾਨ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਛਲ ਕਪਟ ਤੇ ਫਰੋਬ ਫਿਰ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਰੱਖਣ ਹਿਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬੇਗੁਨਾਹਾਂ ਤੇ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਖੂਨ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਹਾਇਆ ਗਿਆ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੋਰ ਪਹਿਲੇ ਰਾਜਾਂ ਸਮੇਂ ਘੱਟ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਤੇ ਧਰਮ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਲਚਲੀ ਮਚ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੱਦੀ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਰਖਣਾ

ਅੱਗੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਏਕਤਾ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਕ ਮੁੱਠ ਕਰਨ ਹਿਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਡੋਰ ਸਿਰਲੱਥ ਤੇ ਸਰੀਰ ਪਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਚੋਣ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਇਕ ਵੀ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਆਪ ਫਿਰ ਮੁੜ ਕੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਜੱਥੇਦਾਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ ਹੋਏ, ਭਾਵ ਸਾਫ ਸੀ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨਿਰੋਲ ਅਕਾਲ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਸਤਾ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਜਾਏ। ਕਿਸੇ ਬਾਹਰ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਦਾ ਕੋਈ ਦਖਲ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਹੇ। ਵੈਸੇ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਤੇ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਸੰਤ ਰਿਸ਼ੀ ਪੈਗੰਬਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਰਹੁ ਰੀਤਾਂ ਤੇ ਟਕਸਾਲੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖੀ ਸੇਵਕੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੀ ਕੌਮ ਤੇ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤੀਆਂ ਹੋਣ।

ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਕਿਉਂਕਿ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਗੁਰਦੇਵ ਪਾਸ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਿਹਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀਖਿਆ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰੋ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ -

"ਭਾਈ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦੀਖਿਆ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਉ ਕਿ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਮੰਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਰੀਤ ਹੈ। ਪਰ ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹਿਤ ਤੁਸੀਂ ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਸਾਧਨ ਕਰੋ ਤਦ ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਰੀ ਮਦਦ ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਸੁਰਤ ਦੀ ਉਡਾਰੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ-ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਰਾਹੀਂ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਹੀ ਮਹਾਨ ਤੀਰਥ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਹਿਤ ਜੋ ਵੀ ਕਰੋਗੇ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੇ ਗੁਰ ਦੀਖਿਆ ਦੀ ਦਾਤ ਦੀ ਮੰਗ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਜਾਤ ਕੁਲ ਤੇ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ ਹਟ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦਾ ਇਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਤਕਰੇ ਤ੍ਰੇੜਾਂ ਤੇ ਦਵੈਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ। ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਬਣਾਨਾ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਇਕ ਵਖੇਵੇਂ ਕਮੀ ਬਦੀ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸਾਂਝੀ ਸਫ ਅੰਦਰ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸਨਮਾਨ ਭਰਿਆ ਵਰਤਾਉ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਜੀਵਨ ਸਾਧਨ ਲੋੜਾਂ ਤੇ ਇਹ ਮੇਰੀ ਮਹਾਨ ਕੌਮ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ, ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਬੇੜੇ ਪਰ ਸਵਾਰ ਹੋਵੋ ਜਿਸਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਚਲਾਇਆ ਤੇ ਜਿਸਨੇ ਪੱਕੇ ਮਲਾਹ ਸਦਾ

ਲਈ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੌਮ ਦੇਸ਼ ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਖਵੱਧੀਏ ਬਣਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਹੀ ਇਸ ਬੇੜੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਭਾਰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਵਿਚ ਬਹਾਦਰੀ ਜਾਤਪਾਤ ਤੇ ਵਖੋਵਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਹਾਰ ਮਨੁੱਖ ਕਦੇ ਵੀ ਸਨਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ।

ਸੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਵਾ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਹਿਤ ਫੁਰਮਾਇਆ। ਫਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਕਿਹਾ -

ਅੱਜ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੋ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲਣੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਹਰ ਕਰਤੱਵਯ ਤੇ ਕਰਮ ਸਾਡੇ ਗੁਰਦੇਵ ਤੇ ਸਾਰੀ ਪੰਥਕ ਪਰੰਪਰਾ ਲਈ ਉੱਚੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਇਕ ਸੰਗਲੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਦੇ ਕੇ ਇਸ ਸੰਗਲ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਣ ਦੇ ਕੇ ਇਤਨਾ ਪੱਕਾ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਤੇ ਅਹਿਲ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਇਸਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ, ਹੀਣਾ ਤੇ ਕਲੱਕੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੂਰੀ ਬਨਾਣਾ ਹੈ, ਸੋ ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਇਹ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬਦੀ ਬਖੀਲੀ ਤੇ ਖਿੱਚੋਤਾਣ ਮੁੱਢੋਂ ਹੀ ਮੁੱਕ ਜਾਵੇ।"

ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਮਹਾਨ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਸੁਬਾਹ ਉਠ ਕੇ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦੇ ਤੜਕੇ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾ ਕੇ ਅਗਲੀਆਂ ਸਫਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਬਾਣੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਟਿਕਾਉ ਅੰਦਰ ਕਾਫੀ ਸਹੂਲਤ ਮਿਲੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠੇ ਹੀ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਸ ਕਰਨ ਤੇ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਸ ਕਰਨ ਹਿਤ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਦਾ ਮਾਰਗ ਪੁੱਛਿਆ। ਸਾਹਿਬ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਚਲੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਵਰਦਾਨ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਵੀ ਕਦੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਮਹਾਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਚਰਚਾ ਚੱਲੇਗੀ ਉਥੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅਵੱਸ਼ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ। ਜਿਸਨੇ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਜੋਸ਼ ਤੇ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ ਪਰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਤੌਰ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੇਗਾ।

ਨਾਲ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਆਤਮਾ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਤੱਕਣ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ, ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਤੁਸੀਂ ਆਪਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ

ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਹ ਅਭਿਆਨ ਵੀ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਤੇ ਹਉਮੈ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਬੀਜ ਹੰਗਤਾ ਵੀ ਮੁੱਕ ਗਈ, ਤੁਸਾਂ ਹੁਣ ਬ੍ਰਹਮ ਤੇ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਹੇ ਇਕ ਜੋਤ ਰੂਪ ਆਤਮਾ ਬਾਰੇ ਜੋ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹ ਛੋਹ, ਅੱਜ ਦਾ ਬੀਜ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਮਹਾਨ ਬ੍ਰਿਫ਼ ਦਾ ਰੂਪ ਵਟਾ ਕੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਇਸਦੀਆਂ ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਖਾਂ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਪਰਦਾਏ ਚਲੇਗੀ। ਇਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਸੰਪਰਦਾਏ ਦੇ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨੀ, ਜਪੀ ਤੇ ਸਾਧਨਾ ਸਪੰਨ ਪ੍ਰਤੱਖ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨ ਅੰਦਰ ਧਿਆਤਾ ਧਿਆਨ ਧੇਯ, ਇਕੋ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਫਿਰ ਕੋਈ ਵੀ ਦੁਨਿਆਵੀ ਆਰਥਕ ਤੇ ਪੀੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਉਹ ਕਰਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਕਰਮ ਹੋਣਗੇ, ਨਿਰਮਲ ਧਰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਈ ਸਾਲ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਦੇਵ ਦੇ ਮਹਾਂਵਾਕ ਪੂਰੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਸੋ ਤਦ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ, ਸਤਿਸੰਗਤ ਤੇ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਭੇਦ ਸਮਝਾ ਕੇ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਇੱਕੋ ਦਸੀ ਕਿ 'ਤੁਸਾਂ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਦੁਖੀਆ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਜਾਣ ਕੇ ਨਿਵਾਰਨ ਕਰਨਾ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਕੌੜੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬੋਲੇ ਤਦ ਉਸ ਪਰ ਤਰਸ ਕਰੋ, ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕ੍ਰੋਧਾਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਸੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਮੈਂ ਹੋਰ ਇਸਨੂੰ ਕੀ ਆਖਣਾ ਹੈ, ਸੜ ਰਹੇ ਪਰ ਹੋਰ ਤੇਲ ਪਾਣਾ ਇਹ ਮੂਰਖਾਂ ਦਾ ਕਰਮ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਰਮ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਸਤਿ ਧਰਮ ਤੇ ਸਤਿ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਉਸ ਮੰਜਲ ਵਲ ਨੂੰ ਤਕਣਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਵਜੋਂ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਥੱਕ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈ ਜਾਣ ਪਰ ਕਦੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੁਜਾਨ ਪੁਰਖ ਉਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਸਮੇਂ ਤੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਖੁਲ੍ਹਿਆਂ ਰੱਖੇ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਰ ਚੌਤਰਫੇ ਤੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਵੇ।

ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਿਹਾ ਗੁਰਮੁਖੇ, ਮਹਾਂਪੁਰਖੇ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਸਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਅਸਲ ਗੁਰੂ ਦੀਖਿਆ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਪੁਰਖ ਹੋ, ਸੋ ਮੈਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਹ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਖਿਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਉਹ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਦਿਤਾ ਹੈ ਉਹ ਨੀਵਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਇਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਵਧੇ ਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਅਤੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਅੱਗੇ ਲਈ ਸਭੇ ਕੁਝ ਇਸ ਲੰਬੀ ਦੁਨੀਆਂ ਅੰਦਰ ਖਿੰਡਾ ਦੇਖੇ ਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਪਰ ਉਹ ਨਾਮ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਛਟੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕੇ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ ਕਰਦਾ ਹਾਂ

ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਇਹ ਪਵਿੱਤਰ ਭੰਡਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਲਤ ਤੇ ਨਾ ਅਹਿਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਝੋਲੀ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਅੰਦਰ ਲੈ ਲਿਆ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਮ ਜ਼ਬਾਨ ਬਣ ਕੇ ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤੇ ਆਖਰ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਕਮਿਕ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਇਕੋ ਹੀ ਜੋਤ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਅਲੱਗ ਹੋਏ ਤਦ ਪੂਰਨ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਹੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਲਾਹ ਜੇਕਰ ਇਹ ਚਪੂ ਦਿਤਾ ਹੈ ਤਦ ਇਹ ਵੀ ਬਲ ਬਖਸ਼ੋ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਬੇੜੀ ਨੂੰ ਚਲਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦੇ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਇਸਦੇ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਬਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾ ਸਕਾਂ।

ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਨੌਜਵਾਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਸਿਰ ਪਰ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਗਦ ਗਦ ਹੋ ਵਰ ਦਿਤਾ, ਜਾਉ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਪੁਰਖ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਲੈਣ ਆਏਗਾ ਜੋ ਸਾਡੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚਹੁੰਆਂ ਕੁੰਟਾਂ ਅੰਦਰ ਰੋਸ਼ਨ ਤੇ ਮਹਾਨ ਬਣਾ ਦੇਵੇਗਾ।

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਨਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਦੌਰ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ। ਸੁਬਾ ਤੋਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਸਮਾਧੀ ਤੇ ਫਿਰ ਦਿਨ ਸਮੇਂ ਲੰਗਰ ਅੰਦਰ ਸੇਵਾ, ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪੱਖਾ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਛੁਟ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਆਏ ਅਤਿਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਪਾਣੀ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਵੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਪੱਕਾ ਕੀਤਾ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਬਹੁਤ ਵੈਦਕ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਸ ਆਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਚਲੇ ਗਏ ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਨੇ ਉਜਾੜ ਹੋਣ ਦਾ ਮੂੰਹ ਡਿਠਾ ਤਦ ਫਿਰ ਮੁੜ ਕੇ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਫਿਰ ਆਬਾਦ ਕਰਨ ਤੇ ਨਗਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਫਿਰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤਕ ਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਅੰਦਰ ਫੈਲ ਗਈ ਤੇ ਇਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ ਕਿ ਉਨੇ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਜੋ ਕਿ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੁਗ ਪੁਰਸ਼ ਬਣੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਤਦ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਰਦਾਰ ਨਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਖਾਸ ਰਾਏ ਦਿਤੀ ਕਿ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀਖਿਆ ਤੇ ਮਹਾਮੰਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਆਪ ਜੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ ਬਾਕਾਇਦਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮਰਿਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ

ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜਥੇਦਾਰੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਹਾਨ ਬੁਨਿਆਦ ਧਰਨ ਵਾਂਗ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ। ਸੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਅੰਦਰ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਜੇ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਨੇ ਘਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਕਾਰ ਭੇਟ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅੰਦਰ ਵਸ ਰਹੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੁੰਡ ਦੀ ਭਾਲ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪੁੱਛਿਆ। ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਹੱਸ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਤੁਸੀਂ ਵੱਡੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪਰ ਹੋ। ਇਕ ਰਸਮ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਦੀ ਉਹ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੁਣ ਕਿਹੜੀ ਬਾਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ?

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਉਹ ਭੇਦ ਜਾਣਣ ਹਿਤ ਆਇਆ ਹਾਂ ਜੋ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਨੇ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਭੂਮੀ ਅੰਦਰ ਛੁਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਬਾਹਰ ਦੀ ਦੁਆਈ ਹਿਤ ਤਾਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਮਨ ਰੂਪ ਰੋਗ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੁਟ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਸੋ ਮੈਂ ਉਹ ਗੁਹਜ ਕਥਾ ਭੀ ਪੁੱਛਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰਖਦੇ ਹੋ। ਆਪ ਛੇ ਛੇ ਘੰਟੇ ਬਰਾਬਰ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਕਦੇ ਇਕਾਂਤ ਅੰਦਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ ਕੋਈ ਮਹਾਨ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਰਸਾਂ ਕਸਾਂ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਹੀ ਛੁਕਾ ਕੇ ਰਸਤੇ ਨਾਪਣ ਲਗਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਮੈਂ ਛੇਤੀ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਹੀ ਤੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵੱਡੀ ਕੁਲ ਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਫਿਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।

ਲਉ ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠਾ ਸਾਂ, ਮੈਂ ਇਹ ਜਾਣਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਗਾਹਕ ਹੀ ਆ ਕੇ ਇਸ ਮਹਿੰਗੇ ਥੋਕ ਨੂੰ ਖਰੀਦੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਪਦਾਰਥ ਦਿਖਾਈਏ ਹੀ ਕਿਉਂ? ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਤਕ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਇਤਨੀ ਦੂਰੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਲੈ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਨਹਿਤ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਅੰਦਰਲੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਭਾਲ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਕਰੇਗਾ। ਸੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਹ ਸੁਬਾ ਦਾ ਰੋਕ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਪੂਰਨ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਲਵੋ ਇਹ ਸੁਰਤੀ ਰਾਹੀਂ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਤੇ ਮੰਡਲ ਮੋਣ ਪਰਮ ਧਾਰਾ ਦੀ ਚਾਬੀ ਸੰਭਾਲੋ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਪਰ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸਵਾਸ ਦੀ ਟੇਕ ਲੈ ਕੇ ਟਿਕਾਉਗੇ ਤਦ ਫਿਰ ਸੁਰਤੀ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਇਥੋਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਦੇ ਝਰਨੇ ਤਕ ਪੁਜੇਗੀ। ਕੁੰਡਲਨੀ ਦੇ ਸਫੈਦ ਰੰਗੀ ਫੁਹਾਰ ਪੈ ਕੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸੁਖਾਵਾਂ ਸੁਰਖਰੂ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਮੁਕਾਮ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੁਰਤੀ ਟਿਕਾਉਗੇ

ਤਦ ਅੰਦਰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਿਉ ਝਰਨਾ ਫੁਟਦਾ ਵਹਿੰਦਾ ਤੇ ਰੁਮਕ ਰੁਮਕ ਚੌਤਰਫੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਰਤਾਂਦਾ ਟੁਰੇਗਾ, ਇਥੋਂ ਹੀ ਸਰੂਪ ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਲ ਝਾਤ ਵਜਦੀ ਹੈ। ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਇਕ ਉਹ ਟਿਕਾਉ ਤੇ ਰਸ ਮਈ ਅਵਸਥਾ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਕਿ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਭੀ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਬਾਰੇ ਡਿਠਾ ਹੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਕਥਨਾ ਕਰੜਾ ਸਾਰ ਹੈ। ਫਿਰ ਮਹਾਂ ਸੂਝ ਤੇ ਅਫੁਰ ਅਵਸਥਾ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਦਸਣਾ ਇਕ ਅਸੰਭਵ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣੀ ਕਿ ਸਿਖੀ ਸਹਿਜ ਯੋਗ ਦਾ ਮਾਰਗ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਦਰ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਤੇ ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ, ਨੇਤੀ ਧੋਤੀ ਜੈਸੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਹੋ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁਖੀ ਸੁਖਾਵਾਂ ਤੇ ਲਗਦੇ ਵਸ ਅਰੋਗ ਰਖ ਕੇ ਸੁਸ਼੍ਰਾ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਪਿਛੋਂ ਸਮਾਧੀ ਸਥਿਤੀ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਹੀ ਸੁਰਤ ਅਸਲ ਟਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਵੇ ਸਵਾਸ ਦੀ ਟੇਕ ਦੇ ਕੇ ਫਿਰ ਟਿਕਾਉ। ਸਵਾਸ ਤੇ ਸੁਰਤ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਜੋੜ ਹੈ। ਜਿਸਦੀ ਸੁਰਤੀ ਨੇ ਟਿਕਾਉ ਲੈਣਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਸ ਹਲਕਾ ਤੇ ਵਸ ਹੋਣਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਵਾਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਮਨ ਦੀਆਂ ਮਤਾਂ ਖਿੰਡਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮਨ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਘਾੜਤ ਘੜਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਸਵਾਸ ਵਸੀਭੂਤ ਹੈ ਤਦ ਮਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਸਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਧੇ ਪਾਸੇ ਲਾ ਕੇ ਉਸੇ ਹੀ ਅਫਲਾਤੂ ਮਨ ਨੂੰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬਣਾ ਲਈਦਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਮਨ ਉਲਟ ਸਨਾਤਨ ਤੇ ਧਰਮ ਹੋ ਕੇ ਅਸਲ ਮਾਰਗ ਵਲ ਸਾਡੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਬੁੱਧੀ ਬਿਬੇਕ ਤੇ ਸਵੱਛ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਹੈ ਤਦ ਮਨ ਬੁਰੇ ਪਾਸੇ ਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅਰਦਾਸ ਅੰਦਰ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਖਦੇ ਹਾਂ -

ਗੁਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਮਨ ਨੀਵਾਂ,

ਮਤ ਉਚੀ, ਮਤ ਪਤ ਦਾ ਰਾਖਾ ਆਪ

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਆਦਿ ਵਿਚ ਆਪਾ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਇਸਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਰਜਾ ਅੰਦਰ ਰਖੀਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸੁਰਤ ਤੇ ਟਿਕਾਉ ਨਾਲ ਮਤ ਤੇ ਪਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨਹਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅੰਦਰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਸਾਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤਰ ਅੰਦਰ ਮੇਰੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਆਤਮਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਬਾਹਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਆਵੇਗੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਸੱਚ ਹੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਸਤਿ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਚਿੱਤ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਅਨੰਦ ਹਾਂ ਤੇ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਤਮ ਬ੍ਰਹਮ ਹੋ ਜਾਵੋਗੇ ਫਿਰ ਬੋੜਾ ਪਾਰ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਿਸਚਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਰੀਤ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬੇਗਮਪੁਰਾ ਤੇ ਧਰਮ ਸਥਾਨ ਹੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਦੇ ਤੌਰ ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਨੰਦਮਈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਮਈ, ਅਖੰਡ ਰਸ ਸਹਿਤ, ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸੁਰਤੀ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣ ਕੇ ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸੁਣਨਗੇ ਤਦ ਇਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਮਹਾਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬਿਖੜੇ ਫਿਰ ਸੁਹੇਲੇ ਤੇ ਅਤੀ ਅਨੰਦ ਦਾਤ

ਰਸ ਨੂੰ ਮਾਨਣ ਦੇ ਯੋਗ, ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਕੋਈ ਇਸ ਧਰਮ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਬਣਦਾ ਦਿਸੇਗਾ, ਅਸਾਂ ਇਹ ਰਸਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਖਤ ਤਪ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੁਰਤੀ ਦੀ ਧਾਰਾ ਅਨੰਦ ਅੰਦਰ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਆਦਿ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਕ ਲਿਆ ਤਦ ਫਿਰ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ, ਜਾਣਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਚੌਤਰਫੇ ਸਾਰੇ ਸਿਮਰਨ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਵਸਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੁਣਦੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਰਾਹੀਂ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਅਨਹਦ ਤੇ ਅਨਾਦੀ ਧੁਨ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਮਨ ਨਾ ਰਜਦਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਅਕਦਾ ਹੈ। ਕਿੰਨਾਂ ਹੀ ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਗੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਉਹ ਤੁਸੀਂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਅੱਕ ਜਾਵੋਗੇ ਥੱਕ ਜਾਓਗੇ, ਪਰ ਇਹ ਅਸਚਰਜ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਮਨ ਅਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਧਰਦਿਆਂ ਝਿਜਕ ਹੋ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਨਾਹੀ ਸੁਰਤੀ ਕਦੇ ਥਕੇਵਾਂ ਤੇ ਔਕੜ ਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰਤੀ ਦਾ ਇਹ ਅਮੋਲ ਰਸ ਖਜ਼ਾਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਬਿਨਾਂ ਡਿਠੇ ਇਸਨੂੰ ਕੋਈ ਚਾਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਇਕ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਛੁਡਦਾ ਨਹੀਂ, ਸੋ ਲਵੋ ਇਹ ਭਾਰੀ ਪੰਡ ਜੋ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਗਏ ਸੀ, ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਰੇਦਾਰੀ ਤੁਹਾਡੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਸਹੀ ਸੁਰਖਰੂ ਤੇ ਹੌਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮਹਾਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਆਪ ਹੀ ਸੰਭਾਲੋ। ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਰ ਆ ਪਈ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੇ ਇਛਾ ਦਾ ਹੀ ਸਦਕਾ ਹੈ ਤਦ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਤੇ ਰਜਾ, ਅਨੁਸਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਤੇ ਫਿਰ ਹੋ ਸਕੇ ਤਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੋਹਰ ਛਾਪ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਵੀ ਖਾਲਸੇ ਜੀ ਪਾਸ ਹੀ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਸਿਖਿਆ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਮਹਾਨ ਵਰਦਾਨ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਭੰਡਾਰ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਤੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਮਹਾਨ ਦਰਦੀ, ਹਮਦਰਦ ਤੇ ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਅਰਦਾਸ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਜੋ ਇਥੇ ਰੋਂਦਾ ਆਵੇ, ਉਹ ਇਥੋਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਆਸ਼ਾਵਾਂ ਤੇ ਮੁਰਾਦਾਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੇ ਨਗਰੋਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਲੈ ਆਏ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਲੇ ਦੈਂਤ ਦੀ ਛਾਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਆਦਮੀ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੈਂਤ ਦੀ ਛਾਇਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਸ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾ ਲੈ ਜਾਵੇ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ। ਫਿਰ ਬਾਬਾ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 62 'ਤੇ)

ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

(ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਨੋਟ : ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਭੇਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਫੋਟੋ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿਚ ਛਾਪੇ ਜਾਣਗੇ। (ਮੁੱਖ-ਸੰਪਾਦਕ)

15. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਸਤਿਸੰਗ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਕਿਰਤ ਕਰਦਿਆਂ ਅਣਗਿਣਤ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਤਿ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾਅ ਤੇ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲਣ ਕਰਕੇ ਕਈ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਵੀ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਆਉਣ ਲਗ ਪਏ, ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਲਗ ਪਏ। ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਕੀਰਤਨ ਪਿੱਛੋਂ ਲੋਕ ਜੀਵਨ ਤੇ ਅਗਲੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਨਾਲ ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਣ ਲਗ ਪਿਆ, ਤੇ ਰੋਜ਼ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਣ ਲਗ ਪਈ। ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਿਆ।

16. ਜਦ ਮਨਸੁਖ ਮਿਲਣ ਆਇਆ

ਮਨਸੁੱਖ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ। ਜਿਸ ਪਾਸ ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਧੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਗਿਆ, ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦਿਤੀ। ਉਸਨੇ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਦੇਣ ਦਾ ਵਚਨ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨਸੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ। ਭਗੀਰਥ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਹਨ। ਇਹ ਫਰਕ ਲੱਭਣਾ ਔਖਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰੱਬ ਆਪ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਸਨੇ ਆਪ ਦਾ ਪੁੰਜ ਪਿਆਰਾ ਘੱਲਿਆ ਹੈ। ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਉਹ ਭਗਵਾਨ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮਨਸੁੱਖ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲਿਆ ਤੇ ਭਗੀਰਥ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆ ਗਿਆ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬੁਲਾਉਣਗੇ ਤੇ ਜਦ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਗੀਰਥ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਦੋ ਕਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਜੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਪੁਰਸ਼ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਮਨ ਦੇ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਢੂੰਡਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਹੋ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਮਨੋ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ। ਮਨਸੁੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਲ ਆ ਗਿਆ।

ਤੇ ਉਸਨੇ ਉੱਚੀ ਸਾਰੀ ਆਖਿਆ, "ਤੁਸੀਂ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਭਗਵਾਨ ਹੋ। ਕਈ ਦਿਨ ਮਨਸੁੱਖ ਉਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਰਿਹਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਨਸੁੱਖ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਕੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸਮਝਣ ਤੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਕੰਮ ਹਨ -

੧. ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰੱਬ ਇੱਕ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਜਾਂ ਪਾਉਣਾ ਸਰੀਰ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਮਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ। ਨੀਅਤ ਠੀਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪੈਂਦਾ ਤੇ ਵਧਦਾ ਹੈ।

੨. ਦੁੱਖ ਤੇ ਸੁੱਖ ਸਾਡੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਹੈ। ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਘਬਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਤੇ ਸੁੱਖ ਵਿਚ ਉਸਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।

੩. ਅਹੰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਹੰਕਾਰ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਨਾਲ ਅਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

(ੳ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਈਂ ਵਿਚ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਏ

ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰ ਰਹਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰੋਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਜਦ ਕੱਪੜੇ ਲਾਹ ਕੇ ਇਕ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਫੜਾਏ ਤੇ ਆਪ ਨਦੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਗਏ ਤਾਂ ਮੁੜ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਏ। ਜਦ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਨਦੀ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਆ ਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤਾਂ ਵੇਈਂ ਵਿਚ ਰੁੜ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਦੌੜੇ ਆਏ, ਨਦੀ ਵਿਚ ਬੜੀ ਭਾਲ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਕੁਝ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਗਏ। ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਲਾ ਲਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਫਿਰ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਤਾਂ ਜੱਗ ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਡੁੱਬਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਡੁੱਬੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਖਬਰ ਤਲਵੰਡੀ ਭੇਜਣ ਲੱਗੇ ਗੁਰੂ ਸਨ ਕਿ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਕੌਤਕ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਜ਼ਰੂਰ ਘਰ ਆਵੇਗਾ। ਰੱਬ ਦੇ ਇਸ ਨੂਰ ਨੂੰ ਇਹ ਨਦੀ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿਚ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਬਿਰਹੋਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਨਗਰ

ਦੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦੇ ਰਹੇ।

ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮੁੜ ਵੇਈਂ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਇਹ ਨਗਰ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਮੀਲ ਬਾਹਰ ਥਾਂ ਸੀ, ਇਸ ਥਾਂ ਹੁਣ ਗੁਰਦੁਆਰਾ 'ਸੰਤ ਘਾਟ' ਹੈ। ਸਾਰਾ ਨਗਰ ਦੌੜਦਾ ਆਇਆ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਲੋਧੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ। ਤੁਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਗਏ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਪਰਿਵਾਰ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਹਟਿਆ, ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਅਖੀਰ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਕੋਲ ਆ ਬੈਠਾ ਤੇ ਉਸਨੇ ਰਬਾਬ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਿੰਨੇ ਸ਼ਬਦ ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਸਨ, ਉਸ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀਂ ਦੁਹਰਾਏ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬੋਲੇ ਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਬਾਬ ਛੇੜ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਇਉਂ ਚੁੱਪ ਟੁੱਟ ਗਈ।

(ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਦੁਜੇਦਿਨ ਜਦ ਬੋਲੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਾ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਹੈ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ, ਘਟ ਤੋਲਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਪਾਪੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾ ਹਿੰਦੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਅਰਥ ਸਮਝੇ ਤੇ ਨਵਾਬ ਪਾਸ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਲਗਾਈ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸੱਦਿਆ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਜੇ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਇਕ ਹਨ ਤਾਂ ਚਲੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸੀਤ ਚਲੇ ਗਏ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੇ ਸਭ ਨੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਕੇ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੀ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੜ੍ਹੇ ਦੇਖਦੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਨਮਾਜ਼ ਖਤਮ ਹੋਈ ਤਾਂ ਕਾਜ਼ੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ। ਸਗੋਂ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਤੇ ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕਾਜ਼ੀ ਜੀ ਸੱਚ ਦੱਸੋ ਤੁਹਾਡਾ ਨਮਾਜ਼ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਸੀ, ਜਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਸੂਈ ਘੋੜੀ ਵਲ ਸੀ। ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਛੇਰੇ ਦਾ ਫਿਕਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿਧਰੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਨਾ ਡਿੱਗ ਪਏ। ਫਿਰ ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਨਵਾਬ ਜੀ ਤੁਹਾਡਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਕਾਬਲ ਘੋੜੇ ਖਰੀਦਣ ਵਲ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਝੱਟ ਮੰਨ ਲਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ, ਸੱਚ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਨਮਾਜ਼ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਣੀ ਤਾਂ ਹੀ ਰੱਬ ਦੇ ਦਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੋਵੇ। ਜੇ ਮਨ ਕਿਧਰੇ ਹੋਰ ਤੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ? ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣੀ ਜਾਣ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਅੰਦਰਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਬੁੱਝ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

17. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਤੋਂ ਵਿਦੈਰੀ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜਦ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ

ਗਏ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਨਗਰ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਹ ਭੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਮੋਦੀ ਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਾਨ ਲੁਟਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਈਰਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਨਵਾਬ ਪਾਸ ਚੁਗਲੀ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਘਰ ਆ ਗਏ ਤਾਂ ਨਵਾਬ ਨੇ ਮੁੜ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੋਦੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਨਵਾਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲ ਪੂਰਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਘੱਟ ਤਾਂ ਨਹੀਂ? ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੋਲ ਲਓ, ਆਪੇ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਨਵਾਬ ਨੇ ਮੋਦੀ ਦਾ ਆਟਾ, ਸ਼ੱਕਰ, ਘਿਓ ਤੇ ਚਾਵਲ ਆਦਿ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਤੁਲਵਾਇਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਭੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਕਈ ਵਸਤਾਂ ਵੱਧ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਰਾਸ਼ਨ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ।

ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਗਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਜਾਂ ਕਈ-ਕਈ ਘੰਟੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬੈਠੇ ਧਿਆਨ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿਚ ਲਗਾਈ ਰਖਦੇ। ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਣ ਲਗ ਪਈ। ਹਿੰਦੂ ਕਹਿਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਅਵਤਾਰ ਹੈ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੰਨਣ ਲਗ ਪਏ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਿਚ ਖੁਦਾ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

ਅਖੀਰ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਤੋਂ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੇ। ਨਵਾਬ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਬੜੀਆਂ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ ਇਥੇ ਹੀ ਰਹੋ। ਇਥੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁੱਖ ਆਰਾਮ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਰਹੇਗਾ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਵੇ ਉਵੇਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਇਥੋਂ ਚੱਲਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਵਲੋਂ ਮਿਲੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਚੱਲੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਹਿ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਤੋਂ ਚੱਲ ਪਏ। ਪਰਿਵਾਰ ਨਗਰ ਦੇ ਹੋਰ ਲੋਕ ਤੇ ਨਵਾਬ ਦੂਰ ਤੱਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਆਏ ਤੇ ਬੜੀਆਂ ਸੇਜਲ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਿਲਗੀਰ ਹੋ ਕੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ।

ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ :-

- ਸਾਖੀ 15. - ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕਰਦੇ ਸਨ?
16. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਨਸੁਖ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਕੰਮ ਦੱਸੇ?
16. (ੳ) ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਰਹੇ?
16. (ਅ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਨਮਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ?
17. ਜਦੋਂ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲ ਤੋਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ?

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - ੨ (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ ਸਤੰਬਰ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-60)

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਆਸ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਪ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਫਿਕਾਪਨ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਆਸ ਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਆਸ ਨਾ ਰੱਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹੋਗੇ। ਕੋਈ ਆਸ ਨਾ ਰੱਖਣਾ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੈ, ਵੱਡੇ, ਸਾਂਝ ਕਰੋ, ਸਾਂਝ ਰੱਖੋ, ਖੁਸ਼ ਰਹੋ ਜੇ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਦਿਓ, ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਦੀ ਇਹ ਹੀ ਜਾਚ ਹੈ। ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਆਸ ਰੱਖਣੀ ਇਹ ਸੰਤਾਪ ਹੈ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਹੀ ਤਲਾਕ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਪਿਆਰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰੇ ਕੋਲੋਂ ਆਸ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਆਸ ਰੱਖੀ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਦੂਸਰੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋ।

ਨਾ ਹੀ ਪੂਰਬ, ਨਾ ਹੀ ਪੱਛਮ ਕੋਈ ਵੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਜੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਏਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਉਹ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਲਈ ਪਿਆਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਥੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੁਖ-ਦੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਉਸ ਖੁਸ਼ੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਉਸ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ, ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਜਿਸਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਖੁਸ਼ੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਤੇ ਹੈ ਅਧਿਆਤਮਕ ਖੁਸ਼ੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ ਪੂਰਣ ਅਨੰਦ, ਸਰੀਰ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਾਣਾ ਸਿੱਖੇ, ਸਰੀਰਕ ਖੁਸ਼ੀ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੇ ਭੋਗ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਓ।

ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਚੁੱਪ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਲ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਰੱਬ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਈਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਭੂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਨਿਰਵਾਣ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਅਨੇਕਾਂ ਮਾਰਗ ਹਨ, ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਹਨ, ਜਾਂਦੇ ਉਹ ਇੱਕੋ ਸਰੋਤ ਵਲ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ, ਸੂਰਜ ਦੇ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਨਾਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਰੱਬ ਮਿਲੇ ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ, ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਕੁ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਦੌੜ ਰਹੇ ਹੋ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਰੱਬ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਹੋ, ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਚੰਗਾ ਸਾਥੀ ਢੂੰਡ ਰਹੇ ਹੋ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਲਈ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸੱਚੇ ਹੋਵੋ, ਦੱਸੋ, ਸੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ

ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੁੱਛੋ ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਯਥਾਰਥਕ ਹੈ ਕੀ ਉਹ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਓਗੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰਤੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇੱਛਾ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਸਰੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਤੁਸੀਂ ਇੱਛਾ ਦੀ ਅੱਗ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹੋਰ ਭੜਕਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਆਂ ਹੋਰ ਹੋਰ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅੱਗ ਨਹੀਂ ਜਲਦੀ।

ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਗਲਤ ਵੀ ਸਮਝੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦਿਆਂ ਤੁਹਾਡਾ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਵੀ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਰਾਹ ਦਾ ਰੋੜਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣਾ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਪੂਰੀ ਇਕਮਿਕਤਾ, ਪੂਰੀ-ਪੂਰੀ ਸਾਂਝ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਦੂਸਰਾ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਅਧਿਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਜੀਓ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਸਿੱਖੋ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝੋ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਜਾਣੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕੋਗੇ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖੋਗੇ, ਇਕੱਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰੋਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੋਕੀ ਗਲਤ ਸਮਝਣਗੇ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਲੋਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਕਰਨਗੇ, ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿਣਗੇ, ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਖਿਚਣਗੇ, ਉਸ ਸਭ ਕੁਝ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਥੱਲੇ ਡਿੱਗੋਗੇ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਖੈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬੇਅਰਥ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਮਨੋਰਥ, ਆਪਣਾ ਟੀਚਾ, ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਵਿਚਾਰੋ, ਸਾਂਝਾ ਕਰੋ, ਦੱਸੋ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਮਨੋਰਥ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੀ ਭੁੱਖ ਪਿਆਸ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਹਰੇਕ ਉੱਚੇ ਪਹੁੰਚੇ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਔਰਤ ਦਾ ਹੱਥ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹਨ। ਔਰਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਔਰਤਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਉਹ ਮਰਦਾਂ ਕੋਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇ ਸ਼ਕਤੀ ਮਰਦਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਔਰਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸੰਗਠਨ ਕਰਕੇ ਇਕ

ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ, ਮਿਲ ਜੁਲ ਕੇ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਹੋ ਉਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੌੜੀ ਨਾ ਬਣਾਓ, ਅਨੰਤ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜੀਵਨ ਦੇ ਇਸ ਜ਼ਹਿਰ ਭਰੇ ਰੁਖ ਤੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣਾ ਫਲ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਸਤਿਸੰਗ। ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਸਤਿ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਦਾ, ਕੇਵਲ ਸਤਿ। ਜੇਕਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਤੁਹਾਡੀ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਸੁਰਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸੁਰਖਿਅਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਰਖਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਆਪਣਾ ਪੱਥ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜੀਵ ਕਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਪੱਕਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਲਈ ਦਵੰਦ ਨਾ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦਿਓ। ਪੂਰਬ ਤੇ ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਖੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਹਰੇਕ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਮਾਰਗ ਚੁਣ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਉਹ ਚਾਹੇ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਮਾਨਸਿਕ ਬੰਧਨ ਹੈ, ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਬੰਧਨ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਘਰ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕਦੇ, ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਅਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਬੰਧਨ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪੂਰਬ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ, ਪੱਛਮ ਵਿਚ ਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਮਾਨਸਿਕ ਬੰਧਨ ਹੈ ਜੋ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਭਾਵ ਪੂਰਬ ਤੇ ਪੱਛਮ ਭੁਗਤ ਰਹੇ ਹਨ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਪੂਰਬ ਤੇ ਪੱਛਮ ਦਾ ਅੰਤਰ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਹਨ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਬਾਰੇ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਮਾਯੋਜਨ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ, ਖੁਸ਼ੀ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ।

ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਰੱਬ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਲ ਕਿਉਂ ਦੇਖਦੇ ਹੋ, ਬਾਹਰੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਉਂ ਲੱਭਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੂਸਰਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੱਭਦੇ ਹੋ, ਹਰ ਔਰਤ ਉਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰੱਖ ਸਕੇ, ਉਹ ਕਦੀ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਔਰਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਸਮਰਥਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਦੋਨੋਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਕੋਲੋਂ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਖੁਸ਼ੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਆਸਾ ਉਮੀਦਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ

ਹਨ, ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਅਸੰਤੋਸ਼ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਖੁਸ਼ੀ ਉਸੇ ਘੜੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਘੜੀ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਬੁੱਝ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਬੈਠਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਲੱਭ ਰਹੇ ਸੀ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਹਰ ਦਾ ਤੁੱਛ ਜੀਵ ਤਾਂ ਇਕ ਬਾਹਰੀ ਸਾਥੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਪਤਨੀ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰਨਾ, ਸਨਮਾਨਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਜਾਣ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਬਾਹਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਸਹਾਰਾ ਪਰ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਦਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਭਾਵ ਸਮਝ ਆ ਜਾਏਗਾ। ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਤੀ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ।

ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਤੁਛ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲ ਕੁਝ ਦੀ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹੋ। ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਕੋਲੋਂ, ਪਤਨੀ ਪਤੀ ਕੋਲੋਂ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਹਾਂ, ਤੁਛ ਹਾਂ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਠੀਕ ਹੋ, ਉਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਨਾ ਕਰਕੇ, ਬੁਰੀਆਂ ਧਾਰਨਾ ਕਰਕੇ। ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਆਸ ਨਾ ਰੱਖੋ। ਖੁਸ਼ੀ ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਖੁਸ਼ੀ, ਅਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੁਆਰਥੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਕੁਝ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਨੂੰ, ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖੋਗੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਬਾਹਰੋਂ ਦਿਸਦੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ, ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਹਨ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਵੋ, ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਨਾ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਵੋਗੇ। ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ। ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤੂਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਆਸ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ। ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤੂਆਂ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਹਨ, ਛਿਨ ਭੰਗਰ ਲਈ ਹੀ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦੇਖੋਗੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਹੈ, ਇਸ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਮੰਨ ਕੇ ਚੱਲੋ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਾ ਹੈ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਛੱਡਣਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਏਥੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਸੀ। ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ, ਤੁਹਾਡੀ ਚੋਣ ਸੀ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਓ ਭਾਵੇਂ ਜਾਓ, ਕਰੋ ਨਾ ਕਰੋ, ਖੁਸ਼ ਰਹੋ ਨਾ ਖੁਸ਼ ਰਹੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਾਗਰ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਬਿਲਕੁਲ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਅਨੰਤਤਾ ਤੋਂ ਅਨੰਤਤਾ ਤੱਕ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਅਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਪਰ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ

ਚਾਹੁੰਦੇ ਉਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਲੱਗਾ।

ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰੋ, ਬਾਹਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਕੇਵਲ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਿਮਰਤਾ, ਕੋਮਲਤਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਕੋਮਲਤਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਮਨ, ਬੋਲ, ਕਰਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ, ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਇਕਾਗਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡਾ ਕੰਮ ਤੁਹਾਡੀ ਕ੍ਰਿਆ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਡੇ ਬੋਲ ਵੀ ਠੀਕ ਪਿਆਰ ਵਾਲੇ ਹੋਣਗੇ, ਫੇਰ ਕੇਵਲ ਪਿਆਰ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਲਾਲਸਾ ਕਾਮਵਾਸ਼ਨਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਲਾਲਸਾ ਕੇਵਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਤਾਂ ਆਤਮਾ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਤੁਸੀਂ ਅਨੰਦ, ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਫੇਰ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥੀ ਅਨੰਦ ਦੀ ਹੀ ਲਹਿਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਦੋਨੋਂ ਉਸ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬੱਚੇ ਹਾਂ ਉਸ ਅਨੰਤ ਦਾ ਭਾਗ ਹਾਂ। ਪਤਨੀ ਜਾਣਦੀ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਬੱਚਾ ਹੈ, ਪਤੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਹੀ ਬੱਚੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੋਨੋਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਆਤਮਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਏਥੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ ਕੋਈ ਵੀ ਦਵੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਕੋਈ ਜੁਦਾਈ, ਕੋਈ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਤੁਹਾਡੀ ਪਤਨੀ ਪਤਲੀ ਦੁਬਲੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਮੋਟੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਵਿਚ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾੜੀਆਂ ਦੇਖਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਹੋ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਤਕ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਤਕ, ਉਹ ਹੀ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਿਆਰ ਵਧਦਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ। ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਵਧਦੀ ਹੈ, ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਪਿਆਰ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭ ਪਾਇਓ।

ਪਿਆਰ ਅਨੰਤਤਾ ਤੋਂ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਇਸ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵੀ ਉਸ ਅਨੰਤਤਾ ਤਕ ਸਦੀਵਤਾ ਤੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਫੇਰ ਉਸਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਰੀਰ, ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ, ਇਛਾਵਾਂ ਦੇਖੋ ਫੇਰ ਇਕ ਹੀ ਸਚਾਈ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਬੰਧ ਰਿਸ਼ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ, ਨਿਰਸੁਆਰਥ ਹੋ ਕੇ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦਾ ਚਾਨਣ ਜਾਗਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਲਈ ਆਏ ਹਾਂ ਇਸੇ ਦੀ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨੀ ਹੈ।

ਜੀ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਕੌਣ ਹੈ? ਇਸ ਕਿਹਾ, ਮੈਂ ਬਠਿੰਡੇ ਵਾਲੇ ਕਾਲੇ ਦੈਂਤ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਹਾਂ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਉਦੋਂ ਕਢਿਆ ਤਦ ਮੈਂ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਸਾਂ ਪਰ ਹੁਣ ਗੁਰ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਜਲਾਲ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੱਛਾ ਭਈ ਤੂੰ ਉਸ ਦੈਂਤ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਹੈਂ ਜੋ ਬਠਿੰਡੇ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਵੇਂ ਟਿਕ ਸਕਦਾ ਹੈਂ? ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਛਾਇਆ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਦਮ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਹੋਸ਼ ਆਈ, ਉਹ ਬੋਝ ਤੇ ਛਾਇਆ ਦੂਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਮੁੜ ਕੇ ਉਹ ਆਦਮੀ ਕਦੇ ਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਸੋ ਇਹ ਲੋਕ ਸੇਵਾ, ਆਤਮ ਸੇਵਾ ਤੇ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਹਿਤ ਇਹ ਸਾਰੀ ਲੰਬੀ ਕਹਾਣੀ ਆਪ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸੰਤ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਕ ਵੀ ਚਲਦੀ ਰਹੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗ ਹਟਾਏ ਸਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੋਢੀ ਆਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੈਸਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਤੇ ਸਿਦਕਵਾਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਘੱਟ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ 'ਹੱਥੋਂ ਦੇ ਕੇ ਭਲਾ ਮਨਾਏ' ਦੀ ਤੁਕ ਪਰ ਸਦਾ ਅਮਲ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚੋਂ ਆ ਕੇ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਆਪ ਕਰਦੇ ਵੀ ਸਨ। ਲੰਗਰ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਪਰਦਾਏ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਆਮ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਬਾਕੀ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਵੀ ਲੰਗਰ ਵਲ ਘਟ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜੇਬ ਹੌਲੀ ਕਰਨ ਵਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਪੂਜਾ ਭੇਟ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿਥੇ ਹੈ ਇਹ ਪੁਜਾਰੀ ਫਿਕਰ ਘਟ ਹੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੋ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਸਤ ਸਰੂਪ ਤੇ ਅਰੋਗ ਸਰੀਰ ਦਾ ਦਾਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਇਹ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਇਕ ਮਾਤਰ ਖਾਹਿਸ਼ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਉਹ ਸਦਾ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਲੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ। ਸਤਿ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਆਚਾਰ ਤੇ ਬਚਨ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪਰ ਹੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਵਿਹਾਰ ਆਚਾਰ ਤੇ ਕਰਮ ਉਚਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਆਤਮਿਕ ਤੌਰ ਪਰ ਕਦੇ ਵੀ ਉਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਬਾਬਾ ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਸਤਿ ਬਿਉਹਾਰ ਸਤਿ ਕਿਰਿਆ ਤੇ ਸਤਿ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਮਹਾਨ ਗਿਆਨ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਯੰਤ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਚਲਦਾ
(ਗਿਆਨੀ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ 'ਨੌ ਰਤਨ' ਵਿਚੋਂ
ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

**ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ
ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ - ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ - ਮਹੀਨਾ ਅਕਤੂਬਰ 2013**

ਮਿਤੀ	ਸਮਾਂ	ਸਥਾਨ
01-10-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਗੁ. ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਖੂਬੀਆ ਨੰਗਲ, ਯੂ.ਪੀ.
05-10-2013	ਰਾਤ 07.00 ਤੋਂ 10.00	ਲੁਧਿਆਣਾ (ਰਾਹੋਂ ਰੋਡ)
06-10-2013	" " " " "	" " " " "
07-10-2013	" " " " "	" " " " "
06-10-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਬਲੌਂਗੀ (ਐਤਵਾਰ)
07-10-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 3.00	ਫਰਾਲਾ (ਨੇੜੇ ਬਹਿਰਾਮ)
10-10-2013	ਦਿਨੇ 1.00 ਤੋਂ 4.00	ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ
11-10-2013	" " " " "	" " " " "
12-10-2013	" " " " "	" " " " "
13-10-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਐਤਵਾਰ)
15-10-2013	ਦਿਨੇ 1.00 ਤੋਂ 4.00	ਨਗਰ ਗਰਨਾਲਾ, ਨੇੜੇ ਪੰਜੋਖਰਾ ਸਾਹਿਬ (ਅੰਬਾਲਾ)
16-10-2013	" " " " "	" " " " "
17-10-2013	" " " " "	" " " " "
18-10-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ)
20-10-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਐਤਵਾਰ)
27-10-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਐਤਵਾਰ)
28-10-2013		ਸਮਾਗਮ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ
29-10-2013		" " " " "
30-10-2013		" " " " "
31-10-2013		" " " " "

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਡਮਾਜਰਾ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 17 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ
(ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 18 ਅਕਤੂਬਰ, ਦਿਨ ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
(ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ), (ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦਿ ਮਾਰਗ	50/-	70/-	150/-	30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
2. ਕਿਵ ਕੂੜੈ ਤੁਟੈ ਪਾਲਿ	40/-	35/-	70/-	31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸਾਐ	50/-	
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ -ਸੱਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-	270/-	32. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....I	100/-	
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੧	30/-	35/-	80/-	33. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੨	60/-	65/-	80/-	34. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ?		
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ - ੩	100/-	100/-	110/-	ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉਤਰ	25/-	
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦ ਘਣਾ	25/-	30/-		35. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	50/-	
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	70/-	36. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	35/-	
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਾਉ	40/-	40/-		37. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	130/-	
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-		38. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	135/-	200/
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	10/-	39. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੁਹਾਰ	10/-	10/-		41. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ'	150/-	
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	80/-	42. 'ਮਾਨੁੱਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	160/-	
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-		43. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ',	30/-	
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-	20/-	44. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ' :-	30/-	
1੬. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-			45. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	300/-	
18. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-		46. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	60/-	
19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-			47. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ	50/-	
20. ਪਵਿਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-					
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-				
22. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-				
23. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-					
24. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-				
25. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-1	90/-	90/-				
26. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-2	90/-	90/-				
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ -1	60/-	60/-				
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2	60/-	60/-				
29. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	60/-	50/-				

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਚਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ 9417214391, 9592009106, 9417214379 ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Bank : Oriental Bank Of Commerce
A/c No. 11962011005435 A/c VGRMCT/Atam Marg RtgS/Neft
Ifsc Code: ORBC0101196

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib,
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Ph. India

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ 'ਮੈਡੀਕਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ'

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.00 ਤੋਂ 3.00 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ), ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ)
ਫੋਨ ਨੰ: 0160-2255007, 8872485694, Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਡਾਕਟਰ ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਕਨਵਲਜੀਤ ਕੌਰ ਚਹਿਲ	ਕੈਂਸਰ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ /ਐਮ.ਐਸ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਡੀ)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
7. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਜੇ ਲੂਬਰਾ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
10. ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ	ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
11. ਡਾ. ਨੰਦਨੀ ਨਾਇਰ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਐਮ.ਡੀ.ਐਸ)	ਐਤਵਾਰ
12. ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੰਧਾਵਾ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਬੀ.ਡੀ.ਐਸ)	ਐਤਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ, 3. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 4. ਬਾਇਰੈਡ ਟੈਸਟ, 5. ਈ.ਸੀ.ਜੀ , 6. ਐਕਸਰੇ, 7. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 8. ਈ.ਐਨ.ਟੀ., 9. ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 10. ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 11. ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਚੈਕਅੱਪ

Subscription form

(ਇਥੋਂ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)

ਬਿਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨਿਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/
ATAM MARG" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।
with in India

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

 ਰਿਨਿਊਵਲ

 ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 200/220	Rs. 450/530	U.S.A. 50 US\$	500 US\$
3 year	Rs. 500/520	Rs. 1250/1330	U.K. 30 £	300 £
5 Year	Rs. 700/720	Rs. 2450/2530	Aus. 60 \$	600 \$
life	Rs.2000/2020		Europ 50 Euro	500 Euro

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ

ਸਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਦਸਖਤ.....

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

*Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh*

(Continued from P. 70, issue Sept., 2013)

When the account of the deeds of the likes of us, who are negligent and miserly, is taken, what will be their fate?

When the Mullah (Muslim priest) heard this hymn describing the pangs of separation, he prostrated himself at the Guru's feet, and said, "O Nanak! thy ways are known to thee alone. But now don't delude me and create confusion. Show thy grace. My physical body is that of a Muslim, but you are God's distinctive self. On poor and humble me, show thine mercy. Now don't let me be deluded any more."

"O Nanak! now I have fallen at your feet. You are my only help and refuge. Show thine mercy so that I may never be born again in the world. You are not a small child. You appear to be a child only to the spiritually blind. But I have realized that today none in the world is greater than you are. Now deliver thine sermon to me, the same that a True Guru does. You are a Perfect Holy Preceptor, while I am an humble mortal." At that moment, Guru Sahib said, "Now absorb your mind fully in Him. Don't forget Him. You will see that even in your sleep during the 24 hours, you will be meditating on God's Name. You will become inwardly awake. Physically you will be sleeping, but your consciousness will remain awake, and you

will meditate on God in your sleep. This is called absorption in God. Concentrate your mind, because if the mind gets concentrated on God -

'He, who meditates on God with perfect concentration of mind even for an instant, is freed from Death's noose.'

*ਏਕ ਚਿਤ ਜਿਹ ਇਕ ਛਿਨ ਧਿਆਇਓ ॥
ਕਾਲ ਵਾਸ ਕੇ ਬੀਚ ਨਾ ਆਇਓ ॥*

If somebody meditates on God with perfect concentration of mind just for the twinkling of the eye, the noose put round his neck by Death's couriers is cut instantly. He is rid of Death's assault. Now, don't say that you are a Muslim and Mullah. It is a malady of the body. You are a soul. Realize yourself. You are the one abiding in this mortal frame. You are not the body; so don't cling to it. Rise above your physical body and see yourself as a soul. Guru Sahib talked of mysticism or spiritualism. He made him pass through *shrah*, *shariat* (Islamic code of conduct) and *trikat* (one of the stages of spiritual progress in Sufism). He also made him rise above the material reality to the world of spiritualism. He then said to him, "Now determinedly render service where some holy congregation is in progress. Don't bother about anybody. Remember God with zest and yearning. In this way, you will be rid of the cycle of life and death."

So, Guru Nanak Sahib set out on the path of spirituality at a young age. It was not that he took to spirituality after becoming a very great philosopher. Many

writers have written non-sensical things. But the truth is that Guru Sahib came from God's home on hearing the cry of suffering humanity -

'When Satguru Nanak revealed himself, the darkness of ignorance was dispelled, and there was light in the world.'

Bhai Gurdas Ji, Var 1/27

*ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ
ਮਿਟੀ ਧੁੰਧੁ ਜਗਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ।*

Guru Sahib removed ignorance and spread light of knowledge.

Then Guru Sahib grew up a little in years. His father sent him to graze buffaloes. But little was he interested in grazing buffaloes. While the buffaloes grazed, he spread a cloth on the ground and lay on it with his arm covering his eyes. It was noon time. Rai Bular accompanied by two-three attendants came riding on horses. He asked, "Who is lying there?" His attendants said, "He is Kallu's son." Coming near he said, "O God! look, a cobra has spread its hood on his head." Slowly, he halted his horse. Getting down, he said, "Save the boy, if he can be saved. The snake hasn't bit him as yet." The snake kept giving shade and did not move. But as they went closer, it glided away quietly. It was seen only slightly. Thereafter, nobody saw the snake. Rai Bular's attendants said, "Rai Ji! where has the snake gone? The ground is bare. It is without any vegetation, yet it was seen slithering away only slightly." At once, he (Rai Bular) said, "This is what I fail to understand. All the stories I have heard about Nanak are strange. They are unbelievable. Furthermore, the *Mullah* (Muslim priest) says - 'He is God'. Besides, the *Padha* (Brahmin teacher) says - 'He is learned in every branch of learning right from the beginning. He has come to teach

and instruct the world.' The Sanskrit teacher says - 'The Vedas and *Shastras* (Hindu scriptures) are lying at his feet. What should I teach me? Rather, he is instructing me in spirituality.'

"The miracle witnessed today is simply astounding. A cobra with a 12 inch broad hood provided shade to his face. Today, I will also pay obeisance to him. I also now admit that truly some man of God or Prophet has manifested himself in the world." So he paid obeisance at his feet. Guru Sahib got up. He (Rai Bular) was inspired with faith and devotion. This happened when Guru Sahib was entrusted with the duty of grazing buffaloes.

A couple of days later, Guru Nanak was lying in a carefree mood. The buffaloes, which numbered between twenty five to forty, broke the hedge and entered a field. They ate all the crop in the field and sitting there started chewing the cud. Whatever little was left, they trampled under their hooves. The owner of the field came there and saw that they were Mehta Kallu's buffaloes. When he looked around, he saw Guru Nanak lying there in a carefree mood. He caught Guru Sahib by his shoulder and said, "Look! what has happened to my field, while you are sleeping? I am a poor man, I will complain against you. I will make you compensate me for my loss. My entire crop has been eaten by your buffaloes." Guru Nanak was quiet. He dragged him to Rai Bular's door and started weeping there loudly. He said, "Rai Ji! I am a poor man. He is the son of your Kallu Das. People call him Nanak *Diwana* (mad). Mehta Ji has put him on grazing buffaloes. Get me compensation for my loss." He kept appealing. Rai Bular came out and sat on a cot. Other people also came. The *Panches* (Village elders) were also called. He said,

“Look! I am going to do justice, even though Mehta Kallu is my man. Go and bring him here.” Mehta Kallu was brought there. Rai Bular said to him, “Mehta Ji! you have put this child on grazing buffaloes, when you know that he is of a carefree nature. He was resting while the buffaloes ate all his crop.” The owner of the field raised a hue and cry and said, “Not even a single plant has survived. Whatever little was left behind has been trampled by the buffaloes which are sitting there chewing the cud. All are sitting in my field. I have just now come from there.” Rai Bular summoned the entire ‘*Panchayat*’ (village court). He said, “The accused will both be fined and asked to pay compensation – fine for negligence and compensation for the destruction of crops. He sent the ‘*Panches*’ (village elders) to assess the loss. The accountant was also taken along. The field that had been reported to be destroyed was nowhere to be found; only the buffaloes were sitting outside. They asked – “Which field has been eaten away by the buffaloes?” They came back and reported, “Mehta Ji! tell us the location of the field that has been eaten away.” The complainant said, “The field on the other side of the banyan tree is my field.” The *Panches* said, “That field is intact. Not even a single stalk has been damaged there.” The complainant observed, “You are being partial to Nanak. You, *Panches*, are acting unjustly and wrongly. You are favouring Nanak and Mehta Ji.” They said, “No, we are not showing partiality. *Panches* are like God, the question of favouritism does not arise. You come with us and tell us which field of yours has been eaten away by Nanak’s buffaloes.” They took Mehta Ji also alongwith them.

Rai Bular instructed them, “Go, don’t

do injustice. Do perfect justice.” The *Panches* took both the complainant and Mehta Ji alongwith them. He looked bewildered, and said – “This was the very field which had been ravaged by Nanak’s buffaloes.” The *Panches* observed, “But it is intact. None has eaten it. Can you point out any stalk which has been damaged?” He was wonderstruck. He touched his ears in amazement. Neither are you under a trance, nor am I. He touched them to make sure they were not under any hallucination. He asserted that the entire field had he seen totally ravaged; not a single plant had survived. The *Panches* (village elders) reported, “Rai Bular Ji! we have examined everything. He is not telling us anything about the damaged field. The field that he is pointing out to have been eaten away is intact; not a single plant is damaged. The buffaloes are sitting outside chewing the cud.” The complainant said, “I am at a loss to understand what is happening, and what is not. I had seen the field completely damaged with my own eyes.” Guru Nanak Sahib stood silent; he did not utter a word. He stood like a guilty person. His gaze was directed upward; there was serenity and profundity in his gaze, and a glow on his face, while on everybody else’s face, there was a reproof, as if saying inwardly – “Does anything eaten or given away in the name of God ever cause loss? On the other hand, it rather increases or multiplies.” In this manner, he taught a lesson to the people.

When Guru Nanak Sahib was working in the Govt. Provision’s Stores, he was a high official. In those days, there used to be eight Ministers (*Wazirs*) – *Khan-e-Khana* (Chief of nobles), *Wazir-e-Azam* (Prime Minister), *Diwan-e-Azam* (Finance Minister). Then there was one called ‘*Bakhshi*’ who was the ‘*Senapati*’ (Commander-in-chief of Armed

Forces). One *Wazir* (Minister) was called 'Modi', who was incharge of provisions, as we have today Minister of Civil Supplies. Guru Nanak Sahib went to the big stores at will when he wished. He had never counted beyond the number 13 ('*Terah*' in Punjabi, which also means 'Thine'). He had never uttered fourteen, even if the entire population of the town took away provisions from there.

When Guru Nanak Sahib took a dip in the *Bein river*, it was complained that Nanak had drowned himself in the river because distributing provisions from the Govt. Stores, he never counted beyond 'thirteen'. He was always saying - *Terah, terah* (Thine, Thine O God). If the recipient removed his cloth himself, and another spread his cloth, he kept saying - '*Terah, terah*'; he never started counting from one. In this manner, he had squandered the entire store, and so had drowned himself in the river. Nawab Daulat Khan said, "Lock the Govt. Stores, seal them; call Jai Ram Ji." Daulat Khan was annoyed, and said, "Jai Ram! this relative of yours has become mad. You should have checked him when he was squandering my stores. Now I will have full accounts of the transactions." He ordered him to be sent to prison. Guru Nanak Sahib came out of the river. He was repeating one thing - 'I am neither a Hindu, nor a Muslim. My body and soul belong to Him, who is called '*Allah*' (God) of Muslims and '*Rama*' (God) of Hindus.' (P. 1136) Guru Nanak Sahib was caught and sent to prison. Checking of the accounts was done. On computation surplus stores worth Rs. 782 were found. In those days, four quintal grams could be bought in one rupee. According to the value of rupee today, this surplus comes out to be more than Rs. 20 lakh. When Guru Nanak

Sahib was told about this surplus, he requested that it should be distributed among the poor. People said, "The fool is championing the cause of the poor; what will his children eat?" By his deed Guru Sahib taught the people: "Money given in the name of God never decreases; it rather increases." If you want to add to your earnings, give charities and donations in God's Name. Your earnings will continue multiplying.

'Brother! this wealth let all consume and spend together:

Decrease in it shall not occur; ever shall it increase.' P. 186

*ਖਾਵਹਿ ਖਰਚਹਿ ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਭਾਈ॥
ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਵਧਦੋ ਜਾਈ॥*

So, it was not just a matter of buffaloes ravaging a field. It was God Himself come to teach us a lesson. Nobody knows God's strange play.

'Himself, the Lord is manifest in many forms and Himself He is in one form alone.

Whatever pleases Him, O Nanak, that alone is the good thing.' P. 726

*ਆਪੇ ਹਰਿ ਇਕ ਰੰਗੁ ਹੈ ਆਪੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ॥
ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਗਲ ਚੰਗੀ॥*

There are many small illustrative episodes in his life. Every story conveys a very significant message.

Guru Nanak Sahib grew a little more in years. In consultation with his brotherhood, Mehta Kallu Ji fixed a day when Nanak should put on the '*janeu*' (sacred thread). He said, "We are *Khatris* (name of a Hindu caste). Until he (Nanak) puts on the '*janeu*' (sacred thread), he will remain without the sacred thread. Nobody will talk with him or have any dealings with him, because when the '*janeu*' (sacred thread) was put on, the following chant was recited -

'The thread made pure and sacred by performing a yagya is supremely pure.'

ਯਗੋਅ ਪਵੀਤ ਪਰਮ ਪਵਿੱਤਮੰ ॥॥

The Pandit was reciting this chant and putting on the thread saying that it had become supremely pure and sacred.

Look! what an intelligent and meaningful thing Guru Nanak Sahib did! While the entire brotherhood was saying that the 'janeu' (thread worn by Hindus) had become supremely sacred, Guru Nanak Sahib smiled and said, "Padha Ji! (Brahmin Priest) what is this that you are going to do?" Now, he was the family priest. He had heard all the things about Guru Nanak. Intelligent persons talked with Guru Nanak after thinking carefully because they knew that he would contradict them there and then. They wished that somehow their honour might be saved and they might not become the object of ridicule, because so far none had been able to face Guru Nanak's arguments and advise him. Preparations were made. The members of the brotherhood arrived. Guru Nanak was seated on a 'chauki' (low stool) and the Pandit started twining the 'janeu' (sacred thread worn by Hindus). When it was ready, the Pandit sought to put it on Guru Nanak. Putting his hand up, Guru Nanak Sahib asked, "What are you doing?" He said, "We are putting the 'janeu' on you. By doing so you will become supremely pure and sacred."

Guru Sahib said, "Pandit Ji! shall I become pure by putting on this thread? First, explain to me how I shall become pure by putting on this thread. Shall sins of millions of births be washed off with this thread? You are saying that I will become supremely pure; you aren't saying that I will become a little pure." On hearing this, the Pandit who was seeking to put the 'janeu' (sacred thread) on Guru Nanak was taken aback thinking that the responsibility

had then come upon him to satisfy Guru Nanak. He said, "Nanak Ji! by putting on the 'janeu' (sacred thread) one is reborn and becomes pure. Sins of earlier births are annulled. So, now you should put on the thread." We also say the same thing - "Now that you have partaken of 'amrit' (baptismal nectar), all your earlier sins have been removed." It boils down to the same thing. But you should reflect over it. It is not by the ritual that sins are removed, it is by meditating on the Name Divine.

'The soul defiled with sins, that is cleaned with the love of God's Name.' P. 4

ਭਰੀਐ ਮਤਿ ਪਾਪਾ ਕੈ ਸੰਗਿ ॥
ਓਹੁ ਧੋਪੈ ਨਾਵੈ ਕੈ ਰੰਗਿ ॥

It is the mind or soul that is fouled. Then it is quite simple - 'Put on the clothes of such and such colour; your sins will be washed off.' Saying - 'now pain and suffering, later joy and peace', the Jains ask the devotee to get his hair plucked one by one to achieve purity of mind or spirit. Five to ten monks sit down to do this task. They remove the hair one by one, even if the devotee cries loudly. They assert - 'now, pain and suffering, later joy and peace'. They render him totally bald saying - 'now your sins have been annulled.'

Guru Sahib does not agree with this belief and asserts that it is totally wrong. He says, "Sins will be removed by meditating on God's Name. By putting on a thread, or applying a sacred mark on the brow, they (sins) cannot be removed. On performing circumcision of a Muslim, it is said, "All your sins have been removed. Now you have recited 'kalma' (Muslim's sacred formula or utterance). Now in your defence Prophet Mohammed is standing with God. He will not let you be sent to hell." These were the blind and ignorant beliefs prevailing among the people, when Guru

Nanak Sahib emerged in the world. He had to debunk each one of them. The Pandit said, "Nanak Ji! are you not to put on the 'janeu' (sacred thread)?" Guru Sahib replied, "No, I have to put on the 'janeu' (sacred thread). But you should give me the genuine 'janeu' (sacred thread). I am not going to wear this false 'janeu' (sacred thread). Pandit Ji, when man leaves this mortal body, does this 'janeu' (sacred) accompany the soul to the other world, or is it left behind here?" The Pandit replied, "It gets burnt with the body." Guru Sahib asked, "What, when it gets broken?" The Pandit replied, "Then man himself twines a new one and wears it. I am not needed for this purpose. I put it on the seeker only once." At this Guru Sahib asked, "Then what is the use of the 'janeu' (sacred thread) which can break and gets burnt? What kind of 'janeu' is it? When it gets removed, we will again become sinners, we will become impure. If you have a genuine 'janeu' give it to me." The Pandit asked, "What kind of 'janeu' (sacred thread) Nanak? Of what thread do you want - fragile untwined thread, or strong twined one?" Guru Sahib said, "If you do want to give me a 'janeu' (sacred thread), then give me one of truth.

*'Make compassion the cotton,
Contentment the yarn;
Contenance the knot and purity the twist;
Such is the true sacred thread of the soul.
Thou Brahmin-priest! put this on me
shouldst thou have it.
This thread neither snaps, nor is soiled;
Neither burnt, nor lost.
Saith Nanak: Blessed are the beings that
around their neck put this.'* P. 471
*ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥
ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ ॥
ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥*

ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥

Pandit Ji! I do not condemn the 'janeu'; I do not call it something bad. I am ready to put it on me." The Pandit said, "Nanak! which is the 'janeu' that you are ready to put on you?" Guru Sahib said, "Make compassion the cotton. I do not want this bare thread. It should be made out of the thread of contentment. It should have knots of continence and twist of truth." Guru Sahib has mentioned four things. He said, "This 'janeu' (sacred thread) shall be put on the 'jeev' (soul; sentient being) abiding within the body because it is he who is to go to the Divine Court. This physical body is not to go there; you may get involved in it as much as you like. You may put on it any kind of dress; you may tie a black turban, or a white one. All these will be left here; they won't go with the soul to the other world hereafter. This body and its vesture is only an outward covering or apparel, which none will bother about in the Divine Court. There go man's deeds, his character how he conducted himself in the world. Do you have such a 'janeu'?

*'Make compassion the cotton,
Contentment the yarn;
Contenance the knot and purity the twist;
Such is the true sacred thread of the soul.
Thou Brahmin-priest! put this on me
shouldst thou have it.
This thread neither snaps, nor is soiled;
Neither burnt, nor lost.
Saith Nanak: Blessed are the beings that
around their neck put this.'* P. 471
*ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖੁ ਸੂਤੁ ਜਤੁ ਗੰਢੀ ਸਤੁ ਵਟੁ ॥
ਏਹੁ ਜਨੇਊ ਜੀਅ ਕਾ ਹਈ ਤ ਪਾਡੇ ਘਤੁ ॥
ਨਾ ਏਹੁ ਤੁਟੈ ਨ ਮਲੁ ਲਗੈ ਨਾ ਏਹੁ ਜਲੈ ਨ ਜਾਇ ॥
ਧੰਨੁ ਸੁ ਮਾਣਸ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਗਲਿ ਚਲੇ ਪਾਇ ॥*

Guru Sahib said, "This will not get broken. This won't become soiled; it will neither break nor get burnt; nor will it get removed from the inner subtle form. Pandit

Ji! blessed are those who put on this kind of 'janeu' (sacred thread). We seek the dust of the feet of such. What is this sham ostentation you are practising?

'Thou buyest and bringest a thread for four shells, and seated in an enclosure putest it on.' P. 471

ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ ॥

You buy thread from the market. Coming here, you twine it and seated on a low stool, you put it on.

'The Brahmin becomes religious preceptor and whispers some instruction into the wearer's ear.' P. 471

ਸਿਖਾ ਕੰਨਿ ਚੜਾਈਆ ਗੁਰੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਥਿਆ ॥

You whisper some instruction into the ear - 'the sacred thread is supremely pure'. And thus you become my Guru (Holy Preceptor), when you do not know even thyself. The Guru is one on whose utterance of the chant into the wearer's ear the latter becomes permanently absorbed in God's Name.

Once religious gatherings were being held in Mohalla Sikligran, Patiala. The English had come into the state. At that time, a gathering of five Singhs was not permitted. They could not administer 'amrit' (baptismal nectar) to the devotees. The Sikhs had to face a big problem. Digging a pit, a roof was constructed on it and 'amrit' (baptismal nectar) was prepared therein. In those days, the real Singhs were those whom we today call 'Namdharis'. All the rest had abdicated their responsibility. Preparing 'amrit' in a basement, they put it in buckets and administered it to groups of devotees fifty-sixty yards away under the cover of a boundary wall. It was because the English rulers did not allow 'amrit' to be administered openly. It became a problem how Name Divine should be bestowed on the devotees. So the holy congregation was

being held in the locality where 'Sikligars' (a nomadic tribe whose profession is to make knives and swords) lived. After the 'diwan' (congregation) was over, Nihang Singhs in white clothes, disciples of Baba Ram Singh Ji, said, "Those who wish to receive the boon of God's Name should get up." Maharaja Patiala was in receipt of an official letter asking him to find through some reliable persons what these persons whispered into the ear of the amrit-seekers. One Mohinder Singh was a 'chobdar' (Macebearer) of the Maharaja. He was asked to pose as an amrit-seeker and find out what the Nihang Singhs would whisper into his ear as the Maharaja had to send a report to the British Govt. He went there and stood in the queue. When the word 'Waheguru-Waheguru' (Gods' Name) was whispered into his ear, he sat down. This happened to every other person in whose ear the word 'Waheguru' was uttered. He was thrown into a trance. The night passed; the next day passed. Maharaja Patiala said, "He hasn't returned. Go and find out." When the Maharaja's men reached there, they found him sitting cross-legged in a row. They shook his shoulder and called out his name - "Mohinder Singh! Mohinder Singh! The Maharaj is calling you." When he was shaken a good deal, he opened his eyes, and said, "Which Maharaj?" They said, "Have you forgotten the Maharaj - our Maharaj Sahib of Patiala State?" He said, "Go away. I have seen thousands like him being kicked about in the Divine Court. Now I do not need any Maharaj (king or ruler). I have found a greater king."

Then Hira Singh was sent, who was Maharaja's dresser. He said, "I am free from all the four vices. Send me". He went into

the holy congregation. When the *Waheguru*-chant was uttered into his ear, he too was thrown into a trance from which he did not come out for 24 hours. When he did, he too gave the same reply, "I have seen many like the Maharaja moving about as moths and insects in the Divine Court." He was ordered to be expelled from the state within 24 hours, because if he happened to go into the state forces, he would make every one crazy."

So Guru Nanak Sahib said, "Pandit Ji! you are behaving like a Guru (Holy Preceptor) without any justification. The Guru has the treasure of the Name, which when bestowed on the seeker permeates every particle of his being. But your 'janeu' (sacred thread) falls off here in this world, and its wearer dies. In the world hereafter, he goes without the sacred thread. The 'janeu' does not go with him. By putting on a fragile 'janeu', one does not go to the Divine Court." The Pandit was surprised and said, "Nanak Ji! we had never heard of this thing before." Guru Sahib said, "Look! what vices man suffers from!"

'Man commits lacs of thefts and lacs of adulteries and utters lacs of falsehoods and lacs of abuses.

He practises countless deceptions and villainies, night and day, with his fellow beings.' P. 471

ਲਖ ਚੋਰੀਆ ਲਖ ਜਾਰੀਆ
ਲਖ ਕੂੜੀਆ ਲਖ ਗਾਲਿ ॥
ਲਖ ਠਗੀਆ ਪਹਿਨਾਮੀਆ
ਰਾਤਿ ਦਿਨਸੁ ਜੀਅ ਨਾਲਿ ॥

Is there any limitation put on man that he will remain the same as before? We should accept and wear the 'janeu' (sacred thread), if after wearing it man does not practise thieving, cheating, and falsehood and use abusive language -

'Saith Kabir: The Preceptor's influence is

then only visible, when from the self the fever of attachment is cured.' P. 1374

ਕਬੀਰ ਗੁਰੁ ਲਾਗਾ ਤਬ ਜਾਨੀਐ
ਮਿਟੈ ਮੋਹੁ ਤਨ ਤਾਪ ॥

if all the three fevers or maladies (mental, physical and psychic) are cured, if fever of attachment is removed. But you have made a mockery of the sacred thread.

'The sacred thread is spun from cotton and the Brahmin comes and twists it.

A goat is slaughtered, cooked and eaten and everyone then says, "Put on the sacred thread."' P. 471

ਤਗੁ ਕਪਾਹੁ ਕਤੀਐ ਬਾਮਣੁ ਵਟੇ ਆਇ ॥
ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨਿ ਖਾਇਆ ਸਭੁ ਕੋ ਆਖੈ ਪਾਇ ॥

All present say: 'The thread has been put on. Now let us partake of goat-meat.'

'When it wears off, it is thrown away and then another is put on over again.

Nanak, the thread would not break if it has any strength.' P. 471

ਹੋਇ ਪੁਰਾਣਾ ਸੁਟੀਐ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਈਐ ਹੋਰੁ ॥
ਨਾਨਕ ਤਗ ਨ ਤੁਟਈ ਜੇ ਤਗਿ ਹੋਵੈ ਜੋਰੁ ॥

The thread would not break if it has any strength. Why will it break then? Try to understand the real thing -

'By veneration of the Name Divine arises faith;

From Divine laudation arises the true thread.' P. 471

ਨਾਇ ਮੰਨਿਐ ਪਤਿ ਉਪਜੈ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚੁ ਸੂਤੁ ॥

Cultivate faith in God's Name, who pervades everywhere, who is present in one and all.

'By the Name Divine are sustained all the creatures.

By the Name Divine are supported the regions of the earth and solar-systems.'

(... to be continued)

Banda Bahadur

Surjit Singh Chawla

What motivated Banda Bahadur? Was the Sikh ideal which combines militancy with spirituality diluted in the Sikh Struggle against Mughals? Was it completely abandoned? Were the Sikhs under Banda Bahadur motivated by the desire to wreak vengeance against their adversaries? Was this struggle, for the acquisition of power only? Was the rosary abandoned in favour of the sword? Did Banda Bahadur glamour for personal glory and power? There are a host of other very relevant questions when we study the achievements of one of the most remarkable leaders of men in the 18th Century who rose in revolt against the unjust imperial power of the Mughals and shook it to its foundations. Within two years of the death of Guru Gobind Singh he established a state, unfurled the flag of the peasant power, struck his own coins, freed the minds of the masses from the fetters of fear, gave to the oppressors of people a taste of their own medicine, struck terror in the hearts of the tyrants themselves and when the tide turned against him he did not lose his composure, nor compromised his faith, nor begged for favours, nor allowed his mind to be swamped with hatred and bitterness, nor allowed depression and defeatism to sully his sensibility. A true disciple of Guru Gobind Singh as he was, he distanced himself from his personal lapses and actions. In the darkest hour of his life he could objectively analyze the action-ambitions and shattered dreams. He died not only like a hero in the battle-field

but also as a hero of the world of spirituality.

Banda Bahadur-The Persecution of a Hero

The way in which Banda Bahadur faced death clearly points to his faith in the nobility of teachings of Guru Gobind Singh who transformed him into a saviour of the weak and the vulnerable from a recluse who had turned his back on the problems of the world and sought solace in the acquisition of occult powers. These powers create the egoistic satisfaction of being in control of the elements. The Guru created in Banda Bahadur the urge for subduing the ego to a higher cause. This cause, could be accomplished by developing a moral sensibility which can sustain a heroic-unequal struggle - if the quest is for power, the ego dominates the vision. But if the quest for power is for a cause (specially when it is an unequal struggle) idealism dominates the vision. Ambition cannot provide inspiration for carrying on a seemingly impossible task.

An Idealist and a Soldier of Faith

The Sikh tradition speaks of the presence of idealistic streak in the make-up of Banda Bahadur. A story which finds credibility in the writings of chroniclers of Sikh history, tells us how he developed an aversion for hunting. At the age of fifteen, he shot a female deer. He was overwhelmed with pity when he realised

that the deer carried in her womb two young deers. Banda, in a bid to save the young ones of the deer, operated upon it. But the two young deers died before his eyes in a couple of minutes.

This incident transformed the young hunter into a Bairagi - Remorse and disillusionment became the dominant features of his sensibility. He stopped taking interest in the worldly affairs and came to look upon the world as a place full of darkness, pain, suffering and sorrows.

He developed interest in occult powers and came to have his followers and thought of establishing his own centre at a suitable place. In quest for peace he came to Nander on banks of Godavri and set up his own Dera (Ashram). At Nander he became popular for his occult powers and his power to treat ailments with the help of mantras. I

From the legend about Banda Bahadur we can draw number of inferences. It points to the fact that Banda had a fine sensibility and a sensitive heart. He was not a mere hunter. He did not have violent proclivities of aggressive invaders.

His response to the death of the 'mother deer' and her young ones was the typical response of the Indian spiritual tradition which advocates escape from the world which is perceived as a house of sorrows. The individual must work out his salvation and attain freedom from the cycle of births and deaths.

His interest in healing the ailing points to his interest in decreasing human suffering. His interest in the, 'occult' points

to the fact that he had yet to subdue and sublimate his ego.

The Sikh ethics is the ethics of transformation. The Sikh tradition combines spirituality with social responsibility. It uses the strength of the Indian tradition to secure justice for the victims of oppression let loose 1) ' v a theocratic state. But their acceptance of the tradition reaction sequence of his own life and play the roles of the actor as well as that of the spectator. His submission to the will of God was absolute. He did not die like a man with thwarted was selective. They had their own frame-work of values. They tried to free the Indian tradition of the fossilised patterns of thought. In this respect it must be kept in mind that while dealing with the problems of the present or the patterns of thought as these evolved in the past, the Sikh Gurus, were not simply pragmatic. They never gave up their idealism. They carried on a persistent struggle against tyranny. It was an unequal struggle which demanded absolute dedication and disallowed manipulative stratagems and unethical practices.

The Disciple of a Great Guru

Guru Gobind Singh correctly perceived the dormant spiritual and martial potential of Banda Singh Bahadur (Madho Das, Lachman Das) Egoism stood in the way of his (Banda's) spiritual development. With the Guru's blessings, Banda was transformed into a devotee with an unflinching devotion and unshakable determination.

The recluse of earlier days of his life

was inspired to fight, against tyranny and strike terror in the hearts of tyrants who understood only the language of tyranny and torture. The hunter in this way was transformed into a protector of the suffering humanity. The concern for the self, was converted into concern for mankind. Egoism was subdued by altruism - Revulsion for violence was transformed into a powerful sentiment for the protection of the weak. Banda Bahadur could not, brook the idea that a mighty man like the governor of Sirhind should brick alive the innocent children of Guru Gobind Singh - such an insensitive man should not be allowed to live. The regime which he served had to be uprooted. Violence could be and should be used to uphold the values of justice and fair play.

There was unhappiness in the world. In the survival game-plan of nature the strong feed on the weak. The strength of the man of power comes from suppressing the weak. In the world of human beings, in different religions (in the basic fundamental sense) the sentiment of mercy is cultivated to protect the poor and the powerless.

In real practice, however, whereas the weak have no capacity to take recourse to violence, men in power have the means to use violence to subdue their subjects. The Sikh ethos gives the victims of injustice, the right to use violence to protect themselves against their masters. The use of violence and terror by Banda Bahadur should be seen in this context. He did not come to Panjab to settle scores on behalf of Guru Gobind Singh who wanted to wreak vengeance on his tormentors. Banda's mission was to subserve a cause. Idealism

rather than ego motivated him.

The war which Banda Bahadur waged against Mughal oppressors was an unequal fight. He left Nander for Panjab, Ganda Singh tells us, after the Guru had been stabbed. In the words of Ganda Singh:

“The news of the treacherous deeds maddened Banda Singh to fury. His blood boiled within him.”

This treacherous deed, it is obvious would cause righteous indignation in a mind awakened to face challenges from a deteriorating situation. The resolve to face the situation could be sustained by idealism only and not the momentary raw response of anger. His departure for Panjab, accompanied as he was by 25 Sikhs only, was not the act of fool-hardy adventurer or empire-builder but an idealist. No doubt, he had embarked upon a punitive mission and not a mission of forgiving those who had violated all moral norms and had become the instruments of Devil himself.

Banda Bahadur's Mission

Ganda Singh is of the opinion that the mission of Banda Singh has been misunderstood by the historians who represent him as a blood-sucking tyrant out to seek revenge for the death of the sons of his Master. Ganda Singh is correct. It was the desire to uproot the evil and the evil doers and the inspiration provided by Guru Gobind Singh which motivated him to undertake the punitive campaign.

Ganda Singh tells us that as Banda advanced towards Bagar Desh from the frontiers of Delhi, he became very popular

- common people regarded him as a deputy of Guru Gobind Singh and flocked to him for benedictions.

Rattan Singh, in his *Panth Prakash* gives a graphic account of Banda's popularity and generosity.

"He would make people recite the name of God and gave people what they wished for. The first assignment which Guru Gobind Singh gave him, was to punish the Muslim citizens of Sadhora who had been instrumental in getting Pir Budhu Shah and his disciples executed by Aurangzeb because the Pir had fought on behalf of the Guru.

It becomes clear that Banda was not fighting against Islam or Muslims. He fought against fanaticism and a cruel insensitive state. Pir Budhu Shah and his followers were on the side of Guru Gobind Singh. The Guru gave first priority to punish the tormentors of Pir Budhu Shah.

Bahadur cannot, thus, he considered to be a blood thirsty warrior, who wished to shed Muslim blood, to quench his thirst for revenge." He was not opposed to Islam. He was definitely opposed to Muslim fanaticism and wanted to punish the Muslim ruling classes as well as their Hindu collaborators for perpetuating atrocities against the Hindus, who had, as a result of the defeats in the battle-field, forfeited the right to live with dignity.

Ganda Singh thinks that Sikh militant movement has been wrongly interpreted. The Sikh struggle was against injustice inflicted on the people by their Muslim rulers. He was not against Islam." It was not a war waged by Kaffir' (Non-believers)

against Momins (believers) as most of the Muslim historians have perceived it to be. The Muslim historians are generally biased by their pro-Islamic prejudices. But occasionally even these chroniclers have appreciated the noble qualities of Banda Bahadur.

But it must be kept in mind that Banda's struggle was against the Mughal political elite. The excesses against the non-Muslims were committed by the state functionaries who had committed themselves to the spread of Islam. Banda's anger was directed against them. Barring some honourable exceptions, the followers of Islam supported the Muslim state and were insensitive to the torture to which the non-Muslims had been very often subjected. Of course, the non-muslim historians, suffered from anti Muslim prejudices. They looked upon Banda as the saviour of Hindus and have exulted in the punitive campaigns of Banda Bahadur, against the Muslims.

Ganda Singh's view-point is correct. Historians, even if they consciously avoid being partisan are affected by their personal preferences and prejudices. Khafi Khan (author of *Muntakhib-ul-Lubab*) has accused Banda Singh of blackest cruelty and barbarism.

Khafi Khan, looked at Banda Singh Bahadur's struggle from the point of view of the Mughal state, and the majority of its subjects, who for centuries on end, had been enjoying special privileges and were willing or unwilling tormentors the non-Muslims - Banda Bahadur looked upon himself as the protector of the Hindus. He was convinced that the rule of terror would

not end, unless the Mughal state was destroyed.

The indiscriminate killing of the Muslims at Sadhora or Sarhind could have no ethical justification. But an unjust insensitive government can also be not justified from any point of view. Banda saw himself in the role of a protector of the weak and the vulnerable. This could be made possible only by punishing those who thought they were accountable to none. Banda was liberator of the people and he channelised the anger of the people to set them free.

Saviour of the Weak

In keeping with the Sikh tradition of heroism, Banda Bahadur tried to project himself as a benign protector of the people as the Gurus themselves had been.

There is a story in Prachin Panth Prakash about his intervention to save the villages where he had been camping on his way to Samana, from the dacoits. He encouraged the villagers to stand against the marauders even when they hesitated to help him in rescuing them, he stuck to his resolve. He locked the timid Panchas in a house, faced the dacoits and compelled the people of the village to fight against their tormentors.

This incident clearly, points to Banda's own perception of the role he was supposed to play. This role was that of a protector who would destroy the wicked to save the innocent. Ganda Singh has very aptly remarked that this act of bravery was the beginning of the glorious though short career of Banda Bahadur.

He started declaring that his mission was to protect the poor, the weak and the defenceless against the cruelties perpetuated by all types of tyrants, legal and illegal.

The Chaudhris of the area, who were in league with official and out-lawed extortionists could not brook his intrusion but they were swept away by the charismatic aura of Banda Bahadur and the tidal waves of popularity which his generosity had created. He had become a legend. People flocked to him in large numbers as he was considered to be a deputy of Guru Gobind Singh. He asked them to respect the sacred name of WaheGuru and showered benedictions on them. His generosity knew no bounds. He paid all in gold mohurs even for insignificant service rendered by them.

Revenge was not the aim of Banda Bahadur. Of course the desire to punish the tormentors of Guru Gobind Singh's younger sons did provide a powerful emotive impulse to the devotees of the Guru. It was a complex situation-full of revolutionary potentialities.

The Destroyer of the Wicked

Samana was the first city which fell to the might of the Sikhs under Banda Singh Bahadur. The city was ravaged, Muslims were massacred, Sayyad Jalal-ud-Din and the members of his family were done to death for having treacherously induced Guru Gobind Singh to leave Anandpur.

The author of Banda the Brave states 'Each Sikh fought to his heart's content vying each other in their work of slaughter; some with a view to plunder, some with a

view to wreak vengeance, others with the object of punishing the tyrants in obedience to their Guru's orders.

Osman Khan, the ruler of Sadhura, had tortured to death, Sayyad Badar-ud-Din Shah (Sayyad Buddhu Shah) because he had helped Guru Gobind Singh in the Battle of Bhangani.¹ He oppressed Hindus and would not allow their dead to be cremated." The Hindus complained to Banda Bahadur. The terrified noblemen took refuge in the tomb of Qutab-ul-Uquab but could not save themselves. The tomb came to be known as Qutali Garhi. Ganda Singh, however, says that the tomb was not desecrated.

The Muslims of Banaur (14 kms from Rajpura) used to seize the cows and oxen of the Hindus and slaughter these to humiliate the Hindus. Banda punished them. Similarly he chastised the Brahmins and Ranghars who had handed over Guru Gobind Singh's mother and his younger sons to the Mughals.

According to Mohd. Qasim the author of Ibratnama. Banda Bahadur issued an appeal to the people to join him to take revenge on Wazir Khan and Sucha Nand. His appeal got a tremendous response from the people. They came in large numbers. Banda Singh entered Sonapat looted the Mughal treasury and houses of the rich Muslims.

Muslim Crusade Against Banda and the Battle of Sarhind

Wazir Khan proclaimed Jihad against Banda. Nawab of Malerkotla, Muslim chiefs and Zamindars joined him.

Wazir Khan's troops numbered 5 to 6 thousand horsemen seven or eight thousand musketeers and archers, some artillery and elephants. In addition there were 8000 Ghazis. The total number of his troops was 20 thousand.

The Majha and Malwa Sikhs joined Banda between Banur and Kharar.

The Battle of Sarhind was fought at Chapper Chiri situated at a distance of Sarhind. The Mughal forces fought under the command of Wazir Khan, Sher Mohammed Khan and Sucha Nand. Wazir Khan was killed Sucha Nand fled away. Sher Muhammad Khan was also killed.

Wazir Khan's head was struck upon a spear. The Muslim troops fled and were pursued hotly. The road upto the city of Sarhind was like a stream of blood.

In the battle of Sarhind, Wazir Khan was killed and his son fled to Delhi. The entire population was subjected to plunder and were massacred. The author of Ibratnama says:

"Many other well to do people fled;- With all that they could carry away. Everybody who was left behind was made a prisoner. Only those Muslims who disguised and hid themselves in the houses of Hindus, escaped injury.

Wazir Khan's dead body was hanged on a tree and Left there to become the food for birds and beasts. Sucha Nand became an object of vengeance. His havelis were thoroughly plundered.

Banda Singh Bahadur came to know about the harassment of Sikhs by the Faujdars of Saharanpur and Deoband and

asked Jalal Khan and Ali Hamid Khan to free the Sikh prisoners. But they mounted the Sikh messengers on asses. Saharanpur was attacked and Muslims punished.

The Sikhs wrote a letter to Shamas Khan, Faujdar of Jullundhur asking him to hand over the treasury to them. The Sikh messengers were shabbily treated. The city was attacked and plundered.

It is an acknowledged fact that Banda Bahadur's fight against Mughals was strengthened by the anger of the peasantry which had suffered continuously at the hands of Muslim as well as the Hindu landlords. Religious protest does have social dimensions. But all the same, Banda's confrontation with the Mughuls was not a class struggle only. The motivational force which sustained this struggle was the desire to destroy a government which operated through terror, intolerance and discrimination, and could go to any length to meet its nefarious ends. The cold blooded murder of the younger sons of Guru Gobind Singh was the proverbial last straw and it ignited the fires of righteous indignation which engulfed the Moghul empire and no fire fighting operation could save the empire.

The emotional and social factors combined to create a formidable force which destroyed a seemingly invincible empire.

If we keep in mind the sociological background of the first five Sikhs, we find that they belonged to deprived sections of society. But it was the religious sentiment, their absolute devotion and dedication, their freedom from fear of death which welded them into an invincible force which derived its strength from Faith in the lord (their

Master) who had resurrected them from insensitive terror stricken men into warriors of the 'Akal Purkh' with the power to carve out their own destiny. Such people could not be merciless mercenaries and ruthless seekers of revenge.

But all the same it cannot be denied that the armies of Banda Singh Bahadur put large number of Muslims to sword, destroyed Muslim houses and made the Muslim elite as well as ranks feel that they were answerable for their actions, right here in this world itself. Those who rise by sword shall perish by it. Justice has to overtake injustice. Nemesis overtakes all tyrants who destroy life to tyrannise over others, to establish their supremacy and ultimately force is used to destroy them. In nature the process of creation and the process of destruction complement and supplement each other and violence (force) is implicitly or explicitly present in both the processes.

Banda Bahadur - Saviour of the Peasantry

Khushwant Singh has talked of another dimension to the struggle waged by Banda Bahadur His mission should be taken as a revolutionary sociological, mission which aimed at ameliorating the lot of the peasantry.

Khushwant Singh talks of Banda's struggle against the Mughals, as an expression of peasant's revolt in East Panjab. After the conquest of Sarhind and the establishment of his head quarters in the Himalayas at Mukhlisgarh and on hearing about Bahadur Shah's expected intervention in the Panjab affairs, Banda Singh, crossed

the Yamuna, when the summer was at its height. Banda Singh attacked Saharanpur. The Gujjar herdsmen rose against the Nawabs and Zamindars who had oppressed them for decades and looted the Muslim landlords with a vengeance. Khushwant Singh tells us that these Gujjars declared themselves Nanak Panthis (worshippers of Nanak) and joined the fellow peasants from Panjab. Saharanpur was ruthlessly plundered. The neighbouring towns of Behat and Ampheta met the same fate - Panic spread in the Jamuna Gangetic Doab. The Sikhs established their supremacy and were held in terror. Irvine tells us that the sight of one Sikh lancer on horseback was enough to terrorise a whole village.

In the words of Irvine:

“A low scavenger or leather dresser, the lowest of the low in the Indian estimation had only to leave his own home and join the Guru (referring to Banda) when in a short time he would return to his birth place as its ruler with his order of appointment in his hand. As soon as he sat foot within the boundaries, the well-born and wealthy went out to greet him and escort him home. Arrived there they stood before him with joined palms awaiting his orders. Not a soul dared disobey his order.

In a paper, *Analysis of the Liberation Movement under Banda Singh Bahadur against the Mughals*, Harpreet Kaur has written about the sociological dimensions of the Sikh movement under Banda Bahadur. She is of the opinion that (a) Banda Singh's objective was the destruction of Mughal empire and the establishment of an independent Raj in Panjab; (b) Banda Singh shook one of the mightiest empires of the

world; (c) The Sikh movement under Banda Singh, had a strong social base.

She has correctly pointed out that Banda Siiirli Bahadur could not establish an independent Raj. But, he did shake the Mughal empire to its roots as the subsequent events proved. This was done by freeing the minds of the people from fear of their masters. He challenged the supremacy of the Muslim might. When the volcano of anger and hatred erupted, no one could contain the devastating force of hatred which engulfed the social system and political institutions. In Middle Ages political power was acquired with the help of sword and kingdoms were established with the help of terror. The role of terror as a basic fact of political organisations and determining state subject relations cannot be denied though the form of terror and the means of perpetuating it have changed.

If we keep in mind the early life of Banda Singh and his association with the Bairagis, his vegetarianism and idealism, the inescapable conclusion is that Banda was not a votary of violence and terror and hatred. His mission in Panjab aimed at punishing the persecutors of the Sikhs who had become absolutely insensitive in their quest for power. The power elite in Panjab were Muslims and their Hindu minions. The punitive exercise against them could not escape being a campaign against Muslims. The same is true of any struggle for supplanting of such an unjust state.

When the peasants were mostly Hindus and their oppressive land-lords were mostly Muslims, a confrontation against the land-lords had to be anti-Muslim. We should also keep in the mind

the centuries of oppression against the non-believers and the humiliations heaped on them by the ruthless conqueror. When the bonds were loosened and fetters removed, all discretions were thrown to the winds and nothing could halt the tidal waves of anger.

Banda fought against the Mughals with the help of Jat Sikhs - within one year the strength of Banda's forces increased from 4000 to 5000 horsemen and seven to eight thousand foot soldiers from 30 to 40 thousand men. 12 The Banjaras were very helpful to Banda Singh who had a strong mass base. Some sections of the rural society were against him. Banda Singh was pitted against Bhattis, Gujars, Kharals, Gujjars of Rachna Doab and Afghans of Kasur, of course.

Regarding the composition of the troops of Banda Bahadur, Hari Ram Gupta says:

Banda's troops consisted of two classes of people. The old Sikhs who had fought under Guru Gobind Singh joined him purely to punish Wazir Khan. They also wished to see the fulfillment of Guru's prophecy for Sikh sovereignty in Panjab. Another class of Sikhs comprised of young men who wanted to plunder the enemies of their faith. The third group of Hindu Jats, Gujjars and Rajputs about ten thousand in number were intent to plunder alone.

Banda's army was not a well equipped professional army. His followers had matchlocks, spears, swords and bows and arrows. According to the author of Muntakhab-ul-Lubab (11,652-53), Khafi Khan the number of Banda's followers was thirty to forty thousand.

Khushwant Singh speaks of the popularity of Banda Bahadur. The Guru had sent him to Panjab as commander of a punitive expedition. But Banda soon started conferring benedictions on the people. He further tells us that having an avowed contempt for worldly possessions, he gave away the offerings placed before him. He also issued a proclamation promising protection and justice to those who had suffered at the hands of robbers and Muslim bigots.

This proclamation triggered off volatile reactions. In the words of Khushwant Singh:

"The people of Malwa, rose against the zamindars and local officials."

The first task which Banda Singh had set for himself was to punish the persecutors of Pir Budhu Shah who had helped Guru Gobind Singh at Bhangani. Hindu faqirs, Yogis, Sanyasis and bairagis conveyed the imperial news to them. Thus we see that the Sikh movement had fully prepared the people to face all types of odds. It gave them the courage and capacity to face the imperialists. The Banjaras were very helpful to the Sikh movement in Panjab. They supplied grains to Banda Bahadur and provided the news of the royal camp.

We accuse Banda of being Anti-Muslim but we forget that his adversary (Wazir Khan) had declared that the war against Banda was a holy war. He was joined by the Nawab of Maler-Kotla, all the Muslim chiefs and Jagirdars and Ranghars. This mobilisation was in the name of Islam. The sons of Guru Gobind Singh were killed in the name of Islam. The struggle which ended in the defeat of Wazir Khan who

represented Mughul power and symbolised Islamic fanaticism, was bound, to bring sufferings for Muslims who had directly or shared the privileges of imperial authority.

It was from May 12, 1710, that Banda Bahadur's reign began. It was on this day that Banda conquered Sarhind. In his efforts to defend Lahore, Governor Sayyad Islam Khan was joined by all the Muslims of the neighbourhood. In this campaign Banda was joined by low-caste Hindus. When excesses were committed by Muslims on Hindu near Saharanpur Banda attacked and punished Muslim bigots.

The Muslims near Lahore declared a holy war against Banda under the Haidri Jhanda. The Sikhs fought local leaders at Quilla Bhagwan Rai, Kotla Begum and Bhilowal. The Muslims were defeated.

The Muslims were always ruthless in dealing with the Sikhs. Firoz Khan Mewati, after defeating Sikhs near Karnal had presented the heads of 300 Sikhs to the emperor at Sonapat. After winning a victory over the Sikhs he hung hundreds of heads of Sikhs on the trees all along the road. From Sarhind Shamas Khan sent 300 heads of Sikhs to the emperor. It must be kept in mind the way in which the Sikhs were treated after the fall of Gurdas Nangal. At Gurdas Nangal Banda could accommodate in the fort only 1250 men with a small number of horses. The rest tried to flee in all directions. Three to four thousands of them were massacred. Khafi Khan tells us that a thousand persons bound in chains were sent to the emperor.

Mc. Gregor, as quoted by Mohd. Latif, has given a graphic account of the

procession which moved from town to town, watched by people, who had thronged the Bazars, the house tops and balconies. In the country side spectators stood on both the sides.

Banda Singh was put in fetters. He was made to stand in an Iron-cage with ledger paper caps, others were fastened to camels, horses and asses and later on chained on feet, waist and neck and were tied in twos and threes and placed in bullock carts.

The heads of the Sikh warriors were struck on spears. At Lahore the number of Sikh heads was 700.", At Delhi it was 2000. Cunningham has described the type of treatment meted out to Sikhs. He says people treated the prisoners with utmost insolence, usual with bigots and common with barbarious or half-civilised conquerors.

The fall of Lohgarh and the escape of Banda Singh Bahadur infuriated Bahadur Shah. The Mughals could imprison Gulab Singh Bakshi, and about 10-12 Sikhs. These Sikhs had, bravely faced 60,000 strong Mughal army the Mughal forces recovered three pieces of cannon seventeen Rakhels, a canopy and some silver poles.

When the victorious Mughal force went to the entrenched posts of the Sikhs what he saw has been described by Kanwar Khan (Tazikrate-ul-Sulatin Chaghtaiya) Rohela, Afghans, Biloch and others had taken crowds of women and children prisoners. One heart rendering sight was the dead body of Sucha Nand's son Sajanand, the dead bodies of many Muslim men and women slain by the Sikhs before they took to flight.

The Sikhs were given a hot chase. Kunwar Khan further tells us:

In the operation against the Sikhs Rustam Dil Khan was said to have committed great excesses against the inhabitants of, Kathotha seizing many persons on wrongful accusations of being Sikhs and giving them to his soldiers in lieu of pay. They sold the poor wretches in the horse market at Lahore.

A month before the death of Bahadur Shah (11.1.1712) Mohd. Amin Khan reported of severe fight with Sikhs and sent 500 heads of the Sikhs to the emperor. Wazir Khan had organised a crusade against Banda. In Sept.-Oct. 1710, the Muslims gathered in large numbers under a green flag called Haidri Jhanda. The Muslims were defeated in the battles fought at Quilla Bhagwant Rai, Kotla Bagam, and Bhilowal.

Firoz Khan Mewati defeated Binod Singh at Amin (24 kms from Karnal and sent to the emperor heads of 300 Sikhs, at sonapat). He was given a lakh of Rupees and appointed as governor of Sirhind. After defeating Sikhs at Troari and Thanesar, he got hundreds of Sikh heads hung from trees along the road." The fall of Lohgarh turned the tide against Banda. In subduing Banda, the Mughal emperor was assisted by Raja Udit Singh Bundhela who was in the forefront of the Mughal army." Other Hindu chiefs were also there in campaign. Stung by a remark Chhattersal Bundela, Ganda Singh says, separated himself from the Royal troops." He rode off to the hills to help Manim Khan - Among the Hindu chiefs and nobles who helped the emperor

were besides, Udit Singh Bandela Raja Chhattersal Bundela and Raja Churamoni Jat.

Sikh Commitment to Secularism

The Mughal State, in India, comparatively speaking was liberal (There is justification for this perception). The Shia influence on the Mughal emperors as well as the compulsions of state-craft had mellowed the Mughal kings – The Mughals had entered into matrimonial alliances with Rajputs. We talk of the evolution of the composite culture. All these factors, were likely to blunt the sharp edges of the political and cultural confrontation.

But we have to reckon with the fact that that the Mughal state operated in a framework of values and could not, despite feudal and matrimonial alliances with Rajputs shed its essential partisan character, Muslims were its power-base and it could not brook opposition to its policy of conversions to Islam. The Mughal-Sikh Confrontation was owing to this fact.

The Sikh Missals and the states founded by the Sikh Chiefs, despite the fact that the atrocities committed against them were still fresh in their mind, did not wreak vengeance on Muslims. They never dishonoured Muslim women. They never demolished mosques nor did they think of indulging in genocide as the Muslim rulers had been practising against the Sikhs after the fall of Sikh State under Banda Bahadur.

... to be continued

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)**

9 Elizabeth Rd.,

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax :- 001-408-263-1844,
vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal

Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-7788389135

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 £	300 £
Aus.	60 \$	600 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jspreet Kaur
Cell : 0061-406619858

Bhai Gurinder Singh
Cell : 0061-469927233,